

Artūras Klarkas
MĒNULIO JŪROJE

VAGA Vilnius, 1966

1 SKYRIUS

Patui Hariui patiko jo pareigos: kaip čia nepatiks! - jis vienintelio laivo Mėnulyje kapitonas! Žiūrėdamas į keleivius, kurie, sulipę į "Selenę", skubėjo užsiimti vietas prie langų, jis galvojo, kaip pasiseks šios dienos reisas. Atšvaitiniame veidrodėlyje jisai pamatė mis Vilkinz. Išvaizdi su melsva "Mėnulio turisto" darbuotojos uniforma, ji uoliai ėjo stiuardėsės pareigas. Darbo metu Patas Haris visada stengėsi galvoti apie ją tik kaip apie mis Vilkinz, o ne kaip apie Sju, nes bijojo per daug atitrūkti nuo tarnybinių reikalų. Bet ką ji apie jį galvoja, Patui kol kas pačiam neaišku.

Nė vieno pažįstamo veido, visi naujokai ir visi iš anksto mėgaujasi pirmąją savo kelione. Dauguma jų, taip sakant, tipiškai turistai - pagyvenę žmonės, kuriuos patraukė pasaulis, jaunystėje buvęs svajonių simbolis. Vos ketvertas ar penketas jų turėjo mažiau kaip trisdešimt metų; tikriausiai jie buvo kokios Mėnulio bazės darbuotojai, nutarę šitaip praleisti poilsio dieną. Patas jau buvo pastebėjęs, jog pagyvenę turistai - atvykę iš Žemės, o jauni - Mėnulio gyventojai. Taip ar ne, bet Troškulio Jūra kiekvieną jų nustebins.. . Antai ji - už iliuminatorių! Iki pat žvaigždžių nusidriekusi pilka, niūri lygė. O danguje viršum Jūros jau ne vienas milijardas metų kabo Žemė. Jos žydrai žalsvas delčios piaučivas buvo nutvieskęs Mėnulio peizažą šalta šviesa. Taip, čia šalta.. . Jūros paviršiuje, tikriausiai, bus šimtas šešiasdešimt laipsnių žemiau nullo.. .

Pažvelgęs į šią Jūrą, niekad nepasakysi, skysta ji ar kieta. Kiek akys užmato, tvyro lygi, begalinė plynė, o juk plyšiai ir tarpekliai tarsi raukšlės buvo išvagoję kone visą šito negyvo pasaulio veidą. Nei kauburio, nei akmens, nei grumstelio - niekas netrikdo šito monotoniškumo. Visoje žemėje nerastum nė vienos jūros, ką ten jūros, kūdros!-kurios paviršius būtų toks ramus.

Troškulio Jūroje ne vanduo, o dulkės. Štai dėl ko ji atrodo tokia neįprasta, tokia viliojanti ir kerinti. Smulkios, kaip talkas, sausesnės už įkaitusias Sacharos smiltis Mėnulio dulkės srūva čionykščiame vakuume, lyg pats tekusis skystis. Mesk sunkų daiktą, jis tučtuojau išnyks - nei žymės, nei pliūkstelėjimo... Keliuoti šiuo klastingu paviršiumi tegalima vien tam tikrais dviviečiais dulkiavažiais. Ir, žinoma, "Selene", tuo nuostabiu rogių ir autobuso hibridu, daug kuo primenančiu visureigius, kurie prieš kelias dešimtis metų padėjo užvaldyti Antarktidą.

Techninis "Selenės" pavadinimas buvo D-1, tai dulkialaivis, pirmasis variantas (tačiau, kiek Patui buvo žinoma, antrojo varianto net projekto nebuvo). Jis buvo vadinamas laivu, dulkialaiviu, mėnulbusu, kaip kam patiko. Patas jį vadino dulkialaiviu - mažiau painiavos. Ir niekas nepalaikys jo kosminio laivo kapitonu, nes tas vardas jau seniai nieko nestebina.

- Jauskitės kaip namie mūsų "Selenėje",- tarė mis Vilkinz, visiems susėdus.- Kapitonas Haris ir aš labai džiaugiamės jūsų sulaukę. Mūsų kelionė užtruks ketvertą valandų. Pirmoji išžymybė bus Kraterio Ežeras už šimto kilometrų į rytus nuo čia, Neprieinamumo Kalnuose.

Patas nesiklausė įprastų frazių, jis ruošė mašiną startui. „Selenė“, paprastai tariant, buvo paviršiui pritaikytas kosminis laivas; ir tai nenuostabu, nes ji kursavo tuštuma, o gležnąją jos krovinį - žmones reikėjo patikimai apsaugoti nuo pražūtingos aplinkos. Nors "Selenė" niekuomet nebuvo pakilusi nuo Mėnulio paviršiaus ir buvo varoma ne

raketinių variklių, o elektros motorų, tačiau visi jos įrengimai buvo labai panašūs į tikros raketos - todėl prieš startą reikėjo viską kruopščiai patikrinti.

Deguonis - norma. Varikliai - veikia gerai. Radijas-gerai. ("Alio, Vaivorykšte, aš "Selenė", tikrinu. Girdite mano signalus?") Inercinės sistemos rodyklė rodo nulį. Perpuolio kamera uždaryta. Hermetiškumo detektorius-veikia gerai. Vidaus apšvietimas - gerai. Įlipimo kamera - atskirta. Ir taip toliau - iš viso daugiau kaip pusšimtis mazgų, kurie sugedę automatiškai signalizuotų. Tačiau Patas Haris, kaip ir visi kosminės tarnybos darbuotojai, svajoja sulaukti žilos senatvės, niekuomet nepasikliauja automatine signalizacija ir viską patikrina pats.

Pagaliau laivas paruoštas. Pradėjo veikti beveik begarsiai motorai, bet sraigčiai dar sukosi tuščia eiga, ir, švartovų prilaikoma, "Selenė" vos virpčiojo. Patas nežymiai pakreipė kairiojo sraigto mentes, ir laivas ėmė iš lėto suktis į dešinę. Dulkialaiviui atitolus nuo stoties, kapitonas paėmė reikalingą kryptį ir paleido mašiną visu greičiu.

"Selenė" buvo lengva valdyti, nors jos konstrukcija buvo visiškai nauja. Čia nebuvo galima pasinaudoti tūkstantmečiu patyrimu, kurį žmogus pradėjo kaupti dar akmens amžiuje, kai pirmą kartą nuleido rasta į vandenį.

"Selenė" neturėjo jokių pirmtakų. Ją sugalvojo keletas inžinierių, kurie, susėdę prie braižymo stalų, pradėjo spręsti klausimą: "Kokia turi būti mašina, galinti plaukti dulkių jūros paviršiumi?"

Kažkuris jų, prisiminęs senovę, pasiūlė įtaisyti laivagalyje ratus; bet vėliau buvo nutarta įrengti kur kas efektyvesnį įtaisą - sraigtus. Jie grėžė dulkes, stumdami "Selenę" į priekį, o kilvaterio takas priminė neapsakomai vikraus kurmio pėdsaką. Tačiau jis tučtuoju išnykdavo - ir vėl likdavo rami lygė, jokios žymės, iš kurios matytum, jog čia praskriejo dulkialaivis.

Žemi, hermetiniai Portrorio pastatų kupolai greitai nyko tolumoje. Nepraėjus nė dešimčiai minučių, jie visai dingo iš akių, ir "Selenė" atsidūrė vieni viena tarp kažko, kam dar jokia Žemės kalba nebuvo sukūrusi tikro pavadinimo.

Patas išjungė variklius, leido laivui sustoti ir palaukė, kol viskas nutils. Jis jau žinojo: keleiviams reikia laiko suvokti tą neįprastą reginį už iliuminatorių. Jie visi buvo skridę kosmosu, matydami aplink tik žvaigždes, žvelgę aukštyn (arba žemyn?) į spindintį Žemės diską, tačiau čia - čia buvo visai kas kita. Nei sausuma, nei jūra, nei oras, nei kosmosas - visko po truputį.

Nelaukęs, kol tylą ims slėgti (dar kas gali išsigąsti), Patas atsistojo ir kreipėsi į keleivius:

- Labas vakaras, ponios ir ponai,- tarė jis.- Tikiuosi, mis Vilkinz pasirūpino, kad visiems būtų patogų. Mes sustojome dėl to, kad ši vieta labiausiai tinka pirmajam pažinčiam su Jūra. Čia galima, taip sakant, ją pajusti.

Patas Haris parodė į iliuminatorių ir į kraupų pilką lauką už jų.

- Kaip jūs manote,- negarsiai paklausė jis,- kiek nuo čia iki horizonto? Arba: koks jums atrodytų žmogus, jeigu jis stovėtų štai tenai, kur žvaigždės tarsi susiliečia su Mėnulio paviršiumi?

Pasikliaujant vien rega, nebuvo galima tuojau atsakyti į jo klausimą. Logika teigė: Mėnulis labai mažas, ir akiratis turi būti visai arti. Bet nuojauta prieštaravo. „Šitas pasaulis,- sakė ji,- visiškai plokščias ir tęsiasi iki begalybės. Jis buvo perskrodes visata į dvi dalis ir neturi nei galo, nei krašto..."

Iliuzija neišnykdavo net tuomet, kai žmogus sužinodavo jos priežastį. Akis negali spręsti apie nuotolį, jeigu žvilgsnis bejėgiškai nuslysta plynu dulkių okeano paviršiumi. Čia nebuvo net to, ką visuomet turėjo Žemė,- atmosferos, lengvutės miglos, padedančios nustatyti, kuris daiktas

arčiau ir kuris toliau. Ir žvaigždės - nemirksintys šviesos taškeliai - buvo vienodai ryškios viršum galvos ir palei akiratį.

- Norite tikėkite, norite ne, - kalbėjo toliau Patas,- jūs matote iš viso trejetą kilometrų - arba apie dvi mylias, jeigu kas dar nėra įpratęs prie metrinių matų. Aš žinau, jums atrodo, jog iki horizonto keli šviesmečiai, tačiau jūs galėtumėte tenai nueiti per dvidešimt minučių, jeigu šiomis dulkėmis būtų galima vaikščioti.

Jis vėl atsisėdo ir paleido variklius.

- Dabar šešiasdešimt kilometrų nieko įdomaus nepamatysite,- tarė jis neatsigręždamas,- todėl važiuosime greitai.

„Selenė“ trūktelėjo į priekį. Pirmą kartą keleiviai iš tikrųjų pajuto greitį. Mėnės įnirtingai talžė dulkes, kilvaterio takas driekėsi vis toliau ir toliau, kol pagaliau abiejose laivagalio pusėse tarsė šmėklos nutūso didžiulės valktys. Iš tolo „Selenė“ galėjo atrodyti lyg sniego plūgas, skrodžiantis mėnesienos nušviestus sniegynus. Tačiau pilkos, lėtai nusėdančios parabolės nebuvo sniegas- o jas nušviečias dangaus kūnas buvo ne kas kita kaip Žemė.

Keleiviai ilsėjosi; juos maloniai nuteikė lygus beveik begarsis sklendimas. Kiekvienas iš jų, skrisdamas į Mėnulį, buvo lėkęs šimtus kartų greičiau. Tačiau kosmose greičio nejauti, todėl smarkus slydimas dulkių paviršiumi juos kur kas labiau veikė. Patas staigiai pasuko mašiną, ir „Selenė“, padariusi ratą, vos nepavijo besvorio dulkių debesio, išmesto į padangę besisukančių menčių. Atrodo neįtikėtina, jog šita pudra pakyla ir krinta, neišsisklaidydama, kad oro pasipriešinimas nesuardo šių lygiai išrinkusių lankų. Žemėje ji laikytųsi ore ištisas valandas, o gal net dienas.

Laivui pasukus tiesiai, vėl nebuvo į ką žiūrėti, išskyrus negyva lygumą. Keleiviai įniko vartyti jiems iš anksto paruoštą literatūrą. Visiems buvo išdalinti fotoprospektai, žemėlapiai, suvenyrai ("Pažymima, kad misteris (misis, mis). keliavo Mėnulio jūromis dulkių laivais „Selenė“) ir informacinės brošiūros. Jie čia galėjo rasti viską, ką norėjo sužinoti apie Troškulio Jūrą, o gal net ir daugiau.

Jie perskaitė, kad beveik visą Mėnulio paviršių dengia plonas, kelių milimetrų dulkių sluoksnis. Čia ir „žvaigždžių palaikai" - nuotrupos meteoritų, nukritusių į Mėnulį mažiausiai per penkis milijardus metų,- ir ataižos Mėnulio uolienų, kurios naktį traukiasi, o dieną plečiasi, staigiai keičiantis temperatūrai. Nekalbant apie tai, iš ko tos dulkės atsirado, jos yra tokios smulkutės, jog, čionykštės nedidelės traukos veikiamos, srovėna iš aukštumų į žemumas, tarsė vanduo.

Tūkstantmečiais šios dulkės sutekėjo iš kalnų į lygumas, sudarydamos klanus ir ežerus. Pirmieji Mėnulio tyrinėtojai buvo šitą numatę ir tinkamai tam pasiruošę. Tačiau Troškulio Jūra visus pritrenkė: niekas nesitikėjo rasti dulkių duburį daugiau kaip šimto kilometrų pločio. Palyginus su kitomis Mėnulio "jūromis", ji buvo labai maža, ir astronomai niekuomet oficialiai nepripažino jos pavadinimo, tvirtindami, kad jiniai esanti tik dalis Sinus Roris - Rasų užutekio. Argi galima, sakė jie, vadinti jūra dalį ilankos?! Ir vis dėlto, nepaisant visų prieštaravimų, pavadinimas, kurį sugalvojo kažkoks "Mėnulio turisto" reklamos skyriaus darbuotojas, tvirtai prigijo. Beje, šis vardas nė nebuvo blogesnis, negu kitų jūrų: Debesų Jūros, Lietų Jūros, Ramybės Jūros pavadinimai.

Nekalbant jau apie Nektaro Jūros pavadinimą.

Brošiūroje taip pat buvo raminančių duomenų, kurie turėjo išsklaidyti jautresnių keliautojų baiminimąsi ir įrodyti, jog Mėnulio turizmo valdyba yra viską numačiusi. "Padaryta, viskas, kad jūs būtumėt saugūs,- buvo rašoma joje.- Deguonies „Selenėje" yra daugiau kaip savaitei, visos svarbiausios sistemos dubliuotos. Automatinis radijo švyturys reguliariai pranešinėja į bazę, kur jūs esate, o jeigu varikliai ir visai sugestų, jus greitai pargabentų atgal dulkiavažis iš Portrorio. O svarbiausia,

jums nereikia bijoti audros. Nors visai menki jūrininkai būdami, Mėnulyje jūs nesirgsite jūros liga. Troškulio Jūroje nebūna audrų, ji visuomet rami."

Tas, kas rašė šias brošiūras, nė kiek nesumelavo: niekam nė į galvą neatėjo, jog netrukus jo žodžiai nueis vėjais? . .

Kol "Selenė" be garso skriejo nakties tamsumoje, gyvenimas Mėnulyjeėjo sava vaga. Aktyvi žmonių veikla čia buvo sudrumstusi milijonų metų snaudulį, ir per pastarąjį penkiasdešimtmetį Mėnulyje įvykių buvo kur kas daugiau, negu per praėjusius iki tol penkis milijardus metų. O kas jo laukia rytoj?..

Pirmojo miesto, kurį žmogus pastatė ne savo gimtojoje planetoje, pirmutiniame parke takeliais vaikščiojo vyriausiasis administratorius Ulzenas. Kaip ir visi dvidešimt penki tūkstančiai Klavio gyventojų, jis labai didžiavosi savo parku. Žinoma, parkas mažas, bet visai ne toks, kaip jį apibūdino vienas televizijos plepys - girdi, tai "palangės lovelis, sergantis didybės manija". Tačiau Žemėje nė viename parke, sode ar darže neauga dešimties metrų aukščio saulėgražos! Aukštai viršum galvų plaukė lengvi galvoti debesėliai - tiksliau, tik taip atrodė. Iš tikrųjų tai buvo projekcinis debesų atvaizdas, nukreiptas iš apačios į kupolo skliautą, tačiau tiek panašus į tikrus debesis, jog kartais vyriausiajį administratorių apimdavo namų ilgesys. Namų? Tada jis įtikinėdavo save: jo namai - čia.

Bet giliai širdyje Ulzenas jautė, kad ne taip. Gal jo vaikai jau neturės šito jausmo, nes jie tikri Mėnulio gyventojai, išvydę pasaulį Klavyje. O jis gimė Stokholme, Žemėje, ir susietas su ja saitais, kuriuos laikas gali tik susilpninti, bet jų niekad os nenutrauks.

Mažiau kaip per kilometrą nuo jo, greta didžiojo kupolo Mėnulio turizmo valdybos viršininkas Devis suskaičiavo paskutines įplaukas. Ką gi, neblogai. Naujajame sezone pajamos padidėjo. Aišku, Mėnulyje nėra metų laikų, tačiau turistų žymiai padaugėja, kai šiaurinį Žemės pusrutulį sukausto žiema.

Ką daryti, kad ir toliau taip sektųsi? Amžina problema. . . Negali juk visą laiką rodyti vis tą patį; turistai reikalauja įvairumo. Neįprastas landšaftas, silpna trauka, vaizdas į Žemę, Farsaido mįslės, nuostabūs žvaigždynai, pirmosios gyvenvietės (kur, tarp kitko, toli gražu ne visada džiaugiamasi turistais) - ką dar gali pasiūlyti Mėnulis? Kaip gaila, kad nėra jame „čiabuvių" mėnulielių su senoviniais papročiais ir dar senoviškesne išvaizda, kuriuos svečiai galėtų fotografuoti. Deja, pats stambiausias organinio pasaulio atstovas, aptiktas Mėnulyje, ižiūrimas tik per mikroskopą, ir to paties protėvius šičia atgabeno „Lunikas-2" visa dešimčia metų anksčiau, negu čia pasirodė žmogus.

„Mėnulio turistu" viršininkas mintyse sklaidė paskutiniuosius laiškus, gautus telefaksu: gal, ko gero, iš jų galima šio to pasimokyti? Kas čia: eilinis kažkokios televizijos kompanijos užklausias - labai nori pagaminti dokumentinį filmą, bet su sąlyga, kad visas išlaidas apmokėtų „Mėnulio turistu". Atsakymas bus neigiamas: jeigu priimtum visus tokius malonius pasiūlymus, tučtuojau nusigyventum.

Toliau - didelis jo kolegų iš "Didžiojo Niu Orleano" turistinės kompanijos laiškas. Siūlo pasikeisti darbuotojais. Nežinia, būtų iš to didesnė nauda Mėnuliui, ar Niu Orleanui, bet nors jokių išlaidų nereikia, o dėl reputacijos "Mėnulio turistu" tas būtų pravartu. O va šitas laiškas tikrai įdomus: Australijos vandens slidžių čempionas klausia, ar mėgino kas slidinėti Troškulio Jūroje.

Ot čia - tai idėja! Kaip iki šiol niekas apie tai nepagalvojo! O gal jau kas bandė, įsikibęs į „Selenę" ar į dulkiavažius? . . Dėl to verta susimąstyti. Devis nuolat stengėsi prasimanyti naujų pramogų Mėnulyje, ir kelionė po Troškulio Jūrą buvo jo mylimas kūdikis.

Jis dar nežinojo, kiek jam po kelių valandų teks iškentėti dėl šito kūdikio.

2 SKYRIUS

Horizontas, kurio link rūko „Selenė“, pasikeitė: kur buvo lygut lygutėlis puslankis, iškilo dantyta kalnų virtinė. Atrodė, lyg juos būtų iš lėto kėlęs į padangę kažkoks milžiniškas liftas.

- Neprieinamumo Kalnai,- pranešė mis Vilkinz.- Pavadinti jie šitaip dėl to, kad juos iš visų pusių supa Jūra. Be to, jie daug statesni, negu dauguma Mėnulio kalnų.

Mis Vilkinz nekalbėjo šia tema, nes dauguma Mėnulio viršukalnių tenka nusivilti, vos pamatai jas iš arti. Didžiuliai krateriai, tokie išpūdingi iš Žemės darytose nuotraukose, pasirodo beesą lėkštos kalvos. Vakaro ir ryto šešėliai smarkiai iškraipo reljefą. Visame Mėnulyje nėra nė vieno kraterio, kurio šlaitai savo statumu prilygtų Sanfrancisko gatvėms. Į juos būtų galima įvažiuoti dviračiu. Tačiau "Mėnulio turistų" brošiūrose šito nerasi, jose pavaizduotos tik labiausiai efektyvios, sumaniai nufotografuotos uolos ir kanjonai.

- Šie kalnai dar gerai neištirti,- tęsė mis Vilkinz.- Pernai mes nugabenome tenai būrį geologų. Išlaipinome juos kaip tik aname kyšulyje, tačiau geologams pavyko pasistūmėti vos kelis kilometrus. Ten dar gali būti visko, ko tik nori, apie tą kraštą mes dar nieko nežinome.

"Sumani,- pagalvojo Patas.- Gera gidė, žino, ką reikia smulkiai išaiškinti ir kur palikti vietos vaizduotei. .." Sju kalbėjo ramiai, laisvai, jos kalba nebuvo panaši į nuobodų rečitatyvą - profesionalią yda daugumos gidų. Ji gerai pažinojo savo sritį ir galėjo atsakyti kone į kiekvieną klausimą. Žodžiu, išmintinga mergina, ir, nors mis Vilkinz Patui labai patiko, jis giliai širdyje jos privengė.

Artėjantieji kalnai sužavėjo keleivius, jie negalėjo atitraukti nuo jų savo akių. Neištirta kertelė vis dar paslaptingo Mėnulio... Viduryje neįprastos jūros kyšojo sala, kvapnus riešutas būsimajai tyrinėtojų kartai. Nepaisant šitokio jų pavadinimo, nusigauti iki Neprieinamumo Kalnų dabar jau nebebuvo labai sunku, tačiau, kol nebus ištirti kiti milijonai kvadratinų kilometrų, kuriuos apvaldyti reikia visų pirma, šiems kalnams dar teks palaukti.

Kelios akimirkos, ir "Selenė" pasiners į šešėlį... Anksčiau, negu keleiviai suprato, kas atsitiko, Žemė pasislėpė už kalnų. Jos nušviestos, sidabru žerėjo kalnų keteros, bet apačioje viešpatavo akla tamsa.

- Išjungsiu viduje šviesą,- tarė stiuardėsė.- Geriau matysite.

Ir vos užgeso blausi rausva šviesa, kiekvienas pajuto, tarsi jis būtų vienas Mėnulio naktyje. Net atšvaitai viršūnėse išnyko, dulkialaiviui panirus giliau į šešėlį... Liko tik žvaigždės - šalti nemirksintys žiburėliai, apgaubti tokios siaubingos tamsos, jog net nejauku darėsi. Tarp žvaigždžių knibždėlyno sunku buvo išžiūrėti pažįstamus žvaigždynus. Žvilgsnis išsipainiodavo margumynuose, kurių iš Žemės net nematyti, pasiklysdavo žėruojančiame spiečių ir ūkų chaose. Šitoje puikioje panoramoje išsiskyrė tik vienas tikslus orientyras - ryškiai spindinti Venera, kuri, nustelbdama visus kitus dangaus kūnus, pranašavo artėjančią aušrą.

Tik praėjus kelioms minutėms, keliautojai pamatė, kad ne tik danguje yra kuo nustepti. Paskui skriejančią dulkialaivį driekėsi fosforizuojantis kilvaterio takas. Tarsi koks burtininkas būtų perbraukęs pirštu per niūrų ir dulkėtą Mėnulio paviršių. "Selenė" išsiaugino kometos uodegą. Ji atrodė tarsi naktį per atogrąžų okeaną Žemėje plaukiantis laivas. Tačiau čia nebuvo jokių mikroorganizmų, ir ne jie savo mažučiais žiburėliais buvo nušvietę negyva jūra, o išsielektrinančios dulkelės, kurias įelektrino greitai skriejanti "Selenė". Labai paprasta ir

nuostabiai gražu; nakties tamsumoje laivagalyje be paliovos vingiavo žėruojanti juosta, tarsi Paukščių Takas būtų atsispindėjęs lygiame jūros paviršiuje.

Staiga ugninė srovė ištirpo šviesos sraute: Patas įjungė prožektorius. Už iliuminatorių pavojingai arti bėgo atgal uolų siena. Čia kalno šlaitas beveik statmenai kilo iš dulkių jūros. Ir neatspėsi, ar aukšta šita siena, matydamas tik ovalą, kuri prožektoriai buvo atkovoję iš siaubingos tamsos.

Kaukazas, Uoliniai kalnai ir Alpės - nykštukai, palyginus su šitais kolosais. Žemėje erozija gluodina kalnus nuo pat jų susidarymo dienos, jau keli milijonai metų - iš kadaise riogsojusių milžinų galų gale lieka tik šešėlis. O Mėnulyje nei lietaus, nei vėjo; niekas neardo uolų, jei ne nakties šaltis, kuriam spiginant, akmenys aižėja, neapsakomai lėtai formuodami smulkelytes dulkeles. Mėnulio kalnai tokio senumo, kaip ir juos sukūręs pasaulis. . .

Patas didžiavosi savo sugebėjimu "parodyti" Mėnulį. Kitą numerį jis ruošė labai kruopščiai. Iš pirmo žvilgsnio atrodė, jog tai labai rizikinga, bet pavojaus čia jokio nėra, nes "Selenė" šia vieta yra praėjusi dešimtis kartų, ir elektroninė valdymo sistemos atmintis kelią žinojo geriau, negu labiausiai prityręs šturmanas. Patas staiga išjungė prožektorių, ir keleiviai pamatė, kad ir kitoje pusėje apgaubti tamsos taip pat visai arti dunksojo kalnai.

Beveik visiškoje tamsoje "Selenė" lėkė siauru kanjonu ir ne tiesiai, o be paliovos laviruodama tarp neregimų kliūčių. Atvirai kalbant, kai kurios kliūtys buvo tariamos; dieną, važiuodamas minimaliu greičiu, Patas į elektroninių prietaisų atmintį įrašė tokią maršruto programą, kad naktį kiekvienam kvapą gniaužtų. Išgasčio ir susižavėjimo šūksniai už nugaros rodė, jog atrakcionas pavyko.

Dabar buvo matyti tik siaurutė žvaigždžių juosta aukštai viršuje; ji vinguriavo pašėlusiomis kilpomis, atkartodama iš anksto numatyta dulkialaivio kelią. "Nakties alėjos" trasa, kaip kad Patas sau vienas vadino šią maršruto dalį, truko iš viso kokias penkias minutes, tačiau tos minutės atrodė ilgesnės už valandas. Kapitoniui vėl įjungus prožektorius ir "Selenei" atsidūrus viduryje didžiulio jų šviesos skritulio, keleiviai lengviau atsiduso ir kartu tarsi nusivylė. Taip, negreitai jie užmirš „Nakties alėja"! . .

Šviečiant prožektoriams, buvo matyti, kad sienos pamažu tolsta, ir va kanjonas pavirto beveik ovalo formos kokių trijų kilometrų pločio amfiteatru vulkano širdyje, kuri buvo susprogusi neatmenamais laikais, kai senasis Mėnulis dar buvo jaunas.

Krateris Mėnulio mastu buvo labai mažas, tačiau, mūsų akimis, gana didelis. Sraujosios dulkės per tūkstančius metų sutekėjo į jį pro kanjoną, ir turistai iš Žemės galėjo patogiai pasivažinėti po katilą, kuriame kadaise siautėjo pragaro liepsnos. Kai Žemėje atsirado gyvybė, ši ugnis jau buvo senų seniausiai užgesusi ir daugiau niekad neišsižiebs. Tačiau būta Mėnulyje ir kitokių jėgų- jos nepranyko, tik laukė tinkamos akimirkos.. .

„Selenei" pradėjus sukti ratą išilgai uolų, ne vienas keleivis nejučiomis prisiminė, plaukiojamą Kalnų ežeruose Žemėje. Ta pati mirtina tylą, tas pats bedugnės jautimas apačioje. Žemėje daug kraterinių ežerų. Mėnulyje tik vienas, nors čia kraterių nepalyginamai daugiau.

Patas neskubėjo, padarė du pilnus ratus. Ežeru tik nakties metu ir galima pasigrožėti. Dieną, spiginant akinantiems saulės spinduliams, jis nebuvo toks kerintis. Dabar ežeras atrodė nežabotos Edgardo Po fantazijos vaisius. Ten, kur baigėsi šviesos ruožas, atrodė juda keistos figūros. Aišku, jos iliuzinės: šiuose kraštuose niekas nejuda, išskyrus Žemės ir Saulės sukurtus šešėlius. Negali būti vaiduoklių pasaulyje, kuriame niekad nebuvo gyvybės.

Tačiau atėjo laikas grįžti atgal, prasiskverbti pro kanjoną į atvirą jūrą. Patas nukreipė buką "Selenės" priekį į siaurą angą kalnuose, ir vėl juos iš abiejų pusių sugniaužė aukšti skardžiai. Dabar kapitonas neišjungė prožektorių - tegu keleiviai mato kelią; antrą kartą panašus atrakcionas, žinoma, jau nebūtų taip išpūdingas.

Toli priekyje sublizgėjo šviesa, švelniai nusidabrinusi tamsius uolynus. Net Žemės delčia buvo daug šviesesnė už dešimtį Mėnulio pilnačių. Ir, vos tik dulkialaiviui išnirus iš šešėlių, Žemė vėl nušvietė jam kelią. Dvidešimt du "Selenės" keleiviai apstulbę žiūrėjo į gražų spindintį žydrai žalsva puslankį. Keista, kai žvelgi iš tolo, - gimtieji laukai, ežerai šitaip nuostabiai spinduliuoja! Tikriausiai, čia ir slypi posakio išmintis: kad galėtum įvertinti savo paties pasaulį, reikia jį pamatyti iš kosmoso. . .

O kiek akių dabar žiūri iš Žemės į priešpilnį Mėnulį, amžinąją Žemės palydovą, kuris šiandien žmonėms reikalingas daug labiau, negu bet kada? Ir galimas daiktas, kas nors šią akimirką stebi per galingą teleskopą lyg kruopelytę klajojančią "Selenės" ugnelę. Tačiau šiai kibirkštei užgesus, jos dingimas nieko nepasakys žemiškajam smalsuoliui.

Milijonus metų Mėnulio gelmėse kalnų papėdėje, tartum milžiniška votis, tvinko burbulas. Nuo tų laikų, kai Žemėje vos buvo prasidėjusi žmonijos istorija, iš tasyk dar gyvų Mėnulio gelmių skverbėsi pro plyšius dujos ir kaupėsi tuštumose šimtų metrų gylyje. Žemėje viena po kitos keitėsi ledynų gadinės, o čia tos kiaurymės didėjo, plėtėjo, jungėsi viena su kita. Ir atėjo valanda skauduliui trūkti.

Kapitonas Haris, įjungęs autopilotą, šnekučiavo su keleiviais, kada laivą pirmą kartą sukrėtė. "Tur būt, sraigtas ką užkliudė", - suspėjo jis pagalvoti. Nepraėjus nė akimirkai, jis pajuto, kad pagrindas ėmė slysti jiems iš po kojų.

Tačiau visa tai vyko gana lėtai - Mėnulyje daiktai lėčiau krinta. Priešais "Selenę" lygioje vietoje ėmė kilti daugelio akvų didumo kauburys, ir jūra iškart atgijo, subangavo, veikiama jėgų, pažadinusių ją iš tūkstantmečio snaudulio. Viduryje kauburio atsivėrė griova - tartum dulkių kloduose būtų ėmęs suktis milžiniškas sūkurys. Ir kiekviena šio košmaro smulkmena buvo gerai matoma, šviečiant Žemei, kol pagaliau priešingą besmunkančio kraterio šlaitą uždengė tamsus šešėlis. Atrodė, jog "Selenė" tučtuojau atsitrenks į tą juodą krantą ir sutrupės į šipulius.

Iš tikrųjų buvo šiek tiek geriau. Patui stverus už svertų, dulkialaivis vartydamasis jau šliuožė tuo klastinguoju skardžiu. Inercija ir greitėjas dulkių srautas jį traukė tiesiai į bedugnę. Beliko iš visų jėgų laikyti "Selenę" horizontaliai ir tikėtis, jog jinai, įsibėgėjusi, iššoks kitoje pusėje iš prarajos anksčiau, negu nugarmės kraterio dugnas.

Keleiviai tuo metu, tikriausiai, rėkė - Patas nieko negirdėjo. Jis neatitraukė akių nuo to klastingo skardžio ir iš visų jėgų stengėsi neleisti dulkialaiviui apsiversti. Negana to: kol jis karštligiškai manevravo, forsuodamas čia viena, čia antrą variklį, jam lyg pro migla prisiminė kažkur matyta panaši katastrofa.

Aišku, tai negali būti, bet kodėl jį taip persekioja ši mintis? . . Ir vos tik atsidūręs griovos dugne ir pamatęs nesibaigiančią dulkių laviną, srūvančią nuo pat žvaigždėto duobės pakraščio, staiga viską prisiminė. . . Karšta vasaros diena, jis - mažas berniukas - žaidžia įkaitusiame smėlyje. Pamato lygią duobutę su tokiais pat lygiais kraštais, jos gilumoje kažkas juda, tiek įsirausęs į smėlį, kad vos tik žandai bekyšo. Kas čia dabar? Berniukas žiūrėjo ir laukė, lyg nujausdamas, kad greitai šioje mažutėje scenoje turi įvykti drama. Kur buvus, nebuvus, skruzdėlė, susirūpinusi savo skruzdėlės reikalais. Pribėgo prie duobelės krašto. . . paslydo ir nušliuožė šlaitu žemyn! . .

Žinoma, skruzdėlė būtų nesunkiai išsiropštusi iš idubėlės, bet vos tik jos kojų išjudintos pirmosios smiltys pasiekė dugną, piktoji pabaisa iššiepė iltis. Smilčių lavina pastvėrė savo auką, ir ji drauge su srautu nušliuozė į kraterį.

Lygiai taip, kaip dabar "Selenė". .. Aišku, ne skruzdėdis išrausė duobę Mėnulio paviršiuje, tačiau Patas jautėsi toks pat bejėgis, kaip toji skruzdėlė. Jis taip pat kabinosi į viršų, aukštyn, link laimingojo pakraščio, grumdamasis su dulkių srove, traukiančia jį tiesiog mirčiai ir nasrus. Skruzdėlės laukė greita mirtis, Pato ir jo bendrakeleivių - ilga. Motorai iš visų jėgų stūmė laivą į priekį, bet per lėtai. Dulkių lavina vis greitėjo, ir visų blogiausia - dulkės jau baigė semti "Selenės" kraštus. Pasiekė iliuminatorius. .. aukščiau... aukščiau. .. ir visai užpylė! Tą pačią akimirka, kai Patas išjungė variklius, kad jie nesudegtų dėl perkrovimo, dulkės apsėmė paskutinį Žemės delčios atšvaitą. Slegiami nebylios tamsos, jie nugrimzdo į Mėnulio gelmes.

3 SKYRIUS

Ertsaide - Šiaurės pusemulyje, radijo dispečerių punkte neramiai čerškė viena elektroninės atminties sekcija. Dvidešimt valandų ir viena sekundė Grinvičo laiku; impulsų serija, kuri turėjo pasiekti punktą kas valanda, nebuvo priimta.

Žmogaus protui neprieinamu greičiu, žiupsnelis narvelių ir mikroskopinio dydžio relių "peržiūrėjo" savo instrukcijas. "Laukti penkias sekundes, - sakė koduotas įsakymas. - Jeigu situacija nepasikeis, įjungti grandinę 1001 1001."

Smulkutė elektroninio dispečerio sekcija kantriai pralaukė šį milžinišką laiko tarpą, per kurį buvo galima sudėti šimtą milijonų dvidešimtženklių skaičių ar perspausdinti beveik visas JAV Kongreso bibliotekos knygas. Tada ji įjungė 1001 1001 grandinę.

Aukštai viršum Mėnulio paviršiaus, iš antenos, nukreiptos į Žemės diską, nuskriejo į kosmosą radijo impulsas. Per vieną šeštadalį sekundės jis nuskrido penkiasdešimt tūkstančių kilometrų iki ryšių palydovo "Lagranžas-2", kuris buvo tarsi pakabintas tarp Mėnulio ir Žemės. Per kitą šeštadalį sekundės sugrižo atgal daug kartų sustiprintas impulsas, pažerdamas elektronų srautą į visą šiaurinę Ertsaido pusrutulį (taip Mėnulyje buvo vadinama iš Žemės matomoji pusė, atvirkštinė pusė vadinosi Farsaidu).

Išvertus į žmonių kalbą, jis skelbė: "Alio, "Selene", negirdime jūsų signalo. Prašom tuojau atsiliepti."

Dispečeris luktelėjo dar penkias sekundes ir vėl pasiuntė impulsą. Ir dar kartą. Elektronikos pasaulis pergyveno ištisas geologines epochas, tačiau mašinos kantrumas buvo beribis.

Dispečeris vėl peržiūrėjo instrukciją. Buvo gautas naujas įsakymas.

"Įjungti grandinę 1010 1010." Mašina pakluso, ir viena žalia lemputė dispečerinėje staiga pasikeitė į raudoną, tuo pat metu zirzeklis pasiuntė į erdvę pavojaus signalus. Tiktai dabar ir žmonės sužinojo, kad kažkur Mėnulyje atsitiko nelaimė.

Iš pradžių naujiena sklido pamažu: vyriausiasis administratorius nepritarė be priežasties sukeltai panikai. Dar mažiau ją parėmė Mėnulio turizmo valdybos viršininkas Devis; avarijos ir aliarmai kenkia mūsų bizniui, net jeigu - kaip yra buvę devyniais atvejais iš dešimties - paaiškėja, kad kalti perdegę saugikliai, sugedę jungikliai arba per jautrūs signalizatoriai. Tačiau Mėnulyje reikėjo kas minutę būti budriam. Geriau reaguoti į tariamąjį pavojų, negu pražiopsoti tikrąjį.

Pagaliau Devis nenoromis pripažino, jog šį kartą pavojus tikras. Pasitaikydavo ir anksčiau, kad sugesdavo automatinė "Selenės"

signalizacija, bet Patas Haris atsiliepdavo, vos tik jį iššaukdavo dulkialaivio banga. Tačiau dabar laivas tylėjo. "Selenė" neatsiliepė net avarine banga, kuri buvo naudojama tik labai rimtu atveju. Tai sužinojęs, Devis skubiai nusileido iš "Mėnulio turistų" bokšto ir dengtu koridoriumi nuėjo į Klavį.

Prie įėjimo į dispečerinę jis sutiko vyriausiąją inžinierių Lourenšą. Blogas ženklas: vadinasi, kažkas mano, jog prireiks ruošti gelbėjimo operaciją. Jie susirūpinę pasižiūrėjo į vienas kitą, abu galvodami tą patį.

- Tikiuosi ne jums reikalinga mano pagalba? - tarė Lourenšas.- Kas atsitiko? Aš tik žinau, kad pasiųstas signalas avarine banga. Koks laivas?

- Ne laivas. . . "Selenė" neatsako, ji Troškulio Jūroje.

- Troškulio Jūroje?! Jeigu ten jai kas atsitiktų, mes galėtume nusigauti tik dulkiavažiais. Kiek kartų aš kalbėjau, nereikia vėžinti turistų, kol nėra kito dulkialaivio.

- Aš irgi tą patį sakiau, bet Finansų valdyba užprotestavo. Girdi, antro nebus, kol "Selenė" neįrodys, jog duoda pelną.

- Kad tik ji vietoj pelno neduotų medžiagos laikraščiams,- niūriai burbtelėjo Lourenšas.- Jūs žinote mano nuomonę apie turizmą Mėnulyje. Devis žinojo, puikiai žinojo, juodu jau seniai tuo klausimu nesutarė. Tačiau tik dabar jam toptelėjo mintis, kad vyriausiasis inžinierius gal buvo ir teisus.

Dispečerinėje, kaip visada, buvo labai tylu. Dideliuose sieniniuose žemėlapiuose mirksėjo žalios ir geltonos švieselės, kasdieniškos ir mažai pastebimos šalia aliarmuojančio raudono signalo. Prie skirstomųjų lentų "Oras", "Energetika", "Radiacija" sėdėjo į angelus sargus panašūs budintieji inžinieriai, atsakingi už saugumą ketvirtadalyje Mėnulio.

- Nieko nauja,- raportavo inžinierius, atsakingas už MT (Mėnulio transportą).- Mes dar neturime jokios informacijos. Vieną žinome, kad jie kažkur Jūroje.- Jis nubrėžė apskritimą didelio mastelio žemėlapyje.- Jeigu neiškrypo labai iš kurso, jie turėtų būti kažkur apie šitą vietą. Kontrolės momentu-19 val. dulkialaivis nuo kurso tebuvo nukrypęs ne daugiau kaip kilometrą. 20 val. signalas negautas; vadinasi, avarija ištiko per šias šešiasdešimt minučių.

- Kiek ,,Selenė" gali nuvažiuoti per valandą? - paklausė kažkuris.

- Didžiausias greitis - šimtas dvidešimt kilometrų,- atsakė Devis.- Bet paprastai ji važiuoja mažiau kaip šimtą. Ekskursija, kam skubėti. . . Jis įsižiūrėjo į žemėlapi, tarsi norėdamas išvelgti jame atsakymą.

- Jeigu jie Jūroje, surasti nesunku, Ar jau pasiuntėte dulkiavažius?

- Ne, laukiau paliepimo.

Devis pasižiūrėjo į vyriausiąją inžinierių, kuris šioje Mėnulio pusėje po administratoriaus Ulseno buvo vyriausias. Lourenšas lėtai kinktelėjo galva.

- Išsiųskite,- pasakė jis.- Bet nesitikėkit, kad greitai surasim! Reikia nemažai laiko apieškoti kelis tūkstančius kvadratinį kilometrų, juo labiau naktį. Liepkite laikytis jų maršruto, pradedant paskutiniąja žinoma vieta. Ir tegul aprėpia kuo didesnę ruožą.

Vos tik buvo duotas šis nurodymas, Devis susijaudinęs paklausė:

- Kas, jūsų manymu, galėjo atsitikti? - Variantų nedaug.

- Sprendžiant iš to, kad jie nespėjo nieko pranešti, avarija buvo staigi. Vadinasi, greičiausiai sproginas.

Devis išblyško. Galėjo būti ir diversija. Ką tokiu atveju daryti?

Kosminio susisiekiimo mašinos yra labai jautrios, todėl jos, kaip kadaise lėktuvai, gali privilioti ir nusikaltėlius. Jis prisiminė ,,Argo" laivą, skridusi į Venerą ir sunaikintą kažkokio maniako, sumaniusio atkeršyti vienam keleiviui, kuris jo gerai net nepažinojo. Žuvo du šimtai žmonių, jų tarpe buvo moterų ir vaikų.

- O gal - susidūrimas,- tęsė vyriausiasis inžinierius.- Dulkialaivis galėjo ant ko nors užšokti.

- Haris labai atsargus kapitonas,- atsakė Devis.- Jis dešimtis kartų yra važiaavęs šiuo maršrutu.

- Kiekvienas gali suklysti. . . Kai Žemė šviečia, nesunku apsirikti, nustatant nuotolį.

Devis jo jau neklausė, jis galvojo, ką turės daryti, jeigu įvykis baigsis blogai. Reikia neatidėliojant pasikonsultuoti su teisininkais, pasiteirauti dėl kompensacijos. Nes kam nors iš giminių iškėlus "Mėnulio turistui" kelių milijonų dolerių ieškinį, kitamet jokia reklama nesuviliuos turistų, nors Devis ir laimėtų bylą.

MT budintis nervingai krenkstelėjo.

- Leiskite pasiūlyti,- kreipėsi jis į vyriausiąjį inžinierių.-

Pamėginkime užklausti "Lagranža"? Gal astronomai iš viršaus ką išžiūrės.

- Naktį? - suabejojo Devis.- Per penkiasdešimt tūkstančių kilometrų?

- Net labai paprasta, jeigu "Selenės" prožektoriai dar degtų. Tegul pabando.

- Puiki mintis,- pritarė vyriausiasis inžinierius.- Kreipkitės tučtuojau. Jis turėjo pats apie tai pagalvoti. O gal dar ką praleido? . . Lourensui ne pirmą kartą tenka susigrumti su šiuo nuostabiu, bet savotišku pasauliu, tokiu maloniu palankumo akimirkomis ir tokiu grėsmingu rūstybės priepuolių valandomis. Mėnulis - ne Žemė, jis niekada nebus galutinai prijaukintas. Ir tai, tur būt, gerai: juk kaip tik jo laukinės gamtos šauksmas ir nuolatinė rizika vilioja čia ir turistus, ir tyrinėtojus. Aišku, be turistų čia būtų ramiau, tačiau, kad ne jie, jis gautų mažiau algos.

O dabar laikas ruoštis į kelią. Žinoma, viskas dar gali baigtis gerai. "Selenė" atsišauks, net neįtardama, kokį samyšį ji čia sukėlė. Bet Lourensas kažkodėl tuo abejojo, ir juo toliau, juo labiau jį ėmė nerimas. Dar valandžiukę galima luktelėti, o tada jis išvyks suborbitine vietinio susisiekiimo raketa į Portrorį, o iš ten - susitikti akis į akį su jo laukiančiu priešu - Troškulio Jūra. . .

Raudonajam aliarmo signalui ėmus mirksėti "Lagranže", filosofijos daktaras Tomas Lousonas kietai miegojo. Nubudęs iš pradžių net pyktelėjo: nors poros valandų miego nesvarumo būklėje pakanka, bet apmaudu, kai tau ir šito neduoda! Bet čia jis suvokė radiogramos turinį, ir miego kaip nebūta. Atrodo, pagaliau pasitaikė proga padaryti naudingą darbą. Tomas Lousonas bauriai jautėsi, dirbdamas "Lagranže-2". Jis svajojo apie mokslinį darbą, o čia visiškai negalima susikaupti. Balansuodamas ant tariamojo kosminio lyno tarp Mėnulio ir Žemės (vienas traukos dėsnų efektų) palydovas kosmonautams buvo lyg pasiuntinys berniukas. Laivai, skrisdami pro šalį, pagal jį tikrino savo vietą, naudojo jį kaip ryšių mazgą, tik betrukė, kad užsuktų laiškų pasiimti. . . "Lagranžas" buvo taip pat kone visų Mėnulio radijo ryšių kanalų relinė stotis, nes po juo buvo matomoji iš Žemės Mėnulio pusė. Šimto centimetrų skersmens teleskopas buvo pritaikytas stebėti objektams, esantiems milijardus kartų toliau, negu Mėnulis, tačiau jis puikiai tiko uždaviniui, kurį dabar gavo Lousonas.

Iš tokio nedidelio nuotolio labai gerai matyti, net ir mažai padidinus. Tomas kabėjo kaip tik viršum Lietų Jūros ir žiūrėjo į ryto saulės nutviekstas smailas Apeninų viršukalnes. Jis nebuvo gerai susipažinęs su Mėnulio geografija, tačiau nesunkiai atskyrė didžiuosius Archimedo ir Platono, Aristipo ir Eudokso kraterius, juoda Alpių lygumos randą, vienišą Piko piramidę, nuo kurios per lygumą buvo nusidriekęs ilgas šešėlis.

Tačiau dienos sritys dabar nedomino Lousono. Daiktas, kurio jis ieškojo, buvo aptemusiame pusrutulyje, kur saulė dar nebuvo patekėjusi. Bet jam

dar geriau: bus nesunku aptikti signalinę šviesą - kad ir kišeninio žibintuvėlio blykstelėjimą. Jis patikrino žemėlapyje koordinatas ir paspaudė teleskopo valdymo mygtuką. Ryto nuskaidrinti kalnai nuslinko į šalį, jų vieta užėmė dervos juodumo Mėnulio nakties tamsa, kuri buvo ką tik prarijusi dvi dešimtis žmonių.. .

Iš pradžių Lousonas nieko nepamatė - ir, žinoma, nieko, kas būtų panašu į mirksintį žibintą, besišaukiantį žvaigždžių pagalbos. Paskui, akims pripratus, jis išžiūrėjo, kad apačioje ne taip jau baisiai tamsu: Žemės apšviestas Mėnulio paviršius skleidė sunkiai išžiūrimą šviesą. Ir juo labiau jis išžiūrėjo, juo daugiau matė smulkmenų.

Antai kalnai į rytus nuo Vaivorykštės Ilankos blanksta, artėjant saulėtekiui. . . Pala, kokia gi žvaigždė ten, tamsumoje?! Bet nespėjusi išžiūriėti viltis bemat užgeso, Tomas pamatė ne ką kita, o Portrorį, kur žmonės su didžiausiu nekantrumu laukė iš jo žinios.

Per kelias minutes Lousonas įsitikino, jog iš vizualinio stebėjimo naudos nebus. Kas kita diena, jis iškart aptiktų "Selenę", išžiūrėjęs ilgą šešėlį, nutįsusį nuo jos Jūros paviršiumi. Dabar, kai Mėnulis apšviestas silpnos Žemės šviesos, žmogaus akis per mažai jautri, kad iš penkiasdešimties tūkstančių kilometrų aukščio galėtų išžiūrėti autobuso dydžio daiktą.

Tačiau dėl šito Tomas dar nenusiminė. Jis ir nesitikėjo, kad iš pirmo karto suras dulkialaivį. Praėjo pusantro šimtmečio nuo tų laikų, kai astronomai tegalėjo pasikliauti vien savo akimis; dabar jie turėjo kur kas tikslesnius prietaisus - visą arsenalą šviesos stiprintuvų ir spinduliavimo detektorių. Lousonas neabejojo, kad kuris iš šių prietaisų suras "Selenę".

Jis nebūtų būvęs taip tvirtai įsitikinęs, jei būtų žinojęs, kad "Selenės" nėra Mėnulio paviršiuje. . .

4 SKYRIUS

"Selenė" jau buvo sustojusi, o sumišę keleiviai vis dar tylėjo. Kapitonas Haris pirmasis atsitokėjo - jis vienintelis iš visų nujautė, kas įvyko. Aišku: požeminė tuštuma. Jos čia ne retenybė, nors Troškulio Jūroje iki šiol jų neaptikta. Kažkas turėjo pasislinkti Mėnulio gelmėse. Ir visai realu, kad "Selenės" svoris, nors ir nedidelis, buvo čia paskutinis lašas. Patas sunkiai atsistojo, klausdamas savęs, ką ir kaip sakyti keleiviams. Čia jau nepavaizduosi, jog viskas gerai ir po penkių minučių laivas vyks toliau savo kursu. O pasakysi tiesą - kils panika. Žinoma, anksčiau ar vėliau teks viską pasakyti, bet šiuo metu svarbiausia nuraminti žmones.

Jis sutiko mis Vilkinz žvilgsnį. Pablyškusi, bet rami, ji stovėjo kabinos gale, užpakalyje įtemptai laukiančių keleivių. Patas Haris žinojo, kad stiuardese gali pasikliauti, ir drasinančiai jai nusišypsojo.

- Atrodo, mums nepasisekė,- ramiai pasakė jis.--Nedidelė avarija, ką jūs, tikriausiai, patys matėte. Galėjo ir blogiau būti.

"Pavyzdžiui, kas? - mintyse klausė savęs.- Na, sakysime, būtų pramuštas laivo korpusas.. . Tavo manymu, lėta mirtis geresnė?" Sukaupęs visas valios jėgas, Patas nutraukė vidinį monologą.

- Mes įgriuvome.. . Matyt, įvykus Mėnulio drebėjimui. Jaudintis nėra ko. Net jeigu mes patys ir neišsikapstysime, Portroris nedelsdamas atsiųs mums pagalbą. O kol kas... Mis Vilkinz kaip tik ruošėsi paduoti užkandžius. Prašom ilsėkitės, aš tuo tarpu, na-a-a, imsiuosi reikalingu priemonių.

Atrodė viskas gerai. Patas sau vienas atsiduso ir atsisuko prie valdymo prietaisų, tačiau tą akimirką pastebėjo, kad kažkuris keleivis degasi cigaretę. Negalvodamas daro... Jis ir pats mielai užsirūkytų. Nenorėdamas pakenkti savo trumpos kalbos efektyvumui, Patas nepratarė nė žodžio,

tačiau jo žvilgsnis pasakė keleiviui, ko reikėjo. Cigaretė buvo užgesinta, kapitonui dar nespėjus atsistoti į savo vietą. Jis įjungė radijo imtuvą, tačiau dar prieš tai jam už nugaros prasidėjo gyvas pokalbis. Kai kalba iš karto keli žmonės, gali atspėti jų nuotaiką, net nesuprasdamas atskirų žodžių. Patas Haris keleivių pokalbyje juto nepasitenkinimą, susijaudinimą, net linksmumą, bet baimės jų balsuose jis nenugirdo. Matyt, kalbėjusieji dar nesuvokė, koks rimtas pavojus jiems gresia. O tie, kurie suprato, tylėjo.

Tylėjo ir eteris. Patas patikrino visas bangas, bet nugirdo tik silpną traškesį – juos palaidojusių dulkių išlydį. Visai nenuostabu: ši prakeikta medžiaga turi daug metalo ir sudaro beveik idealų ekraną. Ji nepraleidžia nei radijo bangų, nei garso; mėginti pasiūsti iš čia kokius signalus – tas pat, ką šaukti plunksnų prikimšto šulinio dugne. Patas paleido per švyturių galingą avarinio dažnumo bangų kaskadą ir siūstuvą nustatė taip, kad pavojaus signalai būtų siunčiami automatiškai. Jeigu bus lemta prasiveržti į viršų, tai tik šia banga. Šaukti Portrorį beviltiška; maža to, jo nesėkmingi mėginimai tik suezintų keleivius. Imtuvą jis paliko įjungtą įprastinei "Selenės" bangai – o gal kas atsilieps? Patas žinojo, jog tai neįmanoma. Niekas jų neišgirs, niekas į juos neprakalbės. Jie taip atskirti nuo žmonijos, lyg jos šiuo metu visai ir nebūtų.

Gana apie tai galvoti, jam pakanka ir kitų reikalų. Jis stropiai patikrino prietaisų parodymus. Visi rodė normą, gal tik oro temperatūra viduje kabinos buvo šiek tiek aukštesnė. Bet ir čia natūralu: dulkių patalai saugo juos nuo kosminio šalčio.

Šių patalų storumas, o ypač svoris kėlė rūpesčio kapitonui. "Selenę" slegia tūkstančiai tonų dulkių, tuo tarpu jos korpusas pritaikytas atlaikyti spaudimui iš vidaus, o ne iš lauko pusės. Jeigu laivas nugrims per daug giliai, jo korpusas sutrupės, lyg kiaušinio lukštas.

Kokiame jie dabar gylyje? Kada pradingo iš akių paskutinis lopinėlis žvaigždėto dangaus, iki viršaus buvo apie dešimtį metrų, tačiau, toliau smukdamas, dulkės galėjo "Selenę" nugramzdinti daug giliau. O gal verta – nors ir prireiktų daugiau deguonies – padidinti vidinį spaudimą ir tuo sumažinti slėgimo skirtumą.

Labai pamažu, kad niekam nepradėtų spengti ausyse ir kad jo sumanymas nesukeltų nerimo, Patas Haris padidino spaudimą kabinoje dvidešimčia procentų. Tai atlikus, jam šiek tiek lengviau pasidarė. Ir ne tik jam: vos manometro rodyklė sustojo prie naujo brūkšnelio, ramus balsas už kapitono nugaros tarė:

– Puiki mintis.

Kas čia kiša nosį, kur nereikia? Patas staigiai atsigrėžė, bet pikti žodžiai neišsprūdo iš jo lūpų. Keleiviams įlipant, kapitonas skubėdamas jų tarpe nepastebėjo nė vieno pažįstamo veido – bet jis tikrai kažkur buvo matęs šį petingą žilą vyriškį, kuris dabar stovėjo šalia jo sėdynės.

– Aš nenoriu įsipiršti, kapitone, čia jūs viršininkas. Tačiau vis dėlto leiskite prisistatyti – o gal galėsiu kuo padėti. Komodoras Hanstenas. Prasižiojęs, išpūtęs akis, Patas žiūrėjo į žmogų, kuris vadovavo pirmajai ekspedicijai į Plutonį ir buvo pirmasis planetų ir mėnulių nukariautojų sąrašuose. Nustebęs jis teįstengė pratarti:

? Keleivių sąrašė jūs nebuvo!

Komodoras šyptelėjo:

– Taip, aš užsirašiau Hansono pavarde. Ir, atsargoje būdamas, negaliu išbūti nekeliavęs, tačiau vadovauti daugiau nenoriu, tegul komanduoja kiti. Ir vos tik nusiskutau barzdą, jau niekas manęs nepažįsta.

? Labai džiaugiuosi, kad jūs čia, – sušuko Patas.

Tarytum būtų dalį naštos kas nuėmęs jam nuo pečių. Ką ten: šitas žmogus bus patikimas ramstis sunkiomis valandomis arba dienomis, kurios jų laukia.

- Jeigu jūs neprieštarausite,- mandagiai ištarė Hanstenas,- reikėtų pasvarstyti mūsų galimumus. Arba, paprastai kalbant: kiek mes galime ištvirti?

- Tai priklauso, kaip visada, nuo deguonies. Jo atsargų užteks septynioms paroms, jeigu dalis neišeis. Kol kas, atrodo, laivas hermetiškas.

- Vadinasi, turime laiko pagalvoti. O kiek yra maisto, vandens?

- Sotūs nebūsime, bet badu nemirsime. Turime avarinę koncentratų atsargą, oro valytuvai aprūpins vandeniu. Žodžiu, čia ne problema.

- O kiek elektros?

- Iki valiai, juk motorams energijos dabar nereikia.

- Pastebėjau, kad jūs net nebandėte iššaukti Bazę.

- Bergždžias darbas, mus dulkės ekranizavo. Aš įjungiau signalus avarine banga - vienintelė ir labai maža viltis įveikti ekraną. . .

- Teks jiems dar ką sugalvoti. Kaip manote, ar ilgai jie mūsų ieškos?

- Labai sunku pasakyti. Ieškoti pradės vos tik sužinos, kad 20 val. nebuvo gautas mūsų signalas. Vieta, kur mes dingome, nustatys netrukus. Tačiau mes, tikriausiai, nepalikome viršuje jokių pėdsakų. Jūs pats matėte, šitos dulkės viską praryja. Ir net kai mus suras. . .

- Kaip jie mus ištrauks?

- Taigi.

Dvidešimtviečio dulkialaivio kapitonas ir kosminių laivų komodoras žiūrėjo į vienas kitą ir tą patį galvojo. Staiga kažkas, spėjant iš akcento, tikras anglas, sušuko, perrėkdamas besikalbančiųjų šurmuli:
- Tikėkite mano žodžiais, mis, tai pirmas geros kavos puodelis, mano geriamas Mėnulyje. Jau buvau įsitikinęs, jog čia niekas nė nemoka jos išvirti. Jūs nuostabi!

Komodoras tyliai nusijuokė.

- Jis turi jums dėkoti, o ne stiuardesei,- tarė jis, parodęs galva į manometrą.

Patas atsakydamas nenoromis nusišypsojo. Kas tiesa, tai tiesa: dabar, padidinus slėgimą kabinos viduje, vanduo užverda, esant tokiai pat temperatūrai, kaip Žemėje, Ir dėl to dabar galima išsivirti gero karšto gėrimo, ir nereikia gerti drungną buizą. Čia tikrai ekstravagantiškas kavos virimo būdas - ir panašus į anekdotą: uždegė namus, kad paršą išsikeptų...

- Svarbiausia,- vėl prabilo komodoras,-- kad keleiviai nenusimintų. Pamėginkite pakelti jų nuotaiką, pasakodami, kaip organizuojamas mūsų ieškojimas. Tik neperdėkite, nesudarykite išpūdžio, jog neužtruks nė valandos ir gelbėtojai pasibels mums į stogą. Tai gali sukomplicuoti padėtį, jeigu.. . sakysim, jeigu reikės laukti kelias dienas.

- Apibūdinti mūsų gelbėjimo tarnybą nėra painu,- atsakė Patas.- Bet, atvirai kalbant, ji nepritaikyta tokiam atvejui, kaip šitas. Jeigu laiva ištinka avarija Mėnulio paviršiuje, jį nesunku surasti iš palydovų - iš ,,Langražo-2" viršum Ertsaido ar iš ,,Lagranžo-1" viršum Farsaido. Tačiau šiuo metu jie vargu ar ką padės. Aš jau sakiau: mūsų pėdsakų neliko.

- Nežinau, bet nenoriu tikėti. Paskendus Žemės jūroje laivui, visada lieka žymės: burbulai, alyvos dėmės vandens paviršiuje, nuolaužos.

- Tas viskas Žemėje. O iš čia niekas neiškils, nesvarbu, ar mes giliai, ar negiliai esame. . .

- Belieka tik laukti?

- Taip,- pritarė Patas. Ir, pažvelgęs į deguonies manometro skalę, dar pridūrė:-Viena aišku: laukti galime ne daugiau kaip savaitę.

Penkiasdešimties tūkstančių kilometrų aukštyje viršum Mėnulio Lousonas padėjo į šalį paskutinę savo padarytą nuotrauką. Jis ištyrė per didinamąjį stiklą kiekvieną kvadratinį milimetrą atspaudų. Fotografijų kokybė puiki. Elektroninis vaizdo stiprintuvas, milijonus kartų jautresnis už žmogaus akį, taip gerai išryškino visas detales, tarytum

viršum lygumos jau būtų patekėjusi saulė. Lousonas aptiko net viena dulkiavažį - tikriau sakant ilgą jo šešėlį. Tačiau jokių „Selenės“ žymių. . . Jūra. buvo tokia rami ir lygi, kaip iki žmogaus pasirodymo Mėnulyje. Tikriausiai, tokia ji bus ir praėjus daugeliui amžių, kai žmonės jau bus išnykę.

Tomas nemėgo prisipažinti nugalėtas, kad ir sprenddamas kur kas menkesnius klausimus. Jis tvirtai tikėjo, jog galima atlikti kiekvieną užduotį, tik reikia teisingai pradėti darbą ir panaudoti geriausias priemones. Buvo ižveista mokslininko savimeilė; daugelio žmonių likimas jį nelabai jaudino. Lousoną žmonės iš viso menkai domino, tačiau visatą jis gerbė. Tarp jo ir visatos vyko savotiška dvikova.

Jis kruopščiai ir šaltai įvertino padėtį. Kaip spręstų šį uždavinį didysis Holmsas? (Tipiška Tomui: žmogus, kurį jis tikrai gerbė, niekad pasaulėje negyveno.) Atviroje jūroje „Selenės“ nėra. Belieka viena galimybė - katastrofa turėjo ištikti netoli kranto arba kur prie kalnų. Greičiausiai atsitiko vietovėje, kuri vadinama (patikrino žemėlapyje) Kraterio Ežeru. Taip, visi duomenys sakyte sako, kad avarijos vieta čia, o ne lygioje jūroje, kur nėra jokių kliūčių.

Tomas Lousonas vėl ėmė žiūrėti nuotraukas, priekabia tyrinėdamas kalnus. Ir čia jam kelią pastojo nauja kliūtis. Jūros pakraštyje dunksojo dešimtys paskirų uolų, ir kiekviena iš jų galėjo būti pražuvęs dulkialaivis. Bet blogiausia, kad daugelį vietų jis negalėjo išžiūrėti, jas buvo užstoję kalnai. Iš "Lagranžo" Mėnulis atrodė rutulio pavidalo, ir perspektyva buvo labai iškraipyta. Kraterio Ežero per kalnus jis iš viso nematė. Tomui nepadėjo net tai, jog jis kybojo milžiniškame aukštyje; tik dulkiavažiai gali ištirti šį rajoną.

Reikia išsišaukti Ertsaidą ir pranešti, kas padaryta.

- Kalba Lousonas, „Lagranžas-2“, - prabilo jis, vos tik ryšių prietaisai pradėjo veikti. - Apžiūrėjau Troškulio Jūrą, lygumos viduryje nieko nėra. Matyt, jūsų laivas užšoko ant seklumos prie kranto.

- Dėkui, - tarė prislėgtas balsas. - Jūs tuo įsitikinę?

- Tvirtai. Aš matau jūsų dulkiavažius, o jie keturiskart mažesni, negu „Selenė“.

- Gal jūs ką pastebite Jūros pakraščiuose?

- Labai daug smulkių daiktų, negaliu pasakyti nieko konkrečiai. Matau penkiasdešimt, šimtą juodulių, tokio dydžio kaip "Selenė". Patekėjus Saulei, juos išžiūrėsiu geriau. Neužmirškite, jog dabar ten naktis.

- Labai dėkojame už pagalbą. Praneškite, jeigu ką pamatysite.

Klavyje "Mėnulio turistų" viršininkas liūdnas klausėsi Lousono pranešimo. Nieko nepadarysi, laikas pranešti artimiems giminėms. . . Toliau slėpti neprotinga ir tiesiog neįmanoma.

Jis paklausė MT budinčiojo:

- Keleivių sąrašas gautas?

- Dabar persiuntė telefaksu iš Portrorio. Štai jis. - Budintysis padavė Deviui plono popieriaus lapelį. - Ar koks svarbus asmuo jame buvo?

- Visi turistai vienodai svarbūs, - šaltai atsakė valdybos viršininkas, net nepakeldamas galvos. Ir čia pat sušuko: viešpatie!

- Kas čia?

- Komodoras Hanstenas „Selenėje“.

- Hanstenas? Aš nežinojau, kad jis Mėnulyje!

- Mes tą slėpėme. Buvome nutarę pakviesti jį į darbą "Mėnulio turiste", vis vien jis jau atsargoje. Komodoras atsakė, kad iš pradžių noris apsižvalgyti ir būtinai inkognito.

Abu nutilo, galvodami apie juos ištikusią likimo ironiją. Vienas iš didžiausių kosmoso didvyrių - ir va dingo be žinios, kaip koks eilinis turistai, įvykus kvailų kvailiausiai avarijai prie paties žemės slenksčio. . .

- Tur būt, nelaimė traukė komodorą į šią ekskursiją, - prabilo pagaliau budintysis. - Arba laimė kitiems keleiviams. Jeigu jie dar gyvi.

- Taigi, kad taip: dabar, kai observatorija mus apvyklė, tik laimė gali juos išgelbėti, - tarė Devis.

Tačiau jis paskubėjo atsisakyti "Lagranžo-2", daktaras Tomas Lousonas dar turėjo atsarginę kortą.

Turėjo ją ir jėzuitų ordino narys tėvas Vincentas Feraras, visai kitokios rūšies mokslininkas. Gaila, kad jam ir Tomui Lousonui nelemta susitikti - išeitų nuostabus švietalų fejerverkas! Tėvas Feraras tikėjo ir dieva, ir žmogų, daktaras Lousenas netikėjo nei viena, nei kita.

Vincentas Feraras pradėjo savo mokslininko karjerą kaip geofizikas, paskui vieną pasaulį pakeitė kitu ir pasidarė selenofizikas - tarp kitko šį vardą jis prisimindavo tik tada, kai tapdavo pedantu. Niekas tiek nežinojo apie Mėnulio gelmes, kaip jis; surinkti šias žinias Ferarui padėjo daugybė prietaisų, sumaniai išdėliotų visame amžinojo Žemės palydovo paviršiuje.

Šie prietaisai jam yra suteikę labai įdomių žinių: 19 val. 35 min. 47 sek. Grinvičo laiku Vaivorykštės įlankos rajone užregistruotas stiprus smūgis. Keista - ši ramaus Mėnulio sritis iki šiol buvo laikoma ypatingai stabili. Feraras pavedė savo skaičiavimo mašinoms patikslinti, kur yra poslinkio židinytis, taip pat patikrinti, ar nepajuto prietaisai kitokio pobūdžio anomalijų. Po to jis nuėjo į valgyklą ir iš draugų išgirdo, kad pradingo "Selenė".

Nė viena skaičiavimo mašina nesusilygins su žmogaus smegenimis, kada reikia susieti, atrodytų, visiškai vienas nuo kito nepriklausančius faktus. Nespėjo Vincentas Feraras nuryti antrojo šaukšto sriubos ir, pridėjęs du prie dviejų, gavo visiškai įtikėtiną, bet, deja, neteisingą atsakymą.

5 SKYRIUS

- Taigi ponios ir ponai, padėtis tokia, - baigė kalbėti komodoras Hanstenas. - Tiesioginis pavojus mums dar negresia, ir aš neabejoju, kad mus labai greitai suras. O kol kas - tegyvuoja gera nuotaika! Komodoras tylėdamas apžvelgė neramius veidus. Jis jau buvo pastebėjęs kelis "kinkadrebisus": va tasai liesas vyriškis, turintis nervinį traukulį, ir ta sausa surūgusi dama, kuri nervingai glamžo nosinę. O gal jie neutralizuotų vienas kitą, jeigu juos, sugalvoję kokią priežastį, susodintume greta? ..

- Kapitonas Haris ir aš - viršinininkas čia jis, aš tik jo patarėjas - numatėme veikimo planą. Maitinsimės kukliai, griežtai laikydami normos, bet visai pakankamai, juo labiau, kad jėgų eikvoti čia nereikės. Ir mes norėjome paprašyti kuria moterį padėti mis Vilkinz. Ji turės daug darbo, vienai bus sunku susidoroti. Bet svarbiausias pavojus, atvirai kalbant, nuobodulys. Beje, gal kas turite pasiėmęs knygų?

Visi pradėjo raustis po savo krepšius, portfelius. Buvo surasta: visas vadovų po Mėnulį rinkinys, įskaitant šešis oficialios informacinės knygos egzempliorius, naujausią bestselerį "Apelsinas ir obuolys", skirtą kiek neiprastai temai Nelės Gvin ir sero Izaoko Niutono meilei, "Harvard Pres" leidyklos išleista "Šeina" su moksliniais vieno anglų kalbos profesoriaus komentarais, Ogiusto Konto loginio pozityvizmo apybraižą ir savaitės senumo vieną Žemėje išleista „Niujork Taims" laikraščio egzempliorių. Neprabangi biblioteka, bet, protingai naudojantis, jos gali užtekti gana ilgai.

- Siūlau sudaryti pramogų komisiją, ir tegul ji sprendžia, kaip visa tai panaudoti. Nežinau tik vieno, ar pravers mums mesjė Kontas... Bet gal

kuris norite ko paklausti? O gal pageidautumėt, kad kapitonas Haris arba aš jums ši tą plačiau paaiškintume?

:- Aš norėčiau išsiaiškinti vieną dalyką,- pasigirdo tas pats balsas, kuris ne per seniausiai gyrė kavą.- Ar jūs nepagalvojote, kad mes galime iškilti į paviršių? Net jeigu šitos dulkės panašios į vandenį, mus gali išstumti į viršų kaip kamštį?

Anglo klausimas komodorui buvo netikėtas, ir jis sumišo. Tada Hanstenas atsigrėžė į Patą ir negarsiai tarė:

? Čia jūsų sritis, misteris Hari. Ką jūs pasakysite?

Patas pakratė galvą.

- Manau, jog tai mūsų neišgelbės. Aišku, oras kabinos viduje mus smarkiai kelia, bet dulkių pasipriešinimas yra per didelis. Iškilti galime - per kelis tūkstančius metų...

Tačiau anglą įtikinti nebuvo lengva.

- Oro šliuze mačiau kosminį skafandrą. Ar galima su juo išeiti iš kabinos ir iškilti į paviršių? Tuomet gelbėtojai tuoj sužinotų, kur mes.

Patas susigūžė: tik jis vienas mokėjo naudotis šiuo skafandru, skirtu avarijos atvejui.

- Esu beveik įsitikinęs, kad tai negalima. Vargu žmogus ivedų toki pasipriešinimą. Be to, jis bus aklas. Ką jis žinos, kur viršus? Ir kaip uždaryti, jam išėjus, išorines duris? Jeigu dulkės pateks į perpuolio kamerą, jų nepašalinsi. Laukan šių dulkių neišpumpuosi.

Patas dar galėjo kalbėti, bet nutarė, jog ir to pakanka. Jeigu iki savaitės pabaigos gelbėtojai jų neras, teks, tur būt, mėginti pačius beviltiškiausius būdus. Tačiau dabar geriau apie tai neužsiminti ir net negalvoti, kad nesusvyruotų paties drąsa.

- Jeigu klausimų daugiau neturite,- pasakė komodoras Hanstenas,- aš siūlau kiekvienam prisistatyti. Norime mes, ar ne, čia turėsime susigyventi. Taigi, pradėkime susipažinti. Aš eisiu per kabiną, o jūs iš eilės pasisakysite pavardę, profesiją, miestą, iš kur atvykote. Prašom jūsų, sere.

- Robertas Brajenas, inžinierius, pensininkas, Kingstonas, Jamaika.

- Irvingas Šasteris, advokatas, Čikaga. Mano žmona Maira.

- Nichalas Džajavardenas, zoologijos profesorius, Ceilono universitetas, Peradenija.

Patas dar kartą patenkintas pagalvojo, kad vis dėlto dar jam pasisekė, atsidūrus tokioje beviltiškoje būklėje. Hanstenas buvo tikras vadovas savo prigimtimi, įgūdžiais ir patyrimu. Jis jau pradėjo telkti į vieningą kolektyvą ši visiškai skirtingų žmonių sambūrį, sudaryti draugiškumo atmosferą, kuri minią paverčia būriu. Hanstenas to išmoko, kai mažutė jo flotilė klajojo tuštumoje tarp planetų, skrisdama - pirmą kartą - anapus Neptūno orbitos, beveik už trijų milijardų kilometrų nuo Saulės. Patas buvo trisdešimčia metų jaunesnis už komodorą ir niekad nebuvo toliau kaip Mėnulyje. Ir jis visai nenusiminė, kad nejučiomis pasikeitė laivo vadovai. Nors, taktiškas būdamas, komodoras nuolat primena, kad viršininkas - Haris, bet jis pats tą geriau jaučia. ..

- Dankenas Mekenzis, fizikas, Maunt Strornlo observatorija, Kanbera.

- Pjeras Bianšaras, sąskaitininkas, Klavis, Ertsaidas.

- Filis Morli, žurnalistė, Londonas.

- Karlas Juhansonas, inžinierius-atomininkas, Ciolkovskio bazė, Farsaidas.

Susipažinimas pasibaigė, ir pasirodė, kad "Selenėje" keliavo nemaža įžymių žmonių. Nė nenuostabu: į Mėnulį atvykdavo daugiausia žmonės, kuo nors išsiskiria iš daugumos, kiti nors savo turtu. Bet ko verti visi talentai, čia po dulkėmis, pagalvojo Patas.

Kapitonas ne visai buvo teisingas, tuo netrukus jam padėjo įsitikinti Hanstenas. Komodoras gerai žinojo, kad su nuoboduliu reikia kovoti taip pat ryžtingai, kaip su baime. Ir jie tegali pasikliauti tik savo pačių

išradingumu. Tarpplanetinių ryšių ir universaliųjų pramogų amžiuje "Selenės" įgula pasijuto atskirta nuo visos žmonijos. Radijas, televizija, telefakso biuletenis, kinas, telefonas - visa tai jiems buvo taip pat neprieinama, kaip akmenis amžiaus žmonėms. Jie buvo tarsi pirmą kartą gentis, susispietusi aplink laužą ir nematydama ničnieko aplink. Net ekspedicijos į Plutonį metu, pagalvojo Hanstenas, mes nebuvome taip vieniši, kaip čia. Tada mes turėjome puikią biblioteką ir pilną visokiausių įrašų rinkinį. Kiekvieną akimirką buvo galima susisiekti šviesafonu su vidinėmis planetomis. O "Selenėje" nėra net kortų kaladės. Gera mintis!

- Mis Morli! Jūs žurnalistė, žinoma, bloknotą turite?

- Taip, komodore, turiu.

- Bus penkiasdešimt du švarūs lapai?

- Tikriausiai.

- Teks prašyti jį paaukoti. Prašom juos išplėšykite ir sužymėkite kortas. Ypatingai nesistenkite, kad tik būtų matyti, kokia korta, ir kad ženklai neišsispaustų į kitą pusę.

- Įdomu, kaip jūs maišysite tokias kortas? - kažkas paklausė.

- Tegul pramogų komisija apie tai pagalvoja! Kas turite kokį talentą, kuris praverstų mūsų saviveiklai?

- Aš kažkada esu šiek tiek vaidinusi scenoje, - nedrąsiai išsitarė Maira Šaster.

Jos vyras buvo aiškiai nepatenkintas šiuo prisipažinimu, užtat komodorui tas patiko.

- Puiku! Vadinasi, galime suvaidinti mažutę pjesę, nors čia ir ankštoka. Čia misis Šaster sumišo.

-- Tai buvo seniai, - tarė ji, - ir aš. . . aš scenoje beveik nekalbėdavau. Keletas prunkštelėjo, ir net komodoras vos išsilaikė nenusišypsojęs. Sunku buvo įsivaizduoti jauna choriste moterį, kurios amžius jau buvo perkopęs penkias dešimtis, o svoris - šimtą kilogramų.

- Nieko, - tarė Hanstenas, - svarbu noras. Kas nori padėti misis Šaster?

- Aš kažkada dalyvavau mėgėjiškuose vaidinimuose, - pasakė profesorius Džajavardenas. - Tiesa, mes vaidindavome daugiausia Brechtą ir Ibseną. Šitas "tiesa" davė suprasti, jog čia labiau tinka šiek tiek lengvesnis žanras. Sakysime, kokia iš tų lėkštukų, tačiau nuotaikingų komedijų, kurios buvo užtvindžiusios eterį 1980 metų pabaigoje, kada buvo panaikinta televizijos cenzūra.

Daugiau savanorių artistų nebuvo, ir komodoras paprašė misis Šaster ir profesorių Džajavardeną sėstis greta ir kartu numatyti programą. Jis mažai tikėjo, kad taip skirtingi žmonės sugalvotų ką nors gera, bet juk visko būna gyvenime... O svarbiausia, kad visi būtų kuo užsiėmę, ar po vieną, arba drauge su kuo nors kitu.

- Pradžią yra, - tęsė Hanstenas. - Jeigu kam dingtelės gera idėja, pasakykite ją komisijai. O kol kas - susėskite patogiai ir geriau susipažinkite. Visi pasisakėte, kur kas gyvena ir ką dirba, jūs galite rasti bendrų interesų, net bendrų draugų. Žodžiu, rasite, ką kalbėti. ,,O laiko bus iki valiai", - sau vienas pridūrė jis.

Komodorui Hanstenui ir Patui Hariui tariantis kabinoje, prie jų priėjo fizikas iš Australijos daktaras Mekenzis. Jis atrodė labai susirūpinęs, lyg būtų įvykę kas nepaprastai svarbu.

- Aš jums, komodorai, noriu šį tą pasakyti, - virpančiu balsu kalbėjo jis. - Jei neklystu, septynių dienų deguonies atsarga mūsų neišgelbės. Mums gresia daug didesnis pavojus.

- Koks?

- Šiluma. - Australietis parodė pirštu į laivo korpusą. - Aplink dulkės, o jos yra idealus šilumos izoliatorius. Paviršiuje mūsų variklių ir mūsų pačių šilumą sugeria aplinka, o šičia šiluma aklinais uždaryta. Vadinasi, kabinoje darysis vis šilčiau ir šilčiau, kol mes iškepsime.

- Ką jūs sakot,- tarė komodoras,- aš apie tai net nepagalvojau! Kiek laiko, jūsų manymu, mes galėsime išsilaikyti?

- Duokit man pusvalandį, aš paskaičiuosiu. Šiaip ar taip, man atrodo, jog ne daugiau, kaip parą.

Komodoras staiga tapo visai bejėgis. Pajuto biaurų šleikštulį po krūtine, lygiai tokį, kaip tada, kai antrą kartą pabandė laisvai kristi. (Pirma kartą nieko nejautė, nes buvo tam pasiruošęs, o antrą kartą jį nubaudė per didelis pasitikėjimas savimi.) Jeigu fizikas teisus, bus sužlugusios visos viltys. Ir be šito jos nebuvo didelės, bet, turint savaitę laiko, dar buvo galima šio to tikėtis... Per parą žmonės viršuje nespės nieko padaryti. Net jeigu juos ir surastų, vis tiek neišgelbės.

- Patikrinkite temperatūrą kabinoje,- kalbėjo toliau Mekenzis.- Net iš jos galima spręsti.

Hanstenas priėjo prie valdymo prietaisų lentos ir pažvelgė į ciferblatų ir indikatorių mozaiką.

- Atrodo, jūs teisus,- tarė jis.- Jau pakilo dviem laipsniais.

- Daugiau kaip laipsnį per valandą. Aš taip ir galvojau.

Komodoras pasisuko į Hariį, kuris klausėsi jų pokalbio, vis labiau nerimaudamas.

- Galima suintensyvinti šaldymą? Kokia kondicionavimo agregatų pajėgumo atsarga?

Nelaukdamas, kol Patas atsakys, vėl įsiterpė fizikas.

- Tai nepadės,- tarė jis, dar labiau sunerimęs.- Kaip veikia šaldymo įrenginys? Siurbia iš kabinos šilumą ir išleidžia laukan. Bet šičia tas netinka, aplink dulkės! Sustiprinsime vėsinimą - bus dar blogiau.

Valandėlę truko niūri tylą. Pagaliau komodoras prabilo.

- Vis dėlto kuo skubiau patikrinkite savo apskaičiavimus ir paskui pasakykite viską man. Žiūrėkit, kad, be mūsų trijų, niekas apie tai nesužinotų.

Hanstenas iškart pasijuto labai senas. Iš pradžių jis net savotiškai apsidžiaugė, kad štai pasitaikė proga vėl vadovauti žmonėms. Bet atrodo, vadovauti jam teks vos vieną dieną. ..

Tą pačią akimirka, nors apie tai nežinojo nei dingusieji, nei ieškotojai, viršum laivo pravažiavo vienas dulkiavažis. Jis buvo sukonstruotas taip, kad būtų greitas, efektyvus ir pigus, visai nesirūpinant turistų patogumu, ir dėl to ši mašina smarkiai skyrėsi nuo "Selenės". Tai buvo, paprastai kalbant, atviros rogės su dviem sėdynėmis - vairuotojui ir keleiviui - ir tentu prisidengti nuo saulės. Nedidelė prietaisų lenta, variklis, du sraigčiai užpakalyje, lentynėlės įrankiams ir atsarginėms dalims - štai ir visi jo įrengimai. Paprastai dukiavažis dar tempdavo krovinių roges. Šis važiavo tuščiomis. Jis jau suspėjo išraizgyti zigzagais ne vieną šimtą kvadratiųjų kilometrų Jūros paviršiaus - ir nieko neaptiko.

Vairuotojas kreipėsi į draugą per įmontuotą skafandre pasikalbėjimo įtaisą.

- Kas, tavo manymu, Džordžai, galėjo jiems nutikti? Aš manau, jų čia nėra.

- Tai kur jie? O gal juos pastvėrė kitaplanečiai?

- O ką, visai galimas daiktas,- beveik rimtai atsakė vairuotojas.

Anksčiau ar vėliau - tuo tikėjo visi astronautai - žmogus susitiks su kitomis protingomis būtybėmis. Gal iki šio susitikimo dar toli, bet hipoteziški "kitaplanečiai" jau buvo tvirtai įaugę į kosminę mitologiją; jiems priskirdavo viską, ko nebuvo galima paaiškinti kitaip.

Visai jau nesunku patikėti, jog esama kitaplanečių, jeigu tu su saujele draugų esi atsidūręs svetimame, atšiauriame krašte, kur net akmenys ir oras (jeigu jis yra) atrodo priešiški tavo prigimčiai, kur tūkstančių žemės kartų kaupias patyrimas, pasirodo, niekam nevertas, o ankstesnis to

viso įsivaizdavimas - niekur nepritaikomas. Pirmykštis žmogus savo nežinojimą dangstė dievais ir dvasiomis; taip ir homo astronauticus, atskridęs į naują planetą, nejučiomis kas žingsnis dirščiojo, tikėdamasis kažką pamatyti. Kelis greit prabėgusius amžius žmonės buvo pradėję laikyti save visatos viešpačiais; senoji baimė ir nusivylimai pasitraukė giliai į pasamonę. Dabar, kai žmogus atkakliai tyrinėjo žvaigždėtus tolius ir mėgino suprasti, kokios jėgos tenai slypi, šis jausmas vėl atgijo. Ir tas visai natūralu.

- Tur būt, reikia pranešti į Bazę,- tarė Džordžas.- Mes apžiūrėjome visą nurodytą plotą, kartoti maršrutą beprasmiška. Arba nors tol, kol patekės saulė. Dieną dar galima šį tą užčiuopti. Šviečiant šitai Žemės šviesai, man darosi nejauku.

Jis įjungė siūstuvą.

- Dulkiavažis - Antras. Šaukiame dispečerinę. Priimu.

- Portrorio dispečerinė klauso. Gal ką aptikote?

- Nieko. Ką naujo sužinojote jūs?

- Manoma, kad "Selenės" jūroje nėra. Tuoju su jumis kalbės vyriausiasis inžinierius.

- Gerai, įjunkite.

- Alio, Dulkiavažis - Antras! Kalba Lourensas. Platono observatorija ką tik pranešė, jog užregistravo Mėnulio drebėjimą Neprieinamumo Kalnų apylinkėse. Jis įvyko devyniolika valandų trisdešimt penkios minutės. Tuo metu "Selenė" turėjo važiuoti Kraterio Ežeru. Matyt, ją bus užgriuvusi lavina. Vykite prie kalnų, patikrinkite, ar nerasite šviežių nuošliaužų ar griūčių.

- O daugiau smūgių nebus? - susirūpinęs paklausė vairuotojas.

- Vargu, jei galima tikėti observatorija. Jie tvirtina, jog dabar, kai įtampa atslūgo, iki kito karto gali praeiti ne vienas tūkstantis metų.

- Tikiuosi, kad jie neklysta. Aš jus pašauksiu, kai tik nuvyksiu į Kraterio Ežerą, už kokių dvidešimties minučių.

Tačiau po penkiolikos minučių Dulkiavažis-2 sužlugdė paskutines priemtuvo laukiančiųjų viltis.

- Kalba Dulkiavažis-Antras. Atrodo, kad būsite įspėję. Kraterio Ežero dar nepasiekėme, važiuojame kanjonu. Bet observatorijos duomenys pasitvirtino. Labai daug griūčių, vos pralendame. Va dabar taip pat matau griūties žymes - nugriuvę ne mažiau, kaip dešimt tūkstančių tonų uolienos. Jeigu "Selenė" užversta čia, jos nerasim. Neverta net ieškoti. Dispečerinė neatsakė taip ilgai, jog dulkiavažis vėl prabilo:

- Alio, dispečerinė, jūs mane girdite?

- Girdime,- pavargusiu balsu atsakė vyriausiasis inžinierius.-

Pamėginkite surasti nors mažiausius jų pėdsakus. Siunčiu padėti Dulkiavaži-Pirmą. Jūs įsitikinę, kad jų atrasti negalima?

- Ne viena savaitė praeis, nors ir pavyktų juos aptikti. Vienoje vietoje trisdešimt metrų ruožas visiškai užverstas. Imsi raustis, gali dar naują griūtį sukelti. ..

- Būkite atsargesni. Pranešinėkite kas penkiolika minučių, net jeigu ir nieko nerasite.

Lourensas nosisuko nuo mikrofono, jausdamasis galutinai sugniuždytas...

Ką jis galėjo, viską padarė. .. O aplamai, ką čia galima padaryti?

Stengdamasis neprarasti nuovokos, jis priėjo prie lango pietų pusėje ir pamatė Žemės piautuvą.

Kiek bežiūrėtum, sunku patikėti, kad Žemė nejuda - kad ji per naktį naktis boluoja lyg prikalta viename dangaus taške. O kabo ji žemai prie pat horizonto - bet nepatekės ir nenusileis milijonus metų. Ši mintis tiek prieštaraujanti žmogaus patirčiai, jog niekaip negalima prie jos priprasti.

Greitai aną kosminės bedugnės pusę (dabartinė karta neprisimena to laiko, kada ši bedugnė buvo neįveikiama, ir todėl dabartiniam žmogui ji neatrodo

tokia didžiulė) pasieks nerimo ir sielvarto vilnys. Tūkstančiai žmonių neteks ramybės vien dėl to, kad Mėnulis krūptelėjo per miegus. Užsigalvojęs vyriausiasis inžinierius net nepamatė, kad į jį kreipiasi ryšių mazgo viršininkas.

- Atleiskit, jūs dar neišsikvietėte Dulkiavaži-Pirmą. Sujungti jus su juo?

- Ką? O, taip-taip! Pasakykite, kad vyktų padėti Antrajam į Kraterio Ežerą. Praneškite, kad ieškojimas Troškulio Jūroje nutrauktas.

6 SKYRIUS

Žinia, kad ieškojimas nutraukiamas, "Lagranža-2" pasiekė tada, kai Tomas Lousonas nuo nemigo papurtusiomis akimis buvo bebaigias montuoti prie šimto centimetrų skersmens teleskopo naują prietaisą. Tiek stengtasi, skubėta - o čia tuščiai. . . "Selenės" nėra Troškulio Jūroje; ji esanti tokioje vietoje, kur jis jokių geru jos neižiūrės per Kraterio Ežerą supantį kalnų barjerą, o dar palaidotos po tūkstančiais tonų uolienos. Pirmą akimirką Tomas, net nepagailėjęs keleivių, supyko. Vadinasi, laikas ir darbas vėjais! Nesumirgės visų gyvenamųjų pasaulių naujienų ekranuose raidės "Jaunas astronomas surado dingusius turistus". . . Niekais nuėjo viltis išgarsėti. Daugiau kaip pusę minutės Tomas Lousonas liejo tulžį keiksmams, kurie būtų pritrenkę jo kolegas, jeigu jie būtų dabar jį girdėję. Vis dar itūžęs, jis pradėjo ardyti detales, kurias buvo išsiprašęs, pasiskolinęs arba net pasiglemžęs kitose palydovo laboratorijose.

Tomas neabejojo, kad jo prietaisas būtų išsprendęs uždavinį. Teoriškai buvo viskas pagrįsta, neprikibsi; dar daugiau: ši jo idėja paremta beveik šimtmetinės praktikos. Infraraudonų jų spindulių lokacija buvo žinoma net antrajame pasauliniame kare, kai buvo atrandamos užmaskuotos įmonės pagal jų agregatų šilumą,

"Selenė" nepaliko Troškulio Jūroje matomos vėžės, tačiau turėjo likti infraraudonųjų spindulių pėdsakas. Laivo sraigta iškėlė iš pėdos gylio palyginti šiltas dulkes ir jas išbarstė kur kas šaltesniame paviršiuje. "Akis", matanti šilumos spindulius, galėjo, net praėjus kelioms valandoms, surasti "Selenės" vėžę. Tomo apskaičiavimais, jis būtų suspėjęs užbaigti paieškas infraraudonaisiais spinduliais, iki patekėjusi Saulė būtų sušildžiusi visas šilumos pėdsakų žymes, paliktas šalčioje Mėnulio naktįje.

Dabar, žinoma, nėra prasmės ko nors imtis.

Laimė, "Selenės" įgula nežinojo, kad jų ieškojimas Troškulio Jūroje nutrauktas ir dulkiavažiai patraukė į Kraterio Ežerą. Taip pat laimė, kad niekas iš keleivių nežinojo daktaro Mekenzio būkštavimų.

Popieriaus lapelyje fizikas nubrėžė spėjamąją temperatūros kilimo kreivę. Kas valandą jis grafike žymėjo ant pertvaros kabančio termometro parodymus. Deja, jie nepaprastai tiksliai sutapo su prognoze. Dar dvidešimt valandų, ir temperatūra viršys šimtą dešimt laipsnių pagal Farenheitą, ims rodytis pirmosios karščio smūgių aukos. Ir, matyt, jiems belieka gyventi ne daugiau, kaip parą. Taigi, kapitono Hansteno mėginimai palaikyti keleivių nuotaiką atrodė absurdiški. Ar jam tas pasiseks, ar ne - poryt jau neturės jokios prasmės.

Tačiau ar tikrai taip? Tegul jiems belieka tik toks pasirinkimas: numirti kaip žmonėms, arba numirti kaip žvėrimis - pirmasis variantas, be abejonės, geresnis. Net jeigu "Selenės" niekuomet nesuras ir niekas nesužinos, kaip jos belaisviai sutiko mirties valandą. Tai aukščiau už logiką ir protą. Beje, tą patį galima pritaikyti beveik kone viskam, kas nulemia žmogaus gyvenimą ir mirtį.

Komodoras Hanstenas tą puikiai suprato, sudarydamas programą likusioms valandoms. Yra žmonių apsigimusių vadovauti; jis buvo vienas iš tų. Vakuume, kuriame jis atsidūrė, išėjęs į atsargą, staiga nė ženklo neliko. Pirmąsyk nuo tada, kai Hanstenas apleido flagmaninio laivo "Kentaurus" kabina, jis vėl gyveno tikrą gyvenimą.

Kol žmonės užsiėmė, galima nebūkštauti dėl jų moralės. Nesvarbu, ką jie veikia, svarbu, kad tai juos domintų arba jiems atrodytų svarbu. Kosminės administracijos sąskaitininkas ir du tarnautojai iš Niujorko jau buvo pasinėrę į pokerį. Tuoju pažinsi aistringus kortuotojus: su jais vargo nebus, gal tik – prireikus atimti iš jų kortas.

Beveik visi kiti buvo pasiskirstę į grupes ir labai mažai kalbėjo. Pramogų komisija vis dar posėdžiavo. Profesorius Džajavardenas kažką užsirašė, misis Šaster, nepaisydama atkaklių vyro mėginimų nutildyti, pasakojo prisiminimus apie burleską. Ir tik mis Morli laikėsi nuošaly. Smulkia rašysena ir neskubėdama ji kažką rašė į likusius bloknoto lapelius. Gal būtų, ji rašė dienoraštį, kaip ir pridera, tikrai žurnalistei.

Kad tik dienoraštis nepasirodytų trumpesnis, negu kad galvoja mis Morli. . . Labai panašu, jog ji gali nespėti prirašyti net šitų kelių puslapių. O jeigu ir prirašys, vargu, ar kas juos skaitys.

Komodoras žiūrėjo į laikrodį ir stebėjosi, kad praėjo tiek daug laiko. Šiuo metu jis jau tikėjosi būsiąs kitoje Mėnulio pusėje, Klavyje. Lenčas "Hiltono" restorano Mėnulio filiale, paskui ekskursija į. . . Kokia prasmė galvoti apie ateitį, kurios nebus? Jį daug labiau jaudino greitai bėganti dabartis.

Matyt, geriau pamiegoti, kol karštis dar pakenčiamas. "Selenės" konstruktoriai nebuvo numatę paversti ją miegamuoju (ar kapu!), na, ką padarysi. Teks, palaužius galvą, ši tą sugalvoti, nors dėl to ir nukentėtų "Mėnulio turistų" turtas. Hanstenai prireikė dvidešimties minučių viskam apgalvoti, paskui jis, pasitaręs su kapitonu Hariu, kreipėsi į kitus keleivius.

– Ponios ir ponai, mes visi šiandien prisikamavome, ir aš manau, būtų ne pro šalį pamiegoti. Tiesa, čia esama šiokių tokių sunkumų, bet aš jau pabandžiau ir įsitikinau, jog norint galima nuimti tarp sėdynių esančią atramą. Aišku, tai neleistina, tačiau nemanau, kad "Mėnulio turistai" ims su mumis bylinėtis. Dešimt žmonių gali sugulti ant sėdynių, kitiems patariu pasikloti ant grindų. Ir dar. Tikriausiai, jau pastebėjote, kad kabinoje darosi karštoka. Kurį laiką temperatūra dar gali kilti. Todėl patariu nusivilkti nereikalingus drabužius, nes patogumas dabar svarbiau, negu perdėtas skrupulingumas.

(Sau vienas pagalvojo, kad dar svarbiau likti gyvam. . . Tačiau dar turime savo žinioje keletą valandų.)

– Užgesinsime viduje šviesą, – tęsė Hanstenas, – o, kad nereikėtų būti visai tamsoje, įjungsiu avarinę lempelę. Vienas žmogus budės kapitono sėdynėje. Kapitonas Haris jau ruošia budėjimo grafiką. Keisimės kas dvi valandos. Gal turite klausimų ar pastabų?

Klausti niekas nieko nenorėjo, ir komodoras lengviau atsiduso. Jis bijojo, kad kas nepasidomėtų, kodėl kyla temperatūra. Ką jis būtų atsakęs. Kad ir kokių sugebėjimų turėdamas, Hanstenas nemokėjo meluoti, tačiau jis norėjo, kad keleiviai miegotų ramiai, kiek tai įmanoma tokiomis aplinkybėmis. Jeigu neįvyks stebuklas, šitas miegas gali būti amžinas. . .

Mis Vilkinz, jau be ankstesnio profesinio grakštume, išnešiojo pageidavusiems gėrimus. Dauguma keleivių tuoju pat ėmė rengtis viršutinius drabužius; drovesnieji luktelėjo, kol užges šviesa. Šviečiant blausiai raudonai, švieselei, "Selenės" kabina atrodė fantastiškai. Kas galėjo įsivaizduoti šią situaciją prieš kelias valandas, dulkialaiviui startuojant iš Portrorio? . . Dvidešimt du žmonės, beveik visi vienais

baltiniais, gulėjo ant sėdynių ir ant grindų. Kai kurie laimingieji jau pradėjo parpti, kiti neramiai vartėsi nuo vieno šono ant kito.

Patas Haris sau vietą išsirinko pačiame laivagalyje, net ne kabinoje, o perpuolio kameroje. Ši vieta labai tiko stebėti. Pro atviras duris jis matė visą kabina, galėjo sekti kiekvieną keleivį.

Tvarcingai susilankstęs uniformą, Patas pasidėjo ją po galva, o pats atsigulė ant kietų grindų. Iki jo eilės dar šešios valandos, gerai būtų pamiegoti.

Miegoti... Eina paskutinės jo gyvenimo valandos - ir vis dėlto nieko daugiau nebelieka... Įdomu, ar kietai miega mirtininkai naktį prieš bausmę?

Jis buvo taip pavargęs, jog net ši mintis jo nepaveikė. Paskutinis žmogus, kurį matė Patas, grimzdamas užmarštin, buvo daktaras Mekenzis, kai jis, pasižiūrėjęs į termometrą, savo grafike įsirašė jo parodymą. Lygiai kaip astrologas, sudarydamas savo horoskopą. . .

Už penkiolikos metrų iki "Selenės" nugrimzdimo vietos (esant Mėnulio traukai, ši nuotolį galima peršokti vienu šuoliu) jau buvo išaušęs rytas. Mėnulyje nėra sambrėškio, tačiau dangus seniai pranašavo aušrą. Dar toli iki saulėtekio į padangę ėmė kilti švytinti Zodiako šviesos piramidė, kuri Žemėje matoma gana retai. Ji ryškėjo labai iš lėto - juo arčiau saulėtekis, juo ji buvo ryškesnė. Štai piramidę nustelbė opalo spalvos vainiko spindesys, o va viršum horizonto plykstelėjo liepsna, milijoną kartų šviesesnė už piramidę ir vainiką. Pasibaigė dviejų savaitių tamsa, sugrižo Saulė. Mėnuliui lėtai sukantis aplink savo ašį, praeis dar daugiau kaip valanda, kol ji visai patekės, bet diena jau prasidėjo. Atrodė, jog Troškulio Jūros paviršiumi, akinančios šviesos genama, traukiasi juoda atoslūgio vilnis. Ir štai jau visa jūros lygė nužerta kone horizontalių spindulių. Jeigu šioje lygumoje pasitaikytų nors mažiausias kupstelis, jį tuoj pat išduotų ilgas, kelių šimtų metrų šešėlis.

Išduotų, bet kam? Dulkiavažis-1 ir Dulkiavažis-2 tuščiai tyrinėjo Kraterio Ežerą, už penkiolikos kilometrų nuo katastrofos vietos. Juos gaubė tamsa: dar dvi dienos buvo belikę, iki saulė pakils viršum supančių kraterių viršukalnių, o kol kas tik pačias viršūnes buvo nutvieskęs saulėtekis. Kas valandą aiškiai apibrėžta šviesos juosta leisis atšlaitėmis vis žemyn - vietomis sparčiau, negu žingsniu einantis žmogus - ir pagaliau spinduliai nutviekės kraterio dugną.

Dabar po ežerą klaidžiojo žmogaus sukurta šviesa. Stiprūs blykstelėjimai nušviesdavo gremėzdiškus akmens luitus: gelbėtojais fotografavo nuolaužų krūvas, kurios buvo be garso nusiritusios nuo kalnų, kada Mėnulis krūptelėjo per miegus. Nepraeis nė valanda, ir nuotraukos bus Žemėje, o dar po dviejų valandų jas pamatys visi gyvenamieji pasauliai.

Bloga reklama turizmui.

Kapitonui nubudus, kabinoje buvo žymiai karščiau. Tačiau ne kaitra jį pažadino, likus valandai iki budėjimo pradžios.

Nors Patui dar neteko nakvoti "Selenėje", jis gerai žinojo, kokius garsus joje galima išgirsti. Motorams neveikiant, čia esti beveik visiškai tylu, ir reikia gerai išsiklausyti, kad nugirstum oro siurblių žiužėjimą ir silpną vėdinimo įtaisų gaudimą.

Vos girdimas šlamesys buvo toks menkas, jog Patas akimirka abejojo - ar jam tik nepasivaideno? Neįtikėtina, kad toks silpnas garsas būtų galėjęs bemiegant patekti į jo sąmonę. Net dabar, pabudęs, kapitonas nepajėgė nei suprasti, kas čia per šiužesys, nei suvokti, iš kur jis sklinda. Staiga Patas suprato, kodėl šis garsas jį pabudino. Ir mieguistumo kaip nebūta. Pašokęs jis priglaudė ausį prie perpuolio kameros laukujų durų: paslaptinęs garsas ėjo iš lauko pusės.

Na, žinoma, visai aiškiai girdėti. Kapitoną nukrėtė šiurpas. Šiuža dulkės, tartum už "Selenės" sienų būtų pakilusi smėlio audra. Kas čia gali būti? Nejaugi jūra vėl įsisupo? O jeigu taip - kur nuneš srovė "Selenę". Kol kas dulkiavaisis atrodė nejuda, tik už jo sienų dulkynas teka ir sruvena. . .

Labai atsargiai, stengdamasis nepabudinti miegančiųjų, Patas pirštų galais perėjo per kabiną. Budėjo daktaras Mekenzis. Susigūžęs piloto sėdynėje, jis žvelgė į užpiltą iš lauko iliuminatorių. Patui priėjus, fizikas atsigrėžė ir pašnabzdėjo:

- Kas negerai?

- Nežinau. . . Paklauskite pats. Dabar jau abudu, prispaudę ausis prie durų, ilgai klausėsi paslaptingojo šlamesio. Staiga Mekenzis tarė:

- Tai dulkės srūva, jokios abejonės. Bet aš nesuprantu - kodėl. Va jums dar viena mįslė.

- Dar viena?

- Taip. Mane visai iš vėžių išmušė temperatūra. Ji kyla, bet ne taip sparčiai, kaip aš maniau.

Atrodė, jog fizikas nepatenkintas, kad nepasitvirtina jo apskaičiavimai, tačiau Patui šie jo žodžiai buvo pirma gera naujiena po katastrofos.

- Jūs tik nenusiminkite, kas mūsų neklysta. Ir jeigu ši klaida prailgins keliomis dienomis mūsų gyvenimą, kas -kas, o aš jums nepriekaištausiu!

- Bet aš suklysti negalėjau! Juk čia elementari aritmetika. Mes žinome, kiek šilumos išspinduliuoja dvidešimt du žmonės. O kur ši šiluma dėsis!

- Miegant šilumos išsiskiria mažiau, gal būt, čia ir paslaptis?

- Kaip aš galėjau neatsižvelgti į tokią aiškia aplinkybę!- susierzinęs atsakė mokslininkas.- Savaime suprantama, mažiau, bet ne šitiek. Ne, čia kas kita. Reikia rasti priežastį, dėl ko temperatūra atsilieka nuo mano grafiko.

- Atsilieka, ir tegu,- nudžiugo Patas.- Bet ką jūs manote, iš kur šitas garsas?

Mekenzis vos prisivertė įsigilinti į šią naują mįslę.

- Dulkės juda, o mes - ne. Vadinasi, čia vietinis reiškinys. Be to, mes jį išgirdome tik čia, laivagalyje. Gal čia viskas ir slypi? - Jis parodė ranka į pertvarą.- Kas už pertvaros?

- Varikliai, balionai su deguonimi, vėsinimo įtaisai. . .

- Vėsinimo įtaisai! Na, žinoma! Aš jau pastebėjau įlipdamas... Ten už apmušalų radiatoriaus briaunos?..

- Taip, briaunos.

- Tad viskas aišku. Jos taip smarkiai įkaito, jog dulkės ėmė cirkuliuoti tarsi skystis. Konvekinė srovė neša į viršų šilumos perteklių! Galimas daiktas, kad temperatūra nusistovės. Vargu ar bus vėsiau, bet mes liksime gyvi.

Šviečiant blausiai avietinės spalvos šviesai, jie pažvelgė į vienas kita, pajutę šiokią tokią palengvėjimą. Patas lėtai tarė:

- Aš tikiu, kad jūs atspėjote. Matyt, nesėkmės bus pasibaigusios.

Jis pažvelgė į laikrodį, kažką staiga sugalvojęs.

- Dabar viršum jūros teka saulė. Bazė, tikriausiai, išsiuntė mūsų ieškoti dulkiavažius. Jie maždaug žino, kur ieškoti. Dešimt prieš vieną, kad mus suras per kelias valandas.

- Gal pasakyti apie tai komodorui?

- Tegul miega. Jam atiteko pati sunkiausia dalis. Su šia naujiena galima palaukti iki pabus.

Mekenzis sugrįžo į savo postą. Patas pamėgino dar užmigti, bet nepavyko. Jis gulėjo atviromis akimis ir galvojo, kaip neįtikėtinau pakrypo jų likimas. Dulkės, kurios iš pradžių juos nugramzdino, paskui grasino iškepti, staiga atėjo jiems į pagalbą. Konvekinė srovė iškelia šilumos perteklių į paviršių. Tiesa, dar nežinia, kas bus, kada patekėjusi saulė ims svilinti Troškulio Jūros lygumą savo negailestingais spinduliais.

Dulkės už apmušalų šiuuršeno, kaip pirma, ir Patas netikėtai prisiminė senovinį smėlio laikrodį, kurį jis kartą matė vaikas būdamas. Apversi - ir smėlis pro siaurutį gurklelį byra į apatinį indelį, skaičiuodamas šitaip minutes ir valandas.

Iki buvo išrastas spyruoklinis laikrodis, daugelis žmonių laiką skaičiuodavo šitomis byrančiomis smiltelėmis. Tačiau dar niekam iki šiol - jis buvo tuo įsitikinęs - neteko aukštyn srūvančia dulkių srove skaičiuoti savo gyvenimą.

7 SKYRIUS

Klavyje vyriausiasis administratorius Ulsenas ir "Mėnulio turisto" viršininkas Devis ką tik baigė tartis su Teisės skyriaus atstovais. Pokalbis buvo toli gražu ne linksmas: buvo svarstomas dokumentas, kuriuo remdamasi, Mėnulio turizmo valdyba neprisiėmė atsakomybės už turistų gyvybę. Visi turistai jį pasirašė, prieš įlipdami į dulkialaivį. Iki pat atidarant maršrutą, Devis prieštaravo tokiai tvarkai, tvirtindamas, jog tas atbaidys klientus, bet Mėnulio administracijos teisininkai nenusileido. Dabar jis buvo tuo patenkintas.

Jis buvo patenkintas dar ir tuo, kad Portrorio valdžia tiksliai laikėsi instrukcijos; juk dažnai į tokius dalykus žiūrima, kaip į tuščią formalumą, ir taisyklių patylomis nepaisoma. Prieš jį ant stalo gulėjo lapas, pasirašytas visų "Selenės" keleivių, su viena išimtimi, kuri teisininkų tarpe sukėlė sąmyšį.

Komodoras, laikydamasis inkognito, pasivadino R. S. Hansonu ir pasirašė taip neaiškiai, jog galima perskaityti ir "Hansenas", ir "Hanstenas". Kol nebus gauta iš Žemės faksimilė, klausimo neišspręsi. Tačiau tai ir nesvarbu. Komodoras vykdė oficialią užduotį, ir Administracija vis tiek už jį atsako. Taip pat ir už kitus keleivius ji atsakinga, jeigu ne teisiškai, tai galų gale morališkai.

Šiaip ar taip, administracija privalo keleivius surasti ir nugabenti į Žemę jų palaikus. Ši sunki našta neilgai galvojus buvo užkrauta ant plačių pečių augalotam vyriausiajam inžinieriui Lourensui, kuris dar nebuvo išvykęs iš Portrorio.

Atrodo, kad jis dar niekad nebuvo ėmėsis jokio darbo taip nenoromis. Jeigu būtų nors krislelis vilties, kad "Selenės" keleiviai gyvi, jis būtų viską apvertęs aukštyn kojomis ir juos atkasęs. Bet juk jie visi žuvę, tai kam dar čia jų ieškoti, atkasinėti, rizikuojant kitų žmonių gyvybėmis! Jo nuomone, amžini Mėnulio kauburiai - jiems geriausi kapai. Vyriausiasis inžinierius Lourensas nė trupučio neabejojo, kad keleiviai žuvę. Tai patvirtino visos aplinkybės. Giluminis smūgis įvyko kaip tik tuo metu, kai "Selenė", laikydamasi grafiko, paliko Kraterio ežerą, o pusė kanjono buvo prigriozdinta uolų nuolaužų. Kiekviena iš jų galėjo sutraiškyti dulkialaivį, kaip popierinį namelį. Oras akies mirksinu išėjo pro kiaurymes, ir keleiviai užtroško. Jeigu laivas stebuklais būtų išlikęs sveikas, radijo centras būtų išgirdęs jo signalus. Mažas automatinis radijo švyturys buvo taip sukonstruotas, kad jam nebuvo pavojingi jokie smūgiai bei sutrenkimai. Jeigu jis neveikia, vadinasi "Selenė" gerai sulamdyta. . .

Visų pirma reikia nustatyti, kur jos griaučiai. Tai ne labai sudėtinga, nors ją būtų prislėgę milijonai tonų uolienos. Tam yra geofiziniai prietaisai, visokiausi metalo ieškotuvai. Pro pramuštas skylės į Mėnulio vakuumą (beveik vakuumą) išsiveržė oras; net dabar, nors yra praėjusi nė viena valanda, dar turi būti angliarūgštės ir deguonies pėdsakų. O juos tuoj suras indikatoriai, kuriais nustatomas kosminių laivų korpuso hermetiškumas. Vos dulkiavažiai sugriš į bazę apsirūpinti energija, jis įduos jiems indikatoriumis ir nusiųs į griūčių vietas, tegul viską gerai iššniukštinėja.

Žodžiu, surasti laivą nesunku. Bet jį iškrapštyti bus sunkiau. Čia nieko negalima pažadėti, išskyrus milijonines išlaidas. (Ką pasakys, apie tai nugirdęs, vyriausiasis administratorius?) Pirmiausia, neįmanoma ten nugabenti sunkias mašinas, galinčias vartyti tūkstančius tonų sveriančius luitus. Maži dulkiavažiai čia netinka, reikalingi mėnuldozeriai. Bet kaip juos pergabensi per Troškulio Jūrą? Taip pat reikia kelių helignito raketų sprogdinimo darbams. Ne, tai neįgyvendinama. Žinoma, reikia ir administratorių suprasti. . . Bet šitokią Sizifo darbą ir be šito darbais užverstai Inžinerijos valdybai neužkrausi!

Ir Lourensas ėmė rašyti vyriausiajam administratoriui pranešimą, jį formuluodamas kiek galima diplomatiškiau, nes žinojo, jog paprastu "ne" vyriausiojo administratoriaus neįtikinsi. Jo mintis buvo maždaug tokia: "A. Darbas, galima sakyti, neįvykdomas. B. Jeigu atlikti jį ir būtų galima, šitam prireiktų milijoninių išlaidų, gal būt, net naujų žmonių aukų. C. Ir kam visa tai". Tačiau pamėgink tokią nuomonę tiesiog pasakyti. . . Visur reikia argumentų. Štai dėl ko baigtas rašyti vyriausiojo inžinieriaus pranešimas turėjo daugiau kaip tris tūkstančius žodžių.

Baigęs diktuoti, Lourensas kurį laiką tylėjo, svarstydamas, ką čia dar pridėjus, tačiau, nieko nesugalvojęs, užbaigė: "Slapta". Vyriausiajam administratoriui, Vyriausiajam Farsaido inžinieriui, Vyresniajam dispečeriui, "Mėnulio turistu" viršininkui, Centriniam archyvui." Jis paspaudė kopijavimo mašinos mygtuką. Dvidešimt sekundžių - ir telefaksas pateikė visus dvidešimt jo pranešimo puslapių. Tekstas buvo tvarkingai perrašytas, skyrybos ženklai sudėlioti, gramatinės klaidos ištaisytos. Lourensas ėmė paskubomis skaityti tekstą, tikrindamas elektrinės sekretorės darbą. Ji (iš įpratimo visi šios rūšies įtaisai buvo vadinami moteriška gimine) retkarčiais irgi suklysdavo, ypač kai būdavo daug darbo ir kada iš karto diktudavo dešimt-dvylika žmonių. O, tiesą sakant, nė viena normali mašina negali įsisavinti visų smulkmenų, kurių apstu tokioje ekscentriškoje kalboje, kaip anglų. Nekalbant jau apie tai, kad kiekvienas normalus žmogus dar perskaito savo raštą, prieš siųsdamas jį vadovybei. Kiek bereikalingų nemalonumų yra turėję tie, kurie akiai pasitikėjo elektronika. . .

Lourensui buvo likę perskaityti šešis puslapius, kai sučirškė telefonas. - "Lagranžas-Antrasis" kviečia,- pranešė operatorius (ne automatas).- Kažkoks daktaras Lousonas nori su jumis pasikalbėti.

"Lousonas? Kas jis toks?" - stengėsi prisiminti vyriausiasis inžinierius. Ir čia pat prisiminė: taip, tai astronomas, ieškojęs "Selenės" su savo teleskopu. Jam, be abejo, pranešta, kad jau nebereikia.

Vyriausiasis inžinierius nebuvo nė karto susitikęs su daktaru Lousonu. Jis nežinojo, kad kosminis astronomas - gana ūmus, bet ir gana talentingas jaunuolis. Jis dar buvo ir užsispyręs, o šiuo atveju tas kaip tik labai svarbu.

Tomas jau buvo pradėjęs demontuoti infraraudonųjų spindulių lokatorių, bet staiga jam dingtelėjo mintis, įtaisas kone baigtas, taigi kodėl jo neišbandžius, nors vien tik iš mokslinio smalsumo? Jis teisėtai didžiavosi savo, kaip eksperimentuotojo, talentu, ypač tokiu laiku, kai dauguma vadinamųjų astronomų iš esmės buvo tik matematikai, net iš tolo neprieina prie observatorijos.

Vien užsispyrimas telaikė Lousoną ant kojų, nes buvo nežmoniškai pavargęs. Jeigu prietaisas dar iš karto neveiks, Tomas nutarė atidėti jo išbandymą ir eiti miegoti. Tačiau kartais - labai retai - išmanymą lydi sėkmė. Taip buvo ir ši karta: infražvalgas veikė. Truputį paderinus, ekrane eilutė po eilutės, kaip senoviniuose televizoriuose, išryškėjo Troškulio Jūros vaizdas.

Šviesios dėmės vaizdavo palyginti šiltus ruožus, tamsios - šaltus. Troškulio Jūra buvo kone ištisai juoda, išskyrus ryškia šviesos juosta

toje vietoje, kur jos paviršių jau svilino saulės spinduliai. Įsižiūrėjęs Tomas tamsiame fone išvelgė vos matomą pėdsaką - tarsi per mėnesienos apšviestą sodą Žemėje būtų persilaužusi sraigė.

Nėra abejonės, tai šiluminis "Selenės" pėdsakas. Jis net išžiūrėjo laivo ieškojusių dulkiavažių išraitytus zigzagus. Visi pėdsakai susiliejo prie Neprieinamumo Kalnų, toliau jie nyko, išeidami iš jo akiračio.

Lousonas buvo per daug pavargęs ir negalėjo labai atidžiai išstudijuoti ekraną - ir kam visa tai? Juk pėdsakai tik patvirtino ir be to aiškų faktą. Žinoma, malonu, jog dar vienas jo sumontuotas prietaisas veikia. Dėl visa ko Tomas padarė ekrano nuotrauką ir nuėjo miegoti.

Po trijų valandų Lousonas pabudo. Ne miegas, o kančia. Jis nė kiek nebuvo pailsėjęs, kažkas nedavė jam ramybės. Kaip srūvančių dulkių šlamesys privertė suklusti Pata Hari palaidotoje „Selenėj e“, taip ir Tomą Lousoną, esantį nuo Mėnulio už penkiasdešimt tūkstančių kilometrų, pažadino kažkokia smulkmena, vos juntamas nenormalumas. Žmogaus sąmonė turi daug sarginių šunų, kurie kartais ir be reikalo loja, tačiau protingas žmogus niekuomet neniekina signalo.

Dar gerai neišsiblaivęs, Tomas išėjo iš ankštos savo kamarėlės, prisisegė prie transportinio lyno ir nusliugė išilgai nulinės gravitacijos koridorių iki observatorijos. Burbtelėjo "labas rytas" (nors palydove jau buvo sąlyginis vakaras) tiems kolegoms, kurie nesuspėjo pasitraukti į šalį, ir nuskubėjo užsidaryti vienas su savo pamėgtais prietaisais. Jis išsitraukė iš fotokameros nuotrauką ir ėmė ją apžiūrinėti. Trumpas pėdsakas, ėjęs iš Neprieinamumo Kalnų į Troškulio Jūrą, netoli kranto nutrūko.

Tomas matė šį pėdsaką prieš kelias valandas, kai žiūrėjo į ekraną - negalėjo jo nematyti! Bet neatkreipė į jį dėmesio. Rimta ir mokslininkui beveik nedovanotina klaida. Tomas Lousonas ne juokais supyko ant savęs. Pastabumą negali sumenkinti pernelyg skubotos išvados.

- Bet kas čia vis dėlto gali būti? Pasiėmęs didinamąjį stiklą, Tomas kruopščiai ištyrinėjo visą rajoną. Šviesi juosta baigėsi šiek tiek platesne dėmele; vietoje ji galėjo turėti apie du šimtus metrų skersmens. Keista, gali pamanyti, jog "Selenė", vos palikusi kalnus, pakilo, tarsi kosminis laivas.

Iš pradžių Tomas buvo nusprendęs, kad laivas susprogo ir šiluminė dėmelė - sprogimo žymė. Bet tuo atveju dulkių jūros paviršiuje turėjo likti nuolaužos. Ir dulkiavažiai jas būtų aptikę. Va ir ryškus dulkiavažio pėdsakas, einas kaip tik per tą vietą.

Vadinasi, reikia ieškoti kito atsakymo. Lieka tik vienas variantas - ir visiškai neįtikėtinas. Sunku įsivaizduoti, kad didelis mėnulibusas nugrimztų Troškulio Jūroje vien dėl to, kad netoli buvo giluminis smūgis. Ne, ne, negalima, remiantis vien fotografija, išsišaukti per radiją Mėnulį ir sakyti: "Ne ten jūs ieškojote." Nors Tomas ir apsimedavo, kad jam nesvarbi kitų nuomonė, tačiau baisiai bijojo patekti į keblią padėtį. Prieš paskelbiant viešai šią fantastišką teoriją, reikia susirasti svaresnių įrodymų.

Dabar, skaisčių spindulių nutvieksta, Jūra per teleskopą atrodė visiškai lygi. Vizualiniai stebėjimai patvirtino Tomo Lousono nuomonę, kurią jis susidarė, dar iki patekant saulei, kad dulkių lygėje tikrai nėra jokio kauburėlio. Infraraudonų jų spindulių lokatorius dabar buvo bejėgis. Šilumos pėdsakai išnyko, vos pakilus saulei.

Tomas nureguliuavo prietaisą didžiausiam jautrumui ir dar kartą peržvelgė vietovę, kur nutrūko pėdsakas. O gal dar yra likusi nors menkiausia šilumos žymelė, tačiau pakankamai stipri, kad ją būtų galima išžiūrėti net dabar, kada Mėnulyje išaušo rytas. . . Saulė vos tik buvo patekėjusi, ir jos spinduliai dar neturėjo tos visažudančios jėgos.

Kas čia? . . Negi pasivaideno? Prietaisas, kada iš jo reikalaujama daugiau, negu jis gali, kartais padaro klaidą, bet Tomas Lousonas buvo

įsitikinęs, jog mato ekrane vos pastebimą mirgėjimą kaip tik ten, kur nuotraukoje nutrūksta pėdsakas.

Bet tas viskas šitaip neįtikinama! Koks mokslininkas ryšis paskelbti atradimą, paremtą tokiais abejotiniais duomenimis, kad paskui jį užgriūtu kritika. Nutylėti? Ir niekas nieko nesužinos - bet jį visą gyvenimą grauš abejonė. O papasakoti apie savo spėliojimą - vadinasi, teikti vilčių, kurios gali pasirodyti tuščios. Ko gero, dar tapsi visos saulės sistemos pajuokos objektu arba apkaltins reklamavimusi.

O vidurio kelio nėra, reikia apsispręsti. Labai nenoromis, gerai suprasdamas, kad, žengus šį žingsnį, trauktis nebus kur, Tomas paėmė telefono ragelį.

? Kalba Lousonas,- tarė jis.- Sujunkite su Mėnuliu, skubiai.

8 SKYRIUS

Pusryčiai, paduoti "Selenės" keleiviams, nebuvo itin prabangūs, bet pakankamai maistingi. Tiesa, daugelis keleivių buvo nepatenkinti: stalo sausainiai ir mėsos koncentratas, šaukštelis medaus ir šilto vandens stiklinė jiems neatrodė sotus valgis. Tačiau komodoras buvo neperkalbamas:

- Nežinia, kiek laiko mes čia tūnosime,- kalbėjo jis.- Atrodo, kad mums teks išsiversti be karštų patiekalų. Pirma, juos nėra kur ruošti, antra, kabinoje ir taip karšta. Nei arbatos, nei kavos, deja, nebus. Atvirai kalbant, mums visai ne pro šalį kelias dienas gauti mažiau kalorijų. Vos ištaręs šiuos žodžius, Hanstenas pagalvojo apie misis Šaster. Kad nors nepamanytų, kad šie žodžiai skiriami jai.. . Advokato žmona viena buvo užsėdusį pusantrų sėdynės, be korseto ji priminė geraširdį hipopotamą.

- Viršuje kaip tik dabar patekėjo saulė,- tęsė komodoras.- Gelbėtojais dirba išsijusę. Šiuo metu gali būti tik viena problema, per kiek laiko jie mus suras. Čia net galėtume eiti lažybų. Jei turėsite kokių pasiūlymų, pasakykite mis Morli - ji veda laivo žurnalą. O dabar apie dienvakarę. Profesoriau Džajavardenai, gal pasakysite, kuo mus pradžiugins Pramogų komisija?

Liesas, paukščio galva ir neįprastai didelėmis švelniomis rudomis akimis profesorius labai rimtai žiūrėjo į pramogų klausimą. Tas buvo akivaizdžiai matyti iš lapelių, kuriuos jis laikė laibose tamsiose rankose.

- Jūs jau žinote,- pradėjo jis,- jog aš mėgstu teatrą. Tačiau abejoju, ar čia mes ką padarysime. Įdomu skaityti pjesę, pasiskirsčius veikėjais, ir aš net buvau begalvojas surašyti iš atminties kelis veiksmus. Deja, mažai turime popieriaus. Matyt, reikia ieškoti kitos išeities. Literatūros čia laive mažai, be to, kai kurios knygos yra specialios. Turime du romanus: klasikinio vesterno „Šeinas“ universitetinį leidinį ir naują istorinį romaną "Apelsinas ir obuolys". Siūlau parinkti kelis skaitovus ir perskaityti šias knygas balsiai. Niekas neprieštarauja? Gal kas nori ko paklausti?

- Mes norime lošti pokerį,- pasigirdo griežtas balsas iš kabinos užpakalio.

- Negalima lošti pokerį visą laiką,- atkirto profesorius, išsiduodamas, kad blogai pažįsta ne akademinės aplinkos žmones.

Komodoras, norėdamas jam padėti, įsiterpė:

- Galima ir skaityti, ir lošti pokerį,- tarė jis.- O, aplemai, patariu kartas nuo karto daryti pertraukas, kitaip tos kortos neilgai laikys.

- Gerai, kuria knyga pradėdame? Ir kas skaitys? Aš mielai paskaitysiu balsu, bet būtų gerai, kad mane kas pakeistų.

- Mano manymu, gaila laiko tokiems „apelsinams ir obuoliams“, - neiškentė mis Morli. - Šita knygpalaikė - tikras šlamštas, ji. .. hm... kone pornografinė.

- Iš kur jūs žinote? - paklausė Devidas Baretas, anglas, gyręs kavą. Užuoat atsakiusi, mis Morli kažką pikta burbtelėjo. Profesorius Džajavardenas sutriko ir susirūpinęs pasižiūrėjo į komodora, laukdamas iš jo paramos. Veltui. Hanstenas žiūrėjo į kitą pusę. Taip negali būti, kad visus klausimus keleiviai spręstų tik per jį. Tegu, kiek leidžia aplinkybės, jie išsiverčia patys, savo jėgomis.

- Gerai, - tarė pagaliau profesorius. - Kam čia mums ginčytis. Pradėkime nuo "Šeino".

Pasigirdo protestai: "Mes norime "Apelsino ir obuolio"! Bet profesorius netikėtai užsispyrė.

- Ta knyga labai ilga, - atsakė jis, - mes vargu ar suspėsime ją baigti iki atvyks gelbėtojai.

Džajavardenas nusikosėjo, peržvelgė kabiną, lyg tikrindamas, ar dar esama prieštaraujančių, ir pradėjo skaityti labai maloniu dainingu balsu.

- Įžanga. "Vesternų vaidmuo kosmoso amžiuje." Autorius anglų kalbos profesorius Karlas Adamsas. Kaip pagrindas, rašant įžangą, buvo panaudoti Čikagos universiteto kritikos seminaro referatai.

Kortuotojai dar nebuvo apsisprendę: vienas iš jų nervingai apžiūrinėjo popieriaus skiautes, atstojusias jiems kortas. Kiti keleiviai atsisėdo kuo patogiau. Vienų akyse buvo nuobodulys, kitų - susidomėjimas. Mis Vilkinz perpuolio kameroje tikrino, kiek dar buvo produktų. Švelnus balsas tęsė:

- "Vienas labiausiai netikėtų mūsų šimtmečio literatūrinių įvykių buvo tai, kad atgimė pusė amžiaus nepripažintas žanras, vadinamas "vesternu". Šio pobūdžio romanai, kuriuose buvo griežtai ribota veiksmo vieta ir laikas - Žemė, Jungtinės Amerikos Valstijos, maždaug 1865-1880 metai, - labai ilgai buvo populiariausios knygos pasaulyje. Vesternai buvo leidžiami milijonais ir beveik visi spausdinami pigiuose žurnaliūkščiuose arba išeidavo atskiriomis prastai apipavidalintomis knygelėmis. Tačiau iš tų milijonų kai kurie turėjo ir literatūrinės, ir dokumentinės reikšmės, nors niekad nereikia pamiršti, kad jų autoriai aprašinėjo įvykius, buvusius labai seniai, prieš jiems patiems gimstant.

Kai septyniadešimtaisiais devynioliktojo amžiaus metais žmogus pradėjo apvaldyti saulės sistemą, Amerikos Vakarų sienos atrodė taip juokingai ankštos, jog skaitytojas to krašto įvykiais liovėsi domėjęsis. Aišku, čia lygiai taip pat nelogiška, kaip atmesti "Hamletą" tik dėl to, kad įvykiai, buvę kažkokioje atkampioje danų pilyje, negalėję turėti pasaulinės reikšmės.

Tačiau pastaraisiais metais galima pastebėti poslinkį atgal. Iš patikimų šaltinių sužinojau, kad vesternai tapo populiariausi kosmosą skrodžiančių tarpplanetinių lainerių bibliotekose. Imkime ir paieškokime šito aiškaus paradokso priežasčių, suraskime grandį, jungiančią senuosius Amerikos Vakarus ir naująjį Kosmosą.

Čia, tur būt, geriausia atitrūkti nuo mūsų šiuolaikinių mokslo laimėjimų ir mintimis persikelti į neapsakomai primityvų 1870-jų metų pasaulį. Įsivaizduokite milžinišką, į ūkanotus tolius nusidriekusią lygumą, kurią supo pro miglą dunksantys kalnai. Šia lyguma vėžlio žingsniu slenka griozdiškų furgonų vilkstinė. Wilkstinę saugo ginkluoti raiteliai - juk visur aplink indėnų teritorija. Norėdami pasiekti kalnus, furgonai sugaišdavo daugiau, negu geriausieji šiuolaikiniai laineriai, skrisdami iš Žemės į Mėnulį. Štai dėl ko prerijų platybės buvo to meto žmonėms tokios bekraštės, kaip mums saulės sistemos toliai. Tai viena grandžių, jungiančių mus su vesternais; esama ir daugiau dar svarbesnių. Norėdamas jas įsivaizduoti, turi suprasti epo vaidmenį literatūroje. . ."

"Atrodo, lyg viskas gerai",- pagalvojo komodoras. Daugiau kaip valanda skaityti neverta. Per tą laiką profesorius perskaitys išangą ir dar kelis romano skyrius. O tada bus galima imtis ko kito, nutraukus skaitymą ypač jaudinančioje vietoje, kad klausytojai nekantraudami lauktų knygos tęsinio.

Antroji diena Mėnulio dulkių nelaisvėje praėjo sklandžiai, nuotaika gera. Bet kiek dienų dar priekyje?..

Atsakymas į šį klausimą priklausė nuo dviejų žmonių, kurie, nors ir atskirti penkių dešimčių tūkstančių kilometrų, iš karto pajuto priešišumą vienas kitam. Daktaro Lousono ataskaita vyriausiajam inžinieriui atrodė ir įdomi, ir kartu prieštaringa. Tačiau jam labai nepatiko ši astronomo kalbos maniera, o ypač tai krinta į akis tada, kai šis geltonsnapis kreipiasi į viršininką, dvigubai už jį vyresnį. "Jis kalba su manimi taip,- galvojo Lousonas, iš pradžių atlaidžiai, bet toliau vis labiau erzindamasis,- tarsi aš būčiau paikas vaikiūkštis, kuriam viską reikia sukramtyti..." Išklaušęs, ką pranešė Lousonas, vyriausiasis inžinierius kelias sekundes tylėdamas studijavo fotografijas, atsiųstas telefaksu. Pirmoji, padaryta prieš patekant saulei, buvo įtikinama - tačiau ji viena dar nieko neįrodė. Nuotraukoje, padarytoje saulei patekėjus, nematyti tos dėmės, apie kurią kalba astronomas. Gal būt, originale šį tą išžiūrėtum, bet argi galima patikėti šio nemalonaus charakterio jaunuolio žodžiu.

- Bet vis dėlto gana įdomu,- pagaliau tarė Lourensas.- Tik gaila, kad jūs nestebėjote šitų pėdsakų toliau, kai buvote padaręs pirmąją nuotrauką. Tada mes, tikriausiai, būtume turėję įtikinamesnių duomenų.

Nors kritika buvo pagrįsta (o, gal būt, kaip tik dėl to), Tomas bemat įsižeidė.

- Jeigu jūs manote, kad kitas būtų geriau padaręs. ..- atrėžė jis.

- Ką jūs, aš apie tai net nepagalvojau,- nuolaidžiai atsakė Lourensas.- Bet kas mums dabar iš viso šito? Nors ir mažas tas taškas, kurį mums nurodėte, jo koordinatų tikslumas apie pusantro kilometro, o gal dar mažesnis. Abejoju, ar paviršiuje ką pamatytume, kad ir dieną. Ar negalima šią vietą dar tiksliau nurodyti?

- Galima. Tai labai paprasta: reikia panaudoti tokį pat prietaisą tik vietoje, pačiame Jūros paviršiuje. Išstirkite vietovę infraraudonųjų spindulių lokatoriumi. Jis bematant nurodys visus šilumos taškus net tuo atveju, kai jų temperatūra vos dalimi laipsnio bus aukštesnė, negu aplinkos.

- Gera mintis,- pasakė vyriausiasis inžinierius.- Pasitikrinsiu, ką mes galime padaryti, ir vėl kreipsiuosi į jus, jeigu reikės ką sužinoti. Ačiū jums... daktare.

Lourensas skubiai padėjo ragelį, nusišluostė nuo kaktos prakaitą ir paprašė, kad jį vėl sujungtų su palydovu.

- "Lagranžas-Antras"? Kalba Ertsaido vyriausiasis inžinierius. Prašom pakviesti stoties viršininką. . . Profesorius Kotelnikovas? Čia Lourensas. .. Dėkui, sveikata gera. Aš ką tik kalbėjau su jūsų darbuotoju daktaru Lousonu... Ne, ne, jis nieko nepadarė, tik vos manęs neišvedė iš kantrybės. Lousonas ieškojo dingusio mūsų dulkialaivio ir, jam atrodo, jog jis jį surado. Aš noriu pasiteirauti, ar jis tikrai nusimanantis žmogus?

Per praėjusias po to penkias minutes vyriausiasis inžinierius gana daug sužinojo apie jaunąjį daktarą Lousoną; tikriausiai daugiau, negu jam derėjo sužinoti pagal einamas pareigas, nors jų pokalbis ir buvo slaptas. Pasinaudodamas profesoriaus Kotelnikovo stabtelėjimu atsikvėpti, Lourensas užjausdamas tarė:

- Dabar man aišku, kodėl jūs su jo charakteriu taikstotės. Vargšas jaunikaitis, o aš buvau begalvojas, kad prieglaudų laikai pasibaigė kartu

su Dikensu ir dvidešimtuoju amžiumi. Ačiū dievui, kad prieglauda sudegė. Jūs manote jisai ją padegė? Tiek to, tai nesvarbu, jūs pasakėte, kad jis puikus stebėtojas, ir to man pakanka. Labai dėkui. Aplankykite mus, progai pasitaikius. . .

Per pusvalandį Lourensas kalbėjosi su kokia dešimčia įvairių Mėnulio vietų. Jis surinko daug informacijos. Dabar beliko tik veikti.

"Platono" observatorija. Tėvas Feraras laikė, kad Lousono spėliojimai visiškai įtikinami. Jis ir dabar buvo beįtariąs, kad Mėnulio drebėjimo epicentras yra Troškulio Jūroje, o ne Neprieinamumo Kalnuose. Bet įrodyti negalys, nes Troškulio Jūra nuslopina visas seismines bangas. Ne, viso gelmių žemėlapiro dar nesudaręs, išzonduoti visą Jūros dugną echolotu - per daug ilgas ir sunkus darbas. Jis pats kai kur buvo nuleidęs teleskopinį zondą: visur gylis buvo mažesnis, kaip keturiasdešimt metrų. Vidutinis gylis, jo apskaičiavimais, apie dešimt metrų, prie krantų visai seklu. Infraraudonųjų spindulių detektoriaus jis neturys, bet, gal būt, Farsaido astronomai gali kuo padėti?

"Dostojevskio" observatorija. Deja, infraraudonųjų spindulių detektoriaus neturi. Mes dirbame ultravioletinių spindulių srityje. Pamėginkite prašyti "Verna".

"Verno" observatorija. Taip, mes dirbome infraraudonųjų spindulių srityje. Prieš kelis metus darėme raudonųjų gigantų spektogramas. Tačiau įsivaizduokite, - Mėnulio atmosfera, nors ir būdama labai reta, sukeldavo trukdymus! Teko perkelti tyrimus į kosmosą. Pabandykite kreiptis į "Lagranžą". . .

Kiek palaukęs, Lourensas paprašė Dispečerinę pranešti jam kosminių laivų išvykimo iš Žemės tvarkaraštį. Atsakymas jam tiko, bet tolesnis žingsnis reikalavo didelių išlaidų, kurioms reikia vyriausiojo administratoriaus leidimo.

Ulsenas turėjo puikų būdo bruožą: jis niekuomet nesiginčijo su pavaldiniais tais klausimais, kurie buvo pastarųjų kompetencijoje. Atidžiai išklausęs Lourensą, vyriausiasis administratorius iš karto padarė išvadą:

- Jeigu astronomas teisus, - tarė jis, - esama vilties, kad jie dar gyvi.
- Ne tik yra vilties, aš beveik esu tuo įsitikinęs. Juk Jūra sekli, vadinasi, jie negalėjo nugrimzti labai giliai. Slėgis į korpusą nėra labai didelis, laivas visai galėjo jį atlaikyti.
- Ir jūs norite, kad Lousonas jums padėtų ieškoti. Vyriausiasis inžinierius skėstelėjo rankomis.
- Noriu? Ne, aš nenorėčiau su juo bendradarbiauti. Bet man atrodo, kad mes be jo neišsiversime.

9 SKYRIUS

Krovinių laivo "Auriga" vadas niršo, įgula taip pat, tačiau teko paklusti. Praėjus dešimčiai valandų po starto Žemėje, likus penkioms valandoms kelio iki Mėnulio, buvo gautas įsakymas pasukti prie "Lagranžo". Netekti greičio, daryti perskaičiavimus. . . Ir dar priedo, - užuot nusileidus Klavyje, reikia nutūpti tame užkampyje Portroryje, vos ne kitoje Mėnulio pusėje. Į įvairias Pietų pusrutulio vietas nuskrido radiogramos, atšaukiančios priėmimus ir pasimatymus...

Per šimtą kilometrų nuo „Lagranžo-2" "Auriga" sustojo; tolumoje, visas raupuotas, apvestas išilgai rytinio pakraščio kalnų marginiais, spindėjo sidabru kone apskritas Mėnulio diskas. Arčiau kaip per šimtą kilometrų prie palydovo priartėti negalima: raketos aparatūros sukelti trukdymai, o, be to, dar variklių spinduliavimas pakenktų jautriems kosminės stoties prietaisams. Tik cheminį kūrą naudojančioms senos laidos raketoms buvo

leidžiama praskristi arti pro "Lagranža", tačiau raketoms su plazminiais ir atominiais varikliais tai buvo uždrausta.

Su dviem lagaminais rankose (mažame - drabužiai, dideliame - prietaisai) Tomas Lousonas išskrido iš "Lagranžo-2" vietinio susisiekiimo raketa ir po dvidešimties minučių jau buvo krovinių laineryje; pilotas neskubėjo, nors kaip jį ragino "Aurigos" įgula. Naujasis keleivis laive buvo sutiktas šaltai. Aišku, Lousoną būtų visai kitaip priėmę, jeigu laive kas būtų žinojęs jo užduotį, bet vyriausiasis administratorius įsakė kol kas viską daryti slapta. Kam teikti giminėms vilčių, kurios gali ir nepasiteisinti? "Mėnulio turistų" viršininkas norėjo tučtuojau apie tai pranešti spaudai - tegul visi mato, kad jie daro viską, ką gali. Tačiau Ulzenas kategoriškai nesutiko:

- Palaukime, kas bus. O tada,- prašom, galėsite sukviesti savo draugus iš informacijų agentūrų.

Šis jo potvarkis, deja, buvo pavėluotas: "Aurigos" laive skrido "Interplanet Njus" agentūros skyriaus viršininkas Morisas Spenseris, vykstantis į naują tarnybos vietą Klavyje. Spenseris dar nebuvo nusprendęs, ar laikyti šį perkėlimą iš Pekino paaukštinimu, ar atvirksčiai. Šiaip ar taip, vietos pakeitimas. ..

Skirtingai nuo kitų keleivių jis nė trupučio nepyko, kad buvo pakeistas kursas. Stabtelėjimas jo nesutrukdė, priešingai, laikraštiniškai visada džiaugiasi, užčiuopęs, ką nors nauja, tai atveria jam akis. Argi čia ne keista: laineris, skrendantis į Mėnulį, netenka kelių valandų laiko ir milžiniško kiekio energijos tik dėl to, kad galėtų paimti kažkokį paniurusį jauną vyriškį su dviem lagaminais. Ir kodėl vietoj Klavio - Portroris? "Taip liepta iš Žemės, vadovybės įsakymas",- paaiškino kapitonas. Matyt, jis iš tikro nieko daugiau ir nežino.

Vienu žodžiu, mįslė. O mįslės - Spenserio duona. Jis pamėgino išpėti, kas čia slypi. Ir buvo visai netoli nuo tiesos.

Ne kitaip, čia turi būti ryšys su dingusiu dulkišiu, apie kurį buvo tiek daug kalbama Žemėje, prieš pat jiems išskrendant. Ir šitas mokslininkas iš "Lagranžo" arba ką žino apie šį laivą, arba gali padėti jo ieškoti. Tačiau kam taip slepiama? Gal čia kokias klaidas ar skandalas, kurį Mėnulio administracija nori nuslėpti? Kitos priežasties Spenseris negalėjo įsivaizduoti.

Jis neskubėjo užmegzti pokalbio su Lousonu ir patenkintas stebėjo, kokį atkirtį gaudavo kiekvienas, kuris pamėgindavo įsikalbėti su naujoku. Morisas Spenseris laukė savo eilės, ir ji atėjo, likus trisdešimčiai minučių iki nusileidimo.

Ne atsitiktinai Spenseris atsidūrė greta Lousono, kai buvo paliepta susėsti ir prisirišti diržais, prieš pradėdant laivą stabdyti. Kartu su jais dar penkiolika keleivių žiūrėjo į televizijos ekraną, kuriame smarkiai artėjantis Mėnulis atrodė dar šviesesnis, negu iš tikro. Aptemdytoje kabinoje buvo tarsi senovės kameroje obskura; kosminių laivų instruktoriai griežtai atsisakė įtaisyti langus, laikydami juos labai netvirtais.

Landšaftas sparčiai plėtėsi, ir vaizdas buvo nuostabus, neužmirštamas, bet Spenseris į jį žiūrėjo puse akies. Jį domino kaimyno veidas, tas erelio profilis, kurį nesunku buvo išžiūrėti, šviečiant silpnai ekrano šviesai.

- Atrodo, kažkur tenai,- tartum atsitiktinai prasitarė Spenseris,- dingo laivas su turistais?

- Taip,- kiek palaukęs, atsakė Tomas.

- Aš labai menkai susipažinęs su Mėnulio geografija. .. Gal jūs girdėjote, kokioje vietoje tas atsitiko?

Morisas Spenseris buvo senų seniausiai suradęs būdą išgauti informacijai, kad ir iš labiausiai užsidariusio žmogaus. Reikia tik įtikinti pašnekovą, kad jis daro jums didelę paslaugą; juk kiekvienam norisi pasididžiuoti

savo žinojimu. Ši gudrybė jam pavykdavo devyniais atvejais iš dešimties, ji pasisėkė ir dabar.

- Jie yra va tenai,- tarė Tomas Lousonas, rodydamas į vidurį ekrano.- Antai Neprieinamumo Kalnai, juos iš visų pusių yra apsupusi Troškulio Jūra.

Spenseris, siaubo apimtas, žiūrėjo į nepaprastai sparčiai į juos artėjančius juodai baltus kalnus. Kad nors pilotas - ar tai žmogus, ar automatas - nesuklystų: pernelyg greitai jie krinta. Bet čia jis pastebėjo, kad kalnai kartu su juos supančia pilka dėme traukiasi į dešinę. Vadinasi, raketa suka į vietovę, esančią kažkur kairėje ekrano pusėje. Ačiū dievui, ten lyg ir lygiau.

- Portroris,- staiga, niekieno neprakalbintas, prabilo Tomas, ir Spenseris pamatė kairėje juodą dėmelę.- Mes sukam tenai.

- Na ir gerai! Nemėgstu nutūpimų kalnuose,- atsiliepė laikraštininkas, kreipdamas pokalbį jam reikalinga linkme.- Jeigu tie vargdieniai pateko į šį chaosą, laikyk žuvusiais, nesuras. Sako, ten juos lyg lavina užgriuvusi?

Tomas išdidžiai šyptelėjo.

- Taigi, kad tik sako.

- Ką, argi ne taip?

Tomas Lousenas susigriebė, jog prasitarė per daug.

- Daugiau nieko negaliu jums pasakyti,- atsakė jis, vis taip pat išdidžiu tonu,

Spenseris nustojo kamantinėjęs. Jis išgirdo pakankamai, kad galėtų prieiti išvados. Klavis palauks, dabar svarbiau Portroris.

Jis galutinai įsitikino, kad galvoja teisingai, kada - ne be pavydo - pamatė, kaip daktaras Tomas Lousonas per tris minutes praėjo medicinos, munitų, imigracijos, valiutos ir visų kitų rūšių kontrolę.

Jeigu koks žmogus iš šalies būtų pasiklausęs, kas dedasi "Selenės" kabinoje, jis būtų visai suglumintas. Dulkialaivio korpusas, rezonuodamas nedarnų įvairiabalį dainavimą, gaudė toli gražu ne melodiškais garsais. Dvidešimt vienas žmogus, kiekvienas savaip, traukė:

- Ilgiausių metų!

Triukšmui aptilus, komodoras Hanstenas paklausė:

- Kas dar, be misis Viljams, prisimena, kad šiandien gimęs? Aš suprantu, kai kurios damos, sulaukusios kiek vyresnio amžiaus, savo metų nereklamuoja.. .

Daugiau niekas neprisipažino, tačiau visuotinį kvatojimą nustelbė Dankeno Mekenzio balsas:

- Kalbant apie gimimo dieną: aš čia esu laimėjęs ne vienerias lažybas. Metai turi tris šimtus šešiasdešimt penkias dienas. Kiek reikia surinkti į vieną vietą žmonių, kad tikimybė, jog du iš jų yra gimę tą pačią dieną, būtų didesnė kaip penkiasdešimt procentų?

Trumpa tyła, visi apgalvojo klausimą, paskui kažkas atsakė:

- Man atrodo, reikia tris šimtus šešiasdešimt penkis padalyti per pusę. Gauname šimtą aštuoniasdešimt žmonių.

- Atsakymas natūralus, bet neteisingas. Užtenka dvidešimt penkių žmonių.

-- Nesąmonė! Dvidešimt penkias dienas iš trijų šimtų šešiasdešimt penkių. . . Negausime tokio santykio!

- Neatrodo, bet tikrai taip! O jeigu surinktume daugiau, kaip keturiasdešimt žmonių, tai būtų devyniasdešimt procentų tikimybės, kad dviem gimimo diena sutaps. Mūsų tikėtai dvidešimt du. bet pamėginkime? Jūs, komodorai, neprieštarausite?

- Niekümet. Aš pereisiu per kabina ir kiekvieno paklausiu:

- Ne, ne,- pasipriešino Mekenzis.- Dar kas pagudraus. Datas reikia užrašyti, kad niekas negirdėtų, ką sako kitas.

Kažkas išplėšė beveik švarų lapą iš turistinės brošiūros. Jis buvo suplėšytas į dvidešimt dvi dalis, ir skiautelės išdalintos. Jas surinkus paaiškėjo, kad Patas Haris ir Robertas Brajenas yra gimę gegužės 23 dieną. Visi stebėjosi, o Mekenzis triumfavo.

- Paprastas sutapimas! - nusprendė kažkoks skeptikas, o tuo metu keli keleiviai pradėjo karštą matematinį ginčą.

Moterų ši tema nepatraukė - arba jų nedomino matematika, arba jos vengė kalbėti apie gimimo dieną.

Pagaliau komodoras nusprendė, jog laikas pereiti prie kitos temos.

- Ponios ir ponai! Pradėkime kitą mūsų programos punktą. Man malonu jums pranešti, kad Pramogų komisija - misis Šaster ir profesorius Džaja. . . , žodžiu, mūsų gerbiamas profesorius, sumanė šmaikštų numerį, kuris turėtų mus gerokai palinksminti. Jie siūlo įsteigti teismą ir surengti kryžminį kiekvieno čia esančiųjų apklausimą. Teismo uždavinys - išaiškinti: kodėl mes išsirinkome kelionei būtent Mėnulį? Žinoma, jūsų tarpe gali atsirasti ir nenorinčių atsakyti. Kas žino, gal pusė jūsų slapstosi nuo policijos ar nuo savo žmonių. Prašom, galite atsisakyti, bet neįsižeiskite, jeigu mes iš to padarysime jums nepalankias išvadas. Na, ar patiko mūsų pasiūlymas?

Vieni jį sutiko entuziastingai, kiti ironiškomis replikomis rodė, jog nepitaria, bet niekas kategoriškai nepasipriešino, ir komodoras pradėjo. Bendra visų nuomone, jis buvo išrinktas teismo pirmininku, o Irvingas Šasteris paskirtas prokuroru.

Pirmoji sėdynių eilė buvo atgręžta priekiu į kabiną. Čia atsisėdo pirmininkas ir prokuroras. Kai viskas buvo paruošta ir teismo sekretorius (Patas Haris) paprašė dalyvius laikytis rimties, pirmininkas tarė žodį.

- Šiuo metu mes nesprendžiame kaltumo klausimo, - pasakė jis, vos išlaikydamas rimtą miną. - Mes turime nustatyti, ar yra nusikaltimo sudėtis. Jeigu kuris liudytojų matys, kad mokytas mano kolega daro jam spaudimą, jis gali apeliuoti į teismą. Prašau sekretorių pakviesti pirmąjį liudytoją.

- A-a, hm. . . gerbiamas teisme, o kas pirmasis liudytojas? - pagrįstai pasiteiravo sekretorius.

Prireikė dešimties minučių diskusijos, dalyvaujant teismui, prokurorui ir mėgėjams pasiginčyti iš publikos, kad būtų išspręsta ši svarbi problema. Galiausiai buvo nutarta traukti burtus; pirmajam teko .atsakinėti Devidui Baretui.

Vos šypsodamasis, liudytojas atėjo į priekį ir atsisėdo siaurame praėjime tarp kėdžių.

Irvingas Šasteris, kuris su apatiniais baltiniais nelabai buvo panašus į pareigūną, griežtai kostelėjo.

- Jūsų vardas Devidas Baretas?

- Taip.

- Užsiėmimas?

- Mašinų gamybos inžinierius, dabar pensininkas.

- Misteri Baretai, papasakokite teismui, dėl ko jūs atvykote į Mėnulį.

- Norėjau pasižiūrėti, kas tai per daiktas - tas Mėnulis. Laiko kelionėms turiu, pinigų taip pat.

Irvingas Šasteris dėbtelėjo į Baretą pro storus akinių stiklus; jis buvo seniai pastebėjęs, kad šitoks žvilgsnis suglumina liudytojus. Dvidešimt pirmajame amžiuje nešioti akinius buvo ne mada, tačiau gydytojai ir teisininkai, ypač vyresnio amžiaus, jais vis dar naudojos. Ir dėl to akiniai buvo tapę tartum profesijos simbolis.

? Jūs "norėjote pasižiūrėti", - pakartojo Šasteris Bareto žodžius. - Čia ne paaiškinimas. Kodėl jūs norėjote?

- Manau, kad jūsų klausimas suformuluotas per daug abstrakčiai. Dėl ko žmogus pasielgia taip, o ne kitaip?

Komodoras Hanstenas patenkintas šyptelėjo. Kaip tik šito jis ir norėjo: tegul keleiviai ginčijasi ir svarsto klausimą, kuris visiems įdomus, tuo tarpu šie ginčai nė vieno neižeis ir be saiko neįaudrins. (Na, o jeigu toks pavojus kiltų, jis turi atkurti teisme tvarką.)

- Sutinku,- tęsė prokuroras,- kad mano klausimą reikia patikslinti. Pamėginsiu jį kitaip suformuluoti.

Jis truputį pagalvojo, vartydamas savo popierius - iš kelionės vadovo išplėštus lapus. Paraštėse Šasteris buvo susižymėjęs kai kuriuos klausimus, šiaip sau, dėl bendro vaizdo. Jis nemėgo kalbėti teisme, neturėdamas nieko rankose. Jis iš savo praktikos buvo įsitikinęs, kad kelios sekundės improvizuotos konsultacijos popieriuose teikia neįkainojamą naudą.

- Ar bus teisinga, kad Mėnulis jus patraukė savo landšafto grožiu?

- Taip, dalinai ir tuo. Aš peržiūrėjau daug kelionių vadovų, mačiau nemaža kino filmų ir ne kartą man kildavo klausimas, kiek jie atitinka tikrovę.

- O kokia dabar jūsų nuomonė?

- Galiu pasakyti,- šaltai atsakė jis,- kad tikrovė pralenkė visus mano lūkesčius.

Šiuos žodžius visa kabina sutiko skardžiu juoku. Komodoras pastukseno į savo sėdynės atlošą.

- Prašom nurimti! -sušuko jis.- Priešingu atveju, išvarysiu triukšmadarius iš teismo salės.

Kaip jis ir tikėjosi, po šių žodžių visi pradėjo nežmoniškai kvatoti. Hanstenas leido keleiviams prisijuokti iki valiai. Pagaliau linksмумui nuslūgus, Šasteris tęsė apklausa. Jis visai įsigyveno į savo vaidmenį.

- Tai labai įdomu, misteri Baretai. Jūs atskridote į Mėnulį, išleidote šitiek pinigų, kad galėtumėte pasigrožėti vaizdais. O prašom pasakykite, ar jūs matėte Grand Kanjoną?

- Ne, o jūs?

- Gerbiamas teisme! - kreipėsi Šasteris į pirmininką.- Liudytojas netinkamai elgiasi.

Komodoras griežtai pažvelgė į Baretą, tačiau tas nė kiek nesumišo.

- Misteri Baretai, ne jūs apklausinėjate. Jūs turite atsakyti į klausimus, o ne klausti.

- Milorde, aš atsiprašau teismo,- atsakė liudytojas.

- Hm. .. Argi aš "milordas"? - neryžtingai kreipėsi Hanstenas į Šasterį.- Man atrodė, kad aš "gerbiamas teismas".

Teisininkas oriu veidu susimąstė.

- Aš siūlau, gerbiamas teisme, sutikti, kad kiekvienas liudytojas laikytųsi tos formos, prie kurios jis yra pripratęs savo krašte. Tai visai galima, kol reiškiamas teismui priderama pagarba.

- Gerai. Tęskite.

Šasteris vėl atsisuko į liudytoją.

- Mes norėtume išgirsti iš jūsų lūpų, misteri Baretai, kodėl jūs pasišovėte skristi į Mėnulį, kol dar toli gražu nesate apžiūrėjęs visą Žemę. Jūs turėjote kokių rimtų priežasčių, pateisinančių tokį nelogišką poelgį?

Klausimas buvo vykęs, tikrai toks, kuris galėjo sudominti visus, ir Baretas pasistengė atsakyti įtikinančiai.

- Aš pakankamai gerai pažįstu Žemę,- lėtai kalbėjo jis, demonstruodamas tokią puikią anglų kalbos tarseną, kuri dabar buvo tokia pat reta, kaip ir akiniai.- Esu gyvenęs "Everesto" viešbutyje, lankiausi abiejuose ašigaliuose, net buvau nusileidęs į Kalipso įdubą. Žodžiu, daug ką esu matęs, ir gimtoji planeta manęs jau negalėjo niekuo nustebinti. O čia kone para kelio - ir Mėnulis, viskas jame nauja, visiškai kitas pasaulis. Naujumas mane ir suviliojo.

Hanstenas tik puse ausies klausėsi tos išsamios analizės. Kol Baretas kalbėjo, jis galėjo netrukdomas studijuoti kitus. Komodoras per tą laiką suspėjo susidaryti nuomonę apie įgula ir keleivius, numatyti, kuo galima pasikliauti, kas gali griebtis klastos, jeigu reikalai visai pablogėtų. Labiausiai patikimas, žinoma, kapitonas Haris. Komodoras gerai pažinojo šios sandaros žmones. Jam dažnai tekdavo juos sutikti kosmose, o dar tankiau mokymo centruose, pavyzdžiui, Astroteke. (Kada Hanstenas ten skaitydavo paskaitas, salėje visada sėdėdavo pasitempę, švariai nusiskutę Patai Hariai.) Patas sumanus vyrukas, turintis palinkimą į techniką, bet ne garbėtroška, susirado darbą kaip tik pagal jėgas ir tokioje vietoje, kur jis turėjo būti tiktai apdairus ir jautrus kitiems. (Hanstenas neabejojo, kad malonūs keleiviai ypač vertino antrąją jo savybę.) Jis sąžiningas, drausmingas, griežtokas, garbingai vykdys savo pareigą ir - skirtingai nuo daugelio gabesnių žmonių, - jei reiks, numirs drąsiai, be dūsavimų ir dejonų. Tai gali būti itin svarbu čia, dulkiavalyje, jeigu per penkias dienas jų neišgelbės.

Ne mažesnė atsakomybė dabar teko ir stiuardesei mis Vilkinz. Tai ne standartinis kosminės stiuardės tipas: netikras žavumas ir sustingusi šypsena. Hanstenas suspėjo išžiūrėti, kad mis Vilkinz - mergina su charakteriu ir išsilavinusi. Aišku, tą patį galima pasakyti ir apie daugelį jos profesijos merginų.

Žodžiu tariant, čia jam pasisekė, su įgula bėdos nebus. O kaip keleiviai? Suprantama, tai nebuvo eiliniai žmonės, nes, kitaip, jie nebūtų atvykę į Mėnulį. "Selenės" kabinoje buvo apstu protų ir talentų, bet čia ir slypi visas padėties absurdiškumas, kad nei protas, nei gabumai čia jiems nieko nepadės! Čia svarbu charakteris, tvirta valia - paprastai kalbant, vyriškumas.

Dvidešimt pirmajame amžiuje mažai kam prisireikė fizinio vyriškumo. Žmonės nuo gimimo iki mirties nebuvo nė kartą žvelgę pavojui į akis. "Selenės" keleiviai nebuvo tam paruošti, o su žaidimais ir pramogomis toli nenuėisi.

Nepraeis nė dvylika valandų, pagalvojo sau vienas komodoras, ir kas nors jų neištvers. Per tą laiką visiems paaiškės, kad gelbėtojai dėl kažko užtruko ir kad šis užtrukimas gali būti lemiamas.

Hanstenas dar kartą apžvelgė kabina. Išskyrus ne visiškai tvarkingą išvaizdą, visi jie kol kas protingi ir santūrūs visuomenės nariai. Kas iš jų pirmasis neišlaikys? .

10 SKYRIUS

Daktarui Tomui Lousonui, nusprendė vyriausiasis inžinierius Lourensas, negalima taikyti senos taisyklės: "Žinančiam atleidžiama." Jis žinojo, kad Lousonas augo prieglaudoje, be tėvų meilės ir švelnumo, kad astronomas į žmones išėjo tik dėka savo proto, nuslopinusio, deja, visas kitas žmogiškąsias savybes. Vyriausiasis inžinierius atjautė Lousoną, bet vis dėlto jisai jam nepatiko. "Nuostabiai nesiseka, - kalbėjo sau Lourensas, - per tris šimtus tūkstančių kilometrų aplinkui nė vienas mokslininkas neturi infraraudonųjų spindulių lokatoriaus, tik šis tipas, ir tik jis vienas išmano, kaip su juo elgtis. . ."

Kaip tik šiuo metu Tomas Lousonas, sėdėdamas Dulkiavažio-2 stebėtojo kėdėje, baigė derinti iš pažiūros nedailų, bet visai neblogai sukonstruotą įtaisą. Lokatorius buvo įrengtas ant trikojo, kuris buvo pritvirtintas ant dulkiavažio stogo, ir galėjo būti sukiojamas į visas puses.

Rodos, veikia. . . Bet laiduoti sunku: čia, ankštame hermetiškame angare, daugybė visokių šilumos šaltinių. Tiktai Jūroje bus galima jį kaip reikiant patikrinti.

- Paruošta,- pagaliau pranešė Lousonas vyriausiajam inžinieriui.-
Leiskite tarti kelis žodžius žmogui, kuris dirbs su lokatoriumi.
Ką daryti?.. Vyriausiasis inžinierius idėmiai pažiūrėjo į astronomą.
Vienodai rimtų argumentų esama ir už, ir prieš, negalima duoti valia
asmeniškumui. Reikalas per daug svarbus.

- Jūs galite dirbti, apsilvilkęs kosminiu skafandru?- paklausė jis
Lousoną.

- Gyvenime nesu nė karto jo dėvėjęs. Jie reikalingi išorės darbams, o tai
inžinierių užsiėmimas.

- Taigi, jums pasitaiko proga išmokti,- atsakė vyriausiasis inžinierius,
ignoruodamas jam taikytą įgėlimą. (Jeigu čia iš viso buvo įgelta, tai šis
astronomo išsišokimas labiau panašus į padoraus elgesio taisyklių
nežinojimą, negu į sąmoningą jų nepaisymą.) - Dulkiavažyje būti nelabai
ir sudėtinga. Sėdėsite sau ramiai stebėtojo vietoje. Automatinis
regulatorius pats stebi deguon?, temperatūrą? ir kita. Tik vienas dalykas
man rūpi...

- Kas?

- Jūs neturite klaustrofobijos?

Tomas sumišo. Aišku, prieš skrendant į kosmosą, jį patikrino pagal visus
straipsnius, tačiau jis įtarė - ir ne veltui,- kad kai kuriuos
psichologinius testus jis vos-ne-vos atitiko. Žinoma, jis nebuvo tikras
klaustrofobas, tuomet jo iš viso nebūtų išleidę į kosminę laivą. Tačiau
viena laivas, o visai kita - skafandras.

- Ištversiu,- atsakė jis pagaliau.

- Tik savęs neprievartaukite,- griežtai tarė Lou-rensas.- Būtų gerai, kad
jūs galėtumėte vykti su mumis, bet reikalauti iš jūsų tariamo
didvyriškumo aš nenoriu. Viskas, ko jūsų prašau: apsispręsti, iki
paliksime angarą. Paskui, belikus dvidešimčiai kilometrų iki kranto, bus
per vėlu apsigalvoti.

Tomas pasižiūrėjo į dulkiavažį ir prikando lūpą. Mintis, kad tokiu
silpnučiu įtaisais reikės dumti šia pragaro jūra, jam atrodė beprotybė.
Tačiau šie žmonės kasdien tenai keliauja. Ir jeigu jo sukurtas prietaisas
kartais sustreikuos, jis nors pamėgins jį pataisyti.

- Va jūsų ūgio skafandras,- tęsė Lourensas.- Pasimatuokime jį, gal tai
padės jums apsispręsti.

Tomas užsitraukė elastingą kostiumą, kuris sunkiai davėsi ištempiamas per
klostes, užtraukė priekyje užtrauktuką ir atsitiesė. Jis dar nebuvo
užsidėjęs šalmo, bet jau pasijuto nejaukiai. Prietaisytas prie kostiumo
deguonies balionas jam atrodė per daug mažytis. Lourensas pastebėjo
susirūpinusį astronomo žvilgsnį.

- Nesijaudinkite, čia tik ketvertui valandų skirta avarinė deguonies
atsarga. Jums jo neprisireiks. Pagrindiniai balionai įtaisyti
dulkiavažyje. O dabar atsargiai... Saugokite nosį, kad šalmas
neprižnybtų.

Iš aplinkinių veidų Tomas suprato, kad priartėjo kritiškas momentas. Kol
be šalmo, tu dar žmonijos dalis; užsidėjęs jį, tu jau atsidursi vienas
mažame mechaniniame pasaulyje. Nors tik keli centimetrai tave skiria nuo
kitų žmonių, bet tu juos matai tik per storą plastiką, kalbiesi su jais
per radiją, juos paliesti gali tik per dvigubą dirbtinės "odos" sluoksnį.
Kažkas kadaise yra rašęs, kad mirtis kosminiame skafandre - tai mirtis
vienatvėje. Pirmą kartą Tomui dingtelėjo mintis, kad šių žodžių autorius,
tikriausiai, buvo teisus. . .

Staiga šalme įtaisytuose mažutėliuose reproduktoriuose skardžiai
suskambėjo vyriausiojo inžinieriaus balsas.

- Viskas labai paprasta. Pasikalbėjimo įtaiso mygtukai - dešinėje,
prietaisų lentelėje. Paprastai jūs esate sujungtas su vairotoju. Ši
grandinė įjungta pastoviai. Kol jūs abu esate dulkiavažyje, galite
kalbėtis kiek patinka. O kai jis atsijungia, jūs palaikote ryšį per

radiją - kaip dabar, klausydamiesi manęs. Paspauskite, prašom, mygtuka "Siuntimas" ir atsakykite.

- O kas šitas raudonas mygtukas "Avarinis"? - paklausė Tomas, įvykdęs, ką liepė vyriausiasis inžinierius.

- Jums neteks juo naudotis... tikiuosi. Šis mygtukas prijungia automatinį švyturį, kuris siųs signalus į eterį, kol jus suras. Nelieskite nieko, negavę mūsų nurodymo, ypač raudonojo mygtuko.

- Gerai,- atsakė Tomas.- Vykstame.

Gana nerangiai, nes dar nebuvo spėjęs priprasti nei prie kostiumo, nei prie Mėnulio traukos, jis priėjo prie Dulkiavažio-2 ir atsisėdo į stebėtojo sėdynę. Plona žarnelė - savotiška bambagyslė, įkišama į lizdą prie kairiosios šlaunies,- sujungė kostiumą su deguonies balionais, interkomu ir elektros tinklu. Blogiausiu atveju, šis įtaisas leis jam ištvirti, kad ir be ypatingos prabangos, tris-keturias dienas. .. Nedidukas angaras buvo pritaikytas vos tik dviem dulkiavažiams, ir siurbliai per kelias minutes ištraukė iš jo visą orą. Skafandras iškart pasidarė standesnis, ir Tomą bematant apėmė baimė. Vyriausiasis inžinierius ir abudu vairuotojai žiūrėjo į jį. Ne, jie nepamatys jo išgąščio, jis nesuteiks jiems šito malonumo. O aplanai, ar ką nenukrėstų šiurpas, pirmą kartą gyvenime pajutus vakuumą!

Durys atsidarė, ir Lousoną tartum stumtelėjo nematomi pirštai: iš angaro išsiveržė lauk oro likučiai. Ir štai jiems priešais, iki paties horizonto, pilka, lygi Troškulio Jūros dykynė.

Neįtikėtina. Nejaugi atgijo visa tai, ką jis iki šiol matydavo tik iš kosmoso? (Įdomu, kas dabar žiūri per šimto centimetrų teleskopą? Kuris jo kolega šią akimirką budį savo poste aukštai aukštai viršum Mėnulio?) Čia jau ne vaizdelis, kurį išpairo ekrane lakieji elektronai, o toji pati priešiška amorfinė medžiaga, prarijusi be pėdsako dvidešimt du žmones. Šia lyguma jisai, Tomas Lousonas, turi keliauti tokiu silpnučiu įrenginiu...

Bet apmąstyti nebuvo kada. Po kojų nedidelis virpčiojimas - sraigčiai jau sukasi. Sekdami Dulkiavažį-1, jie ėmė šliuožti Mėnulio paviršiumi. Vos išlindę iš ilgo šešėlio, kuris buvo nutišęs nuo Portrorio pastatų, jie susidūrė su tekančios saulės spinduliais. Net pro automatinius apsauginius filtrus buvo pavojinga žiūrėti į siautėjančią rytuose baltai melsvą liepsną. "Ką aš čia,- pataisė save Tomas,- juk aš ne Žemėje, o Mėnulyje, čia saulė teka vakaruose. Vadinasi, mes traukiame į Šiaurės Vakarus, į Rasų Įlanką, ,,Selenės" keliu..."

Žemi Portrorio kupolai sparčiai nyko už akiračio, ir greičio pajutimas tarsį būtų davęs Tomui sparnus. Bet neilgam: vos dingę iš akių visi orientyrai, atsirado iliuzija, jog jie sustingę viduryje bekraštės lygumos. Nors besisuką sraigčiai užė ir be garso driekėsi dulkių parabolės užpakalyje, atrodė, kad dulkiavažiai nejuda. Tomas žinojo: per kokias dvi valandas jie perkirs visą Jūrą, ir vis dėlto turėjo kovoti su slogiu jausmu, tarytum nuo kitų žmonių juos būtų skyrę ištisi šviesmečiai. Ir jis širdyje, nors ir kiek pavėluotai, ėmė jausti pagarbą žmonėms, su kuriais jis dabar bendravo.

Ką gi, pats laikas pasitikrinti prietaisą. . . Įjungęs lokatorių, Tomas nukreipė jį į tą pusę, iš kurios jie važiavo, ir patenkintas pastebėjo ryškiai švytinčią vėžę tamsiame Jūros paviršiuje. Žinoma, čia niekų darbas lokatoriui; atrasti vis labiau išiliepsnojančios ryto kaitros fone bebaigiantį ataušti "Selenės" pėdsaką bus milijoną kartų sudėtingiau. Ir vis tiek lengviau krūtinėje: jeigu prietaisas visiškai neveiktų, reikėtų iš karto perbraukti kryžmai visą sumanymą.

- Na kaip? - paklausė vyriausiasis inžinierius; tur būt, jis stebėjo iš savo dulkiavažio, ką darė Tomas.

- Prietaisas veikia,- netvirtai atsakė Tomas.- Tarytum viskas gerai.

Jis nutaikė lokatorių į siaurą Žemės piautuva. Taikinyš labiau komplikuoatas, tačiau ne per daugiausia: nereikia didelio jautrumo, kad pajustum švelnią gimtosios planetos šilumą, apgaubtą kosminės nakties šalčio.

?tai jis, infraraudonø jø spinduliø atkurtas ?em?s vaizdas... Keistas, iš pirmo žvilgsnio net stulbinantis reginys. Vietoj ryškaus tobulos geometrinės formos piautuvo, jis matė kažkokį išmirkusį grybą, kurio kotas buvo nutišęs išilgai ekvatoriaus.

Prireikė kelių sekundžių šiam vaizdiniui suvokti. Abudu ašigaliai buvo nupiauti, tai savaime aišku, nes jie šalti, kad tokio jautrumo prietaisu juos galėtum matyti. Bet kas čia per ryškuma neapšviestoje Žemės dalyje, kur šiuo metu naktis? Na, žinoma, lokatorius ižiūri tropinių vandenynų spinduliavimą; jie atiduoda tamsumai per dieną sukauptą šilumą. Stebint Žemės infraraudonųjų spindulių spektrą, ekvatorinė naktis buvo šviesesnė, negu poliarinė diena.

Netenka priminti mokslininkui tiesos, kurią jis visuomet privalo žinoti: žmogaus jutimo organai suvokia tik dalinį ir iškreiptą visatos vaizdą. Tomas Lousonas nebuvo girdėjęs, kad Platonas žmones prilygino urve uždarytiems kaliniams, besistengiantiems iš šešėlių sienose įsivaizduoti išorinį pasaulį. Tačiau jo eksperimentas Platonui, tikriausiai, patiktų. Kokia ta "tikroji" Žemė. Ar akimis matomas idealios formos piautuvas, ar suglebęs infraraudonųjų spindulių grybas, arba nei tas, nei kitas. . .

Kabinetas buvo ankštas net Portroriui, kuris buvo tik kaip tranzitinė stotis tarp Ertsaido ir Farsaido, taip pat bazė apsistoti turistams, atvykusiems aplankyti Troškulio Jūros. (Tiesa, šis maršrutas dabar buvo netekęs savo patrauklumo. . .) Prieš kokią trisdešimt metų Portroris buvo visų minimas: tuo metu čia veikė vienas iš nedaugelio „Mėnulio nusikaltėlių“, Džeris Badkeris, kuris gerokai pralobo, prekiaudamas padirbtomis „Luniko-2“ skeveldromis. Žinoma, jis nebuvo taip garsus, kaip Robinas Hudas arba Bilis Kidas, bet Mėnulyje ir Badkeris buvo garsenybė.

Morisas Spenseris net apsidžiaugė, kad Portroris buvo toks tylus miestukas. Bet juk tas viskas neilgai – ypač, jeigu jo kolegos iš Klavio sužinos, kad "Interplenet Njus" agentūros skyriaus viršininkas kažkodėl užsibuvo Roryje ir neskuba į pietus, kur viliojančiai žėri didelio (52647 gyventojų) miesto ugnys. Į žemę pasiūsta šifruota radiotelegrama, tikriausiai, apramino vadovybę, nes ji buvo jau įpratusi pasikliauti jo intuicija ir suvoks, kas čia yra. Anksčiau ar vėliau tą suuos ir jo konkurentai, bet iki tol Morisas Spenseris tikisi šiek tiek juos pralenkti.

Dabar jis stengėsi palenkti į savo pusę vis dar nepatenkintą "Aurigos" kapitoną.

Kapitonas Ansonas ką tik buvo baigęs ilgą – visos valandos – ir labai nemalonų pasikalbėjimą telefonu su užsakovu iš Klavio. Kompanija „Makaiveris, Makdomaldas, Makartis ir Makelochas“ aiškiai kaltino Ansoną, kad "Auriga" nusileido Portrororyje. Galų gale jis pakabino ragelį, pasakęs, kad jie išsiaiškintų tą klausimą valdyboje. O Edinburge dabar kaip tik ankstyvas sekmadienio rytas; jie norom-nenorom bus priversti kol kas jį palikti ramų.

Išlenkęs antrą taure, Ansonas tapo šiek tiek nuolaidesnis. Su žmogumi, kuris sugeba Portrororyje gauti "Džono Vokerio" viski, verta suartėti, ir kapitonas paklausė Spenserio, kaip jam tai pavyko.

– Spauda – didi jėga, – šyptelėjo tasai. – Reporteris neišduoda savo šaltinių, nes, priešingu atveju, jis ilgai neišsilaikys.

Morisas Spenseris išsitraukė iš portfelio pluoštą žemėlapių ir nuotraukų.

- Štai šituos buvo kur kas sunkiau išgauti per tokį trumpą laiką,- tęsė jis.- Ir aš, kapitone, jūsų labai prašau, tegul niekas apie tai nežino. Dalykas visiškai slaptas, arba nors kol kas.

- Aišku. Ta paslaptis apie ,,Selenę".

- Aha, jūs irgi numanote? Taip, "Selenę"... Gal nieko ir neišeis, bet aš noriu būti viskam pasiruošęs.

Jis padėjo ant stalo didelę fotografiją - Troškulio Jūros nuotrauką, kurią buvo padaręs iš nedidelio aukščio žvalgomasis palydovas ir atspausdinusi Mėnulio Topografinė valdyba. Nors nuotrauka buvo padaryta vakare, kada šešėliai krito į priešingą pusę, jis beveik tiksliai pakartojo vaizdą, kurį Spenseris, prieš nusileisdamas, matė ekrane. Žurnalistas buvo išstudijavęs šią fotografiją taip atidžiai, jog ją visa mokėjo atmintinai.

- Neprieinamumo Kalnai, - tarė jis, - kyla kone statmenai iš Troškulio Jūros beveik į dviejų tūkstančių metrų aukštį. O va šitas tamsus ovalas - Kraterio Ežeras. . .

- ... kur pradingo ,,Selenė".

- Galimas daiktas. Dabar tuo jau abejojama. Mūsų apsukrus jaunas draugas iš "Lagranžo", atrodo, turi įrodymų, kad laivas nuskendo Troškulio Jūroje - apytikriai va čia. Tačiau tada žmonės galėjo ir likti gyvi. Taigi, kapitone, greit už šimto kilometrų nuo čia visu smarkumu prasidės gelbėjimo darbai. Į Portrorį bus atkreiptos visos saulės sistemos akys!

Kapitonas šyptelėjo.

? Atrodo, jums pavyko! Bet kam čia aš?

Spenserio pirštas vėl nukrypo į žemėlapi.

- Štai kam, kapitone. Aš noriu išsinuomoti jūsų laivą. Man reikia, kad jūs nugabentumėte mane, operatorių ir du šimtus kilogramų televizijos aparatūros į vakarinę Neprieinamumo Kalnų atšlaitę.

- Neturiu daugiau klausimų, gerbiamas teisme,- tarė prokuroras Šasteris sėsdamas.

- Gerai,- atsakė komodoras Hanstenas.-Turiu prašyti liudytoją neperžengti šio teismo jurisdikcijos ribų.

Visiems kvatojant, Devidas Baretas sugrįžo į savo vietą. Jis gerai suvaidino savo vaidmenį. Daugumos anglo atsakymų minties rimumas buvo gerai suderintas su švelniu jumoru, todėl visi jo klausėsi susidomėję. Jeigu ir kiti liudytojai atsakinės taip pat noriai, pramogų reikalai klosis gerai - kol jie dar turės norą linksmintis. .. Net jeigu paimsime maksimalų, bet vargu ar realų skaičių: keturias išpažintis per dieną, pasakojant visas smulkmenas, kokias tik gali atkurti žmogaus atmintis,- tai kas panorės tada pasakoti, kai bus tuščia deguonies cisterna. Hanstenas pasižiūrėjo į laikrodį. Dar visa valanda iki kuklių pietų. Galima grįžti prie ,,Šeino" arba (nors mis Morli ir prieštarauja) pradėti skaityti tą kvailą istorinį romaną. Ne, geriau tęsti spektaklį, kol dar visi gerai nusiteikę.

- Jei niekas neprieštarau, aš pakviesiu kitą liudytoją.

- Aš - už! - skubiai atsiliepė Baretas, jausdamasis labai saugiai.

Net kortuotojai nesipriešino, ir sekretorius ištraukė iš kavinuko skiautelę popieriaus. Pažvelgęs į ją, jis kažko sumišo.

- Kas atsitiko? - paklausė teismo pirmininkas.- Išsitraukėte savo pavardę?

- Hm. . . ne,- atsakė sekretorius, su pašaipia šypsena lūpose žiūrėdamas į prokurorą. Tada jis atsikrenkštė ir paskelbė: -Misis Šaster.

- Gerbiamas teisme, aš nesutinku! - Misis Šaster sunkiai atkėlė nuo sėdynės savo kilogramus, nors jų ir sumažėjo nuo to laiko, kai "Selenė" išvyko iš Portrorio. Rankos mostu ji parodė savo vyrą, kuris,

nežinodamas, ką daryti, buvo išsigilinęs į savo užrašus.- Argi tai garbinga, kad jis mane tardytų?

- Aš pasiruošęs užleisti savo vietą,- tarė Irvingas Šasteris, nelaukdamas, kada teismo pirmininkas pasakys "protestas priimtas".

- Apklausti liudytoją sutinku aš,- atsiliepė komodoras, nors iš jo veido buvo matyti, kad jis to nenori.- Arba, gal būt, dar kas apsiimtų?

Visi tylėjo. Staiga Hanstenas nustebo ir kartu nudžiugo - atsistojo vienas pokerio mėgėjas.

- Aš, tiesa, ne teisininkas, gerbiamas teisme, bet turiu šiek tiek teismo patyrimo. Sutinku jums padėti.

- Puiku, misterį Hardingai. Pradėkite apklausą.

Hardingas atsisėdo į Šasterio vietą ir apžvelgė nuščiuvusią auditoriją.

Tai buvo dailaus ir tvirto sudėjimo vyras, ne labai panašus į banko tarnautoją. Ne veltui, kada visi prisistatė, Hanstenas pagalvojo, kad Hardingas nesisako, kas esąs.

- Jūsų vardas ir pavardė Maira Šaster?

- Taip.

? Ko atskridote jūs į Mėnulį, misis Šaster?

Liudytoja nusišypsojo.

- Iš karto galiu atsakyti. Man sakė, kad Mėnulyje aš sversiu dvidešimt kilogramų, dėl to ir atlėkiau.

- Gal galima patikslinti: kodėl jūs norėjote sverti dvidešimt kilogramų? Misis Šaster pažiūrėjo į Hardingą tokiu žvilgsniu, lyg jis būtų pasakęs didžiausią kvailystę.

- Kažkada aš buvau šokėja,- atsakė ji, ir jos balsas staiga pasidarė liūdnas, o veidas - apsiniaukė.- Žinoma, turėjau liautis šokus, kai ištekėjau už Irvingo.

- Kodėl ,,žinoma", misis Šaster?

Liudytoja pažvelgė į savo vyrą; jis truputį gūžtelėjo ir net pasistiebė, tartum būtų norėjęs protestuoti, bet apsigalvojo.

- Taip, jis pasakė, girdi, tas užsiėmimas negarbingas. Aišku, jis teisybės, mat, kur aš tada šokau. ..

Čia misteris Šasteris neištvėrė. Visiškai ignoruodamas teismą, jis pašoko ir sušuko:

- Iš tikrųjų, Maira, kam tu čia...

- Et, spiauk tu į tai, Irvi!-atkirto ji; ir jos čia toks keistas, seniai atgyvenęs žargonas visiems priminė devyniasdešimtuosius metus.- Ką čia mums dabar! Kam apsimesti, kokie jau esam, tokie. . . O kas čia, kad jie ir sužinos, jog aš šokau "Mėlynajame asteroide"... ir kad tu mane išgelbėjai, kada užpuolė faraonai.

Irvingas atsisėdo, piktai murmedamas, o kabinoje taip baisiai visi ėmė kvatoti, kad gerbiamas teismas net ir nemėgino nutildyti. Tegul išsijuokia, nes kai žmonės juokiasi, jie užmiršta baimę.

Ir komodoras vėl klausė savęs, kas tasai misteris Hardingas, kuris vos vienu šiek tiek netaktišku, bet

kartu klastingu klausiniu pasiekė tokį efektą. Kaip ne teisininkas jis visai neblogai atlieka savo pareigas. Įdomu bus pasižiūrėti į jį, kai jis pats bus liudytojas, kada Šasteris pradės jį klausinėti. . .

11 SKYRIUS

Pagaliau kažkas sudrumstė begalinį Troškulio Jūros lygės monotoniškumą.

Iš anapus horizonto plykstelėjo mažutėlis, bet akinantis šviesos pluoštas. Dulkiavažiams lekiant į priekį, jis kilo vis aukščiau ir aukščiau, iki žvaigždžių. O va dar vienas, dar. . . Mėnulio pakraštyje ėmė kilti Neprieinamumo Kalnų viršūnės.

Iš akies čia neišmatuosi nuotolio. Net gali pasivaidenti, jog tai nedidutės čia pat stūksančios uolos, arba milžiniškos kalnų keteros

kitame pasaulyje, esančiame už milijonų kilometrų nuo Mėnulio. Iš tikrųjų iki jų buvo penkiasdešimt kilometrų, pusvalandis kelio dulkiavažiais. Tomas Lousonas, pamatęs kalnus, nudžiugo, nes jau nebuvo vien bekraštė tuštuma, kurioje pasiklysdavo žvilgsnis ir protas. Kad kiek jis būtų išprotėjęs, žiūrėdamas į šią bekraštę lygumą. Aišku, tai neprotinga. Tomas puikiai suprato, kad horizontas visiškai arti, kad Troškulio Jūra - tik dalis Mėnulio, kurio paviršius nėra begalinis. Tačiau, kol jam atrodė, jog dulkiavažis stovi vietoje, jis jautėsi lyg košmaro apimtas, kada iš visų jėgų stengiesi pabėgti nuo nelaimės, bet negali nė žingsnio žengti. Tomas dažnai sapnuodavo panašius sapnus, o kartais dar baisesnius.

Bet dabar jis aiškiai matė, kad jie juda į priekį ir kad ilgas juodas dulkiavažio šešėlis nebuvo prišalęs prie dulkių. Tomas nukreipė lokatorių į kalnų viršūnes. Prietaisas tuoj reagavo. Viskas gerai: saulės kaitinami, akmenys jau buvo karšti. Mėnulio diena vos aušo, bet viršūnės, galima sakyti, jau buvo virtusios liepsnos liežuviais. Čia "jūros" paviršiuje kur kas vėšiau. Viršutinis dulkių sluoksnis labiausiai įkaista tik pusiaudienį, o iki jo dar septynios paros. Ši aplinkybė buvo ypač svarbi Lousonui. Nors diena jau buvo prasidėjusi, tačiau dar esama vilties aptikti nors silpnutes šilumos žymes, kol galingos šviesos srautas jas galutinai palaidos. Po dvidešimties minučių kalnai užgožė pusę dangaus, ir dulkiavažiai sulėtino greitį.

- Kad nepravažiuotume jų pėdsakų,- paaiškino Lourensas.- Išižiūrėkite - va tenai, dešinėje, dvišaka viršūnė, o žemiau jos vertikali tamsi linija. Suradot?

- Taip.

- Tuo tarpekliau galima patekti į Kraterio Ežerą. Šilumos dėmė jūsų nutraukoje yra už trijų kilometrų į vakarus nuo tarpeklio. O šiuo metu dar už akiračio. Iš kurios pusės reikėtų privažiuoti?

Lousonas pagalvojo. Tur būt, geriausia būtų iš šiaurės ir pietų. Jeigu artėsime iš vakarų, akis spigins liepsnojančios uolos; iš rytų juo labiau negalima - žiūrėsime tiesiai į tekančią saulę.

- Privažiuokime iš šiaurės,- tarė Lousonas.- Ir priminkite man, kai beliks du kilometrai.

Dulkiavažiai vėl padidino greitį. Nors pėdsakus ieškoti buvo dar per anksti, Tomas ėmė zonuoti lokatoriumi Jūros paviršių. Šiluminė paieška buvo paremta teiginiu, kad paviršiaus sluoksnių temperatūra esti vienoda, ir tik žmogus gali pažeisti šią pusiausvyrą. O jeigu tai netiesa...

O tai ir buvo netiesa. Tomas Lousonas žiauriai apsiriko skaičiuodamas. Ieškiklio ekrane Troškulio Jūra atrodė kaip tinklas, išpintas iš šviesos ir šešėlių, tiksliau, iš šilumos ir šalčio. Nors temperatūros skirtumas buvo nedidelis - vos maža dalelytė laipsnio, bet ir to, pasirodo, užteko, kad vaizdas išeitų chaotiškas. Šitame terminiam labirinte išskirti kokį atskirą šilumos šaltinį buvo neįmanoma...

Tomo širdis apmirė. Jis nusisuko nuo ekrano ir, nežinodamas, ką daryti, įsispoksėjo į dulkes. Žiūrint plika akimi, Jūros paviršius buvo absoliučiai lygus - vientisas pilkas laukas, o, atspindėdamas infraraudonuosius spindulius, jis taip mirguliavo, kaip Žemės jūra debesuotą dieną, kada šviesa ir šešėliai pina vandenyje be paliovos besikeičiantį raštą.

Tačiau viršum šitos bevandenės jūros debesų nėra, o marguliai čia visai dėl kažko kito. Tomas buvo jau per daug priblokštas, kad tam išaiškinti ieškotų mokslinio pagrindo. Jis lėkė tiek tūkstančių kilometrų į Mėnulį, rizikuodamas gyvybe ir sveiku protu, išsiruošė šitam idiotiškam ieškojimui - ir štai dėl kažkokio gamtos kaprizo kruopščiai apgalvotas mėginimas sužlugo. Čia jau tikrai nepavyko. . . Tomui Lousonui pasidarė gaila savęs.

Ir tik praėjus kelioms minutėms, jis pagalvojo apie žmones, esančius "Selenėje".

- Taigi,- perdėtai ramiai pasakė "Aurigos" kapitonas,- jūs norite nutūpti Neprieinamumo Kalnuose. Patraukli idėja. . .

Na, žinoma, Ansonas nelaikė Spenserio žodžių rimtais. Tikriausiai, manė jis, šis veržlusis reporteris dar neįsivaizduoja visų sunkumų. Ką gi, šie žodžiai galėjo būti teisingi prieš dvylika valandų, kada Spenseris buvo vos tik sumanęs savo planą. Tačiau dabar jis buvo prisirinkęs šūsnis įvairiausių žinių ir puikiai suvokė, ką daro.

- Girdėjau, kapitone, jūs gyrėtės galįs nutūpdyti savo laivą bet kokioje nurodytoje vietoje metro tikslumu. Ar tikrai?

- Hm... galiu, jei būtų skaičiavimo mašina.

- Labai gerai. O dabar pasižiūrėkime į šią fotografiją.

- Kas čia? Glazgo miestas girto akimis šeštadienio vakarą?

- Stambus grūdas. . . Žinoma, tiek daug padidinus, nėra ką norėti geriau, bet išžiūrėti galima. Čia atvaizduota vieta yra prie pat Neprieinamumo Kalnų vakarinės viršūnės. Po kelių valandų aš turėsiu kitą spaudinio egzempliorių, daug geresnį ir žemėlapi su horizontaliomis linijomis. Topografijos valdyba jį jau braižo; jie tenai turi viso šio rajono nuotrauką. Na, va šičia yra plati šlaito terasa - tokia plati, kad būtų galima nutūpdyti dešimt laivų. Ir lygi, štai, kad ir čia. . . ir dar čia. . . Todėl mums nusileidimas ne problema.

- Technškai - galima. Tačiau ar jūs nors iš tolo įsivaizduojate, kiek tai kainuotų?

- Šituo jau aš pasirūpinsiu, kapitone, tikriaus, mano agentūra. Mes manome, kad apsimoka, jeigu tik manęs nuojauta neapgaus.

Spenseris galėjo dar šį tą pasakyti, bet kai ruošia pamatus sandėriui, geriau neparodyti partneriui, jog tau truks pliūš reikalinga jo prekė. Spenseris tikėjosi tuo sukelti didžiulę sensaciją: gelbėjimo darbai kosmose - prieš televizijos kamerų objektyvus, tokio įvykio dar nėra buvę! Ką ir bekalbėti, kosminių katastrofų pasitaikydavo ir anksčiau, tačiau jose nebuvo tos dramatiškos nežinios. Žmonės žūdavo staigiai, o jeigu ne - jiems vis tiek nebuvo galima padėti. Pranešimai apie tragedijas buvo spausdinami matomiausiose vietose, tačiau jas tučtuojau nustelbdavo kitos žinios.

- Ne pinigai svarbu.- tarė kapitonas, nors iš jo tono galėjai spręsti, kad jie vis dėlto vaidina lemiamą vaidmenį.- Jeigu laivo savininkai ir sutiktų, jūs dar turite gauti Ertsaido kosminės tarnybos leidimą.

- Žinau, šis klausimas jau sprendžiamas.

- O kaip su Loidu? Mūsų apdraudimas netaikomas šitokioms iškydoms. Spenseris palinko arčiau prie stalo: atėjo momentas mesti svarbiausiąją kortą.

- Kapitone,- nutęsdamas pasakė jis.- "Interplenet Njus" sutinka duoti užstatą, lygų draudimo sumai. Kiek man žinoma, ši - kiek padidinta - suma yra šeši milijonai keturi šimtai dvidešimt penki tūkstančiai penkiasdešimt sterlingų-dolerių.

Kapitonas Ansonas prisimerkė vieną, antrą kartą ir visiškai pasikeitė. Staiga susimąstęs, jis išipylė dar taurelę.

- Net nepagalvojau, kad prieš senatvę būsiu alpinistas,- tarė jis.- Bet jeigu jums negaila išmesti šešis milijonus stolerių - tada lai gyvuoja kalnai!

Mis Šaster vyrui pasidarė daug lengviau, kai apklausa, atėjus pietų metui, buvo pertraukta. Būdama kalbi moteriškė, Maira Šaster aiškiai nudžiugo pirmą kartą per daugelį metų pasitaikius progai atverti širdį. Jos karjera, jeigu čia galima pavartoti šį žodį, nebuvo per daug garbinga,

kada likimas ir Čikagos policija padarė jai galą. Bet Maira buvo suspėjusi daug ką pamatyti ir pažinojo daugelį išymių praeito šimtmečio pabaigos artistų. Jos klausydamas, ne vienas vyresnio amžiaus keleivis prisiminė savo jaunystę ir devyniasdešimtųjų metų daineles. O misis Šaster uždainavus nesenstančią "kosminę palaidinukę", visi choru užtraukė jos priedainį, ir net teismas šitam neprieštaravo. Komodoro nuomone, tokią masinių pramogų organizatorę reikia vertinti aukso svoriu. O atsižvelgiant į Mairos Šaster kompleksiją, tai buvo didelis įvertinimas. Po pietų (o lėtai valgantieji jau buvo įpratę juos prailginti visa puse valandos, taip atsidėję jie kramtė kiekvieną kąsnelį) buvo nutarta skaityti knygas. Beje, dabar nugalėjo "Apelsino ir obuolio" šalininkai. Kadangi siužetas buvo iš anglų gyvenimo, tai visi nusprendė, kad skaityti turi misteris Baretas. Jis visai išsisukinėjo, tačiau jėgos buvo nelygios.

- Gerai, jau, gerai,- nenoromis sutiko jis.- Pradėkime. Taigi: pirmas skyrius. Drari lein. . . Tūkstantis šeši šimtai šešiasdešimt penktieji metai. . .

Autorius nedelsė. Jau trečiame puslapyje Izaokas Niutonas aiškino traukos dėsnį misis Gvin, kuri davė jam suprasti, jog pasiruošusi atsilyginti. Patas Haris suprato, kur ji kreipia kalbą, bet tarnybinė pareiga jį privertė užsiimti kitais reikalais. Ši pramoga - keleiviams, o įgulos laukia darbas.

- Vienos avarinės dėžės dar neliečiau,- pasakė mis Vilkinz, vos tik perpuolio kameros durys švelniai nušliuozė į griovelį, nutraukusios išraiškų misterio Bareto balsą.- Stalo tešlainiai ir marmeladas visai baigiasi, bet mėsos koncentrato dar yra pakankamai.

- Visai nenuostabu,- atsakė Patas.- Jis nė vienam nesiryja. Na, patikrinkime mūsų turto apyrašus.

Stiuardėsė jam padavė kelis mašinėle spausdintus lapus, primargintus pieštuku rašytų paukštukų.

- Pradėkime nuo šitos dėžės. Kas joje?

- Muilas ir popieriniai rankšluosčiai.

- Ta. . . ip, jų neprisivalgysi. O čia?

- Ledinukai. Juos laikiau mūsų suradimo šventei...

- Idėja gera, bet, aš manau, reikia šiek tiek jų išdalinti ši vakarą. Po saldainėlių kiekvienam, vietoj taurelės nakčiai. Čia kas?

- Cigaretės, tūkstantis.

- Žiūrėkite, kad niekas jų nepamatytų. Geriau, kad būtumėte nė man nepasakiusi.

Patas truputį nusišypsojo, pasižiūrėjęs į Sju, ir tęsė apskaitą. Buvo aišku, kad maistas - ne svarbiausia problema, bet taupumas nepakenks.

Patas Haris pažinojo savo vadovybę: juos išgelbėjus, atsiras biurokratas - gyvas ar elektroninis,- kuris pareikalaus pateikti ataskaitą, kaip buvo vartojami produktai.

Juos išgelbėjus. . . O ar jis tiki, kad juos kas išgelbės? Praėjo daugiau kaip dvi dienos, o iki šiol nematyti, kad jų būtų ieškoma. Patas gerai nežinojo, kokių jis tikisi sulaukti ieškojimo požymių, bet kažkas turėtų būti!

Jo mintis nutraukė susirūpinęs Sju balsas:

- Kas yra Patai? Kas atsitiko?

- Nieko,- pajuokiamai atsakė jis.- Po penkių minučių mes prisišvartuosime Bazėje. Nuostabi buvo iškyla, tiesa?

Sju sumišusi pažvelgė į jį, paskui nuraudo, o jos akyse pasirodė ašaros.

- Atleiskit,- apgailėstaudamas tarė Patas.- Aš nenorėjau jūsų užgauti.

Mums abiem nelengva, bet jūs laikotės didvyriškai. Net neįsivaizduoju, ką mes darytume be jūsų, Sju.

Ji nusišluostė skarele ašaras, nusišypsojo ir pratarė:

- Nieko, suprantu.

Juodu truputį patylėjo, po to ji pridūrė:

? Jūs manote, mes iš čia išsikapstysim?

Jis skėstelėjo rankomis.

- Ką gali žinoti. . . Bet keleiviams reikia vaizduoti, jog mes šituo neabejojame. Aišku, visas Mėnulis ieško mūsų. Dabar jau neilgai.

- Na, gerai, sakykim, jie suras "Selenę", bet kaip mus iš čia ištrauks? Patas pažiūrėjo į laukujas duris, nuo kurių jį skyrė vos kelių centimetrų tarpas. Pakanka ištiesti ranką, kad jas pasiektum; negana to, išjungus automatinį blokuotuvą, duris galima atidaryti. Anoje plono metalo lakšto pusėje - tonų tonos dulkių, kurios užteltų į vidų, kaip vanduo į paskendusį laivą, jeigu rastų nors mažiausią plyšį. Kiek metrų iki paviršiaus? Šis klausimas nedavė jam ramybės nuo pat jų nugrimzdimo akimirkos. Bet kaip nustatyti? . .

Ir jis nežinojo, ką atsakyti Sju. Iki šiol jis viena tegalvojo, ras juos, ar neras? Kad tik rastų, o tada vis ką sugalvos. Žmonija neduos jiems žūti, jeigu žinos, kad jie gyvi.

Savęs apgaudinėjimas ir viskas. Šimtus kartų praeitame šimtetyje žmonės pakliūdavo į panašias pinkles, ir net pačios galingiausios valstybės nepajėgė jų išgelbėti. Griūtis atkirsti šachtininkai, jūrininkai paskendusiuose povandeniniuose laivuose, kosmonautai iš savo orbitos iškrypusiuose kosminiuose laivuose, kurių nebūdavo galima sugauti, taip ir žūdavo palikti likimo valiai. Dažnai šie žmonės iki paskutinės valandos galėdavo kalbėtis su draugais ir artimaisiais. Taip įvyko prieš dvejus metus, kada "Kasiopėjos" laivui sugedo valdymo mechanizmas, ir galingi jo varikliai ėmė nešti laivą tolyn nuo Saulės. Jis ir dabar skrenda Kanopaus kryptimi, ir orbita jo žinoma. Astronomai galėtų apskaičiuoti "Kasiopėjos" koordinatas bent milijonui metų kelių tūkstančių kilometrų tikslumu. Baisiai didelė tai būtų paguoda įgulai, palaidotai kaprūsyje, galinčiame pasirungti ilgaamžiškumu su bet kuria piramide. . .

Sukaupęs valios jėgas, Patas atsikratė bereikalingų minčių. Jų likimas dar neišspręstas, ir geriau negalvoti apie dar didesnę nelaimę, kad ją neprisišauktum.

- Baikime greičiau apskaitą. Norisi išgirsti, kaip ten Nelė susitars su Izaoku.

Žinoma, tai kur kas patrauklesnis galvojimo objektas, ypač kai stovi šalia puikios merginos. Moterys tokiais atvejais turi vieną didžiulį pranašumą palyginti su vyrais, pagalvojo Patas. Į Sju ir dabar buvo malonu žiūrėti, nors tropinė kaitra ir ją privertė nusivilkti uniformą. Tačiau jį, kaip ir visus "Selenės" vyrus, erzino tas trijų dienų šepetys; ir nieko, žinoma, jam nepadarysi.

Pats nejudamas, Patas Haris prilinko prie mis Vilkinz taip arti, kad bakstelėjo savo šeriais jai į skruostą. Jis staiga atšoko, tačiau stiuardėsė stovėjo su tokia išraiška, lyg seniai to būtų laukusi, ir todėl nė kiek nenustebo.

- Jūs, tur būt, laikote mane išūliu mergininku,- tarė Patas, šiek tiek atsitokėjęs.

- Nieko,- atsakė Sju, šypsodamasi išvargusia šypsena.- Man net malonu patirti, jog aš dar galiu patikti. Nė viena mergina neišsižeidžia, jeigu jai pradedama asistuoti. Kas kita, jei vyras neturi saiko.

- Man metas sustoti?

- Jeigu, Patai, mes vienas kitą mylėtume. , . Man tai labai svarbu.

Žinoma, aš džiaugiuosi, jog dirbu su jumis, o galėjau pasirinkti kita vietą.

-- Ir veltui nepasirinkote,- atsakė Patas.

- Štai jūs ir vėl paniurote,- tarė Sju.- Čia ir visa jūsų nelaimė: jūs labai greitai nusimenate, be to, jums trūksta ryžtingumo. Kiekvienas gali jums įsakinėti.

Patas pasižiūrėjo į ją greičiau nustebęs, negu išsižeidęs.

- Net nepagalvojau, kad jus studijuojate mano psichiką.

- Ne, nestudijuoju. Bet, dirbdamas kartu su žmogumi, kuris tave domina, noromis nenoromis ši tą pastebi.

- Gerai, bet aš nesutinku, kad man kas įsakinėtų,

- Nesutinkate? O kas dabar vadas laive?

- Jeigu jūs apie komodorą, tai čia kas kita. Jis tūkstantį kartų labiau tinka būti vadovu. Bet juk jis elgiasi taktiškai, viskam klausia mano sutikimo.

- Jau neklausia. O svarbiausia: jūs net patenkintas, kad jis ėmėsi vadovauti!

Patas susimąstė. Paskui pažvelgė į Sju su aiškia pagarba.

- Čia, tur būt, tiesa. Aš niekada nesiekiau teigti savo aš, kelti savo autoritetą. Gal dėl to aš ir esu tik mėnulbuso vairuotojas, o ne kosminio lainerio vadas, Taip, bet dabar jau vėlu pasitaisyti.

- Jūs dar neturite trisdešimties.

- Ačiū už komplimentą. Man jau trisdešimt dveji, Mes, Harijai, iki senatvės atrodom jaunikliai. Tik šiuo ir galime pasigirti.

- Trisdešimt dveji - ir vis dar neišsirinkote merginos?

„Ė! - pagalvojo Patas.- Tu dar toli gražu ne viską žinai apie mane. O tarp kitko. . . Sju, be abejo, teisi: merginos neturiu. Jau visi penkeri metai - kai išsiskyrėme su Ivona. Kaipgi penkeri - tai buvo prieš septynerius metus!"

? O ko skubėti? - ištarė garsiai.- Nieko, jau greitai sukursiu šeimą.

- Jūs tą pat kalbėsite, sulaukęs keturiasdešimt ir penkiasdešimt metų.

Matyt, taip jau lemta kosmonautams. Nesukuria šeimos laiku, o paskui jau esti per vėlu. Paimkime, kaip pavyzdį, kad ir tą patį komodorą.

- Vėl komodoras? Kiek galima apie jį kalbėti?!

- Jis visą gyvenimą praleido kosmose. Neturi jis nei šeimos, nei vaikų. Su Žeme jo niekas neriša, nes jis per mažai joje gyveno. O pasibaigus tarnybos laikui, jis, matyt, nežinojo, kur dėtis. Todėl jam šis atsitikimas - dangaus dovana, jis dabar stačiai laimingas.

- Ir tegu, jis tai užsitarnavo. Norėčiau padaryti nors dešimtą dalį to, ką jis yra nuveikęs per savo gyvenimą. Bet neatrodo, jog tai bus...

Patas tik dabar pastebėjo, kad rankose laiko apyrašus. Jis jau buvo spėjęs pamiršti tuos nelemtuosius lapus, kurie dar kartą priminė, kokios ribotos jų galimybės. Kapitono veidas apsiniukė.

- Darbas laukia,- pasakė jis.- Mes privalome galvoti apie keleivius.

- Jeigu užsibūsime čia per ilgai,- atsakė Sju,- keleiviai pradės negerai galvoti apie mus.

Ji net nepagalvojo, jog labai arti tikrovės buvo šie jos žodžiai.

12 SKYRIUS

Kas čia, kad daktaras Lousonas taip ilgai tyli, pagalvojo vyriausiasis inžinierius. Laikas būtų ši tą pasakyti.

- Ar viskas gerai, daktare? - paklausė jis pačiu draugiškiausiu tonu, koku tik sugebėjo.

Atsakydamas Lousonas tik piktai riktėlėjo, bet jo nepasitenkinimas buvo taikomas visatai, bet ne Lourensui.

- Neveikia,- su kartėliu atsakė jis.- Šiluminis vaizdas per daug margas. Vietoj vienos - dešimtys šilumos dėmių.

- Sustabdykite savo dulkiavažį. Aš pereisiu pas jus ir pažiūrėsiu.

Dulkiavažis-2 įjungė stabdžius. Dulkiavažis-1 priartėjo prie jo, ir abu sustojo vienas prie kito. Nuostabiai mikliai, kad ir kokia standi buvo mundiruotė, Lourensas peršoko iš vieno dulkiavažio į kitą ir atsistojo už Lousono nugaros, laikydamasis už stoginės krašto. Pro astronomo petį jis pažiūrėjo į infraraudonųjų spindulių imtuvo ekraną.

- O-o. . . tikra maišalienė. Bet juk to nebuvo, kai darėte nuotraukas?
- Matyt, saulėtekis veikia. Jūra pradeda išilti ir kažkodėl nelygiai.
- Pamėginkime pasikapstyti šitoje mozaikoje. Taip. . . čia esama ir beveik vienodo atspalvio plotų. . . Kaip tą suprasti? Jeigu žinotume, dėl ko taip yra, gal ką ir sugalvotume.

Tomas Lousonas buvo priverstas rimtai pagalvoti. Trapus, plonutis pasitikėjimo savimi kiautelis, atsitrenkęs į netikėtą kliūtį, kaip mat subyrėjo, mokslininko savijauta pasidarė biauri. Pastarąsias dvi paras jam beveik neteko užsnūsti: iš palydovo į Mėnulį, po to - į dulkiavažį, ir tas jį baisiai išvargino, o čia dar mokslas apvylė.

- Priežasčių gali būti dešimtys,- prašvokštė jis.- Nors dulkės atrodo vienodos, tačiau Jūroje gali būti skirtingo laidumo vietų. Vienur esti giliau, kitur sekliu, o tas irgi daro įtaką šilumos spinduliavimui. Lourensas toliau stebėjo ekrane šviesių ir tamsių dėmių mozaiką, mėgindamas ją palyginti su tuo, ką buvo matęs plika akimi.

- Palaukite, jūs man kažką sakėte.- Vyriausiasis inžinierius kreipėsi į vairuotoją.- Koks čia gylis?

- Kas žino? Jūros dar kaip reikiant nesame išmatavę. O aplanai čia prie šiaurinio kranto visai seklu. Kartais net sraigtus į akmenis numušame.

- Taip seklu? Še jums ir atsakymas. Jeigu po mumis kelių centimetrų gilumoje akmenys, jie, be abejo, veikia paviršiaus temperatūrą. Dešimt prieš vieną, kad vaizdas bus aiškesnis, kai pasitrauksime nuo seklumos. Tai vietinis reiškinys, priklausantis nuo dugno nelygumų.

- Gal jūs ir teisus.- Tomas šiek tiek pažvalėjo.- Jeigu "Selenė" nugrimzdo, jos reikia ieškoti, kur giliau. Bet jūs įsitikinęs, kad čia seklu?

- Patikrinkime. Mano dulkiavažyje yra dvidešimties metrų ilgumo zondas. Vienos ištraukiamojo zondo alkūnės, pasirodo, užteko. Čia iki dugno tebuvo du metrai.

- Kelis turime atsarginius sraigtus? - dėl visa ko pasiteiravo Lourensas.

- Keturis: du komplektus,-atsakė vairuotojas.- Sraigtai guminiai, tad, užkabinus jais akmenis, paprastai išlekia vielakaištis, o mentės nenukenčia. Sulinksta - ir tučtuojau atsitiesia. Per visus šiuos metus aš tik tris sraigtus pamečiau. Neseniai ir "Selenei" akmenys buvo nuplėšę sraigta. Teko Patui Hariui išeiti iš mašinos ir jį pritvirtinti. Žinoma, keleiviai gerokai pasijaudino. . .

- Aišku, vykstame toliau. Tarpeklio link. Man atrodo, kad jis tęsiasi ir Jūros dugnu, po dulkėmis, toje vietoje bus giliau. Jeigu aš teisus, ekranas turi greitai praskaidrėti.

Tomas, neturėdamas didesnės vilties, stebėjo, kaip per ekraną slinko šviesos ir šešėlių marguliai. Dulkiavažiai judėjo labai lėtai, kad jis suspėtų analizuoti vietos vaizdinį. Pavažiavus vos du kilometrus, Tomas įsitikino, jog Lourensas buvo teisus.

Marguliai ir dėmelės pradėjo nykti, padriką šilumos ir šalčio marginį pakeitė vienoda pilkuma. Buvo matyti, kad gelmė sparčiai didėja.

Atrodė, jog Tomas, matydamas, kad prietaisas vėl gerai veikia, turėjo nudžiugti. O jis, priešingai, nusiminė: jam nerimą kėlė neižvelgiama gelmė viršum kurios jie šliaužė, remdamiesi vien į šią nepatikimą, klastingą medžiagą. . . Kas žino, gal ten, žemai esama kiaurymių iki pat Mėnulio centro. Juk jos kiekvieną akimirką gali praryti dulkiavažius, kaip jau yra prariję "Selenę"!

Tomas Lousonas jautėsi taip, tartum jis būtų ėjęs virve viršum bedugnės arba žingsniauęs siauručiu takeliu tarp lakaus akivaraus smėlio. Visą gyvenimą jį persekiojo nepasitikėjimo savimi jausmas ir tik darbe jis užmiršdavo šias abejones, o, susitikęs su žmonėmis, Tomas tuoj sutrikdavo. Pavojus sužadino užslėptą baimę. Dabar jis visa savo būtybe svajėjo apie tvirtą pagrindą, į kurį galėtų atsiremti.

Štai vos už trejeto kilometrų dunkso kalnai, galingi, amžini, suleidę savo šaknis į pačias Mėnulio gelmes. Tomas žiūrėjo į saulės nutviekstas viršūnes su tokia neviltimi, su kokia žvelgtų žmogus, plaukdamas bejėgiu, bangų nešamu, plaustu pačiame Ramiojo vandenyno viduryje, į netoliese pro šalį slenkančią salą. . .

O kad tik greičiau Lourensas pasitrauktų iš šito pragariško dulkių okeano ir prisišvartuotų prie saugaus kranto! Tomas Lousonas net nepajuto, kai sušnibždėjo:

- Sukite prie kalnų, prie kalnų!

Tačiau, vilkint kosminį skafandrą, geriau negalvoti balsu, jeigu radijas įjungtas. Per penkiasdešimt metrų būdamas, vyriausiasis inžinierius užgirdo Lousono šnibždesį ir tuoj viską suprato.

Kad galėtų būti pusės dangaus kūno vyriausiuoju inžinieriumi, reikia pažinti žmones ne blogiau, kaip mašinas. "Aš sąmoningai ėmiausi rizikos,- pagalvojo Lourensas.- Atrodo, jog būsiu apsirikęs, tačiau be mūšio nepasiduosiu. O gal dar pavyks padaryti nepavojingą šią psichologinę uždelsto veikimo bombą, iki ji suspės sprogti..."

Tomas buvo tiek susijaudinęs, jog nepamatė, kai priartėjo antrasis dulkiavažis. Staiga kažkas jį papurtė, ir taip stipriai, kad net kakta atsitrenkė į šalną. Iš skausmo akyse paplūdo ašaros. Pamirksėjęs ir taip nuvaręs ašaras, Tomas Lousonas, jausdamas krūtinėje tuo pačiu metu pyktį ir kažkokį keistą palengvėjimą, tiesiai priešais save pamatė griežtas vyriausiojo inžinieriaus akis; savo šalmafone jis išgirdo rūstų balsą:

- Gana niekų. Ir prašom saugoti skafandrą: už jo valymą iš mūsų šimtą stolerių lupa, o ir tada kostiumas jau nebe tas.

- Man net šleikštu...- vos iškošė pro dantis Tomas, bet čia pat sumetė, kad jam galėjo dar blogiau atsitikti; ačiū Lourensui, kad jis taip taktiškai pasielgė. Jam nespėjus žodžio ištarti, vėl suskambo - dabar jau švelniau - vyriausiojo inžinieriaus balsas.

- Niekas mūsų negirdi, Tomai, aš įjungiau dvišalį ryšį. Klausykite manęs ir nepykite. Ši tą apie jus esu girdėjęs. Žinau, gyvenimas jūsų neglostė. Bet jūs turite galvą - net visai neblogo, tad nereikia jos pamesti ir pasiduoti baimei. Kiekvienas gali išsigąsti, nė vienas nesame nuo to apsidraudęs, bet dabar šitam ne laikas. Jūsų rankose dvidešimt dviejų žmonių gyvybės. Viskas paaiškės per artimiausias penkias minutes. Taigi, žiūrėkite į ekraną, o visa kita pamirškite. Patikėkite mano žodžiu, mes jus parvešime atgal ir gyvą, ir sveiką.

Nenuleisdamas akių nuo sumišusio jaunojo mokslininko veido, Lourensas - ši kartą draugiškai - patapšnojo per jo skafandrą. Vyriausiajam inžinieriui palengvėjo, pamačius, kad Lousonas pradeda pamažu atsipeikėti.

Valandėlę astronomas sėdėjo nejudėdamas. Mokslininkas jau buvo aprimęs, bet atrodė, jog jis klausosi kažkokio vidinio balso. „Ką jam sako šitas balsas?" - pagalvojo vyriausiasis inžinierius.- Gal tai, kad jis vis dėlto yra dalelytė žmonijos, tegu ir kalinusios jį toje šlykščioje prieglaudoje? Arba tai, kad kažkur pasaulyje yra žmogus, galintis sušildyti jo širdį jausmų šiluma ir ištirpdyti ją kaustančius ledus?" Keistą vaizdą tuo metu buvo galima išvysti kaip veidrodis lygioje Jūros plynėje, besitęsiančioje nuo Neprieinamumo Kalnų iki paties saulės skritulio. Dulkiavažis-1 ir Dulkiavažis-2 priminė vietoje sustingusius laivus, štilio užkluptus viduryje negyvos, nejudančios jūros, o jų vairuotojai galėjo tik nuvokti, kokia charakterių drama buvo ką tik prasidėjus. Iš šalies žiūrėdamas, nesuprasi, jog vos prieš minutę tik ant plauko kabojo žmonių gyvybės ar mirties klausimas. O tuodu, kurie tą viską žino, niekados niekam apie tai nepasakys. Tačiau dabar jie galvojo visai ką kita. Kvailesnės situacijos net nesugalvosi: visą laiką, kol Lousonas ir Lourensas, užmiršę lokatorių, aptarė asmeniškų reikalus, ekranas kantriai rodė tą vaizdą, kurio jie ieškojo.

Patui ir Sju baigus ataskaitą ir išėjus iš oro šliuzo, keleiviai vis dar mintimis gyveno restauracijos laikų Anglijoje. Po trumpos sero Izaoko paskaitos fizikos tema prasidėjo, kaip ir buvo galima tikėtis, daug ilgesnė anatomijos pamoka, vedama Nelės Gvin. Klausytojai iš širdies juokėsi, tuo labiau, kad Baretas puikiai perteikė herojų ypatumus.

„- Iš teisybės, serai Aizekai, jūs esate labai išmintingas žmogus. Bet vis dėlto, man atrodo, kad moteris galėtų jus daug ko pamokyti.

? Ko taip, pavyzdžiui, žavioji ledi?

Misis Nelės veidas nukaito.

- Bijau,- atsiduso ji,- kad jūs esate visiškai atsidavęs dvasiniam gyvenimui. Jūs užmiršote, serai Aizekai, jog kūne slypi ne menkesnė išmintis.

- Ak, vadinkite mane tiesiog Aiku,- dusliu balsu ištarė jis, liedsdamas nevikriais pirštais jos palaidinukės sagas.

- Oi, ne! - suriko Nelė, tačiau neįstengdama sulaikyti jo ranką.- Tik ne čia, ne rūmuose! Karalius greitai sugriš!

? Nesijaudinkite, mano žavioji ponია. Karlas lėbauja su tuo rašeiva Pepiu. Jis šiuo metu nepasirodys. . ."

"Jeigu mes iš čia išsikapstysime,- pagalvojo Patas,- būtinai nusiūsimė padėkos laišką septyniolikmetei mokinei Marse, laikomai autore šios knygūktės, kuri visus šitaip linksmia. O juk dabar tas svarbiausia." Visus? Ne, kai kam nebuvo linksma. Patas pasijuto nejaukiai, pastebėjęs, jog mis Morli atkakliai gauda jo žvilgsnį. Prisiminęs savo, kaip kapitono, pareigas, jis atsigrėžė į ją ir maloniai, nors šiek tiek nenatūraliai, nusiūpsėjo.

Ji neatsakė šypsniu, o jos veidas pasidarė dar šaltesnis. Iš lėto ir demonstratyviai mis Morli perkėlė savo žvilgsnį į Sju, o po to vėl pasižiūrėjo į Patą.

Viskas buvo be žodžių aišku. Jie taip gerai ją suprato, lyg ji būtų visu balsu sušukusi: "Aš žinau, ką jūs ten darėte, toje savo kameroje!"

Pato veidas suliepsnojo pykčiu - teisėtu pykčiu žmogaus, kuris ką tik buvo žiauriai apšmeižtas. Akimirka jis sėdėjo tarsi priaugęs prie sėdynės, tik kraujas tvinkčiojo smilkinuose. Kiek atsipeikėjęs, Patas sumurmėjo sau panosėje:

- Aš jai parodysiu, tai senai šmėklai.

Jis atsistojo, pasiuntė mis Morli saldų šypsnį su nuodais ir pasakė taip, kad tik jinai girdėtų:

- Mis Vilkinz! O aš visai užmiršau vieną daiktą. Nueikime dar kartą į perpuolio kamara.

Durys užsidarė už jų kaip tik tuo momentu, kai buvo skaitomas epizodas, visiškai kitaip traktavęs hercogo Sen Olbanskio kilmę, ir Sju Vilkinz vylingu klausiamu žvilgsniu pasižiūrėjo į Patą.

- Ar matėte? - tarė jis, vis dar degdamas pykčiu.

- Ką?

- Mis Morli. . .

- A-a!-pertraukė jį Sju.- Nekreipkite dėmesio į tą vargšelę. Ji nepaleidžia jūsų iš akių nuo pat išvykimo iš bazės. Jūs puikiai suprantate, kas ją kankina.

- Kas? - sumišęs paklausė Patas, nore iš anksto žinojo, koks bus atsakymas.

- Ji. . . kaip čia pasakius. . . bijo pernakti. Gana paplitusi liga, simptomai visuomet tie patys.

Meilės takai painūs ir vingiuoti. Prieš dešimtį minučių Patas ir Sju išėjo iš kameros, sutarę palaikyti nuoširdžią, nekaltą draugystę. Tačiau toji netikėta mis Morli - Nelės Gvin kombinacija ir mintis, jog vis vien tas pats galas visų laukia, o dar pasamonėje slypintis nujautimas, kad meilė pagaliau liko paskutinis ginklas prieš mirtį - visa tai, kartu

paėmus, juos privertė apsisprėsti. Juodu prigludo vienas prie kito, ir Sju šypsodamasi sušnibždėjo:
- Ak, tik ne čia, ne rūmuose!

13 SKYRIUS

Vyriausiasis inžinierius Lourensas atidžiai žiūrėjo į silpnai apšviestą ekraną, stengdamasis iššifruoti vaizdą. Kaip ir visi inžinieriai ir mokslininkai, jis per savo gyvenimą yra nemažai peržiūrėjęs elektronų srauto nupaišytų vaizdų, kuriuose būdavo atkuriami arba per stambūs arba per smulkūs, arba per ryškūs arba per blankūs reiškiniai, kad juos būtų galima matyti paprasta akimi. Jau buvo praėję daugiau kaip šimtas metų, kai katodinis vamzdis įgalino žmogų užvaldyti neregimąjį pasaulį; žmogus jau suspėjo pamiršti tuos laikus, kada šis pasaulis jam buvo neprieinamas.

Infraraudonųjų spindulių lokatorius aptiko dulkių dykumos paviršiuje už dviejų šimtų metrų nuo jų vos pastebimą šilumos dėmę, sudarančią beveik taisyklingą, aprėžtą apskritimą. Niekur daugiau prietaiso veikimo zonoje kitų šilumos šaltinių nebuvo pastebėta. Tiesa, dėmė buvo kur kas mažesnė negu ta, kurią Lousonas buvo nufotografavęs iš "Lagranžo", tačiau koordinatės sutapo. Jokios abejonės: ta pati.

Bet dar niekas nežinojo, ką reiškia toji dėmė. . . Nuomonių gali būti visokių. Sakysim, čia iš jūros dugno kone iki paties paviršiaus gali būti iškilusi vieniša kalno viršūnė. Buvo tik vienas būdas tai išaiškinti.

- Likite čia,- tarė Lourensas.- Aš Dulkiavažiu-1 važiuoju į priekį.

Pasakykite man, kai būsiu pačiame dėmės viduryje.

- Jūs manote, tai pavojinga?

- Vargu, bet geriau nerizikuoti.

Ir Dulkiavažis-1 iš lėto ėmė artėti prie paslaptingos dėrnės, visai aiškiai matomos infraraudonų jų spinduliu lokatoriumi, bet neižiūrimos paprasta akimi.

- Truputį į kairę,- komandavo Tomas.- Dar kelis metrus. . . dar. . . jau! Lousonas įbedė žvilgsnį į pilkas Mėnulio dulkes. Atrodo ir čia taip pat lygu, kaip bet kurioje kitoje Jūros vietoje. Bet gerai išžiūrėjęs, vis dėlto kažką pastebėjo, ir jam šiurpas perėjo per nugarą.

Žiūrint labai labai atidžiai (kaip jis kad dabar žiūrėjo), buvo galima matyti lygiame kaip stiklas Jūros paviršiuje smulkut smulkutėlį marginį.

Šitas marginys judėjo - paviršinis dulkių sluoksnis, tarsi varomas neregimo vėjo, atrodė, vos pastebimai slinko dulkiavažio link.

Va ir pokštas. . . Mėnulyje viskas, kas nepaprasta ir nesuprantama, vertė būti budriam. Dažniausiai tai rodė arba pranašavo nelaimę. Vyriausiasis inžinierius susirūpino. Jeigu čia nuskendo laivas, tai kas gresia dulkiavažiui? . .

- Geriau neartėkite,- pranešė jis Dulkiavažiui-2.- Čia kažkas neaišku, nesuprantu.

Ir jis kruopščiai apibūdino reiškinį Lousonui. Šis pagalvojęs, beveik tuoj pat atsakė:

- Sakote panašu į kylančiąją srovę? Taip, tikrai ji. Čia mes suradome šilumos šaltinį. Jis pakankamai stiprus, kad sukeltų konvekcinę srovę. ? Bet iš kur čia šiluma? Kas čia bendra su "Selene"?

Lourensas negalėjo nuslėpti nusivylimo. Kaip jis jau iš pradžių manė: ju žygis tuščia išmonė. Radiacijos židinyje arba besiveržiančios į paviršių įkaitusios dujos, susidariusios giluminio smūgio metu, suklaidino prietaisus ir atviliojo juos į šią dykynę. Bėgti iš čia, ir kuo greičiau, delsti pavojinga.

- Palaukite,- išgirdo Lourensas Tomo balsą.- Laivas su visais savo agregatais ir dvidešimt dviem keleiviais turėtų išspinduliuoti nemažai šilumos. Tris-keturis kilovatus mažiausiai. Ir, jeigu dulkės yra

statiškosios pusiausvyros būklėje, šio kiekio visai pakanka, kad prasiveržtų šaltinis.

Kažkaip nelabai įtikima. . . Bet Lourensas buvo pasiruošęs griebtis kad ir už menkiausio šiaudelio. Paėmęs metalinį zondą, vyriausiasis inžinierius išmeigė jį tiesiai į dulkes. Pradžioje jis lindo lengvai, o kai, ištraukiant vieną po kitos alkūnes, jis ilgėjo, didėjo ir pasipriešinimas. Ir zondui įsmigus visu savo ilgiu - sulindus dvidešimt metrų,- inžinierius stūmė giliau, įtempęs visas jėgas. Štai sulindo ir viršutinis zondo galas: nieko. Bet Lourensas nė nesitikėjo, kad pasiseks iš pirmo karto. Čia reikia viską daryti moksliskai, laikantis sistemos. Penkias minutes dulkiavažiui kreisavus į priekį ir atgal, jūros paviršiuje kas penki metrai nusidriekė baltos juostos. Lyg praeities laikų fermeris, sodindamas bulves, vyriausiasis inžinierius patraukė su dulkiavažiu išilgai pirmosios juostos ir vis smaigstė zondą. Šią operaciją reikėjo atlikti labai kruopščiai, ir darbasėjo lėtai. Lourensas priminė neregį, kuris lanksčia vytele čiupia sau kelia tamsoje. Jeigu paaiškės, kad jo virbas per trumpas, teks dar šį tą išrasti. . . Tačiau kol kas dar anksti apie tai galvoti. . . Baigiantis dešimtai darbo minutei, Lourensas padarė klaidą. Jis visą laiką dirbo abiem rankomis. Ir štai, spausdamas iš visų jėgų viršutinį zondo galą, per daug persisvėrė per dulkiavažio kraštą, kojos staiga slystelėjo, ir jis kniūbsčias krito į Jūrą.

Išėjęs iš perpuolio kameros, Patas tuoj pastebėjo, kad visų nuotaika pasikeitusi. Knyga buvo padėta į šalį, o kabinoje vyko karšti ginčai, kurie, pasirodžius kapitonui, tučtuojau nutrūko. Stojų neįauki tyła. Kai kurie keleiviai dirščiojo į Harių, kiti demonstratyviai jį ignoravo.

- Komodorai,- tarė Patas,- kas čia atsitiko?

- Kai kas mano,- atsakė Hanstenas,- kad mes ne viską darome, kad iš čia išsigelbėtume. Aš paaiškinau, kad yra tik viena išeitis: laukti, kol būsime surasti. Bet ne visi man pritaria.

Ir nenuostabu, pagalvojo Patas. Laikas slenka, gelbėtojais nepasirodo - natūralu, kad nervai neišlaiko. Keleiviai pradės reikalauti veikti, daryti bet ką, kad tik nereiktų sėdėti sudėjus rankas. Svetima žmogaus prigimčiai pasyviai laukti mirties.

- Jau daug kartų šį klausimą esame svarstę,- pavargusiu balsu tarė jis.- Gylis, ne mažesnis kaip dešimt metrų. Jeigu mes ir išeitume iš kameros lauk, niekas neįstengs nugalėti dulkių pasipriešinimą ir iškilti į paviršių.

- Jūs tuo įsitikinę? - kažkas paklausė.

- Visiškai,- atsakė Patas.- Ar jūs kada bandėte plaukti smėlyje? Toli nenuplauksite.

- O jeigu paleistume variklius.

- Manau, kad jie nepatrauks mūsų iš vietos nė per centimetrą. Tačiau jeigu ir patrauktų,- mes judėtume į priekį, bet ne į viršų.

- Reikia susirinkti visiems laivagalyje, gal priekis pakils.

- O svoris, kuris slegia korpusą? - atkirto Patas.- Sakykim, aš įjungsiu variklius - tai bus tas pats, kaip kad ragais badyti mūro sieną. Dievai žino, kuo tas dar gali baigtis.

- Tačiau kažkokia viltis būtų. O kodėl nepamėginus?

Patas pasižiūrėjo į komodorą. Jis buvo truputį nepatenkintas, kad

Hanstenas jo neparėmė. Komodoras ramiau žvilgsniu jam tarytum atsakė:

„Iki šiol aš susitvarkiau, dabar tavo eilė.“ Ką gi, teisingai, Sju buvo teisi.

Laikas pagaliau atsistoti ant savo kojų arba nors kitiems parodyti, jog gali tai padaryti.

- Per daug pavojinga,- kategoriškai pasakė jis. - Mes galime ramiai laukti mažiausiai dar keturias dienas. Mus suras gerokai prieš šį laiką.

Kam čia rizikuoti, jeigu tikimybės santykis milijonas prieš vieną? Jei tai būtų tikrai paskutinė išeitis, aš pats pasakyčiau - taip. Patas Haris peržvelgė kabiną - kas pasisakys prieš? Ir nenoromis sutiko mis Morli žvilgsnį. Bet jis ir nesistengė jo išvengti. Tačiau jos žodžiai Patą nemaloniai nustebino.

- Gal kapitonas ir neskuba į viršų? Jis kažkodėl gana ilgai buvo prapuolęs, mis Vilkinz taip pat.

"Ak tu, sukyna,- pagalvojo Patas.- Tik dėl to, kad nė vienas gerbiantis save vyriškis. . ."

- Ramiai, Hari! - laiku įsiterpė komodoras.- Šito imuosi aš.

Pirmą kartą Hanstenas iš tikrųjų parodė savo charakterį. Iki šiol jis viską darė nepastebimai ir patylomis arba leisdavo veikti Patui. Dabar jie išgirdo vado balsą, o jis sugaudė lyg trimitas mūšio lauke. Į juos prabilo ne dimisijos kosmonautas, o kosmoso komodoras.

- Mis Morli,- tarė jis,- jūsų pastaba absurdiška ir ne vietoje. Jūsų išsišokimą galima pateisinti tik sunkia būkle, kurioje mes esame atsidūrę. Man atrodo, kad jūs privalote atsiprašyti kapitono.

- Aš teisi,- užsispyrė jinai.- Tegul jis tai paneigia.

Per pastaruosius trisdešimtį metų komodoras Hanstenas nė karto neprarado savitvardos, jis nesirengė tai padaryti ir dabar. Tačiau jis žinojo, kada naudinga parodyti pyktį; šiuo metu neblogai ir apsimesti. Jis pyko ant rnis Morli, buvo nepatenkintas ir Patu - šis aiškiai jį apvylė. Faktas nenuginčys: Patas ir Sju tikrai per ilgai užtruko, tvarkydami apskaitą. Kartais išviršinis padorumas ne mažiau svarbus, negu doras elgimasis. Ne veltui kinai sako: „Nesustok užsiraišioti batų kaimyno arbuzyne."

- Man nusispiauti į mis Vilkinz ir kapitono santykius,- sušuko jis taip griežtai, kaip tik galėjo.- Tai jų asmeninis reikalas, ir, kol jie garbingai atlieka savo pareigas, mes neturime teisės kištis. O gal jūs norite prikišti kapitonui Hariui, kad jis nevykdo savo pareigos?

- Hm. . . aš to nesakiau.

- Tuomet prašau iš viso nekalbėti. Mes ir be to užtektinai turime bėdų. Kam dar naujų sugalvoti.

Kiti keleiviai klausėsi jų barnio, kartu jausdamiesi nejaukiai, kartu šiek tiek domėdamiesi, kaip kad dauguma žmonių klausosi svetimų vaidų. Be to, šis susikirtimas lietė visus, nes tai buvo pirmas pasikėsinimas į vado autoritetą, pirmutinis požymis, kad drausmė pašlijo. Iki šiol mažutis jų būrelis buvo harmoniškas ir vieningas. Ir staiga pasigirdo balsas, nukreiptas prieš genties seniūną.

Tegul mis Morli yra sena neurastenike, tačiau, be šito, ji gana energinga ir užsispyrusi. Ir komodoras ėmė jaustis nejaukiai, pastebėjęs, kad ji ruošiasi jam duoti atkirtį. :

Bet taip niekam ir nepavyko sužinoti, ką ketino atsakyti mis Morli. Ta pačią akimirką misis Šaster sukliko tokiu balsu, kuris visiškai atitiko jos kompleksija.

Kai žmogus suklumpa Mėnulyje, jis dar suspėja ko nors griebtis, juk jo nervai ir muskulai pritaikyti žemės traukai, kuri šešis kartus stipresnė negu čia. Bet vyriausiasis inžinierius Lourensas stovėjo pasilenkęs, o ir atstumas buvo per mažas. Jis murktelėjo į Mėnulio dulkes ir atsidūrė tamsoje.

Nieko nebuvo matyti, išskyrus silpną prietaisų lentelės šviesą skafandro viduje. Atsargiai, labai atsargiai Lourensas pradėjo irtis rankomis į šalis. Puri masė beveik nevaržė jo judesių, ir jis veltui ieškojo už ko užsikabinti. Negalima buvo net atskirti, kur viršus, kur apačia. Baimė paraližavo Lourenso sąnarius. Širdis mušė tankiai ir nelygiai, pranašaudama artėjančią panišką būklę, kada protas nustoja kontroliavęs žmogaus veiksmus. Vyriausiasis inžinierius buvo ne kartą matęs, kai

žmonės pavirsdavo į staugiančius, baimės apimtus gyvulius, ir žinojo, kad jis visai netoli šios būklės.

Dingtelėjo mintis, kad vos prieš kelias minutes jis išgelbėjo astronomą iš beprotybės priepuolio. Bet dabar nebuvo kada galvoti apie likimo ironiją. Reikia sukaupti valios likučius - susigražinti pasitikėjimą savimi, apraminti dūžius krūtinėje, kurie gali suplėšyti jį į gabalus. Staiga inžinieriaus šalmofone suskambėjo aiškus ir skardus balsas, kuris buvo toks netikėtas, jog panikos bangos iš karto nustojo tvindžiusios jo samonės salelę. Tai buvo juokas, o juokėsi Tomas Lousonas.

Juokas bematant nutrūko, pasigirdo atsiprašinėjimas.

- Atleiskite, misteri Lourenesai, aš nejučiuomis. Labai juokinga žiūrėti, kai jūs tabaluojate kojomis.

Vyriausiasis inžinierius tarsi suakmenėjo. Baimę pakeitė pyktis. Jis širdo ant Lousono, bet dar labiau pats ant savęs.

Juk visiems aišku, kad jam negrėsė joks pavojus. Oro pripildytas skafandras panašus į viršum vandens plaukiantį burbulą ir negali nuskęsti. Lourensas tuoj pat suvokė, ką reikia daryti. Keli judesiai rankomis ir kojomis, svorio centras persikėlė į kitą vietą - ir kaukė išniro iš dulkių. Inžinierius pamatė, jog buvo nugrimzdęs daugiausia dešimtį centimetrų. Ir dulkiavažis greta, net keista, kaip jisai jo neužkliudė, besikapstydamas dulkėse, tarsi ant seklumos išmestas aštuonkojis!

Stengdamasis išlaikyti orumą, vyriausiasis inžinierius įsitvėrė į dulkiavažio kraštą ir užsiropštė ant platformos. Kalbėti jis kol kas nemėgino. Netikėta gimnastika jam visiškai užėmė kvapą, o balsas galėjo išduoti pergyventą baimę. Be šito, jis dar pyko. Kadaise, kai Lourensui tekdavo daug dirbti lauke, jam nebūtų šitaip atsitikę. Užsisėdėjo raštinėje. . . Paskutinį kartą skafandrą buvo apsilvilkęs, kai tikrino kasmetinė komisija, ir tai oro šliuze.

Įlipęs į dulkiavažį, Lourensas vėl paėmė zondą. Pamažu nyko paskutiniai pykčio ir baimės likučiai, ir vyriausiasis inžinierius susimąstė. Norėjo jis to, ar ne, bet šio pusvalandžio įvykiai padėjo lieptą tarp jo ir Lousono. Tiesa, astronomas susijuokė, kai jis kapanojosi dulkėse, bet vaizdas, tikriausiai, buvo juokingas, Ir Lousonas jo atsiprašė. O ar seniai jam atrodė, kad jis nemoka nei juoktis, nei atsiprašyti. . . Akies mirksniu visos pašalinės mintys dingo Lourensui iš galvos: zondas penkiolikos metrų gilumoje atsirėmė į kažkokį kietą daiktą.

14 SKYRIUS

Išgirdęs misis Šaster riksmą, komodoras Hanstenas pirmiausia pagalvojo: "Viešpatie, dar isterikos ir betrūko." O po pusės sekundės jis pats vos vos nesuriko.

Iš lauko pusės kažkas džerkstelėjo!

Tris dienas už sienų šiuženo dulkės ir štai. . . Na, aišku, kažkas metaliniu daiktu brazdina korpusą!

Po akimirkos kabinoje sugaudė džiaugsmo šauksmai. Tik vargais negalais komodorui pavyko perrėkti džiūgaujančiųjų valiavimus.

- Jie mus surado! - sušuko jis.- Nors, gal būt, ir patys to nežino.

Reikia jiems kažkuo padėti. Patai, pamėginkite įjungti siųstuva. O mes signalizuosime, belsdami į laivo korpusą: raidė "v"- ti-ti-ti-ta! Štai ir viskas!

Iš pradžių beldimas buvo padrikas, bet iš palengvo nusistovėjo teisingas ritmas.

- Gana! - šūktelėjo po valandžiukės Hanstenas.- Dabar pasiklausykime!

Dėmesio! . . .

Tyla. . . Slogi, nejauki tyla. Patas išjungė ventiliaciją, ir kabinoje buvo girdėti tik dvidešimt dviejų širdžių plakimas.

Niekas nesutrikdė tylos. O gal tas keistas garsas atsirado, slegiant dulkėms "Selenės" korpusą? Arba gelbėtojai, - jeigu čia buvo tikrai jie, - jau bus nuėję toliau negyvu Jūros paviršiumi?

Staiga vėl - kažkas brėžtelėjo iš lauko pusės per laivo stogą. Rankos mostu Hanstenas nutildė naują entuziazmo prasiveržimo bangą.

- Klausykite, susimildami! Gal pavyks šį tą suprasti.

Kelias sekundes buvo girdėti baksnojimas. Ir vėl slogi tyla. Kažkas patyliukais pasakė, sušvelnindamas įtempimą:

- Lyg būtų lyną įkabinę. Gal traluoja?

- Negali būti, - atsakė Patas. - Dulkių pasipriešinimas per didelis, ypač tokiaime gylyje. Greičiausiai čia zondas.

- O tas rodo, - įsiterpė komodoras, - kad viršum mūsų, visai arti - gelbėtojai. Padaužykime dar. Na, na. . . visi kartu.

"Ti-ti-ti-ta!"

"Ti-ti-ti-ta!"

Pro "Selenės" sienas į dulkių klodą veržėsi garsai, kurie prieš šimtą metų skrido į eterį viršum okupuotos Europos, likimo balsas, pradedantis Bethoveno penktąją simfoniją.

Patas Haris, sėdėdamas vairuotojo sėdynėje, neramiu balsu kartojo:

- Aš "Selenė", aš "Selenė". Kaip girdite? Priimu. Ir klausėsi visas penkiolika sekundžių, kol galės vėl šaukti. Bet eteris tebebuvo nebylus.

Morisas Spenseris "Aurigoje" nekantriai žvilgčiojo į laikrodį.

- Velniai rautų, - išsprūdo jam. - Dulkiavažiai seniai turėjo sugrižti.

Kada su jais paskutinį kartą kalbėjomės?

- Prieš dvidešimt penkias minutes, - atsakė vyresnysis radistas. - Kitas seansas turi įvykti po penkių minučių, nesvarbu, ar jie bus ką radę, ar ne.

- Ar jūs nepametėt jų bangos?

- Jūs tik žiūrėkite savo darbo, o aš jau šiaip taip su savuoju susitvarkysiu, - atšovė radistas.

- Atsiprašau, - skubiai pasakė Spenseris, seniai patyręs, kada dera nedelsiant atsiprašyti. - Čia mano nervai kalti.

Jis atsistojo, norėdamas pavaikščioti po ankštą navigacinę "Aurigos" kabiną, skaudžiai atsitrenkė galva į prietaisų lentą (Spenseris dar nebuvo pripratęs prie Mėnulio traukos ir jau buvo pradėjęs abejoti, ar kada pripras) ir pagaliau susivaldė.

Nėra blogiau, negu laukti, laukti, kol paaiškės, ar bus "medžiagos" straipsniams. . . Kiek pinigų jau išleista, o čia dar vieni niekai, palyginus su sąskaitomis, kurios ims plaukti, kai tik jis įsakys kapitonui Ansonui pakilti. Teisybė, jaudintis tada jau nebus ko, "Interplenerio" agentūros pirmavimas bus užtikrintas.

? Šaukia, - jis staiga išgirdo radisto balsą. - Dvi minutės pirma laiko. Kažkas įvyko.

- Kažin ką užčiuopiau, - pasakė Lourensas. - Bet nežinau ką.

- Ar giliai? - kartu paklausė Lousonas ir abu vairuotojai.

- Gylis apie penkiolika metrų. Pasitraukime kokius du metrus į dešinę, pabandyčiau dar kartą.

Jis ištraukė zondą ir įsmeigė ją į dulkes kitoje vietoje.

- Yra, - pranešė Lourensas, - tame pačiame gylyje. Dar du metrus! . .

Dabar zondas neatsirėmė. Kliūtis čia arba nebuvo, arba ji buvo nusileidusi giliau, kur nesiekė zondas.

- Čia nėra. Patikrinsime kitomis kryptimis.

Prireikė nemažai laiko ir pastangų, kol pavyko nustatyti gilumoje esančio daikto kontūrus. Beveik taip pat kamavosi tie, kurie prieš du šimtus metų pasišovė išmatuoti okeano gelmę: nuleis, būdavo, iki dugno pasvarą lynu

ir kelia į viršų. „Gaila, - pagalvojo Lourensas, - kad neturime echoloto." Bet vargu ar čia garso arba elektromagnetinės bangos išsiskverbtų giliau, kaip penkis metrus.

Koks jisai idiotas, kad nepagalvojo apie tai anksčiau! Štai kodėl dingo "Selenės" radijo signalai. Medžiaga, kuri prarijo ją, sugeria ir radijo bangas. Tačiau, jeigu ten dulkiailaivis. . .

Lourensas nustatė imtuvą avarinei bangai. Va jis, automatas, šaukia visa gerkle! Ir taip garsiai, jog visiškai nesuprantama, kodėl jo negirdėti "Lagranže" ir Portroriye. . . Beje, viskas aišku, tai metalinis zondas padėjo. Palietęs metalinį "Selenės" apvalkalą, jis tapo savotiška antena, išskėlė impulsus į viršų.

Geras penkiolika sekundžių vyriausiasis inžinierius klausėsi švyturiu signalų, iki jis sukaupe jėgų žengti tolesnį žingsnį. Iš pat pradžių Lourensas nebuvo įsitikinęs, kad ieškojimas pavyks. Jis ir dabar bijojo, kad tik jų pastangos nenuveiktų veltui. Juk dar nieko nežinoma: automatas išstisęs savaites siųs signalus, nors visi žmonės "Selenėje" bus seniai žuvę.

Staigiu, ryžtingu judesiu Lourensas perjungė imtuvą į paprastą dulkiailaivio bangą. . . ir jį beveik apkurtino Pato Hario balsas:

- Aš "Selenė", aš "Selenė". Kaip girdite? Priimu.

- Aš Dulkiavažis-Pirmas, - atsakė jis. - Kalba vyriausiasis Ertsaido inžinierius. Aš už penkiolikos metrų viršum jūsų. Kaip sekasi? Priimu. Per džiūgavimų audrą jis ne iš karto suprato atsakymą. Tačiau ir be to buvo aišku, kad keleiviai gyvi ir sveiki ir kad jų nuotaika gera! Tokį triukšmą pakėlė, tarsi prie švenčių stalo sėdėtų. Mano, jog svarbiausia surasti, o visa kita tik nuspiaut...

Gerai, tegul džiaugiasi, vis tiek kol kas reikia pranešti į Bazę.

- Portroris, aš Dulkiavažis-Pirmas, - tarė vyriausiasis inžinierius. - Radome "Selenę", palaikome su ją radijo ryšį. Sprendžiant iš žvalios nuotaikos, matyt, visi gyvi ir sveiki. Laivas penkiolikos metrų gilumoje, ten, kur nurodė daktaras Lousonas. Iššauksiu jus vėl po penkių minučių, viskas.

Džiaugsmo ir palengvėjimo vilnys šviesos greičiu pasklis po visą Mėnulį, Žemę, po visas vidines planetas, nešdamos gerą žinią milijonams žmonių. . . Gatvėse ir slenkančiuose šaligatviuose, autobusuose ir kosminiuose laivuose nepažįstami žmonės sakys vienas kitam:

- Girdėjote? "Selenę" surado! !

Visoje saulės sistemoje šią akimirka, tikriausiai, tik vienas žmogus negalėjo nuoširdžiai džiaugtis. Sėdėdamas dulkiavažyje ir klausydamasis džiūgavimų, kuriuos atnešė radijo bangos, žiūrėdamas į dulkių sukuriavimą, vyriausiasis inžinierius Lourensas jautėsi kur kas didesnis bejėgis, negu žmonės palaidoti Jūros gelmėse po jo kojomis. Jam buvo baisu. Jis žinojo, kad artėja pačios sunkiausios grumtynės per visą jo gyvenimą.

15 SKYRIUS

Pirmą kartą per pastarąsias dvidešimt keturias valandas Morisas Spenseris atsikvėpė. Padaryta viskas, kas buvo galima. Žmonės ir aparatūra jau vyksta į Portrorį. (Labai gerai, kad Klavyje pasirodė esąs Žiulis Brakas, vienas iš geriausių televizijos reporterių, juodu ir anksčiau dažnai bendradarbiaudavo.) Kapitonas Ansonas, gulte užgulęs skaičiavimo mašiną, rūpestingai studijuoja Neprieinamumo Kalnų krokį. Visi šeši įgulos nariai iškviesti iš barų (visų trijų) ir jiems pranešta, kad maršrutas vėl pakeistas. Apie dešimt sutarčių, visos didelėms sumoms, pasirašytos Žemėje ir persiųstos telefaksu. "Interplenet Njus" agentūros finansų magai moksliniu tikslumu skaičiuoja, kiek galima užsiprašyti iš kitų agentūrų, nebijant, kad jos verčiau išrengs į Mėnulį savo raketas. Nėra

čia ko ir baimintis, perdaug toli jis visus aplenkė. Bet kuris konkurentas nepateks į kalnus greičiau kaip per keturiasdešimt aštuonias valandas. Morisas Spenseris tenai bus po šešių valandų.

Vienu žodžiu, malonu kvėptelėti, gerai žinant, jog viskas sutvarkyta ir jokių kliuvinių nebus. Tokie atokvėpiai teikia gyvenimui ypatingo žavesio, ir Spenseris mokėjo juos išnaudoti. Geriausia priemonė nuo skrandžio opos, kuri vis dar buvo profesinis spaudos ir televizijos informacijos darbuotojų susirgimas.

Jis visuomet kažkaip sugebėdavo išsitaikyti valandžiukę poilsiui, Morisas Spenseris, vienoje rankoje laikydamas taurelę, kitoje sumuštinį, paimtą nuo mažučio padėklo, buvo atsilošęs krėsele kosmoporto salone, iš kurio galėjai apžvelgti viską aplinkui. Pro dvigubinį langą jis matė pirsą, nuo kurio prieš trejetą dienų atsišvartavo "Selenė". (Niekai negalima išsiversti be tų jūrinių terminų, nors jie čia, atrodytų, visiškai netinka.) Iš viso dvidešimt metrų betoninio takelio įsikišę į tą iki šleikštumo lygią Mėnulio dulkių Jūrą. . . Beveik tiek pat metrų buvo nusidriekęs, lyg milžiniškos armonikos dumplės, elastingas vamzdis, kuriuo keleiviai eidavo iš uosto į dulkių laivą. Dabar jis buvo atviras ir, atrodė, lyg būtų niekam nereikalingas. Liūdnas vaizdas.

Žurnalistas pasižiūrėjo į laikrodį, paskui - į horizontą. Nuostabu! Jeigu nežinotum, galėtum pagalvoti, kad iki horizonto mažų mažiausiai apie šimtas kilometrų. Iš tikrųjų - vos du-trys. Staiga tolumoje blykstelėjo saulės zuikutis. Parvyksta - suka čia! Per penkias minutes gelbėtojai bus čionai, dar po penkių minučių jie išeis iš perpuolio kameros; jis dar spės sukimšti likusį sumuštinį.

. . . Atsakydamas į Spenserio pasveikinimą, Tomas Lousonas niekuo neparodė, kad jį pažįsta. Bet tai buvo natūralus įsitikinimas: juk pirmas trumpas juodviejų pokalbis vyko beveik visiškoje tamsoje. - Daktare Lousonai? Aš "Interplenet Njus" agentūros skyriaus viršininkas. Ar galima įjungti įrašymo aparatą?

- Palaukite,- įsiterpė Lourensas.- Aš pažįstu ,,Interplenet" atstovą. Jūs ne Džo Leonardas. . .

- Jūs nesuklydote, aš - Morisas Spenseris. Perėmiau iš Džo pareigas praeitą savaitę. Jį atšaukė į Žemę, kol dar nėra visai atpratęs nuo Žemės traukos. Negi jis ir praleis čia visą savo gyvenimą.

- Greitai jūs čia atsiradote. Dar nėra valandos nėra, kai mes pranešėme, jog "Selenė" rasta.

Spenseris į tai nieko neatsakė; nėra ko jam girtis, kad jau kelios valandos, kai jis čia.

- Tai ką - galima įjungti magnetofoną? - mandagiai pakartojo jis. Morisas Spenseris buvo tos nuomonės, kad geriau laikytis taisyklių. Kai kurie reporteriai rizikuodami įjungia magnetofoną, nelaukę sutikimo. Bet jeigu tada būsi sučiuptas, liksi be darbo. . . Jis, kaip skyriaus viršininkas, tiesiog privalėjo laikytis tvarkos, kuri buvo palanki ir žurnalistams, ir visuomenei.

- Vėliau, jeigu sutinkate,- atsakė Lourensas.- Aš šiuo metu turiu labai daug neatidėliotinių reikalų. Bet daktaras Lousonas mielai su jumis pasikalbės. Didžiausią darbą jis nuveikė, jam ir garbė visa tenka. Galite taip ir užrašyti.

- Hm. . . dėkui. . .- burbtelėjo nustebęs Tomas.

- Nereikia,- pasakė Lourensas.- O dabar iki pasimatymo, dar susitiksime. Aš būsiu vyresniojo inžinieriaus kabinete. Tabletės man padės išsilaikyti nenugriuvus, o jums vis dėlto patarčiau nors truputį snustelėti.

- Po interviu!-pertraukė Spenseris ir nusitempė Tomą viešbučio link. Pirmasis žmogus, kurį jis sutiko ankštame dešimties kvadratinų metrų hole, buvo kapitonas Ansonas.

- Aš jūsų ieškau, misteris Spenseris,- tarė jis.- Kosmoso darbuotojų profsajunga užsispyrė. Tikriausiai, būsite girdėjęs apie tarpreisinių poilsį. . . Tai va kaip. . .

- Meldžiu jūsų, kapitone, atidėkime tai vėlesniam laikui. Pasikalbėkite jūs pats su "Interplenetos" teisininkais. Kreipkitės Klavyje 12-34 į Hari Dancigą - jis viską sutvarkys.

Žurnalistas užsitėpė klusnųjį Tomą Lousoną laiptais į viršų (viešbutis be liftų - neįprastas reiškinys, bet kam liftai pasaulyje, kur žmogus sveria šiek tiek daugiau kaip dešimtį kilogramų) ir įsivedė į savo numerį, panašų į kiekvieno pigaus viešbučio Žemėje numerį, tiktai mažesni ir visai be langų. Kėdės, sofa ir stalas buvo pagaminti paprastai, sunaudojus kuo mažiausiai medžiagų, daugiausia - stiklo pluošto; kvarco Mėnulyje buvo iki valiai. Vonia - paprasta (ačiū dievui, tai ne tie komplikuoti raketų tualetų kambariai, pritaikyti nesvarumo būklei), tik lova šiek tiek stebino. Kai kurie svečiai iš Žemės dėl nedidelės traukos labai prastai miegodavo, todėl jiems buvo išgalvotas elastingas užtiesalas, nestipriomis spyruoklėmis pritvirtintais kraštais. Nenoromis tai priminė tramdomuosius marškinius ir sienas su minkštais apmušalais.

..

Ir dar viena maloni detalė - ties durimis užrašas anglų, rusų ir kinų kalbomis:

VIEŠBUTIS TURI AUTONOMINĘ HERMETIZACIJĄ
KUPOLO AVARIJOS ATVEJU PAVOJUS NEGRESIA
IŠTIKUS AVARIJAI, PRAŠOME PASILIKTI NUMERYJE IR LAUKTI NURODYMŲ. DĖKOJAME

Spenseris ne pirmą kartą skaitė šiuos žodžius, bet jis ir toliau buvo įsitikinęs, kad ir tokią svarbią informaciją galima pateikti laisvesne ir paprastesne forma. Jau baisiai sausiai pasakyta...

- Atrodo čia, Mėnulyje, kuo mažiausiai krepiama dėmesio į smulkmenas. Kova su atšiauria gamta reikalauja tokio didžiulio jėgų įtempimo, kad detalėms jau nelieka energijos. Ypač krito į akis puikus techninių tarnybų darbas ir visiškas abuojumus kitiems dalykams. Menkiausias telefono, vandentiekio, oro vamzdyno (ypač oro!) gedimas būdavo pataisomas tučtuojau. Tačiau pamėginkite pareikalauti, kad jus greitai aptarnautų restorane arba bare...

- Žinau, jūs esate labai pavargęs,- pradėjo Spenseris.- Tačiau leiskite vis dėlto pateikti jums kelis klausimus. Įjungsiu magnetofoną, neprieštarosite?

- Ne,- atsakė Tomas; jau seniai jam viskas buvo vis tiek.

Nugriuvęs į kėdę, jis mašinaliai, aiškiai nejausdamas skonio, gurkštelėjo gėrimo, kurio jam įpylė Spenseris.

- Kalba Morisas Spenseris, "Interplenet Njus" agentūros korespondentas, ką tik pradėjau pokalbį su daktaru Tomu Lousonu. Daktare, kol kas žinoma tik tiek, kad jūs su misteriu Lourensu, vyriausiuoju Ertsaido inžinieriumi, suradote "Selenę" ir kad visi jos keleiviai sveiki ir gyvi. Ar negalėtumėte jūs, nesileisdamas į technines smulkmenas, papasakoti mums, kaip. . . o, velniai griebtų!

Jis sugavo lėtai krintančią stiklinę, neišliejęs iš jos nė lašo, paskui pernešė ant sofos miegantį astronomą. Ką gi, burnoti netenka: kol kas tai vienintelis nepasisėkimas, Spenseriu pradėjus įgyvendinti savo programą. Net ir šita nesėkmė gali pavirsti pasisekimu. Niekas nesuras Lousono - nekaltant apie pasikalbėjimą su juo,- kol jis miega Spenserio numeryje, kuris Portrorio viešbutyje ne be jumoro vadinamas liuksusiniu.

Klavyje Mėnulio turizmo valdybos viršininkui galų gale pavyko visus įtikinti, kad jis neturi jokių numylėtinių ir jų negioboja. Išgirdęs, kad "Selenė" surasta, Devis lengviau atsiduso, bet džiaugsmas tuoj išblėso, kai "Rei-terio", ,,Taim Kosmoso", "Trijų planetų naujienu" ir "Mėnulio

Naujienu" agentūros jį užvertė klausimais – kaip čia galėjo atsitikti, kad "Interplanetos" agentūra pirmoji paskelbė apie tai informacija? Iš anksto nugirdęs dulkiavažių įgulų pokalbį, Morisas Spenseris sugebėjo nusiųsti naujieną agentūrai net anksčiau, negu ją gavo Mėnulio administracija!

Tačiau dabar viskas paaiškėjo, ir konkurentai tikrai gėrėjosi to laimės vaiko, Spenserio mitrumu. O juk jis dar nebuvo atidengęs visų savo kortų...

Ryšių mazgas Klavyje ir anksčiau buvo dramatinių įvykių centras, tačiau šitas visus nustelbė. "Beveik tas pats, kaip klausytis balsų iš mirusiųjų pasaulio", kalbėjo sau Devis vienas. Ar seniai šitie žmonės buvo laikomi žuvusiais – ir štai, prašom, gyvi ir sveiki, vienas po kito prieina prie mikrofono ten po žemėmis, norėdami nuraminti savo gimines ir artimuosius. Panaudojus zondą, kuris buvo ir orientyras, ir antena, penkiolikos metrų storumo Mėnulio dulkių klotas jau nebuvo izoliavęs dulkialaivį nuo visos žmonijos.

Nors kaip skubėjo reporteriai, teko laukti iš "Selenės" plūstančių telegramų srauto pertraukos, kad būtų galima įrašyti interviu. Dabar kalbėjo mis Vilkinz, ji diktavo keleivių radiogramų tekstus. Devis aiškiai įsivaizdavo, kas dėjosi tenai viduje: visi paskubomis rašo telegrafo stiliumi iš knygų išplėštuose lapuose telegramas, stengdamiesi minimaliu žodžių skaičiumi išreikšti kuo daugiau informacijos: Žinoma, šios medžiagos negalima nei skelbti, nei cituoti, tai privačios telegramos, ir trijų planetų pašto įstaigų viršininkai kaip vienas rūščiai pasmerktų neatsargų reporterį, surizikavusį nepaisyti šio draudimo. Teisybę sakant, žurnalistams iš viso neleistina naudotis šia banga, ir mazgo viršininkas kartas nuo karto vis griežtesniu tonu jiems tai primindavo.

– ... pasakyk Martai, Janui ir Aivai, kad nesirūpintų dėl manęs, aš greitai būsiu namie. Paklausk Tomą, kaip pasibaigė derybos su Eriksonu, ir pranešk man apie tai per kitą seansą. Apkabinu jus visus. Džordžas. Viskas. Užrašėte? Aš "Selenė". Priimu.

– Mėnulio centrinė praneša "Selenei". Taip, mes viską užrašėme, išsiųsime jūsų radiogramas ir duosime jums atsakymus, vos tik juos gausime. O dabar, prašom, pakvieskite prie mikrofono kapitoną Patą Hari. Priimame. Trumpa pertraukėlė, kabinoje buvo girdėti skardūs balsai, sėdynių girgždėjimas, negarsiai ištartas "Atsiprašau". Ir galiausiai: ? Kapitonas Haris šaukia Centrinę. Priimu.

Devis paėmė mikrofoną.

– Kapitone Hari, kalba "Mėnulio turistu" viršininkas. Aš suprantu, jūs visi skubate išsiųsti savo telegramas, bet čia yra žinių agentūrų atstovai, jie nekantriai laukia progos pasikalbėti su jumis, išgirsti iš jūsų bent kelis žodžius. Visų pirma, norėčiau, kad jūs trumpai apibūdintumėte, kokia dabar padėtis kabinoje? Priimu.

– Na, ką čia jums pasakius. . . Kabinoje labai karšta, ir mes apsilvilkę visai lengvai. Tačiau skūstis neverta, nes tik šios kaitros dėka jūs mus ir suradote. Mes prie jos jau pripratome. Oras kol kas geras, vandens ir maisto užtenka, tiesa, valgis, galima sakyti, šiek tiek vienodas. Ką dar norėtumėte sužinoti? Priimu.

– Paklauskite jį, kaip keleivių nuotaika. . . Kaip jie ištveria? . . . Nervai išlaiko? . . . – pasigirdo "Trijų planetų naujienu" atstovo balsas. "Mėnulio turistu" viršininkas perteikė jo klausimus, tik šiek tiek taktiškesne forma. Bet vis dėlto jie sukėlė "Selenėje" šiokią tokią samyšį.

– Visi laikosi puikiai, – atsakė Patas, labai paskubomis. – Žinoma, visiems rūpi kiek laiko prireiks mums iš čia išlaisvinti. Ar jūs galite mums ką pasakyti? Priimu.

– Vyriausiasis inžinierius Lourensas dabar Portroryje, ruošia gelbėjimo operacijos planą, – atsakė Devis. – Kai tik planas bus baigtas, mes

pranešime jums gelbėjimo datą. Papasakokite, kaip jus leidžiate laiką? Priimu.

Patas atsakė į šį klausimą, ir jo atsakymas bematant padidino visose planetose paklausą "Šeinui", bet, deja, žymiai numušė "Apelsino ir obuolio" akcijas. Po to kapitonas papasakojo apie teismo posėdžius, atidėtus kol kas neribotam laikui.

- Tai turėjo būti labai įdomu,- pasakė Devis.- Bet dabar jūs ne vieniši, galite tikėtis mūsų paramos. Mes transliuosime jums viską, ko tik panorėsite - muziką, pjeses, diskusijas. Tik paprašykite. Priimu.

Patas neskubėjo atsakyti. Radijo ryšys pakeitė jų gyvenimą - atsirado išsigelbėjimo viltis, atsirado galimybė susisiekti su artimaisiais. Bet kažkodėl jam buvo truputį gaila, kad pasibaigė vienatvė. Draugiškumo jausmas, kurio nepajėgė pakirsti net mis Morli išpuolis, jau pradėjo nykti. Nėra daugiau to vieningo kolektyvo, kurį buvo sutelkusi kova dėl būvio. Ir vėl kiekvienas paskendo savo rūpesčiuose, savo mintyse. Juos vėl įtraukė į savo verpetą žmonija, kaip kad praryja lašą vandenyno platybės.

16 SKYRIUS

Iš komisijų ir komitetų, kaip galvojo vyriausiasis inžinierius Lourensas, nieko doro nelauk. Jo pažiūra buvo gerai žinoma Mėnulyje, nes, vos tik pasibaigus eiliniam Revizijos komiteto apsilankymui (jis atvykdavo du kartus per metus), ant vyriausiojo inžinieriaus darbo stalo pasirodė lapelis su šitokiais žodžiais:

"Komitetas - vieta, kur žmonės:

Kombinuoja, ,

Mitinguoja,

TEpa,

TAiso,

Sega."

Tačiau šis komitetas dar buvo pakenčiamas: jis patenkino priekabių vyriausiojo inžinieriaus reikalavimus. Komiteto pirmininkas buvo pats Lourensas; protokolų, sekretorių, dienotvarkių jame nebuvo. Pirmininkas galėjo savo nuožiūra atmesti komiteto rekomendacijas arba jas priimti. Lourensas buvo visiškai atsakingas už gelbėjimo operaciją, jeigu vyriausiasis administratorius jo nenušalins,- o tai galėtų įvykti tik primygtinai reikalaujant iš Žemės. Komitetas vaidino idėjų generatoriaus ir techninio vadovo vaidmenį, jis buvo, galima sakyti, personalinis Lourenso "Smegenų trestas".

Iš dvylikos komiteto narių tiktai šeši buvo Portrororyje, kiti darbavosi įvairiose Mėnulio vietose, Žemėje ir kosmose.

Gruntininkas, kuris gyveno Žemėje, dirbo nepalankiomis sąlygomis - juk radijo bangų greitis ribotas, todėl jam buvo lemta pusantros sekundės atsilikti nuo kitų posėdžio dalyvių, be to, tiek pat laiko reikėjo, kad jo žodžiai pasiektų Mėnulį. Ir gruntininko buvo paprašyta žymėtis pastabas lapelyje, išiterpiant į pokalbį tik ypatingais atvejais, o savo komentarus pasilaikyti posėdžio pabaigai. Selektoriniai ryšiai su Mėnuliu brangiai kaštavo, tačiau jau daugelis spėjo įsitikinti, kad trijų sekundžių vėlavimas apramina net pačius karščiausius ginčų mėgėjus.

- Tiems, kurie dar nėra susipažinę su laivo padėtimi, - pradėjo Lourensas, vos pasibaigus "patikrinimui",- trumpai ją apibūdinsiu. "Selenė" guli horizontaliai penkiolikos metrų gylyje. Laivas sveikas, visi agregatai veikia, dvidešimt dviejų belaisvių nuotaika gera.

Deguonies užteks dar devyniasdešimčiai valandų - prašom kiekviena išidėmėti šį terminą. Jeigu kas nežino, kaip atrodo "Selenė", gali pasižiūrėti į šitą vienos dvidešimtosios natūralaus dydžio modelį.- Jis paėmė nuo stalo modelį ir pastatė priešais televizijos kameros objektyvą

- iš pradžių parodydamas vieną, paskui kitą pusę.- Ji primena autobusa arba - net nedidelį lėktuvą. Ją nuo pastarųjų skiria tik variklių įrengimas, sukantis va šituos kintamo žingsnio sraigtus. Mūsų svarbiausias priešininkas, žinoma, Mėnulio dulkės. Kas nėra jų matęs, negali įsivaizduoti, kas tai per daiktas. Bet koks palyginimas su smėliu arba su kita Žemėje žinoma medžiaga bus bergždžias, nes ji daugiau primena skystį. Štai pavyzdys.

Lourensas paėmė į ranką aukštą cilindą, kurio trečdalis buvo pripildtas pilkos amorfinės medžiagos. Jis apvertė cilindą dugnu į viršų, ir dulkės ėmė tekėti žemyn. Jos tekėjo greičiau, kaip sirupas, bet lėčiau, negu vanduo. Praėjo kelios sekundės, ir dulkės vėl subėgo į stulpelį lygiu paviršiumi. Vos pamatęs, kiekvienas pasakytų, jog tai skystis.

- Cilindras uždarytas aklinau,- tęsė Lourensas, - viduje vakuumas, tad mes matome Mėnulio dulkes joms būdingoje aplinkoje. Ore jų savybės keičiasi. Jos tampa daug klampesnės ir darosi panašios į labai smulkų smėlį arba talką. Iš anksto išpėju: sintetiniu būdu negalima sukurti šios medžiagos pavyzdžio, turinčio visas originalo savybes. Čia tektų jas džiovinti kelis milijardus metų. Jeigu bandymams prireiktų šių dulkių, galima - jų atsiųsti, kiek reikia, nenusigyvensime. Dar keletas pastabų. "Selenė" nugrimzdo už trijų kilometrų nuo artimiausios sausumos - Neprieinamumo Kalnų. Galimas daiktas, kad dulkių klodas po laivu eina gilyn dar kelis šimtus metrų, tačiau vargu. Ir niekas negali užtikrinti, kad laivas dar giliau nenusmuks. Tiesa, geologai mano, jog tai beveik neįtikėtina. Pasiiekti katastrofos vietą galima tik dulkiavažiais. Mes turime jų du, dar vienas šiuo metu gabenamas iš Farsaido. Dulkiavažis paveža arba tempia paskui save iki penkių tonų, platforma atlaiko atskirus daiktus, sveriančius iki dviejų tonų. Taigi, mes negalime tenai nugabenti labai sunkių mechanizmų. Tai va kokie dalykai. Mes turime savo dispozicijoje devyniasdešimt valandų. Ką jūs siūlote? Aš šį tą esu numatęs, bet norėčiau visų pirma išklaudyti jus.

Stojo tylą. Komiteto nariai, kuriuos nuo vienas kito skyrė iki keturių šimtų tūkstančių kilometrų, įtemptai galvojo, kaip išspręsti šį uždavinį. Ir štai prabilo vyriausiasis Ertsaido inžinierius; jo štabas buvo įsikūręs netoli nuo Žiulio Kiuri Kraterio.

- Manau, kad per devyniasdešimt valandų nesusėsim nieko padaryti. Reikia paruošti specialius įrenginius, o tam visada reikia laiko, todėl pirmiausia reikėtų nutiesti į "Selenę" oratiekį. Kur išvedžiotas jos komunikacijų tinklas?

- Paskuigalyje, už pagrindinio įėjimo. Bet aš neįsivaizduoju, kaip jūs nuleisite vamzdyną į penkiolikos metrų gylį ir prijungsite jį prie antvamzdžio. Nekalbant jau apie tai, kad vamzdį užkimš dulkės.

- Aš turiu pasiūlymą,- įsiterpė naujas balsas.- Reikia prakirsti iš viršaus kabinos lubas.

- Prireiks dviejų vamzdžių,- pratarė kažkas.- Vieno - tiekti deguoniui, antro - siurbti iškvėpuotam orui.

- Vadinasi, orui valyti reikia viso agregato. Be jo galima apsieiti, jeigu mes iškelsime keleivius iki kritinio termino.

- Per didelė rizika. Geriau tiekti orą ir veikti iš lėto, negalvojant apie tas nelemtas devynias dešimtis valandų.

- Sutinku,- pritarė Lourensas.- Aš jau pavedžiau savo žmonėms ruošti viską, ko reikia. Kitas klausimas: ar mėginsime kelti dulkiavaivį kartu su žmonėmis, ar bandysime traukti žmones po vieną? Primenu, viduje jie turi tik vieną skafandrą.

- O gal galima nutiesti iki durų platų vamzdį ir jį sujungti su tarpine kamera? - paklausė vienas mokslininkas.

- Ta pati bėda, kaip ir su oratiekiu. Dar net sunkiau - sujungimo plotas daug didesnis.

- O kaip, jeigu nuleidus kesoną, didžiulį kesoną, apimantį visa dulkialaivį? Nuleisti jį į reikalingą gilumą ir pašalinti dulkes.

- Prireiks daugelio tonų polių ir tvirtinimo sijų. Dar nepamirškite, kad dugnas turi būti hermetiškas, nes kitaip dulkęs siurbšis iš apačios taip greitai, kokių spartumu mes jas pajėgsime šalinti per viršų.

- O ar galima šią medžiagą pumpuoti? - pasiteiravo kažkas.

- Taip, jeigu turėtume tinkamą pompą. Siurbti šias dulkes negalima, jas reikia iškabinti. Paprastas siurblys tuoj užspringtų.

- Šios Mėnulio dulkęs turi visas blogąsias kietųjų ir minkštųjų kūnų savybes,- pasiskundė Portrorio inžinieriaus padėjėjas.- O gerų ypatybių - jokių. Jos nesrūva, kai norime mes, tačiau labai srauniai teka, kai nereikia.

- Leiskite patikslinti,- įsiterpė į pokalbį tėvas Feraras; jis sėdėjo savo laboratorijoje Platono Krateryje.- Žodis "dulkęs" tikrai klaidina. Čia kalbama apie medžiagą, kurios negali būti Žemėje, todėl jai nėra nė pavadinimo mūsų žodyne. Paskutinis pašnekovas buvo teisingas: kartais ji primena nešlampantį skystį, panašų į gyvsidabri, bet kur kas lengvesnį. O kartais ji esti panaši į dervą, tik tuo nuo jos skiriasi, jog teka daug greičiau.

- Gal yra būdas padaryti ją patvaria?

- Man atrodo, šis klausimas Žemei,- tarė Lourensas.- Daktare Evansai, ką jūs į tai pasakysite?

Trijų sekundžių pertraukėlė, kaip visuomet, atrodė, labai ilga. Pagaliau pasigirdo gruntininko balsas, ir toks aiškus, tartum jis pats būtų šalia.

- Aš kaip tik apie tai ir galvoju. Galima parinkti kokią organinę rišamąją medžiagą - savotiškus klijus, kurie palengvintų susidoroti su dulķėmis. O paprastas vanduo netinka? Jūs nebandėte?

- Dar ne, bet patikrinsime,- atsakė Lourensas, pasižymėdamas bloknote.

- O magnetinių savybių ši medžiaga ar turi? - paklausė budintis dispečeris.

- O iš tikro!-atsiliepė Lourensas.- Senjore Ferarai, atsakykite mums į šį klausimą.

- Šiek tiek turi: joje yra truputis meteoritinės geležies. Deja, man atrodo, kad mums dėl to nebus nė kiek geriau. Magnetą gali išrinkti visa geležis, bet dulkių ištisai jis nepaveiks.

- Ir vis tik pamėginkime.- Lourensas ir tai pasižymėjo.

Vyriausiojo inžinieriaus širdyje ruseno vilties kibirkštėlė - nors ir visai menkutė,- kad šitose protų varžybose gims kokia puiki idėja, fantastiškas iš pirmo žvilgsnio, bet protingas sumanymas, kuris padės išspręsti šią jo problemą. Taip, taip, jo. Patinka jam tai, ar ne, bet vyriausiasis inžinierius per savo skyrius ir pavaldinius atsako už visą techniką šitoje Mėnulio pusėje. Ypač jeigu tai technikai kas atsitinka.

- Manau, kad svarbiausia kliūtis bus ekspedicijos aprūpinimas medžiagomis bei technika,- tarė Klavio dispečeris.- Viską reikia nuvežti dulkiavažiais, o tai užtruks mažų mažiausiai dvi valandas į abu galus, ir net daugiau, jeigu prireiks vilkti sunkius daiktus. O juk visų pirma reikia sumontuoti viršum dulkialaivio darbo aikštelę, panašią į plaustą. Tik šitam prireiks visos dienos, o kur kas daugiau - įrengimams pergabenti.

- Reikės priskaityti laiką laikinam būstui gelbėtojams įrengti,- kažkas pridūrė.- Jie turi apsistoti vietoje.

- Čia tai paprasta! Kai tik plaustas bus užbaigtas, galima ant jo pastatyti iglu.

- Jai nė plausto nereikia. Iglu ir pati išsilaikys paviršiuje.

- Grįžkime prie plausto,- tarė Lourensas.- Prireiks tvirtų išardomų mazgų, kuriuos galima surinkti vietoje. Kokių bus pasiūlymų?

- O jeigu panaudotume tuščias degalų statines?

.- Jos per daug didelės ir netvirtos. Gerai, paieškosime ko nors Technikos skyriaus sandėlyje.

Ir taip toliau: smegenų trestas veikė. Lourensas ketino pratęsti pasitarimą dar pusei valandos. Paskui jis nuspręs, ko imtis. Negalima per daug užsikalbėti, kai brangi kiekviena minutė ir kai rizikuojama žmonių gyvybėmis. Antra vertus, skuboti, nepakankamai apgalvoti planai taip pat žalingi; išėikvosi veltui jėgas, medžiagas, ir viskas žus. . .

Iš pažiūros viskas labai paprasta. Dulkiškas surastas, vos šimtas kilometrų jį teskiria nuo puikiai įrengtos bazės. "Selenės" buvimo vieta nustatyta visai tiksliai, - ji guli penkiolikos metrų gilumoje. Iš viso tik penkiolika metrų - bet kokių! Per savo ilgametį darbą Lourensui retai tekdavo susidurti su tokia sunkiai įveikiama kliūtimi.

Jo karjera gali labai greitai baigtis, nes pražudžius dabar dvidešimt du žmones, pasiteisinti jam nebūtų lengva.

Labai gaila, kad niekas nematė, kai tūpė "Auriga"- tai buvo nuostabus reginys. Iš visų spektaklių, kuriuos yra sukūrusi žmonija, kosminio laivo kilimas ir tūpimas - patys išpūdingiausi; jie nusileidžia tik dar nuostabesniems branduolinės energijos tyrinėtojų išradingumo vaisiams. O kada šie manevrai daromi Mėnulyje, kur viskas vyksta tarsi sulėtintame filme ir neapsakomoje tyloje, lieka neišdildomas išpūdis, lyg visa tai būtų matyta stebuklų sapne.

Kapitonas Ansonas šį kartą nekvaršino sau galvos navigacijos įmantrybėmis, nes už kurą moka ne jis. "Kapitonų vadove" nieko nepasakyta, kaip kosminiu laineriu skristi šimto kilometrų nuotolį (pamanyk sau: šimtas kilometrų!), nors matematikai, be abejonės, mėgaudamiesi imtūsi variacinio skaičiavimo būdu parinkti parankiausia orbitą, reikalaujančia kuo mažiau kuro. Ansonas paprastai švystelėjo į viršų tūkstantį kilometrų (tada automatiškai jiems buvo taikomi Tarpplanetiniame kodekse numatyti tolumo skridimo tarifai; apie tai jis nutarė kol kas Spenseriuui neužsiminti), po to jis pasuko atgal ir pradėjo leistis, orientuodamasis pagal radaro parodymus. Radaras ir skaičiavimo mašina kontroliavo vienas kitą, o kapitonas Ansonas kontroliavo juodu abu. Kiekvienas iš jų trijų galėjo savarankiškai susidoroti su šiuo uždaviniu, taip čia viskas buvo paprasta ir saugu. Tiesa, nenusimanančiam galėjo atrodyti kitaip.

Tai perdėm galima taikyti Morisui Spenseriuui. Žiūrėdamas į plikas viršukalnes, žurnalistas staiga pajuto nenumaldomą žalių Žemės kalvų ilgėsį. Ir kam jis viso šito užsigeidė? Lyg nebūtų pigesnio būdo pasidaryti sau galą. . .

Ypač jam buvo nejauku, atsidūrus nesvarumo būklėje, tarp dviejų stabdymo periodų. Kas bus, jei gu stabdymo raketos nepaklus komandai, ir laivas, palaipsniui greitėdamas, kris ir kris, kol subyrės, atsitrenkęs į Mėnulio paviršių? Nėra ko įtikinėti savęs, kad čia tik tušti būkštavimai, vaikiška baimė - juk yra taip buvę ir ne kart?...

Bet "Aurigai" nieko neatsitiko. Siaubingas stabdymo variklių niršulys išsitalžė į uolas, išmesdamas į padangę debesis dulkių ir kosminių sąnašų, kurios niekieno nepalietos čia išgulėjo trejetą milijardų metų. Akimirklai laivas, palaikomas pusiausvyros, sustingo per kelis centimetrus nuo paviršiaus, po to ugnies kalavijai, kuriais jis rėmėsi, pamažu, tarsi priešindamiesi, sulindo į savo makštis. Plačiai išžergtos važiuoklės atramos palietė uolieną, ,,pėdos" pasisuko, prisitaikydamos prie nelygumų, ir laivas šiek tiek krūptelėjo, kol amortizatoriai galutinai nuslopino dar likusią atsitrenkimo energiją.

Antrą kartą per dvidešimt keturias valandas Morisas Spenseris nutūpė Mėnulio paviršiuje. Atsitikimas gana retas.

- Taip,- tarė kapitonas Ansonas, atsitiesdamas nuo valdymo pulto.- Tikiuosi, i? ?ia. gerai matysite. Tai jums ka?tuos apvali? sumelæ, o mes dar nesame kalb?jæ apie vir?valand?ius, Kosmoso darbuotojø profs?junga...
- Jūs bejausmis žmogus, kapitone! Šitokių momentu kvaršinate man galvą tokiomis smulkmenomis! Ir, jeigu nereikės mokėti ir už tai antkainio, tad leiskite jus pasveikinti, sėkmingai nusileidus.
- Ką jūs, čia paprasčiausias manevras,- atsakė kapitonas; tačiau jis negalėjo nuslėpti savo pasitenkinimo.- Tarp kitko, pasirašykite, prašom, laivo žurnale. . . va šičia, kur pažymėtas nutūpimo laikas.
- O tas kam? - susirūpino Spenseris.
- Jūs paliudijate, jog atvykome į vietą. Laivo žurnalas - mūsų svarbiausias teisinis dokumentas.
- Ranka vedamas žurnalas? Ar ne per daug atgyvenę,- pasipiktino Spenseris.- Aš tikėjau, kad mūsų laikais viską daro elektronika.
- Tradicija,- atsakė Ansonas.- Žinoma, automatinio užrašymo prietaisas visa laiką esti įjungtas, kol veikia varikliai, iš jo visuomet galima atkurti skridimo eigą. Tačiau tik kapitono žurnale jūs atrasite tas menkutes smulkmenas, kurios skiria vieną skridimą nuo kito. Sakykime: "Rytą vienai ketvirtosios klasės keleivei gimė dvynukai." Arba: ,,Po šešių pusvalandžių skridimo dešinėje pusėje pasirodė Banginio žvaigždynas."
- Atsiimu savo žodžius kapitone,- pasakė Spenseris.- Jūs turit širdį. Jis pasirašė žurnale ir nuėjo prie iliuminatoriaus. Tiktai valdymo kabinoje, šimto penkiasdešimt metrų aukštyje nuo grunto paviršiaus, buvo langai. Reporterio akys išvydo nuostabų reginį. Iš šiaurės pusės, uždengę pusę dangaus skliauto, riogsojo viršutinės Neprieinamumo Kalnų terasos. Bet šitas pavadinimas jau buvo pasenęs: juk jis pateko čia. O, kadangi laivas vis tiek čia nusileido, neblogai būtų tuo pačiu ir mokslui pasitarnauti - nors uolienų pavyzdžių parinkti. Laikraštis laikraščiu, o Spenseriu labai norėjosi kai ką atrasti. Ir daugiausia išpūdžių patyręs žmogus neatsilaikys pagundai atskleisti nematyto ir neištirto pasaulio slėpinius.
Į pietus gal kokia keturiasdešimt kilometrų buvo nusidriekusi Troškulio Jūra. Neapsakomai lygios pilkos Jūros puslankis buvo užgožęs didesnę pusę akiračio. Bet Spenseriu rūpėjo vieta, kuri buvo vos už penkių kilometrų nuo kalnų.
Iš dviejų tūkstančių metrų aukščio per paprastus žiūronus jis gerai matė metalinį strypą - Lourenso paliktą orientyrą, kuris dabar jungė "Selenę" su išoriniu pasauliu. Nieko ypatingo, mažutis virbas stirkso viršum bekraštės lygumos... Tačiau kažkoks jaudinantis buvo šis išraiškingas paprastumas. Puikus išanginis kadras - simbolis žmogaus vienišumo šitoje milžiniškoje jam priešiškoje visatoje, kurią jis mėgina nugalėti. Po kelių valandų ši lygė atgis, o virbas kol kas bus tarsi "užsklanda", kurios fone televizijos komentatoriai aptars gelbėjimo darbus, užpildydami pauzes atitinkamais interviu. Bet čia jau ne jo rūpestis. Klavio ir televizijos studijos Žemėje vyrukai sugalvos, kaip pateikti medžiagą. Spenserio uždavinys tiekti jiems kadrus iš savo "erelio lizdo". Idealus kone visiško vakuumo skaidrumas ir stiprus objektyvas su kintamu fokuso nuotoliu leis parodyti iš arti visas operacijos smulkmenas. Morisas Spenseris pažvelgė į pietvakarius. Saulė tingiai kopė į viršų. Priešais beveik dvi savaitės dienos šviesos, Žemės skaičiavimu, todėl dėl apšvietimo bėdos nebus. Scena paruošta.

Vyriausiasis administratorius Ulsenas nemėgo triukšmo; jis manė, kad geriau vadovauti ramiai (bet efektyviai), iš užkulisių, leisdamas visuomeniškesniems vaikinams, tokiems, kaip "Mėnulio turistų" valdybos

viršininkas, kalbėtis su reporteriais. Tuo didesni išpūdį darė jo reti pasirodymai scenoje. Suprantama, jis tą žinojo. Dabar į Ulseną žiūrėjo milijonai žmonių. Tiesa, dvidešimt du žmonės, į kuriuos jis kreipėsi pirmiausia, negalėjo jo matyti, nes kažkada buvo nutarta, jog "Selenėje" nereikalinga įrengti televizorių, tačiau administratoriaus balsas atrodė gana įtikinamas. Jie išgirdo tai, ką ir norėjo sužinoti.

- Alio, "Selene",- kalbėjo vyriausiasis administratorius.- Aš noriu Jums pasakyti, kad visos priemonės Mėnulyje mobilizuotos jums išgelbėti. Mūsų inžinieriai ir technikai dirba ištisą parą. Už operaciją atsakingas misteris Lourensas, vyriausiasis Ertsaido inžinierius; aš visiškai juo pasitikiu; dabar jis Portroryje, ten ruošia specialius įtaisus, reikalingus gelbėjimo darbams. Nuspręsta,- ir jūs, žinoma, su tuo sutiksime,- visų pirma papildyti jūsų deguonies atsargas. Tuo reikalu mes rengiamės nuleisti vamzdžius: tą galima greitai padaryti. Beje, vamzdžiai padės mums aprūpinti jus ne tik deguonimi, bet, jeigu prireiks, ir vandeniu bei maistu. Taigi, vos vamzdžiams pradėjus veikti, jums joks pavojus jau nebegrės. Prireiks, žinoma, dar šiek tiek laiko, kol prisikasime iki laivo ir jus išvaduosime, tačiau svarbiausia, jūs jau būsite saugūs. Laukite ramiai, nesijaudinkite. Aš baigiu. Dabar jūs galite naudoti šį kanalą pasikalbėjimams su savo artimaisiais. Skaudu, kad jums teko tiek daug iškentėti ir pergyventi, bet dabar viskas praeityje. Po dienos kitos jūs būsite viršuje. Sėkmės!

Administratoriui baigus kalbėti, "Selenės" kabinoje sugaudė ovacijos. Ulsenas savo tikslą pasiekė: nelaimingas atsitikimas keleiviams žadėjo virsti tik įdomiu nuotykiu, kurio užteks visam gyvenimui pasakoti draugams ir pažįstamiems. Vienas Patas Haris buvo paniuręs.

- Mūsų vyriausiasis kažkaip per daug jau įsitikinęs kalbėjo,- pasakė jis komodorui Hanstenui.- Čia Mėnulyje taip nedaroma: ims tau kas ir pakis siurprizą.

- Aš jus gerai suprantu,- atsakė komodoras. - Bet neprikiškime jam, kad rūpinasi mūsų nuotaika.

- Nieko, nuotaika puiki. Ypač dabar, kai galima kalbėtis su giminėmis ir artimaisiais.

- Beje, keleivių tarpe yra žmogus, kuris dar nėra išsiuntęs ir nėra gavęs nė vienos radiogramos. Dar daugiau, atrodo, kad jis ir nesiruošia nieko siųsti.

- Kas jis toks?

Hanstenas ėmė kalbėti visai patylomis.

- Redlis, naujazelandietis. Štai jis sėdi, susigūžęs kampe. Nežinau kodėl, bet jis man nepatinka.

? Gal vargšelis tikrai nieko neturi Žemėje?

- Nepatikėsiu, kad žmogus, kuris gali nusipirkti bilieta į Mėnulį, visai neturėtų draugų,- nesutiko komodoras. Jis nusišypsojo kalto šypsena, kuri akimirksniui išlygino jo veido raukšles.- Atrodo, aš darausi ciniku. .. Ir vis dėlto patariu neišleisti iš akių misterio Redlio.

- Jūs jau esate kalbėjęs apie jį Sju. .. Ak, mis Vilkinz?

- Ji pati ir atkreipė į jį mano dėmesį.

"Aš galėjau ir pats susiprasti,- pagalvojo Patas.- Ji viską pastebi."

Dabar, kai ateitis neatrodė tokia niūri, Patas Haris rimtai susimąstė dėl savo santykių su Sju ir dėl jos pasakytų jam žodžių. Pasitaikydavo, kad jis ir anksčiau išsimylėdavo, bet čia buvo visai kas kita. Susipažino jie daugiau kaip prieš metus. Sju iš sykio jam patiko, tačiau iki šiol tarp jų nieko nebuvo. Ką jinai vis dėlto galvoja apie jį? Gal jau gailisi to epizodėlio, kuris įvyko tarpinėje kameroje - o gal visa tai jai nieko nereiškia? Ji gali pasakyti (jis taip pat, jeigu prireiktų), kad jų bučinyje buvo tik šiaip sau, tai tik akimirksnio jausmų antplūdis, kai abiem grėsė mirties pavojus. Pamiršta viskas, ir tiek.

O jeigu ne? O jeigu pastarosios sunkios dienos padėjo jiems atrasti patiems save? . Kaip tą sužinoti? Tik laikas jam į tai atsakys. Gal būt, ir yra koks neklaidingas mokslinis būdas įsitikinti, kada tu tikrai myli, bet patas kol kas apie jį nėra nieko girdėjęs...

Palei pirsą, nuo kurio prieš keturias dienas išvyko į eilinį reisą "Selenė", Mėnulio dulkių tebuvo vos du metrai, bet šiam bandymui daugiau jų ir nereikėjo. Jeigu greitosiomis sukurtas įtaisas išlaikys bandymus šičia, galima jį naudoti ir atviroje jūroje. Pro kosmoporto langą Lourensas žiūrėjo, kaip jo vyrai, apsilikę skafandrais, montuoja plaustą iš aliuminio juostų ir sijų - iš medžiagos, naudojamos Mėnulyje kone visoms konstrukcijoms. Ką ir bekalbėti, visiems žinoma, kad Mėnulis - rojus inžinieriui. Nedidelė trauka, metalai čia nerūdyja, nėra korozijos, nereikia bijoti klimato kaprizų - nėra vėjų, lietaus, temperatūros svyravimų. Šiomis sąlygomis iš karto atpuola daugelis kliūčių, sunkinančių statybininko darbą Žemėje. Žinoma, ir Mėnulis turi savų ypatumų: dviejų šimtų laipsnių šaltis naktį, dulkės, su kuriomis jie dabar grumiasi. Lengvas plausto karkasas gulėjo ant dvylikos metalinių cisternų, ant kurių buvo aiškus užrašas:

"ETILO SPIRITAS. TUŠČIAS CISTERNAS PRAŠOMA GRAŽINTI Į KROVINIŲ BAZĘ Nr. 3, KOPERNIKAS".

Šiuo metu cisternose buvo vakuumas, ir kiekviena iš jų galėjo pakelti dvi Mėnulio tonas.

Montavimas vyko sparčiai. Lourensas įtikino save, jog reikia pasirūpinti varžtų ir veržlių atsarga. Čia pat, jam bregint, jų kokia penkiolika įkrito į dulkes ir dingo. Taip, dabar ir raktas tenai. . . Teks įsakyti visus įrankius priraišioti prie plausto, nors tas ir kliudys darbui. Penkiolika minučių. Neblogai, atsižvelgiant į tai, jog žmonės dirba vakuume ir kad jų judesius varžo skafandrai. Plaustą galima plėsti į bet kurią pusę, bet pradžiai ir to gana. Viena ši sekcija pakelia daugiau kaip dvidešimt tonų. O šias dvidešimt tonų dar reikia nugabenti į katastrofos vietą.

Nusprendęs, jog čia viskas gerai, Lourensas išėjo iš kosmodromo; padėjėjai patikrins, kaip vyksta montavimas. Praėjus penkioms minutėms (viena Portrorio teigiamybė, kad per penkias minutes galima atsidurti bet kurioje jo vietoje), jis įėjo į mechaninę dirbtuvę. Čia jo laukė kur kas mažiau paguodžiantis vaizdas.

Ant ožių gulėjo dviejų kvadratinių metrų ploto maketas. Jis tiksliai atkūrė dalį "Selenės" stogo. Nebuvo tik plono aliuminiuoto audimo sluoksnio, atspindinčio saulės spindulius, bet jis ir negali turėti įtakos bandymo rezultatams.

O bandymas buvo visai paprastas, susidedantis tik iš trijų komponentų: aštraus laužtuvo, kūjo ir iširdusio mechaniko, kuris, nors kaip besistengė, iki šiol nepajėgė pramušti laužtuvu maketo.

Kiekvienas, kas tik šiek tiek yra susipažinęs su Mėnulio sąlygomis, tučtuojau pasakys, dėl ko mechanikui nesisekė: kūjis čia svėrė šešis kartus mažiau, negu Žemėje, todėl taip pat natūralu - ir smūgio jėga buvo tiek pat kartų mažesnė.

Visiškai neteisingas samprotavimas! Ne specialistui labai sunku suvokti skirtumą tarp svorio ir masės; tarp kitko, tas ne kartą buvo nelaimingu atsitikimu priežastis. Svoris - nepastovi savybė, jį galima keisti, keliaujant iš vieno pasaulio į kitą. Žemėje šis kūjis bus šešis kartus sunkesnis kaip Mėnulyje, Saulėje - beveik du šimtus kartų, o kosmose jis bus visai besvoris.

Tačiau visur, visoje visatoje jo masė arba smūgio inercija lieka ta pati. Jėga, reikalinga, kad kūjis įgautų tam tikrą greitį, ir smūgis, jam

atsimušant, visur bei visada bus vienodi. Asteroide, kur beveik nėra traukos ir kur kūjis yra lengvesnis už plunksnelę, jis sutrupins akmenį lygiai taip pat, kaip ir Žemėje.

- Kodėl taip yra? - paklausė Lourensas.

- Stogas labai spyruokliuoja,- atsakė mechanikas, šluostydamasis nuo kaktos prakaitą.- Laužtuvėlis atšoka, ir tiek.

- Aišku... Bet ten mes nuleisime penkiolikos metrų vamzdį, iš visų pusių slegiamą dulkių. Gal būt, tai nuslopins atatranką?

- Gal būt. Bet jūs pažiūrėkite čia...

Juodu atsisėdo šalia maketo ir pažvelgė į jį iš apačios. Išbraižytos kreida linijos rodė, kur išvedžioti išilgai lubų elektros laidai, kurių geriau nepaliesti.

- Šis fiberglasas labai elastingas, tikslios skylės neišmušime. Jis skeldėja ir trupa. Matot, jau įskilimai ištryškę į visas puses. Man atrodo, kad mes, tokiu būdu darydami angą, sudaužysime visą stogą.

- Oi, to negali būti,- pritarė Lourensas.- Gerai, tad šito būdo atsisakykime. Jeigu negalima pramušti, turėsime gręžti. Ant vamzdžio galo užsuksime gražtą taip, kad jį būtų galima lengvai nuimti. Beje, vamzdžiai paruošti?

- Beveik paruošti. Čia visi įrengimai standartiniai, išrasti nieko nereikia. Per kokias dvi-tris valandas ir užbaigsime.

- Ateisiu po poros valandų,- pasakė Lourensas.

Jis nemėgino pridurti (kitas vietoj jo taip būtų pasakęs): „Ir kad iki to laiko viskas būtų užbaigta.“ Jo žmonės darė, ką galėjo. Nei botagu, nei pyragu nepriversi prityrusius ir sąžiningus darbuotojus dirbti sparčiau, negu leidžia jų jėgos. Čia jokie raginimai nepadės. Be to, iki termino, kada turėjo pasibaigti "Selenėje" deguonies atsarga, dar buvo likę trys dienos. Po kelių valandų, jeigu viskas vyks sklandžiai, šis terminas bus pratęstas neribotam laikui.

Komodoras Hanstenas pirmasis pastebėjo grėsmingą pavojų, kuris nejučiomis sėlino prie jų. Kartą jis jau buvo su juo susidūręs, kai jam Hanimedė sugedo skafandras. Šio atsitikimo komodoras nenorėjo prisiminti, tačiau nė užmiršti negalėjo.

- Patai,- pašnibždomis pratarė jis, įsitikinęs, kad jų niekas jų negirdi.- Jūs pajutote, kad darosi sunkiau alsuoti?

Patas ne iš karto atsakė:

- Dabar, kai pasakėte, jaučiu. Tai, tur būt, dėl karščio.

- Aš iš pradžių irgi taip galvojau. Bet toliau, žiūriu, pažįstami simptomai, ypač tankesnis alsavimas. Mums gresia apsinuodijimas anglies dvideginiu.

- Tai negali būti. Deguonies turime dar dviem dienom, kad tik valytuvai nesutriktų.

- Man atrodo, jog kaip tik tas ir įvyko. Kaip šalinamas "Selenėje" anglies dvideginis?

- Orą valo cheminiai siurbtuvai. Jie labai paprasti, patikimi ir niekada negesdavo.

- Suprantu, bet čia jiems visai kitokios sąlygos. Matyt, kaitra bus paveikusi chemikalus. Ar yra koks būdas jiems patikrinti?

Patas pakratė galvą.

- Ne. Į jų patalpą galima patekti tik iš lauko pusės.

- Sju, brangute,- pasigirdo pavargęs balsas (nejaugi tai misis Šaster?).- Gal turite ką nuo galvos skausmo?

- Jei turite,- prasitarė ir kitas keleivis,- atneškite ir man.

Patas ir komodoras susižvalgė. Klasiški simptomai, lygiai kaip vadovėlyje...

- Kiek, jūsų manymu, mums beliko laiko? - tyliai paklausė Patas.

- Atsižvelgiant į mūsų jėgas - dvi ar trys valandos. Lourensas ir jo vyrai gali pasiekti mus geriausiu atveju per šešias valandas. Ir čia Patas suprato, jog tikrai myli Sju Vilkinz: pirmą akimirka jis pajuto ne baimę dėl savo gyvybės, o apmaudą ir kartėlį - Sju tiek iškentėjo, ir štai dabar, kada išgelbėjimas visai arti, ji turi mirti. .

.

18 SKYRIUS

Pabudęs nepažįstamame kambaryje, Tomas Lousonas iš pradžių nepajėgė suprasti, ne tik kur jis yra, bet ir kas jis toks. Svorio jautimas jam sakė, kad jis ne „Lagranže“. Bet ir ne Žemėje, trauka per daug maža. Vadinasi, tai ne sapnas: jis Mėnulyje. Ir jau yra apsilankęs toje nelemtoje Troškulio Jūroje...

Ir padėjęs rasti "Selenę"; jo galvos ir rankų dėka dvidešimt du žmonės jau nėra pasmerkti mirčiai. Kiek nuoskaudų ir širdgėlos jam teko patirti, užtat dabar jau pildosi svajonės dėl garbės. Pasaulis ilgai jį niekino, dabar skriauda bus išpirkta.

Kas iš to, kad visuomenė suteikė Tomui mokslo žinių, kurios prieš šimtą metų nedaug kam buvo prieinamos! Bet tai jau seniai savaime suprantamas dalykas: kiekvienas vaikas gali mokytis pagal savo gabumus ir polinkius. Civilizacijai pasidarė būtina ugdyti bei vystyti žmogaus talentą, bet koks kitas požiūris prilygtų savižudybei. Ir Tomui nė į galvą neatėjo padėkoti visuomenei už savo daktaro laipsnį: jinai, mat, pati savimi rūpinosi.

Bet vis dėlto tą rytą Tomas Lousonas be pirmakščio kartėlio ir cinizmo galvojo apie gyvenimą ir žmones. Sėkmė ir pripažinimas - didieji sielos gydytojai, o jis galėjo tikėtis ir vieno, ir kito. Bet dar svarbiau, kaip pasirodė, jam buvo kas kita: Dulkiavažyje-2, kada baimė ir abejonės vos nepalaužė Tomo, jis bendravo su žmogumi, kurį galėjo gerbti už protą ir drąsą.

Tiesa, tas truko neilgai, ir, gal būt, šis siūlas greitai nutruks, kaip ne kartą yra buvę praeityje. Tomas netgi norėtų, kad taip įvyktų, jis norėtų dar kartą įsitikinti, jog visi žmonės niekšai, pikti, egoistai. Jis negalėjo pamiršti savo vaikystės, visai kaip Čarlzas Dikensas, kurio sieloje nei pasisekimas, nei garbė nepajėgė nustelbti prisiminimų apie Gutalino fabriką, tiesiogine ir perkeltine prasme aptemdžiusi rašytojo jaunystę. Ir nors dabar Tomas Lousonas tarsis iš naujo pradėjo savo gyvenimą, jam dar reikėjo nueiti gana ilgą kelią, kad pasijustų lygiateisiu ir pilnaverčiu žmonių visuomenės nariu.

Išsimaudęs po dušu ir apsirengęs, jaunasis astronomas ant stalo pamatė Spenserio paliktą raštelį.

"Jauskitės kaip namie. Aš buvau priverstas skubiai išeiti. Mano vietoj čia lieka Maikas Grechemas. Paskambinkite jam telefonu 34-43, kai tik pabusite."

"Tartum aš galėjau paskambinti dar nepabudęs",- tarė sau Tomas: nes jis, per daug griežtai logiškai protaudamas, mėgo kabinėtis prie panašių kalbos netikslumų. Vis dėlto jis išpildė Spenserio prašymą, didvyriškai nugalėjęs norą pirmiau užsisakyti pusryčius.

Iš Maiko Grechemo Tomas sužinojo, jog jis pramiegojo šešias itin audringas valandas Portrorio istorijoje ir kad Spenseris išskrido "Auriga" prie Troškulio Jūros ir kad gyvenvietėje knibždėte knibžda reporterių, kurių dauguma ieško Tomo Lousono.

- Niekur neišeikite,- pasakė Grechemas (vardas ir balsas pasirodė Tomui pažįstami; tikriausiai, jis bus jį matęs vieną iš tų trijų retų kartų, kada jis buvo įsijungęs Mėnulio televizija).-Aš atvyksiu per penkias minutes.

- Bet aš mirštu iš alkio,- pasipriešino Tomas.

- Paskambinkite į paslaugų biurą ir .užsisakykite, ko panorėsite,- mes apmokame,- tik neišeikite iš kambario.

Tomas neišsėdė už tokį beatodairišką elgimąsi, kuris tik patvirtino, kad jis dabar didelis žmogus. Jį kur kas labiau supykino tai, kad Maikas Grechemas atvyko daug greičiau, negu jo užsakyti pusryčiai (kiekvienas Portrorio gyventojas galėjo jam tą išpranašauti). Ir teko astronomui prieš miniatiūrinę Maiko televizijos kamerą su tuščiu skrandžiu aiškinti dviem šimtams (kol kas tik dviem šimtams) milijonų žiūrovų, kaip jam pavyko aptikti "Selenę".

Jis puikiai susidorėjo su šiuo uždaviniu, ir jam tai padaryti padėjo neseniai buvę įvykiai ir alkis. Vos prieš keletą dienų kiekvienas reporteris, jeigu jam iš viso būtų pavykę prikalbėti Lousoną išdėstyti prieš televizijos kamerą "Selenės" ieškojimo infraraudonaisiais spinduliais principa, būtų paskendęs didžiai moksliskų frazių sraute. Tomas tada būtų išdrožęs lyg iš kulkosvaidžio paskaita, kurioje būtų buvę gausybė terminų, tokių kaip "kvantinis našumas", "juodųjų kūnų spinduliavimas" ir "spektrinis jautrumas", įtikindamas auditoriją, kad kalbama apie nepaprastai sudėtingą dalyką (ir tas visai teisinga), kurio nespecialistui neįmanoma suprasti (o tas visiškai neatitinka tiesos). O dabar jaunasis mokslininkas, nepaisydamas dieglių skrandyje, išsamiai ir kantriai atsakinėjo į Maiko Grechemo klausimus, parinkdamas žodžius, suprantamus daugumai žmonių. Visiems astronomijos mokslo atstovams, kuriems bet kada yra tekę patirti Tomo nagus, šis interviu buvo tikras atradimas. Sėdėdamas savo kabinoje "Lagranže-2", profesorius Kotelnikovas, pasibaigus laidai, viena fraze išreiškė savo kolegų nuomonę:

? Sakykit, ką norit, aš jo visai neatpažįstu!

Nemenkas žygdarbis sutalpinti į tarpinę "Selenės" kamerą septynis žmones, bet, kaip Patas jau buvo įrodęs, daugiau nebuvo kur surengti slaptą pasitarimą. Kiti keleiviai, žinoma, nenuvokė, kas atsitiko. Greitai sužinos. . .

Hansteno pranešimas susirinkusiųjų tarpe sukėlė nerimą, bet aplamai tas juos nelabai nustebino. Jie visi buvo protingi žmonės, ir patys ši tą nujautė.

- Mudu su kapitonu Hariu nusprendėme pirmiau pakalbėti su jumis,- paaiškino komodoras.- Jūs esate patys santūriausi iš visų keleivių ir pakankamai stiprūs, kad galėtumėte padėti mums, jeigu prireiks. Visa širdimi tikiuosi, kad to neprireiks, tačiau gali būti komplikacijų, kai visiems paskelbsiu.

? Ir tada? . .- paklausė Hardingas.

- Jeigu kas neištvers, sutramdykite jį,- ryžtingai atsakė komodoras.- Kai grįšime į kabina, stenkitės laikytis ramiai. Neišsiduokite, jog laukiate susirėmimo, nes tuo jį ir išprovokuosite. Jūsų uždavinys tuoj pat užgniaužti paniką, kad neišsiplėstų.

- Jūsų nuomone, gerai,- tarė daktaras Mekenzis,- kad niekas negalėtų net... hm, pasakyti ką nors artimiesiems atsisveikinant?

- Mes tai apgalvojome, bet kiek tam reikės laiko, ir po šito visi galutinai nusimins. O delsti negalima. Juo greičiau mes visi susigriebsime, juo daugiau turėsime šansų.

- Jūs tikite, jog dar esama vilties išsigelbėti? - paklausė Baretas.

- Taip,- atsakė Hanstenas,- nors nebandysiu pasakyti tiksliai, kiek ji didelė. Daugiau niekas nenori klausti? Brajenai? Juhansonai? . . Tada eime.

Jie sugrįžo į kabina ir susėdo į savo vietas. Kiti žiūrėjo į juos smalsiais, didėjančio nerimo kupiniais žvilgsniais. Hanstenas nebandė delsti.

- Turiu jums pranešti labai nemalonia žinia,- pasakė jis nutęsdamas.- Tikriausiai, visi pajutote, jog pasidarė sunkiau kvėpuoti, daugeliui ėmė skaudėti galvą. Atrodo, jog kaltas oras. Deguonies dar turime pakankamai, tačiau visa bėda, jog anglies dvideginis, kurį iškvepiame, kaupiasi kabinoje. Kodėl - kol kas nežinome. Aš manau, jog karštis sugadino cheminius siurbtuvus. Tačiau, ir sužinoję priežastį, mes negalime jos pašalinti.

Jis stabtelėjo atsikvėpti.

- Štai kas mūsų laukia: vis sunkiau bus alsuoti, padidės galvos skausmai. Aš nenoriu jūsų apgaudinėti. Jeigu gelbėtojai ir labai stengtųsi, jie prisikas iki mūsų ne greičiau, kaip per šešias valandas. O mes negalime tiek laukti.

Kažkas aiktelėjo. Hanstenas sąmoningai nepasižiūrėjo į tą pusę. Ir staiga kabinoje pasigirdo pratisas knarkimas su švilpesiu. Kitokiomis aplinkybėmis šitie garsai, be abejo, būtų sukėlę visų juoką. . . Laiminga misis Šaster: ji sau ramiai, nors ne visai tyliai, miegojo.

Komodoras prisitraukė į plaučius oro. Darėsi vis sunkiau kalbėti.

- Jeigu mūsų padėtis būtų visai beviltiška,- tęsė jis,- aš tiesiog nutylėčiau. Tačiau mes dar turime galimybę, ir teks ja pasinaudoti. Tai nelabai malonu, bet kitaip nėra. Mis Vilkinz, paduokite man ampulę su migdančiais vaistais.

Esant mirtinai tylai - net misis Šaster knarkimas buvo nutilęs - stiuardėsė padavė komodorui metalinę dėžutę. Hanstenas ją atidarė ir pasiėmė mažutį baltą cilindrą, primenantį cigaretę.

- Tikriausiai, jūs žinote,- pasakė jis,- jog taisyklėse reikalaujama visų kosminių laivų vaistinėlėse turėti šį vaistą. Jisai neskausmingas ir užmigdo dešimčiai valandų. Tik tas gali mus išgelbėti, nes miegant alsavimas sulėtėja du kartus. Mes dvigubai padidinsime savo oro atsargas. Tikėsimės, jog per šį laiką gelbėtojai mus pasieks. Bet vienas kuris turi būti ir palaikyti su jais ryšį. Geriau netgi du. Pirmiausia, kapitonas Haris; manau niekas neprieštaraus.

- O antrasis, matyt, jūs? - pasigirdo gana pažįstamas balsas.

- Man gaila jus nuliūdinti, mis Morli,- tarė komodoras Hanstenas, visiškai nepykdamas (kam pradėti vaidus, kai viskas nuspręsta),- bet kad nebūtų nesusipratimų. . .

Ir nespėjus niekam susigaudyti, kas čia darosi, jis prisispaudė ampulę prie rankos žemiau alkūnės.

- Iki pasimatymo po dešimties valandų,- aiškiai pasakė Hanstenas, atsisėdo į artimiausią sėdynę ir pasinėrė užmarštin.

„Dabar mano eilė tvarkyti",- pagalvojo Patas, stodamasis. Jam taip ir knietė pažerti keletą "šiltų" žodelių mis Morli, bet čia pat suprato, kad tik sugadins įspūdį, kurį padarė išmintingas komodoro poelgis.

- Aš šio laivo kapitonas,- ištare jis griežtai.- Nuo šios akimirkos aš įsakinėju.

- Tik ne man,- atkirto nepalenkiamoji mis Morli.- Aš užmokėjau už bilietą ir naudojuosi savo teise. Ir aš kategoriškai atsisakau pasinaudoti šia jūsų išmone.

"Na ir charakteris, kad nelabasis ją nudangintų!" Patą šiurpas nukratė, pagalvojus, kas bus, jeigu ji tikrai užsispirs. Dešimtį valandų vienu du su mis Morli, neturint daugiau kam žodį tarti. . .

Jis apžvelgė penkis „tvarkos saugotojus". Arčiausiai prie mis Morli sėdėjo inžinierius iš Jamaikos Robertas Brajenas. Jis tik laukė ženklo veikti, bet Patas vis dar tikėjosi išvengti rimtų konfliktų.

- Nesiginčysiu dėl teisių,- tarė jis,- bet, jeigu perskaitysite, kas parašyta smulkiu šriftu jūsų bilietuose, įsitikinsite, kad avarijos atveju galiu reikalauti iš jūsų besalygiškai paklusti. Ir tas tik jūsų labai. Aš pats geriau sutinku miegodamas laukti gelbėtojų.

- Aš taip pat,- netikėtai įsiterpė profesorius Džajavardenas.- Komodoras buvo teisingas, tai padės mums sutaupyti orą. Kitos išėitės nėra. Mis Vilkinz, prašom, duokite man ampulę!

Rami jo žodžių logika padėjo nuraminti aistras, juo labiau, kad profesorius lengvai ir greitai užmigo. ,,Du jau miega, beliko aštuoniolika",- pagalvojo Patas.

- Negaiškite laiko,- tarė jis garsiai.- Jūs galėjote įsitikinti, jog šie vaistai visai neskausmingi. Kiekvienoje ampulėje įtaisytas miniatiūrinis švirkštas, tačiau jūs nepajusite net mažiausio bakstelėjimo.

Sju jau pradėjo dalinti iš pažiūros nekalčiausius cilindrukus, ir kai kurie keleiviai jais nedelsiant pasinaudojo. Pirmiausia Irvingas Šasteris (jis su jaudinančiu atsargumu prispaudė ampulę prie miegančios žmonos rankos), po jo paslaptinę misteris Redlis. Liko penkiolika. .. Kas toliau?

Sju priėjo prie mis Morli. "Dėmesio,- pasakė sau Patas,- jeigu ji dar nusiteikusi skandalyti..."

Taip ir buvo.

- Negi aš nepakankamai aiškiai esu pasakiusi, jog neimsiu jokių migdomųjų vaistų? Pasiimkite tą savo ampulę.

Robertas Brajenas buvo besistojas, bet čia pasigirdo pašaipus Devido Bareto balsas.

- Aš jums paaiškinsiu, ko ji taip spiriasi, kapitone,- pasakė jis aiškiai mėgaudamasis leidžiamąja strėle.- Pagarbioji ledi baiminasi, kad jūs nepasinaudotumėte jos bejėgiškumu, kai ji miegos.

Akimirkai mis Morli iš pykčio neteko žado, jos skruostai užsiplieskė raudoniu.

- Niekas dar šitaip nėra manęs ižeidęs. . .- vos ištarė ji pagaliau.

- Mane taip pat, madam,- pridūrė Patas.

Ji apžvelgė visus į ją žiūrinčiųjų veidus. Dauguma keleivių išsilaukė rimti, bet kai kurie kandžiai šypsojosi. Ir mis Morli suprato, jog belieka tik viena išėitis.

Jinai suglebo savo sėdynėje. Patas lengviau atsiduso. Su likusiais bus paprasčiau. ..

Staiga jis pastebėjo, kad misis Viljams, kurios gimimo dieną jie taip kukliai atšventė prieš kelias valandas, nustėrusi žiūrėjo į sugniaužta rankoje ampulę. Ją sukaustė baimė. Sėdįs šalia jos vyras jau miegojo. Nelabai galantiška palikti gyvenimo draugę likimo valiai, pagalvojo Patas.

Jam nespėjus ką nors sugalvoti, įsikišo Sju.

- Atleiskite man, misis Viljams, aš suklydau ir padaviau tuščią ampulę. Leiskite man ją atsiimti.. .

Viskas buvo padaryta taip meistriškai ir tiksliai, tarsi koks triukas scenoje. Sju ėmė - arba pavaizdavo, kad ima,- ampulę iš suglebusių misis Viljams rankų, tuo metu nepastebimai palietė nusigandusios moteriškės riešą, ir ši beregint užmigo.

Pusė keleivių jau miegojo. Atvirai kalbant, Patas nesitikėjo, kad viskas taip sklandžiai eisis. Komodoras veltui nerimavo, ,,baudėjų būrys" pasirodė nereikalingas.

Truputį vėliau kapitonas Haris suprato, kad paskubėjo džiaugtis. Ne, komodoras žinojo, ką daro. Mis Morli buvo ne vienintelė atkakli pacientė.

Ne mažiau kaip dveji metai buvo praėję nuo to laiko, kai Lourensas buvo paskutinį kartą išengęs į iglu. Tada jis buvo pradedantis karjerą inžinierius, dirbo statybose ir savaitėmis gyveno iglu, tarpais net užmiršdamas, kas tai yra tikrojo namo sienos. Aišku, nuo to laiko daug kas patobulėjo. Dabar būste, kuris tilpo lagamine, buvo galima įsikurti visai jaukiai.

Priešais jį stovėjo vienas paskutinių „Gudjir XX“ markės pavyzdžių šešiams žmonėms. Iglu viduje galima būti, kiek nori. Svarbu, kad būtų tiekama elektra, vanduo, oras, būtų pakankamai maisto, o visa kita yra pačiame iglu komplekte. Konstruktoriai net pramogomis pasirūpino: joje yra mikrobiblioteka, radijas ir video-aparatūra. O tas visiškai nebereikalinga prabanga, nors tą atkakliai tvirtina revizoriai. Kosmose nuobodulys iš tikrųjų gali būti mirtinas. Nuo jo nemirštama taip greitai, kaip kad, sakysime, sugedus oratiekiui, bet taip pat neišvengiamai, ir ši mirtis gali būti kur kas baisesnė. . .

Lourensas pasilenkė, įeidamas į perpuolio kamerą. Jis prisiminė senąsias iglu, į kurias reikėdavo patekti rėplomis. Sulaukęs signalo "slėgimas suvienodintas", jis išžengė į didįjį pusrutulį.

Tas pats jausmas lyg būtum atsidūręs viduryje baliono - o juk iš esmės taip ir yra. Jis matė tik dalį interjero: patalpa buvo pertvarstyta lengvomis širmomis (taip pat patobulinimas; anksčiau buvo galima atsiskirti tik vienoje vietoje - už užuolaidos, atitverusios tualetą). Viršum galvos, trijų metrų aukštyje iš palubės ant elastingų laidų buvo nukarę šviestuvai ir dirbtinio klimato įtaisai. Išilgai lygiai išgaubtos sienos buvo įrengtos metalinės lentynos. Dar ne visiškai ištiesintos... Už artimiausios širmos kažkieno balsas lėtai skaitė inventorius apyrašą, kitas balsas kas kelios sekundės atsakinėjo: "Yra."

Lourensas apėjo širmą ir pateko į miegamąją sekciją. Dviejų aukštų lovos taip pat nebuvo sudėtos kaip reikiant. Ir nebūtina: dabar tikrinama, ar viskas yra. Po to iglu supakuos ir tučtuojau nugabens į gelbėjimo vietą. Lourensas nenorėjo trukdyti. Nuobodus darbas, bet būtinas (beje, Mėnulyje daug tokių darbų). Už menkiausią klaidą čia paskiau gali tekti kam nors užmokėti gyvybę.

Baigus sutikrinti, vyriausiasis inžinierius paklausė:

- Tai pati didžiausia iglu mūsų sandėlyje?

- Pati didžiausia, kuria galima naudotis,- pasigirdo atsakymas.- Dar yra „Gudjir XIX“ dvylikai žmonių, bet jos pradurtas išviršinis apvalkalas, ir jį reikia užtaisyti.

- Per kiek laiko galima pataisyti?

- Per kelias minutes. Tačiau, išduodami tokią iš sandėlio, mes turime ją išbandyti - eksploatuoti dvylika valandų.

Kartais žmogus, pats nustatęs taisykles, yra priverstas jas pažeisti.

- Mes negalime šitiek laukti. Uždėkite dvigubą lopa ir greitai patikrinkite, ar neina oras. Jeigu ja bus įmanoma naudotis, išduokite. Aš pasirašysiu dokumentus.

Rizika nedidelė, o didelė iglu gali praversti. Jinai turi apsaugoti nuo šalčio ir vakuomo dvidešimt du žmones, kai jie bus iškelti į viršų.

Nelaikysime juk visų skafandruose, kol nugabensime iki paties Portrorio. „Pyp, pyp“- supypsėjo ties kairiaja Lourenso ausimi. Jis paspaudė tumblerį prie juosmens.

- Vyriausiasis Ertsaido inžinierius klauso.

? Pranešimas iš "Selenės",- raportavo silpnas, bet aiškus balsas.- Labai skubu, tenai komplikacijos.

19 S K Y RIU S

Iki šiol Patas kažkaip ir nepastebėjo keleivio, kuris sėdėjo, sunėręs ant krūtinės rankas, sėdynėje 3-D prie lango. Teko gerai pagalvoti, kol pradėjo prisiminti jo pavardę. Bidleris, ar kaip ten? Ne, Balduras, Hansas Balduras. Iš pirmo žvilgsnio jis atrodė ramaus, drausmingo turisto pavyzdys.

Taip, jis ir dabar laikėsi ramiai, bet pavyzdžiu jo laikyti jau nebuvo galima: Balduras nemiegojo. Jis sėdėjo suakmenėjusiu veidu, tarsi nieko

aplank nepastebėdamas, ir tik skruostai virpčiojo, išduodami vidinę jo būklę.

- O jūs ko laukiate, misterį Baldurai? - paklausė Patas Haris tyčia ramiu balsu, nes jautė turįs tvirtą moralinę ir fizinę paramą. . . Nesakytum, kad Balduras atrodė stipruolis, bet gimusio Mėnulyje Pato muskulai galėjo neatlaikyti, jeigu tektų rimtai susigrumti.

Balduras tik pakratė galvą ir toliau atkakliai žiūrėjo į langą, lyg tenai dar ką matytų, be atsispindėjusio savo paties veido.

- Jūs nepriversite mane priimti šią šlykštynę, aš atsisakau,- pasakė jis su aiškiai girdimu akcentu.

- Aš nė nesiruošiu versti,- atsakė Patas.- Bet argi jūs nesuprantate, jog tai daroma jūsų pačių labui? Ir kartu kitų. Kas jums kliudo?

Balduras delsė atsakyti, tarsi ieškodamas žodžių.

- Tai. . . tai prieštarauja mano principams,- ištarė jis pagaliau.- Taigi. Mano religija neleidžia man daryti injekcijas.

Patas kažkur buvo girdėjęs, jog esama žmonių, skrupulingai žiūrinčių į tokius dalykus. Bet Balduras? Ne. Šitas žmogus kalba netiesą. Kodėl?

- Leiskite man paklausti? - kažkas prašneko už Pato nugaros.

- Prašom, misterį Hardingai,- tarė Patas, tikėdamasis, jog tai padės jam išsisukti.

- Jūs sakote misterį Baldurai,- kalbėjo Hardingas tokiu tonu, lyg jis toliau apklausintų misis Šaster (kaip seniai šitas buvo!)-, jog negalite leisti daryti bet kokias injekcijas. Bet jūs nesate gimęs Mėnulyje, o patekti čionai, išvengus karantininių įstaigų, neįmanoma. Kaip čia jūs sugebėjote išsisukti nuo privalomųjų skiepimų?

Balduras į tai reagavo staigiai ir karštai.

- Ne jūsų reikalas,- atrėžė jis.

- Čia tiesa,- nuolankiai pritarė Hardingas.- Aš tik norėjau padėti išsiaiškinti.- Jis priėjo prie Balduro ir ištiesė kairę ranką.- Leiskite pasižiūrėti į jūsų skiepimų liudijimą?

"Et, prašovė,"- tarė sau Patas. Lyg būtų galima be prietaisų perskaityti magnetinį Tarpplanetinės medicinos valdybos liudijimų įrašą! Jeigu Balduras susigriebs ir.. . Taip, ką jis tada darys?

Tačiau Balduras nieko nesuspėjo padaryti. Jis vis dar žiūrėjo į Hardingo kairės rankos plaštaką, tuo tarpu šis žaibo greitumu mostelėjo dešine ranka. Patas iš karto net nesuprato, kas įvyko. Hardingas veikė taip pat vikriai, kaip neseniai prieš tai Sju susidorojo su misis Viljams. Tiesa, jis, dešinės rankos plaštaka trinktelėdamas Baldurai į sprandą, padarė kur kas didesnę įspūdį. Mikliai suveikta - nors Patui Hariui šitoks mitrumas nepatiko.

- Penkiolika minučių bus ramus,- atžariai pasakė Hardingas, žiūrėdamas į susmukusį sėdynėje Baldurą.- Prašom, duokite ampulę... Dėkui.

Ir jis prispaudė ampulę prie rankos užsispyrėliui, jau užmigdytam stipraus smūgio.

Aš vėl paleidau iš savo rankų iniciatyvą, pagalvojo Patas. Jis buvo dėkingas Hardingui už pareigingumą, bet geriau būtų, kad jis būtų pasireiškęs kitu būdu.

? Kas čia yra? - paklausė Patas nesuprasdamas.

Hardingas atsmakė kairiąją Balduro rankovę ir pasuko jo ranką: palei riešą buvo šimtų injekcijų žymės.

? Ar žinote, kas šičia? - tyliai paklausė jis.

Patas papurtė galvą. Senutės Žemės ydos nukeliavo į Mėnulį, ne visos iš karto, bet vis dėlto nukeliavo.

- Nenuostabu, kad šis vargšelis nenorėjo prisipažinti. Matyt, jis jau nepakentė tų injekcijų. Sprendžiant iš žymių, gydyti jis buvo pradėtas visai neseniai. Tikiuosi, jog nebūsiu tam pakenkęs. Na, nieko, kad tik gyvas išliktų.

- Kaip jį praleido karantinas?

- Tokiems yra specialus skyrius. Medicinos paslaptis: kad būtų galima padaryti skiepijimus, hipnotizuotojas laikinai panaikina įteigtąjį draudimą. Šitų narkomanų yra daugiau, negu jūs galvojate, o kelionė į Mėnulį įtraukiama į gydymo kursą. Taip sakant, aplinkos pakeitimas. Patas norėjo dar šį tą išsiaiškinti, bet jie ir taip buvo sugaišę nemažai brangių minučių. Ačiū dievui, visi keleiviai, išskyrus „tvarkos saugotojus“, jau buvo sumigę. Gal būt, akivaizdi dziudo (ar kaip jis ten vadinasi) pamoka suteiks jiems šiokia tokia naudą. ..

- Aš jums daugiau nereikalinga,- pasakė Sju, nenoromis šypsodamasi.- Kol kas, Patai. Pabudink mane, kai viskas bus pasibaigę.

- Kai bus pasibaigę, pažadinsiu,- pažadėjo jis, atsargiai guldydamas ją ant grindų tarp sėdynių. Ir pridūrė, matydamas, kad Sju akys užsimerkė: - Arba niekad.

Kelias sekundes Patas dar žiūrėjo į ją, po to susitvardė ir atsitiesė. Jis praleido progą pasakyti Sju, ką norėjo. O, gal būt, ir paskutinę. .. Jam burna išdžiūvo: karštligiška stengdamasis ryti, kapitonas Haris atsigrėžė į penkis nemiegančiuosius. Reikėjo išspręsti dar vieną uždavinį, ir Devidas Baretas netruko jį priminti.

- Na, kapitone,- pasakė jis.- Neverskite mus spėlioti. . . Kurį išsirinkote sau draugu? Patas padavė kiekvienam po ampulę.

- Ačiū visiems už pagalbą,- tarė jis.- O į jūsų klausimą... Žinau, tai gali atrodyti melodramiška, bet taip bus geriau: iš šitų penkių ampulių tik keturios su migdomaisiais vaistais.

- Tikiuosi, manoji taip pat,- pasakė Baretas. Jis atspėjo. Hardingas, Brajenas, Juhansonas taip pat bematant užmigo.

- Aišku,- tarė daktaras Mekenzis.- Man kartu budėti. Aš patenkintas jūsų pasirinkimu. Arba čia atsitiktinumas?

- Prieš atsakydamas jums,- tarė Patas,- turiu pranešti į Portrorį, kas čia įvyko.

Trumpas Pato Hario raportas sukėlė Portroryje samyšį. Netrukus į pokalbį įsitraukė vyriausiasis inžinierius Lourensas.

- Jūs gerai padarėte,- pasakė jis, išklauses Pata. Net jeigu viskas vyks sklandžiai, greičiau kaip per penkias valandas iki jūsų neprisikasime. Išsilaikysite?

- Už mudu atsakau,- atsakė Patas.- Mes dar turime deguonies balioną prie skafandro. Tačiau keleiviai...

- Jums belieka viena: stebėti jų alsavimą ir prireikus pastiprinti deguonies gurkšniu. Mes čia padarysime viską. Dar ką sakysite?

Patas truputį pagalvojo.

- Nieko,- atsakė pavargusiu balsu.- Šauksiu jus kas penkiolika minučių. Viskas.

Jis atsistojo sunkiai, nuovargis ir apsinuodijimas anglies dvideginiu jam buvo sukaustę sąnarius, ir kreipėsi į Mekenzį.

- Taigi, daktare, padėkite man paimti skafandrą.

- O aš buvau jį visai pamiršęs, ot galva!

- Aš prisibijojau, kad kas iš keleivių jo neprisimintų. Jie negalėjo skafandro nepastebėti, eidami per perpuolio kamerą. Bet taip jau lemta, kad žmonės nepamato to, kas jiems nosį bado.

Siurbtuvo dėžutę ir balioną buvo galima nuo skafandro nuimti per kelias minutes. Kvėpavimo aparatas buvo tyčia taip sukonstruotas, kad jį galėtum greit išmontuoti, prireikus panaudoti dirbtiniam kvėpavimui. Jau kelintą kartą Patas pagalvojo, kokie išradingi bei toliaregiai buvo inžinieriai ir technikai, sukūrę "Selenę". Kai ką dar būtų galima patobulinti, yra ir nedidelių trūkumų, bet tai vieni niekai.

Pilkame metaliniame balione slypėjo visa diena gyvenimo. Juodu - vieninteliai nemiegantieji žmonės "Selenėje"- pažvelgė viens į kitą ir beveik kartu ištarė:

- Pirma jūs.

Abu santūriai šyptelėjo, tada Patas tarė:

- Gerai, nesiginčysiu.

Ir prisidėjo kaukę sau prie veido.

Deguonis... Tartum gairus jūros vėjelis po tvankios vasaros dienos arba kalnų pušų dvelkimas, įsiveržęs į tarpeklio tvanką! Patas neskubėdamas keturiskart giliai įkvėpė, smarkiai iškvėpdamas, kad išpūstų iš plaučių anglies dvideginį. Ir tarsi taikos pypkę jis perdavė kvėpavimo aparatą Mekenziui.

Keturi įkvėpimai gražino kapitonui jėgas ir nuplėšė voratinklį, kuris jau buvo pradėjęs traukti jo smegenis. Arba čia tik psichologinis poveikis? Negi gali keli kubiniai centimetrai deguonies taip smarkiai paveikti? Šiaip ar taip, bet jis pasijuto visiškai kitas žmogus. Galima dabar ištvirti penkias valandas, o gal net daugiau.

Po dešimties minučių Patas visai pažvalėjo: visi miegantieji alsavo normaliai -- lėtai, bet lygiai. Davęs kiekvienam įkvėpti deguonies, jis vėl išsišaukė Bazę.

- Aš "Selenė", raportuoja kapitonas Haris. Mudu su daktaru Mekenziu jaučiamės gerai, keleiviai taip pat atrodo normaliai. Lieku pasiruošęs priėmimui, pašauksiu jus vėl sutartu laiku.

- Jūs supratau. Luktelkite, su jumis nori pakalbėti agentūrų atstovai.

- Atleiskite,- atsakė Patas,- aš jau pranešiau viską, ką galėjau, mano rankose dvidešimt žmonių. "Selenė" pasikalbėjimą baigė.

Aišku čia buvo tik dingstis, ir, be to, nelabai įtikinama. Patas Haris pats nesuprato, kodėl jis taip darė. "Rado jie, mat",- staiga jį pagavo visai jam nebūdingas pykčio priepuolis: -"neleis net numirti ramiai!" Bet Patas nežinojo, kad vos už penkių kilometrų stovi paruošta televizijos kamera, jis, tikriausiai, būtų dar griežčiau atkirtęs.

- Jūs neatsakėte į mano klausimą, kapitone,- atsargiai, priminė daktaras Mekenzis.

- Į kokį klausimą? Ak, taip! Ne, tai nebuvo atsitiktinumas. Mes su komodoru nusprendėme, kad iš visų keleivių jūs esate naudingiausias mums žmogus. Jūs mokslininkas, pirmasis pastebėjote perkaitimo pavojų - ir, mums paprašius, išlaikėte tai paslapyje.

- Gerai, pasistengsiu pateisinti pasitikėjimą. Aš dabar jaučiuosi gana žvaliai. Tur būt, deguonis padeda. Bet dabar svarbiausia, ar ilgam jo užteks?

- Dviem žmonėms - dvylikai valandų. Per tą laiką dulkiavažiai turėtų atvykti. Tačiau mums, matyt, teks didžiąją deguonies dalį atiduoti kitiems. . . Gal ir neužteks. . .

Sėdėjo juodu, sukryžiaavę kojas, ant grindų šalia vairuotojo sėdynės, balionas stovėjo tarpe jų. Čia vienas, čia kitas prisidėdavo prie veido kaukę. Du įkvėpimai - ir viskas. "Niekada nemaniau,- galvojo Patas,- kad tapsiu nuvalkiotos televizijos spektaklio kosmine tematika scenos veikėjas." Deja, tai per dažnai pasitaikydavo tikrovėje, kad dar atrodytu įdomu. Ypač kai pats pakliūvi į bėdą.

Juodu (o blogiausiai atveju vienas kuris iš jų), galėjo tikėtis išsigelbėti, reikėjo tik numoti ranka į kitus. Bet ar tik šitaip neatsitiks, jog, besistengdami išgelbėti dvidešimt savo draugų, jie ir save pražudys?

Logika prieš sąžinę. Ginčas toli gražu ne naujas, galimas ne tik kosminiame amžiuje, o senas, kaip žmonija. Gana dažnai praeityje grupelės žmonių, atkirstos nuo likusio pasaulio, susidurdavo akis į akį su mirtimi, stokojant vandens, maisto arba šilumos. Dabar trūksta deguonies, bet esmė vis ta pati.

Kartais neišlikdavo nė vienas, kitąsyk išsigelbėdavo vos saujelė, kurie paskui iki gyvenimo galo ieškodavo pasiteisinimo. Ką galvojo Nantuketo gatvėmis vaikščiodamas Džordžas Polardas, banginių žvejybos laivo „Eseks“ kapitonas, slegiamas žmogėdros nuodėmės? Patas nežinojo šitos

istorijos, įvykusios prieš du šimtus metų; pasaulis, kuriame jis gyveno, buvo per daug užsiėmęs savų legendų kūrimu, kad jam rūpėtų Žemės padavimai.

Bet Patas buvo apsisprendęs. Jis žinojo, kad ir Mekenzis taip pat galvoja. Juodu - ir vienas, ir kitas - negalėtų užmušti draugo dėl paskutinio gurkšnio deguonies. O jeigu tektų susiremti?

- Ko jūs šypsotės? - paklausė Mekenzis.

Patui atsileido nejučiomis įsitempę muskulai. Vien tik pasižiūrėjus į šį plačiapetį australų mokslininką, širdyje darėsi gera ir ramu. Jis visai kaip Hanstenas, tik truputį jaunesnis už komodorą. Esama žmonių, kuriais iškart pasitiki, pajunti, kad jais galima pasikliauti.

- Atvirai kalbant,- tarė Patas, dėdamas ant grindų kaukę,- aš dabar pagalvojau, jog vargu ar galėčiau jums pasipriešinti, jeigu nuspręstumėte pasiimti balioną sau.

Mekenzis iš pradžių nustebo, paskui ėmė šypsotis.

- Jūs visi, gimę Mėnulyje, kitais kažkaip nepasitikite. . .

- Aš nejaučiu jokio nepasitikėjimo,- prieštaravo Patas.- Vis tik protas svarbiau, negu jėga. Ir juk ne mano kaltė, kad aš užaugau čia, kur gravitacijos laukas šešiskart silpnesnis už jūsiškį. Beje, iš ko jūs nustatėte, kad aš esu gimęs Mėnulyje?

- Visų pirma, jūsų kūno sandara. Visi selenitai aukšti ir liekni. Ir odos spalva: jokios kvarco lempos neatstos natūralios saulės.

- Jūs tikrai negalite skūstis įdegimo stoka,- šyptelėjo Patas.- Naktį jūsų nė nepastebėsi, kol nesusimuši kaktomis! Tarp kitko, kodėl jūsų tokia pavardė - Mekenzis?

Patas Haris tik iš nuogirdų žinojo apie rasinius prietarus, dar ne visai išnykusius Žemėje, ir šito jis paklausė visiškai ramiai, neturėdamas jokios užkulisinės minties.

- Misijonieriai suteikė ją mano seneliui, jį krikštydami. Nemanau, kad mano pavardėje slypėtų kokia nors užuomina... į . . . į mano kilmę. Kiek man žinoma, aš grynakraujis abo.

- Abo? ..

- Aborigenas. Mūsų tauta buvo apgyvendinusi Australiją, iki ten atvyko baltieji. Tolesni įvykiai buvo gana liūdni.

Patas nebuvo didelis Žemės istorijos žinovas; panašiai, kaip ir dauguma selenitų, jis manė, kad iki 1967 metų lapkričio 7 d., kada rusai taip efektingai atšventė savo revoliucijos penkiasdešimtmetį, didelių įvykių iš viso Žemėje nebuvo.

- Be abejo prasidėjo karas?

- Koks ten karas. . . Mūsų ginklai buvo ietys ir bumerangai, o jų - šautuvai. O tuberkuliozė, o venerinės ligos? . . Mums prireikė pusantro šimto metų, kad atsikvošėtume po šio smūgio. Tik pradėdant tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimtais metais, vietinių gyventojų skaičius ėmė didėti. Dabar aborigenų apie šimtas tūkstančių, beveik tiek pat, kiek mūsų buvo, kai i Australiją teikėsi atvykti jūsų protėviai.

Mekenzis kalbėjo šiuos žodžius bešališkai, jie buvo tariami su jumoru ir be mažiausio priekaišto, tačiau Patas vis dėlto nusprendė neprisiimti kaltės už savo Žemės protėvių piktadarybes.

- Nesmerkite manęs už tai, kas vyko Žemėje,- tarė jis.- Aš niekuomet ten nebuvau ir nebūsiu - nepakenčiu traukos. Bet aš esu daug kartų žiūrėjęs į Australiją per teleskopą. Širdyje aš myliu šią šalį: mano tėvai išskrido į kosmosą iš Bumeros.

- O mano protėviai ją pavadino "bumera"- laidykle ietims svaidyti.

- Ar kas iš jūsų tautos,- Patas kruopščiai stengėsi parinkti žodžius,- dar gyvena primityviomis sąlygomis? Atrodo, jog kai kuriose Azijos srityse dar yra išsilikusių praeities atgyvenų.

- Senoji gentinė santvarka išnyko. Tai vyko gana sparčiai, vos tik Afrikos šalys ėmė kritikuoti Australiją Suvienytųjų Nacijų

Organizacijoje. Ne visai teisingai, mano nuomone, tačiau aš pats visų pirma australietis, o tik paskui aborigenas. Reikia pripažinti, jog baltieji mano tėvynainiai dažnai elgėsi labai kvailai. Pavyzdžiui, jie mus laikė protiškai atsilikusiais. Iki praeito šimtmečio pabaigos kai kas iš jų žiūrėjo į mus, kaip į akmens amžiaus laukinius. Tiesą sakant, mūsų materialinė kultūra išties buvo primityvi, bet apie žmones to sakyti negalima.

Atrodytų, jog ne laiku jie pasišovė svarstyti gyvenimo būda, tiek tolimą „Selenei“ ir laiko, ir erdvės mastu. Tačiau Patas nelaikė šio pokalbio keistu. Penkias valandas, o gal ir daugiau, jis ir Mekenzis turės vaikyti snaudulį ir prižiūrėti dvidešimt draugų. Reikia kažkaip užimti vienas kitą.

- Bet jeigu jūsų tauta nebuvo primityvi - beje, jus jau niekaip nepavadinsi laukiniu,- kaip baltieji tai sugalvojo?

- Paprastas paikumas ir dar išankstinis nusistatymas. Visų paprasčiausia pasakyti apie žmogų, kuris nemoka skaityti, rašyti ir gerai kalbėti angliškai, kad jis siauraprotis. Pavyzdžių toli ieškoti nereikia. Mano senelis, pirmasis Mekenzis, išgyveno iki dutūkstantųjų metų, bet mokėjo skaičiuoti tik ligi dešimties. O visišką Mėnulio užtemimą jis apibūdindavo taip: „Jėzaus Kristaus žibalinė lempa visai prigeso,“ Aš moku išreikšti diferencialinėmis lygtimis Mėnulio orbitą, bet tas dar nerodo, jog aš protingesnis už senelį. Sukeiskite mudviejų gyvenimo laikotarpius - gal būt, jis būtų geresnis fizikas, negu aš. Nevienodos aplinkybės ir galimūnai, čia ir visa esmė. Senelis neturėjo progos išmokti skaičiuoti, man nereikėjo auginti šeimą dykumoje - o tai darbas sunkus, reikalaujantis didelio sugebėjimo.

- O gal kuris jūsų senelio įgūdis praverstų mums čia dabar,- susimąstęs prakalbėjo Patas.- Mums juk iš esmės tas pats uždavinys - išgyventi dykynėje.

- Tur būt, šis palyginimas tinka. . . Nors kažin, ar mes turėtume naudoti iš bumerango ir lazdelių ugniai įdegti. Gal tik iš magiškųjų ritualų? Deja, jų nemoku. Be to, labai abejoju, ar Arnhehlendo genčių dievų valdžia gali siekti Mėnulį.

- O jums niekada negailėjo, kad išnyko jūsų tautos papročiai ir gyvenimo būdas? - tęsė Patas.

- Argi galima gailėti to, ko nepažįsti? Aš išmokau dirbti su skaičiavimo mašina daug anksčiau, negu pirmą kartą pamačiau koroborį. . .

- Ką?

- Tai genties ritualinio šokio pavadinimas. Tarp kitko, pusė šokėjų buvo studentai etnografai. Taigi, aš neturėjau ir neturiu jokių romantinių iliuzijų, kurios verstų mane idealizuoti primityvų gyvenimą ir garbinguosius laukinius. Mano protėviai buvo puikūs žmonės, ir aš nė kiek jų nesigėdinu, tačiau dėl geografinių sąlygų jie buvo priversti atiduoti visas jėgas, kad tik gyvi išliktų, o civilizacijai jau nieko nebelikdavo. Tad kažkokia prasme net gerai, kad atvyko baltieji, nors jie ir turėjo žavų paprotį pardavinėti mums užnuodytus miltus, kada jiems buvo reikalinga mūsų žemė.

- Užnuodytus miltus?

- Žinoma. Kodėl jūs stebitės? Tas buvo daugiau kaip prieš šimtą metų iki Osvencimo.

Mekenzio žodžiai privertė Patą susimąstyti. Pagaliau jis pažvelgė į laikrodį ir, aiškiai palengvėjusia širdimi, pasakė:

? Laikas kalbėtis su Baze, bet pirmiau pasižiūrėsime, kaip keleiviai.

20 SKYRIUS

Pripučiamos iglu ir kitos gudrybės, įgalinančios patogiai gyventi Troškulio Jūroje, palauks, kalbėjo sau Lourensas. Dabar reikia nuleisti į

dulkialaivį oratiekį. Kol kas teks inžinieriams ir technikams padūsuoti su skafandrais. Bet jiems neilgai teks vargti. Jeigu per penkias-šešias valandas oro neivės, galės suktis sau atgal, palikę „Selenę“ pasauliui, kuriuo vardu ji pavadinta.

Portrorio dirbtuvėse buvo daromi niekieno neapdainuoti ir neįamžinti improvizacijos stebuklai. Buvo išmontuotas ir pakrautas į roges oro valymo įrenginys, įskaitant balionus su skystu deguonimi, drėgmės ir anglies dvideginio siurbtuvus, temperatūros ir slėgimo reguliatorius. Tas pats buvo padaryta ir su nedidelėmis gręžimo staklėmis, atgabentomis vietinio susisiekiimo raketa iš Klavio, kur buvo įsikūrę geofizikai. Buvo pakrauti taip pat specialiai tam pritaikyti vamzdžiai. Vargas, jeigu jie netiks: perdirbti jau nebus kada. . .

Lourensas neragino žmonių. Jis žinojo, kad jų skubinti nereikia. Vyriausiasis inžinierius laikėsi nuošaliai, žiūrėdamas, kaip kraunami įtaisai į roges. Jis stengėsi numatyti visas povandenines uolas. Kokių įrankių gali prisireikėti? Ar užteks atsarginių dalių? Ar ne geriau plaustą pakrauti paskiausia, kad būtų galima jį pirmutinį nuimti? Ar nepavojinga paleisti į "Selenę" deguonį, kol nebus įrengtas ištraukiamasis vamzdis? Šitie ir šimtai kitų klausimų - kai kurie antraeiliai, kiti esminiai - sukosi jo galvoje. Kelis kartus jis kreipėsi į Pata, norėdamas gauti techninės informacijos: koks kabinoje slėgimas, kokia temperatūra, ar nenuplėštas avarinis kabinos vožtuvas (paaiškėjo, kad ne, tačiau jį, matyt, buvo užkimšusios dulkės), kurioje vietoje geriau gręžti stogą. Ir kiekvieną kartą Patui atsakyti vis buvo sunkiau.

Portrorijoje knibždėjo reporterių, kurie buvo užgrobę pusę radijo ir televizijos kanalų tarp Žemės ir Mėnulio, bet vyriausiasis inžinierius atsisakydavo su jais kalbėtis, apsiribodamas vien trumpu pareiškimu, kas buvo įvykę ir ko numatoma imtis. Pranešimas spaudai ir radijui - administracijos atstovų darbas. Jie privalo pasirūpinti, kad jis galėtų netrukdomas dirbti. Lourensas taip ir pasakė "Mėnulio turistu" viršininkui ir po to, nelaukdamas jo prieštaravimo, padėjo ragelį. Iš tikrųjų, vyriausiasis inžinierius neturėjo kada pažvelgti į televizoriaus ekraną, tačiau jis sužinojo, kad daktaras Lousonas jau buvo suspėjęs pagarsėti savo kandžiu liežuviu. Matyt, "Interplanet Njus" korespondentas kuriam Lourensas atidavė astronomą tiesiog į rankas, neleido laiko veltui. Gal būt, šis vyrukas dabar džiaugiasi savo sėkme. .

Bet šis vyrukas visai nesidžiaugė. Pasibalnojęs Neprieinamumo Kalnus (gražiai jis paneigė šį pavadinimą), Morisas Spenseris netikėtai pajuto, kad jam gresia skrandžio opa, kurios jis iki šiol vis išvengdavo. Šimtas tūkstančių stolerių kaštavo šis "Aurigos" reisas - ir atrodo, veltui! Viskas bus baigta dar iki čia pasirodys dulkiavažiai. . . Negirdėta, gniaužianti kvapą gelbėjimo operacija nesuvilios prie ekranų milijardų televizijos žiūrovų - nes jos iš viso nebus. Mažai atsirastų tokių, kurie nenorėtų pasižiūrėti, kaip išplėšiami iš mirties nagų dvidešimt du žmonės, bet kas eis žiūrėti, kaip iš kapo traukia lavonus? . . .
Taip samprotavo korespondentas Spenseris. Kaip žmogus, jis buvo giliai sukrėstas. Siaubinga tūnoti ant kalno vos per penkis kilometrus nuo vietos, kur bręsta tragedija, kuriai neleisti įvykti tu esi bejėgis. Jis tiesiog gėdinosi kiekvieno savo įkvėpimo, prisimindamas, kad "Selenės" keleiviai trokšta be oro. Spenseris be perstojo vis galvojo, ar negali "Auriga" jiems kuo padėti (va, kur būtų medžiagos laikraščiai!). Deja, jiems belieka tik stebėti; šita nepermalduojama Troškulio Jūra užkirstų kelią visiems jų mėginimams suteikti pagalbą mėnulbusui.

Spenseriui ir anksčiau yra tekę organizuoti ne vieną reportažą apie nelaimingus atsitikimus. Bet ši karta jisai - o biauri mintis! - jautėsi esąs vampyras.

"Selenės" viduje buvo ramu. Taip ramu, jog reikėjo įtempti visas jėgas, kad neužsnūdus. O kaip norėjosi miegoti, nugrimzti kartu su visais į palaimingą užmarštį. . . Patas neslėpė savo pavydo miegantiesiems. Gurkšnelis - kitas besibaigiančio deguonies praskaidrindavo sąmonę, bet tada būdavo dar blogiau.

Vienas likęs, jis, žinoma, būtų neišveikęs snaudulio ir nebūtų galėjęs stebėti dvidešimties miegančiųjų, duoti po gurkšnelį deguonies pradedantiems dusti. Jis ir Mekenzis sergėjo vienas kitą, juodu padėjo vienas kitam nugalėti miegą.

Viskas būtų paprasčiau, jeigu dar nesibaigtų deguonis vieninteliame balione. O didžiosiose cisternose šitiek skysto deguonies, tačiau kaip jį pasieksi. . . Automatinė sistema per garintuvus tiekia jo griežtai apribotą porciją į kabiną, bet jis čia bematant susimaišo su užnuodyta atmosfera.

Patas neišsivaizdavo, kad laikas gali slinkti taip lėtai. Nejaugi iš viso tik keturios valandos buvo praėjusios nuo tada, kai jie pradėjo budėti? Patas Haris būtų galėjęs prisiekti, jog šitas tęsiasi bent keletą dienų: tie ramūs pokalbiai su Mekenzium, pasikalbėjimai su Portroriu kas penkiolika minučių, keleivių alsavimo ir pulso tikrinimai, menkučiai deguonies gurkšneliai. . .

Tačiau viskam esti galas. Iš pasaulio, kurį juodu jau buvo nustoję vilties kada nors vėl pamatyti, radijo bangomis atskrido seniai laukta žinia.

- Mes vykstame pas jus,- pranešė vyriausiasis inžinierius Lourensas; nors buvo ir nuvargęs, bet jo balsas skambėjo tvirtai.- Išsilaikykite dar valandžiukę. . . Kaip savijauta?

- Baisia nuvargę,- lėtai pratarė Patas.- Bet mes ištversime.

- O keleiviai?

- Taip pat.

- Gerai. Šauksiu jus kas dešimt minučių. Neišjunkite imtuvo, tegu veikia visu galingumu. Čia medikai ši tą sumanė, bijodami, kad neužmigtumėte. Varinių triūbų gausmas nubangavo per Mėnulį, nuskriejo į Žemę, skrido vis toliau ir toliau, per visą Saulės sistemą. Ar galėjo Hektoras Berliozas, kurdamas savo puikų "Rakocio maršą", numanyti, kad po dviejų šimtų metų jo muzika suteiks jėgų ir vilčių žmonėms, besigrumiantiems dėl gyvybės toli už gimtosios planetos?

"Selenės" kabinoje skambėjo džiaugsmingi garsai. Pato veidas tarsį nusišypsojo.

- Tegul šią muziką vadina atgyvenusia,- tarė jis,- ji vis tiek nuostabi.

Kraujas pradėjo greičiau pulsuoti jo gyslomis, kojos pačios ėmė mušti taktą. Iš Mėnulio dangaus, iš kosmoso į jų kabiną atidunksėjo žygiuojančių armijų žingsniai, atskrido šuoliais jojančių raitelių kanopų bildesys, nuaidėjo trimitai tūkstančiuose kovos laukų, kuriuose kadaise buvo sprendžiamas ištisų tautų likimas. Laimė, jog tai buvo seniai ir jau visų pamiršta. Tačiau iš tų dienų liko naujosioms kartoms ir daug garbingų bei šlovingų prisiminimų, šimtai didvyriškumo ir pasiaukojimo pavyzdžių, įrodančių, jog žmogus tęsia kovą net tuomet, kada, atrodytų, jau esti išsekusios visos fizinės jėgos ir galimybės.

Sunkiai įkvėpdamas užnuodytą orą, Patas Haris jautė, kad praetis balsai žadina jame jėgas, reikalingas ištverti dar vieną be galo ilgą valandą. Ankštoje, įrengimų prigrįzdintoje Dulkiavažio-1 aikštelėje vyriausiasis inžinierius Lourensas, išgirdęs tą pačią muziką, jautėsi visai panašiai. Juk jo mažutis laivynas traukė į mūšį, į grumtynes su priešu, kuris visuomet priešinsis žmogui. Užkariaudami visatą, planetą po planetos,

saulę po saulės, žmonės nuolatos susidurs su jiemis priešiškomis dar nepažintomis gamtos jėgomis. Net žemė dar ne visa įvaldyta per šiuos kelis tūkstančius metų; daugelis pinklių ir joje dar tyko neatsargaus tyrinėtojo. . . O pasaulyje, su kuriuo susipažinti pradėta vos prieš kelis dešimtmečius, mirtis slypi kiekviename žingsnyje, tūkstančiuose iš pažiūros nekaltų daiktų bei reiškinių. Kuo besibaigtų dvikova su Troškulio Jūra, rytoj jų laukia naujas iššūkis.

Kiekvienas dulkiavažis tempė roges su kroviniu, kuris atrodė sunkesnis, negu iš tikrųjų. Didžioji jo dalis buvo tuščios cisternos plaustui. Gelbėtojai vežėsi tik pačius būtiniausius daiktus. Tik iškrauta Dulkiavaži-1 Lourensas pasiųs atgal į Portrorį atgabenti kitą siuntą. Tuo būdu bus pradėtas nepertraukiamas susisiekimasis su Baze, ir, jeigu tik ko prireiks, bus atvešta ne ilgiau kaip per valandą laiko. Geriau būti optimistu, nors gali atsitikti ir taip, kad, jiemis nuvykus iki „Selenės“, joks skubėjimas jau nepadės...

Greitai išnyko už horizonto Portrorio kupolai. Negaišdamas Lourensas instruktavo savo žmones. Jis norėjo, prieš leisdamasis į jūrą, surengti generalinę repeticiją, tačiau šio sumanymo teko atsisakyti. Nebuvo kada. Viskas turi būti padaryta iš pirmo karto. Antra kartą bandyti neteks.

- Džonsonai, Sikorski, Koulmenai, Macuji - vos atvyksime į vietą, jūs nuimsite nuo rogių cisternas ir išdėliosite jas, kaip susitarta. Po to Briusas ir Hodžesas sutvirtins griaučius. Pasistenkite nepamesti varžtų ir veržlių, įrankius prisiriškite. Jeigu pasitaikytų nukristi nuo plausto, neišsigąskite, daugiau kaip kelis centimetrus nenugrimsite, aš jau žinau. Sikorski ir Džonsonai, jūs padėsite kloti grindinį, kai bus sumontuoti griaučiai. Koulmenai ir Macuji - užbaigtose plausto vietose tuoj pat išdėliokite vamzdžius ir šlangus. Grinvudai ir Rinal-dai - jūs gręšite. . .

Ir taip toliau, operacija po operacijos. Visų blogiausia, kad žmonės, būdami labai susigrūdę, trukdys vienas kitam, o dabar mažiausia klaida - ir viskas gali būti perniek. . . Negana to, Lourensas visą laiką bijojo, kad jie nebūtų pamiršę Portrorijoje kokį labai svarbų įrankį. Bet dar didesnis šiurpas ima, pagalvojus, kad dvidešimt du žmonės gali žūti, nuskendus dulkėse raktui, be kurio nebus galima suveržti paskutinės sandūros.

Neprieinamumo Kalnuose Morisas Spenseris, nepadėdamas iš rankų žiūronų, atidžiai klausėsi radijo balsų, aidinčių viršum Troškulio Jūros. Kas dešimtį minučių Lourensas šaukdavosi "Selenę", ir kiekvieną kartą pertrauka tarp kreipimosi ir atsakymo užtrukdavo vis ilgiau. Haris ir Mekenzis dar vis atkakliai kovojo su miegu. Žinoma, čia viską lėmė tvirta valia, tačiau, be abejonės, padėjo ir muzika, kurią transliavo Klavis.

- Kuo dabar juos čiučiuoja tas muzikos psychologas? - paklausė Spenseris.
- Kitame kabinos gale vyresnysis radistas sustiprino garsą, ir viršum Neprieinamumo Kalnų ėmė suktis valkirijos.

- Kiek aš suprantu,- sumurmėjo kapitonas Ansonas,- jie visą laiką transliuoja devynioliktojo amžiaus melodijas.

- Kodėl devynioliktojo,- nesutiko Žiulis Brakas, knibinėdamas savo kamera,- ką tik grojo Chačiaturiano „Šoki su kardais“. Jam iš viso šimtas metų.

- Dabar paklausysime, ką kalba Dulkiavažis-1,- tarė radistas, ir kabinoje išviešpatavo kapų tylą.

Taip ir buvo, Dulkiavažis-1 atsiliepė tiksliai pagal grafiką, sekundė į sekundę. Gelbėtojai jau buvo tiek priartėję, jog "Auriga" galėjo priimti jų siųstuvo signalus betarpiškai, nesinaudodama "Lagranžo" retransliatoriumi.

- "Selene", aš Lourensas. Mes būsime viršum jūsų po dešimties minučių. Kaip jaučiatės?

Slogi pauzė. . . Ji užtruko kone penkias sekundes, ir pagaliau:
? Aš "Selenė". Niekas nepasikeitė.

Ir viskas. Patas Haris taupė alsavimą.

- Dešimt minučių,- tarė Spenseris.- Juos turėtume jau matyti. Ar jau pasirodė ekrane?

- Kol kas ne,- atsakė Žiulis.- Lėtai kreipdamas į šalį kamera, jis pro ieškiklį žvelgė išilgai tuščio horizonto.

Ekrane buvo matyti tiktai juoda kosminės nakties tamsa. . .

Šitas Mėnulis, kalbėjo sau Žiulis Brakas, kankynė operatoriui. Arba juoda, arba balta, minkštų, švelnių pustonių nėra. Nekalbant jau apie amžiną žvaigždžių problemą. Tiesa, šis klausimas labiau estetinis, negu techninis.

Žiūrovai norėtų ir dienos metu matyti žvaigždes Mėnulio danguje, o jų paprastai nematyti: dieną stipri saulės šviesa tiek sumažina akies jautrumą, jog dangus atrodo tuščias, ištisai juodas. Norint matyti žvaigždes, reikia žiūrėti pro gaubtelį, sulaikantį pašalinę šviesą. Tada vyzdžiai pamažu išsiplečia, ir danguje pradeda išsižiebtį vienas po kito žiburėliai, kol pagaliau jais nusisagsto visas akiratis. Bet pakanka tik pasižiūrėti į ką kita, ir žvaigždės dingsta. Žmogaus akis gali matyti tik viena iš dviejų: arba dienos žvaigždes, arba dienos landšaftą, bet ne viską kartu.

O štai televizijos kamera sugeba matyti ir žvaigždes, ir landšaftą tuo pačiu metu; daugelis režisierių yra tuo pasinaudoję. Tiesa, kiti tai vadina falsifikacija, bet argi mažai pasaulyje uždavinių, kuriuos negalima išspręsti vienu atsakymu? Žiulis buvo šalininkas "realistų" ir nerodydavo žvaigždėto dangaus, kol iš studijos nepareikalavdavo.

Kiekvieną minutę gali būti gautas įsakymas iš Žemės. jis jau demonstravo keletą kadru "paskutinėms žinioms": jūros panoramą, iš arti parodė vienišą kartį, kyšančią iš Mėnulio dulkių. O greitai laiku jo kamera gali tapti milijardų akimis. Jeigu nepasitaikys kliūčių,- didžiausioji metu sensacija garantuota. . .

Jis paglostė kišenėje paslėptą talismaną. Žiulis Brakas, Kino ir televizijos inžinierių draugijos narys, išsižeistų, jei kas pavadintų jį prietaringu. Tačiau priverskite jį paaiškinti, dėl ko jis už jokias gėrybes nesutiks išimti iš kišenės šio mažo žaislelio, kol neįsitikins, jog kadrai siunčiami į eterį?

- Antai jie!-šūktelėjo Spenseris susijaudinęs ir nuleido žiūronus.- Suk į kairę!

Žiulis jau suko kamera, žvelgdamas išilgai horizonto. Idealiai lygi linija, skirianti jūrą nuo kosmoso, ieškiklio ekrane išsikreipė, ir iš už Mėnulio pakraščio išniro dvi mirksinčios žvaigždutės. Tai artėjo dulkiavažiai.

Net esant visų didžiausiam fokuso nuotoliui, jie atrodė visai maži ir labai tolimi. Kaip tik tas, ko reikia: Žiulis norėjo įteigti žiūrovui tuštumos ir vienišumo iliuziją. Operatorius pažvelgė į pagrindinį "Aurigos" ekraną, sujungtą su "Interplenet" agentūros kanalu. Viskas gerai, jis eteryje.

Žiulis Brakas išsitraukė iš kišenės nedidelę užrašų knygutę ir ją padėjo ant kameros viršaus. Atvertė dėžutės dangtelį, kuris taip ir liko stovėti vertikaliai. Jo paviršiuje iš vidaus pusės bematant sumirgėjo spalvos ir marguliai. Tuo pačiu metu silpnas, lyg uodo zyzimas, balselis jam pranešė, kad prasideda "Interplenet Njus Servis" agentūros speciali laida, šimtas septintuoju kanalu, "ir mes dabar perkelsime jus į Mėnulį". Miniatiūrinis ekranas rodė tuos pačius kadrus, kuriuos fiksavo kameros ieškiklis. Beje, ne visai tuos! Mažutis atvaizdėlis yra atsilikęs dviem su puse sekundės; tiek jam lemta pažvelgti į praeitį. Per dvi su puse milijono mikrosekundžių - tokiais dydžiais operuoja elektronikos inžinieriai - buvo įvykę nemažai nuostabių pakitimų. Kamera persiuntė

vaizdą "Aurigos" siųstuvui, iš ten jis nuskrido penkiadešimt tūkstančių kilometrų į "Lagranžą". Ten jį išgriebė iš kosmoso, sustiprino kelis šimtus kartų ir pasiuntė Žemės link, į vieną retransliavimo palydovą. Toliau - žemyn, per ionosferą (paskutinis šimtas kilometrų patys sunkiausi) į "Interplenet" agentūros pastatą, kur ir prasideda pats įdomumas, kai vaizdelis įsilieja į nepaliamą garsų, vaizdų ir elektros impulsų srautą; šie impulsai ir nešiojo žmonijai informaciją ir pramogas. Ir štai, perėjęs per režisierių, specialiųjų efektų kūrėjų bei technikų rankas, atvaizdelis grįžo ten, iš kur buvo pradėjęs savo kelią, grįžo pasiūstas į Ertsaidą galingų ,,Lagranžo-2" siųstuvų ir į Farsaidą - "Lagranžo-1" stočių. Jis nuskriejo tris ketvirtadalius milijono kilometrų, kad galėtų įveikti tuos kelis milimetrus, skiriančius Žiulio televizijos kamerą nuo jo kišeninio televizoriaus. "Ar vertas šis pokštas viso į jį įdėto darbo?"- klausdavo savęs Žiulis. Tai klausimas, kuris iškyla žmonėms nuo tos pat dienos, kai buvo išrasta televizija.

21 SKYRIUS

Lourensas, dar už penkiolikos kilometrų būdamas, pamatė ,,Aurigą". Ir kaip nepamatys - metalas ir plastikas žėrėte žėrėjo saulės spinduliuose. "Kas čia per velniava? - paklausė savęs ir pats sau atsakė: - Kosminis laivas." Na taip, teko girdėti tokias kalbas, jog kažkokia agentūra nusiųsdė raketą skristi į kalnus. Ką gi, čia jų dalykas. Vyriausiasis inžinierius net pats šiek tiek galvojo, ar nebūtų galima visus prietaisus bei įrengimus nugabenti į kalnus raketa, kad jų nereikėtų toli vežioti Jūra. Deja, šis variantas pasirodė nepriimtinas - iki penkių šimtų metrų aukščio nebuvo jokios aikštelės, tinkamos nutupdyti kosminį laivą. Terasos aikštelė, kurią buvo nusižiūrėjęs Spenseris, buvo per aukštai, ir gelbėtojai ja negalėjo pasinaudoti. Vyriausiasis inžinierius anaipatol nesidžiaugė, kad kiekvieną jo judesį seks teleobjektyvai. Bet nieko nepadarysi. . . Kai kurie žurnalistai norėjo įrengti kameras ant dulkiavažio, tačiau Lourensas nesutiko. Šis jo atsisakymas labai nudžiugino "Interplenet Njus" agentūrą ir nuliūdino kitas agentūras (to, žinoma, Lourensas net nežinojo). O apleimai, gerai pagalvojus, gal būt, ir visai neblogai, kad netoli yra kosminis laivas: bus papildomas ryšių kanalas. O gal pasiseks ši laivą dar kam panaudoti. Pavyzdžiui, patalpinti jo kabinose žmones, kol atgabens iglu. Bet kur orientyras? Laikas jį matyti! Lourensui toptelėjo siaubinga mintis, kad zondas galėjo nugrimzti į Mėnulio dulkes. . . Tas nesutrukdytų jiems rasti "Selenę", tačiau dabar net penkių minučių gaisatis gali būti pražūtinga. Ir čia pat vyriausiasis inžinierius lengviau atsiduso: antai jis, išsyk sunku net išžiūrėti liepsnojančių kalnų fone. Vairuotojas taip pat jį pastebėjo ir patikslino kryptį. Dulkiavažiai sustojo abipus zondo, ir iškart užvirė darbas. Kaip ir buvo numatyta, aštuoni skafandrais apsilikę vyrai pradėjo skubiai krauti tuščias cisternas ir aliuminio juostas. Vos cisternas sujungė lengvas karkasas, tuoj pat viršuje viena prie kitos ėmė klotis fibroglaso plokštės - ir plaustas netrukus bus baigtas. Dar niekada Mėnulio istorijoje nebuvo taip domimasi montavimo darbais. O viską čia padarė ta akis ant kalno! Tačiau aštuoni gelbėtojai net nepagalvojo apie milijonus žmonių, įtemptai stebinčių kiekvieną jų judesį. Jiems dabar rūpėjo tik viena: kuo greičiau sumontuoti plaustą ir įrengti mechanizmą, nukreipiantį reikalinga linkme grėžimo įtaiso vamzdžius.

Kas penkios minutės ir net dažniau Lourensas šaukė "Selenę", norėdamas painformuoti Pata ir Mekenzi, kaip vyksta darbas. Jam tuo metu net į galvą neatėjo, kad visas pasaulis, užgniaužęs žada, klausosi jo balso. Pagaliau per dvidešimt minučių grėžimo staklės buvo pastatytos į vieta, ir pirmoji "žvakė", tarsi penkiametris harpūnas, buvo nutaikyta į jūros gelmes. Bet šitas harpūnas nešė gyvenimą, o ne mirtį.

- Pradedam,- pasakė Lourensas į mikrofoną.- Pirmoji "žvakė" nugrimzdo.
- Greičiau,- sušnibždėjo Patas.- Ilgai neišlaikysiu.

Jis kėblino tartum pro miglą. Savijauta? Jeigu ne maudžiantis skausmas plaučiuose, dar būtų pusė bėdos. Tik kad ne tas mirtinas nuovargis... Patas Haris pavirto robotu, atliekančiu užduotį, kurios prasmę seniai buvo pamiršęs, jeigu iš viso ją kada nors buvo supratęs. Rankoje jis laikė skečiamąjį raktą. Prieš kelias valandas jis šį raktą paėmė iš įrankių dėžės, žinodamas, kad jo prireiks. Kam? Gal būt, atėjus laikui, jis prisimins. . .

Patas užgirdo labai labai tolimą kalbą. Tas pokalbis aišku nebuvo skirtas jo ausims; kažkas buvo pamiršęs atjungti "Selenės" bangą.

- Reikėjo gražta pritaistyti taip, kad jį būtų galima iš čia atsukti. O jeigu jam neužteks jėgų?

- Nieko nepadarysi, tenka rizikuoti. . . Norint taip įtaisyti, būtų reikėję dar užtrukti ne mažiau kaip valandą. Na, greičiau, paduok. . . Gelbėtojai atjungė "Selenę", bet ir to, ką Patas išgirdo, jam užteko, kad supyktų - kaip dar gali pykti žmogus, būdamas pusiau be sąmonės. Jis jiems parodys. . . jis ir jo draugas daktaras Mek. . . Mek. . . kaip jis čia? Užmiršau, velniai rautų.

Lėtai pasisukęs sukiojamoje kėdėje, Patas peržvelgė sėdynes. Kūnai, kūnai. . . kurgi fizikas? A, štai jis. Klūpo šalia misis Viljams. Mokslininkas laikė prispaudęs deguonies kaukę prie veido miegančiai moteriškei, kurios gimtadienis vos nesutapo su mirties diena. Mekenzis, matyt, nesuvokė, kad jau seniai negirdėti iš baliono besiveržiančio deguonies šnypštimo ir manometro rodyklė rodo nulį. . .

- Jau visai arti prie jūsų,- pranešė radijas.- Tuoju tuoju išgirsite gražto užimą.

"Taip greitai?"- pagalvojo Patas. Nors, žinoma, sunkus vamzdis be didelio vargo turėjo perskrosti dulkes. O, jis nuovokus, tuoju suprato, apie ką čia kalbama! . .

Dunkst! Kažkas atsitrenkė į stogą. Bet kurioje vietoje?

- Girdžiu,- sušnibždėjo jis.- Jau gražtas atsimušė.

- ' Žinome,- atsakė balsas,- kad atsimušė. Dabar jūs turite padėti. Ar galite pasakyti, į kurią vietą pataikė gražtas? Po juo laisva vieta, ar elektros laidai? Dabar mes kelis kartus pakelsime ir nuleisime įtaisa, klausykite.

Patas visai iširdo. Kuriems galams jį verčia spręsti tokius sudėtingus uždavinius! . .

Tuk, tuk. . . Nors užmušk (koks vykęs išsireiškimas - bet kodėl?), neišmanoma nuspėti, kur būtent dunksi. Tegul, gerai, nėra ką prarasti.

- Grežkit,- burbtelėjo jis.- Leidžiu.

Teko dukart pakartoti, kol jie Pata suprato.

Ir tuoju pat - žiūrėk tu man, mikliai suka! - gražtas pradėjo gręžti stogą. Patas aiškiai girdėjo dūzgiantį garsą, kuris buvo malonesnis už bet kokią muziką.

Nepraėjo nė minutė, ir pirmas sluoksnis buvo pragręžtas. Užtaisas staiga ėmė sukintis greičiau ir sustojo - mechanikas išjungė motorą. Gręžėjas nuleido vamzdžius kelis centimetrus žemiau, gražtas pasiekė vidinį sluoksnį ir vėl pradėjo gręžti.

Dabar garsas buvo kur kas stipresnis, ir Patas išsigando, supratęs, kad gręžia visai prie pat pagrindinio kabelio, nutiesto lubų viduriu. Jeigu užkliudys. . .

Jis iš lėto atsistojo ir nusvyrinėjo garso link. Vos jam priėjus, iš lubų pasipylė pluoštas kibirkščių, šviesa mirkstelėjo ir užgeso.

Laimė, kad dar liko avarinis apšvietimas. Ir vos tik jo akys priprato prie blausios raudonos šviesos, Patas pamatė lubas pervėrusį metalinį cilindrą. Gręžimo įtaisas lėtai nusileido pusmetrį žemyn ir taip liko kaboti.

Pato užpakalyje kalbėjo radijas; kas ten sakoma, atrode, svarbu, tačiau, kol jo protas stengėsi suvokti žodžių prasmę, rankos pačios uždėjo rakta ant vamzdžio galo.

- Neatsukite gražto, kol nepalimpsime,- įsakmiai kartojo tolimas balsas.- Dar mes nepritaisėme atbulinio vožtuvo, dabar vamzdis atviras į tuštumą. Vos tik pritaisysime, jums pranešime. Kartoju: neatsukite gražto, kol nepasakysime!

Na ir prikibo! Patas ir be jo žino, ką daryti. Reikia tik tvirčiau spustelėti rakto rankenėlę - va šitaip,- atsukti gražta, ir vėl bus galima alsuoti!

Kodėl nesisuka? . . Patas dar stipriau paspaudė.

- Dėl dievo! - sušuko balsas per radiją.- Nelieskite! Mes dar nepasiruošę! Išleisite iš kabinos paskutinį orą.

"Tuoju, tuoju -galvojo Patas,- tyčia nekreipdamas dėmesio į perspėjimus.- Čia kažkas ne taip. . . Sraigta galima sukti taip. . . ir šitaip. Kas bus, jeigu aš, užuot atsukęs gražta, jį dar labiau užsukčiau?"

Pats velnias nesusigaudys. Jis pasižiūrėjo į dešiniąją savo ranką, paskui į kairiąją. Vis tiek neaišku (kad nors tas plepys užsičiauptų). Gerai, pamėginsiu į kitą pusę, gal ir nesisuks.

Ir Patas, laikydamasis viena ranka už vamzdžio, ėmė lėtai žingsniuoti ratu. Atsimušė į rakta iš kitos pusės, įsitvėrė į jį abiem rankomis, kad nepargriūtų, ir taip sustojo, galvą nuleidęs. Reikia šiek tiek pailsėti. - Išskelti periskopą,- sumurmėjo Patas.

O ką tas reiškia? Jis nė pats nežinojo. Patas, matyt, kažkur buvo girdėjęs šiuos žodžius, ir jam pasirodė, kad jie tinka šiuo atveju. Patui Hariui, vis dar galvojant, ką gali reikšti jo replika, gražtas atsileido ir ėmė sukti - lengvai, nė kiek neužkliūdamas.

Būdamas už penkiolikos metrų viršum jo, vyriausiasis inžinierius Lourensas ir jo vyrai tą akimirka nustėro iš baimės. Atsitiko tai, ko jie nebuvo numatę. Ruošdamiesi operacijai, jie iš anksto apgalvojo visas galimas nesėkmes - išskyrus šita. . .

- Koulmenai, Macuji! - šuktelėjo Lourensas.- Dėl dievo, deguonies žarna, greičiau!

Bet jis jau žinojo, kad jie nespės. Norint prijungti deguonį, reikia padaryti dar du sujungimus. Ir abu užsukami sriegiais. Smulkmena, kuri kitokiomis aplinkybėmis nevaidentų visiškai jokio vaidmens. Tačiau dabar nuo jos priklausė žmonių gyvybė ar mirtis.

O Patas toliau ėjo ratu, stumdamas rakto rankeną. Viskas vyko, kaip sviestu patepta, jau kokie du centimetrai sriegių matyti; dar kelios sekundės, ir gražtas nukris.

Na, jau visai visai mažai belikę! Šnypštimas su kiekvienu rakto apsikimu vis garsėja. Viskas aišku: deguonis veržiasi į kabiną. Bereikia dar suknelėti, ir jis galės laisvai alsuoti. Tada viskas bus gerai!

Dabar jau nešnypštė, o ėmė siaubingai švilpti. Staiga Patui toptelėjo - ar tą jis daro, ką reikia? Sustoja. . . Pasižiūri į rakta. . . Masliai pasikrapšto pakaušį. Lyg būtų viskas teisingai. . . Būtų įsiterpęs tuo metu radijas, jis, tikriausiai, būtų paklusęs, tačiau žmonės viršuje jau buvo netekę vilties jį perkalbėti.

Tur būt, gerai, suksiu toliau. (Šimtas metų tokių pagirių nebuvo!) Patas užgulė rakta - ir pargriuvo kniūbsčias ant grindų: sriegiai pasibaigė, gražtas nukrito.

Kurtinantis staugimas sudrebino kabina. Galinga oro srovė pastvėrė ir ėmė sukti popieriaus lapus. Nuo šalčio sutirštėjo garai, kabina prisipildė miglos. Patas apsivertė ant nugaros, bet per ūką beveik nieko nematė. Ir tik dabar jis suprato, kas įvyko.

Patyrusi kosmonauto ausis akimirksniu atpažino charakteringą garsą. Toliau jis veikė mechaniškai. Reikia surasti kokį plokščią daiktą ir uždenkti skylę - bet ką, kad tik būtų pakankamai tvirtas.

Pro rausvą rūką, kuris jau retėjo, besisklaidydamas tuštumoje, Patas karštligiškai dairėsi tinkamo daikto. Perkūniškas kriokimas nesiliovė, atrodė neįtikėtina, kad toks mažas vamzdis galėtų sukelti tokį baisų kauksmą.

Patas ropojo per miegančius draugus, nuo sėdynės prie sėdynės. Jis jau buvo netekęs paskutinės vilties - ir staiga pamatė išganingąjį daiktą! Ant grindų, tekstu į apačią, gulėjo stora atversta knyga. Negerai taip elgtis su knygomis, pagalvojo Patas, tačiau kokia laimė, kad kabinoje buvo šis apsileidėlis! Kitaip jis galėjo ir nepastebėti jos.

Vos Patui prisiartinus prie baisiosios angos, kuri siurbė iš dulkialaivio paskutinę gyvybę, knygą srovė plėšte išplėšė jam iš rankų. Pagauta oro srauto, ji sandariai prisiplojo prie vamzdžio kiaurymės. Iškart kaukimas liovėsi, viesulas nurimo. Valandėlę Patas stovėjo, svirdinėdamas lyg girtas, tik po to, neatsilaikęs, jis pargriuvo ant grindų.

22 SKYRIUS

Televizijos laidose tikrai išpūdingi esti tie kadrai, kurie būna netikėti visiems, tame tarpe ir operatoriams, ir komentatoriams. Pastarąsias trisdešimt minučių ant plausto virė įtemptas, bet nuoseklus darbas; tik staiga - lyg būtų išsiveržęs ugnikalnis!

Neįtikėtina, bet faktas: iš Troškulio Jūros išsiveržė geizeris. Žiulis reagavo labai staigiai. Televizijos kameros objektyvas tuoj pagavo garų stulpą, iškilusį lig žvaigždžių (režisierius pareikalavo, kad jos būtų matyti). Į viršų stulpas plėtėjo - atrodė, tarsi kažkoks pilkšvas keistos formos augalas... arba šiek tiek mažesnis

grybo pavidalo debesys, kuris kėlė siaubą dviem žmonijos kartoms.

Tas užtruko vos kelias sekundes. Milijonai žiūrovų nustūrė žiūrėjo į ekranus ir stebėjosi, kaip iš bevandenės jūros gali trykšti fontanas? Staiga geizeris nuslūgo ir išnyko taip pat be garso, kaip ir buvo atsiradęs.

Gelbėtojai irgi nieko negirdėjo, tačiau, stengdamiesi prijungti nepaklusniąją žarna, jie pajuto, kad virpa iš vidaus besiveržiantis drėgnas oras. Jeigu Patas ir nebūtų uždenkęs vamzdžio, anksčiau ar vėliau - vis tiek žarna būtų pavykę prie jo prijungti, nes srovės jėga nebuvo labai didelė. Bet tas "vėliau" galėjo virsti "per vėlai". O gal jie jau?..

- "Selene"! "Selene"!-- ėmė rėkte rėkti Lourensas.- Jūs mane girdite?

Tyla. Dulkialaivio siūstuvai neatsiliepė. Vyriausiasis inžinierius negirdėjo net įprastinių garsų, kuriuos visuomet sugauna jautrus mikrofonas.

- Vamzdį prijungėme,- raportavo Koulmenas.- Galima paleisti deguonį?

"Neverta, jeigu Haris bus sumanęs vėl užsukti gražta,- pagalvojo Lourensas.- Tačiau galimas daiktas, kad jis kuo nors užkišo vamzdį, ir spaudimas išmuš kamštį."

:- Gerai,- sušuko jis.- Paleiskite visu spaudimu.

Bumpt! Pritraukta vakuomo prie vamzdžio knyga "Apelsinas ir obuolys" žnegtelėjo ant grindų, ir iš skylės žemyn ėmė veržtis oras, tiek šaltas, kad jį kabinoje galėjai matyti, kai jis sutirštėjęs virto balto garo kamuoliais.

Minutė, antra, trečia. . . Atvirksčias geizeris užė, bet daugiau niekas nepasikeitė. Pagaliau Patas Haris sujudėjo. . . pabandė atsistoti. . . deguonies srovė jį parbloškė. Ir ne todėl, kad ji būtų buvusi labai stipri, bet todėl, kad jis buvo už ją silpnesnis:

Patas gulėjo, leisdamas pūsti į veidą šaltam vėjui ir mėgavosi gaivinančia vėsa. Ir alsavo, alsavo. . . Praėjus kelioms sekundėms, jis jau buvo visai atsigavęs (tik galvą varstė smilkuliai) ir atsiminė viską, kas buvo įvykę per pastarąjį pusvalandį.

Tik pagalvojęs, kaip jis atsuko gražta ir grūmėsi su laukan besiveržiančiu oru, Patas vos vėl neprarado sąmonės. Bet dabar ne laikas priekaištauti sau už žioplumą; jis gyvas ir tas svarbiausia.

Paėmęs Mekenzij, tarsi minkštą lėlę, jis prinešė jį prie gaivosios srovės. Jos veržlumas buvo žymiai sumažėjęs, nes slėgis dulkių laivio viduje buvo pasidaręs beveik normalus. Dar kelios minutės, ir viesulas pavirs vėjeliu.

Fizikas greit atsigavo.

- Kur aš? - paklausė jis ne labai originaliai, dairydamasis aplinkui.-- A! Jie pasiekė mus! Ačiū dievui, galima kvėpuoti. Bet kas šviesai?

- Nesirūpinkite, aš greitai sutvarkysiu. Pirmiau mums reikia kiekvieną prinešti prie vamzdžio, kad gurkštelėtų deguonies. Jūs mokate daryti dirbtinį kvėpavimą?

- Niekad nesu mėginęs.

- Tai labai paprasta. Truputį palaukite, aš susirasiu vaistinėlę.

Patas pasiėmė kvėpavimo prietaisą ir ėmė demonstruoti, kaip jis veikia, priėjęs prie artimiausio keleivio, tai buvo Irvingas Šasteris.

- Patraukite į šoną liežuvį, kad netrukdytų, įkiškite vamzdelį į gerklę. . Dabar spaudykite šitą kriaušę. . . lėčiau. Paprasto alsavimo ritmu. Aišku?

- Aišku, o ar ilgai reikia pumpuoti?

- Penkių - šešių gilių įkvėpimų, mano manymu, pakanka. Mums juk nereikia juos atgaivinti, tik išvėdinti jų plaučius. Jūs pasiimkite kabinos priekį, o aš - paskuigalį.

- Bet mes tik vieną aparatą turime.

Patas nusišypsojo; tačiau šypsena buvo gana blanki.

- Apsieisime,- pasakė jis, lenkdamasis prie naujo paciento.

- Ak taip,- tarė Mekenzis,- buvau visai pamiršęs.

Patas tikriausiai neatsitiktinai priėjo prie Sju ir, panaudodamas seną, bet gana efektyvų būdą, ėmėsi pats pūsti jai orą į plaučius pro burną.

Tiesa, jis ilgiau neužtruko, kai pamatė, kad ji alsuoja normaliai.

Patui aprūpinant deguonimi jau trečiąjį pacientą (tai buvo misteris Redlis), vėl suskambėjo per radiją beviltiškas balsas.

- "Selene", ,,Selene", atsakykite! Jis skubiai pastvėrė mikrofoną.

- Aš Haris. Viskas gerai. Darome keleiviams dirbtinį kvėpavimą. Ilgiau kalbėti neturiu kada, paskui jus iššauksime. Palieku imtuvą įjungta.

Papasakokite, ką jūs darote.

- Ačiū dievui! Buvome netekę vilties! Jūs mus gerokai nugąsdinote, kai atsukote gražta.

Klausydamasis vyriausiojo inžinieriaus žodžių, Patas pagalvojo, kad buvo galima ir nepriminti jam apie šį nemalonų įvykį. Jis ir taip niekados gyvenime sau nedovanos už šią klaidą. Nors pagaliau ir tas išėjo į gera: staigi dekompresija išsiurbė iš "Selenės" didelę dalį užnuodyto oro. Tas viskas truko kokią minutę. . . O kad iš tokio dydžio kabinos išeitų visas oras, keturių centimetrų storio vamzdis turėtų gana ilgokai padirbėti.

- Dabar klausykite,- tęsė Lourensas.- Žinodami, kad pas jus per karštą, mes atšaldome deguonį, žinoma, ne per daug. Sakykite mums, kai tik pasidarys per vėsu arba per sausa. Po penkių ar dešimties minučių

nuleisime antrą vamzdį. Ir vietoj jūsiškės įrengsime uždara sistemą, kuri

taip pat kondicionuos ir orą kabinoje. Antrąją angą pragręšime "Selenės" paskuigalyje, štai tik patrauksime plaustą kelis metrus.

Patas ir fizikas dirbo toliau, kol išvėdino visų keleivių plaučius. Ir tik po to, nežmoniškai pavargę, bet patenkinti, jog vis dėlto ištvėrė pačią sunkiausią valandą, jie sugulė ant grindų ir ėmė laukti, kada antrasis gražtas pervers lubas.

Palaukę kokią dešimtį minučių, jie išgirdo dunksint į išorinį apmušalą netoliese tarpinės kameros. Atsakydamas Lourensui, Patas jį nuramino, kad lubos toje vietoje tuščios, ir gręžėjai nieko nepažeis.

- Galite nesijaudinti,- pridūrė jis.- Neliesiu gražto, kol nepaliepsite! Kabinoje pasidarė taip šalta, jog jis ir Mekenzis apsilvilko viršutinius drabužius, o miegančius keleivius apdangstė antklodėmis. Buvo galima pranešti į viršų, kad tiekų šiltą orą, bet Patas nutarė, jog geriau tegul būna šalčiau. Ar seniai čia jie vos neiškepė? Be to, žema temperatūra gali atitaisyti "Selenėje" anglies dvideginio siurbtuvus. Ėmus veikti antrajam vamzdžiui, jie bus galutinai apdrausti. Iš plausto jiems patieks iki valiai oro, o ir patys jo dar turi kone visai parai. Nors jų nelaisvė ir užsitęstų, didžiausias pavojus jau praėjęs. Suprantama, jeigu Mėnulis jiems nepaspeš naujų pinklių.

- Ką, misterį Spenserį,- tarė kapitonas Ansonas.- Atrodo, sukombinuosite neblogą laidą.

Pastaroji valanda pareikalavo iš Spenserio tiek pastangų, kad jis nusikamavo nė kiek ne mažiau, negu gelbėtojai ant plausto už dviejų kilometrų apačioje jų. Antai jie - matyti ieškiklio ekrane vidutiniu planu. Ilsisi. . . Jeigu iš viso galima ilsėtis, būnant kosminiame skafandre.

Penketas iš jų, matyt, nutarė nusenūsti, pasirinkę, kad ir ne visai įprastą, bet gana protingą būdą: jie paprasčiausiai atsigulė šalia plausto, tarsi guminės lėlės, pusiau nugrimzdusios į Mėnulio dulkes. Spenseriu net į galvą nebūtų atėję, kodėl kosminis skafandras neskęsta šitoje medžiagoje. Negana to, kad besiilsinčioji pamaina įsitaisė labai patogiai - ant plausto išsyk pasidarė erdviau ir laisviau dirbti. Trys žmonės, neskubėdami, patikrino ir suderino aparatūrą. Ypač stropiai jie tikrino griozdišką oro valymo mašiną ir didžiulių balionų prijungimą prie jos.

Esant maksimaliam objektyvų fokuso nuotoliui, operatorius tą viską galėjo parodyti televizorių ekranuose, tarsi šitie įrengimai būtų buvę už dešimties metrų; tik toks skirtumas, kad nebuvo matyti prietaisų rodyklių. Net vidutiniškai padidinus, buvo gerai matomi du vamzdžiai, pranykstantieji Mėnulio dulkėse - nutiesti į nematomąją "Selenę". Visur tylu, ramu - visai kitaip, negu buvo prieš valandą. Taip ir bus, iki atgabens naują įrengimų siuntą. Abu dulkiavažiai sugrižo atgal į Portrorį; dabar tenai užvirs darbas. Inžinieriai ir technikai bando ir montuoja įrengimus, kurie, kaip jie tikisi, atidarys kelią į "Selenę". Tam viskam parengti reikia ne mažiau, kaip paros laiko. Iki tol, jeigu neįvyks nieko, kas nebuvo numatyta, Troškulio Jūra nedrumsčiama maudysis ryto saulės spinduliuose. Nufilmuoti naujų kadru televizijos žiūrovams kol kas, tikriausiai, nepavyks.

Iš pusantrios šviesos sekundės nuotolio į "Aurigos" vado kabiną atskrido režisieriaus balsas.

- Puikiai pasidarbavote, Morisai ir Žiuli. Dėl visa ko įrašome vaizdą, bet mūsų sekanti laida į eterį ne anksčiau, kaip paskutiniųjų žinių metu - nulis šešios nulis nulis.

- Kokie atsiliepipimai?

- Nuostabu, žavu. Ir numatomas dar įdomus posūkis. Visi pakvaišę išradėjai, iš tarpo tų, kurie kažkada mėgino gauti patentą naujos rūšies savarželei, vienas per kitą bruka savo idėjas. Mes leisime pakalbėti

keliems iš šių žmonių šešios valandos penkiolika minučių. Ot, bus pramoga!

- O ką manai, gal kuris ir sugalvos ką nors vertinga.

- Gal būt, tačiau kažin. Tie, kurie šiek tiek protingesni, neis prie mūsų per šimtą kilometrų, pamatę, kaip mes susidorojame su jų kolegomis.

- O ką jūs čia esate sumanę?

- Visas idėjas įvertins jūsų draugas mokslininkas, daktaras Lousonas. Mes jau repetavome, jis jiems gyviems kailį nuners.

- Mano draugas? - nesutiko Spenseris.- Ką, aš su juo mačiau vos du kartus. Pirmą kartą susitikęs, išpešiau iš jo dešimt žodžių, o antro susitikimo metu jis užmigo ant mano rankų.

- Nuo tada jis padarė didelę pažangą, norite tikėkite, norite ne. Taigi, jūs patys pamatysite po. . . po keturiasdešimt penkių minučių.

- Čia man neskubu. Man dabar ramybės neduoda vienas klausimas: ką turi sumanęs Lourensas? Ar jis jau yra pasakęs? Pamėginkite su juo susisiekti, kol dabar viskas ramu.

- Jis baisiai užsiėmęs, nesutinka atsakyti. Atrodo, jog inžinieriai dar iš viso nėra nusprendę, ką daryti. Bando Portroryje įvairiausių variantus, renka prietaisus iš viso Mėnulio. Mes jums tuoj pranešime, vos tik šį tą nugirsime.

Morisas Spenseris jau buvo pripratęs prie šito paradokso: dažnai reporteris nemato bendro vaizdo, nors jis ir būtų pačiame įvykių sukuryje. Jis pastumia sniego gniūžtę - toliau lavina ritasi, nepriklausomai nuo jo. Žinoma, Spenseris ir Žiulis pateikia pačius svarbiausius kadrus, bet aplamai, kokią medžiagą transliuoti, sprendžia informacijos centrai Žemėje ir Klavyje. Nors imk ir dumk į štabą, palikęs Žiulį.

Be abejo, tai neįmanoma. Jeigu jam tas pavyktų, jis labai greitai gailėtųsi. Morisas Spenseris jautė: čia ne tik jo karjeros viršūnė, bet ir posūkio taškas. Neteks jam daugiau būti specialiuoju korespondentu; jis pats sau nulėmė vadovaujančias pareigas. Dar gerai, jeigu apsiribos, pasodindami jį į patogią kėdę prieš monitorių bateriją Klavio televizijos studijoje.

23 SKYRIUS

"Selenės" viduje vis dar viešpatavo tylą, tačiau tylą miegamojo, o ne lavoninės. Greitai miegantieji pradės busti, jiems išauš diena, kurios sulaukti jie jau nesitikėjo.

Vos vos išsilaikydamas, Patas stovėjo ant sėdynės atlošo ir taisė sugadintą kabelį. Dar gerai, kad gražtas pataikė kaip tik į šią vietą. Penki milimetrai į kairę, ir būtų nutilęs radijas; tada viskas būtų kur kas labiau susikomplicavę.

- Įjunkite trečiąją jungtuvą, daktare,- paprašė jis, vyniodamas izoliacinę juosta.- Atrodo, viskas gerai.

Blykstelėjo pagrindinio apšvietimo lempos, akinančiai šviesios, palyginus su rausva avarine lempele. Ir tuo pačiu momentu kažkas pokštelėjo, lyg būtų kas sprogęs, ir taip netikėtai, jog Patas krūptelėjęs nukrito nuo netvirtos savo atramos. Dar nepasiekęs kojomis grindų, jis suprato: ?ia ka?kas nusi?iaud?jo... Atrodo, jis buvo persistengęs, vėsindamas kabina. Įdomu, kas pabus pirmasis? Gerai, jeigu Sju - bus galima nekliudomai pasikalbėti. Dankeno Mekenzio jis nesivaržė; tiesa, Sju gali pagalvoti kitaip.

Kažkas po antklode sukrutėjo. Patas tuoj šoko į pagalbą, bet staiga stabtelėjo ir liūdnai atsiduso.

Deja, ne kiekvienam norui lemta išsipildyti, o kapitonas privalo eiti savo pareigas. Patas palinko ties liesa figūra, besistengiančia atsikelti, ir rūpestingai paklausė:

? Kaip jaučiatės, mis Morli?

Pakliūti į televizijos letenas daktarui Lousonui buvo ir naudinga, ir žalinga. Tapęs televizijos žvaigžde, jis įgavo pasitikėjimą savimi; pasirodė, jog pasauliui, kurio Tomas atkakliai neapkentė, reikalingos jo žinios ir talentas. (Tomas nepagalvojo, kad jis gali būti pamirštas labai greitai - vos pasibaigus "Selenės" gelbėjimo operacijai.) Jam pasitaikė proga įrodyti, kad jis yra nuoširdžiai atsidavęs astronomijai; astronomų bendrijoje šis jo pasiaukojimas nebuvo labai vertinamas. Savaime suprantama, daktarą Lousoną džiugino ir geras honoraras.

Tačiau programa, kurią įgyvendinant jis dalyvavo, buvo lyg tyčia taip paruošta, kad pasitvirtintų senas Tomo įsitikinimas, jog dauguma žmonių yra arba niekšai, arba kvailiai. Ir sunku apkaltinti "Interplanet Njus" agentūrą, kad ji susigundė vykusiu numeriu užpildyti ilgoką pertrauką, kol ant plausto svarbių įvykių nebuvo.

Tas, kad Lousonas Mėnulyje, o jo auka Žemėje, technikų nejaudino; ši uždavinį televizija senų seniausiai buvo išsprendusi. Vis tiek programos nebuvo galima siųsti tiesiog į eterį: ji buvo užrašoma į juostelę ir išpiaustomos pauzės - tos pačios dvi su puse sekundės, kurių reikėjo radijo bangoms pasiekti Mėnulį ir sugrįžti atgal. Laidos dalyviams dėl to, žinoma, nebuvo nė kiek geriau, bet žiūrėdamas sumanaus redaktoriaus apdorotą juostelę, žiūrovas nejautė jokio nepatogumo, kad veikėjus skyrė beveik keturių šimtų tūstančių kilometrų atstumas.

Klausytojų tarpe buvo ir vyriausiasis inžinierius Lourensas. Jis patogiai gulėjo Troškulio Jūros paviršiuje, žvelgdamas į tuščią dangaus skliautą. Pirmą kartą po daugelio valandų pasitaikė proga kvėptelėti, bet mintys spietėsi galvoje, neleisdamos užsnūsti. Nekalbant jau apie tai, kad Lourensas iš viso negalėjo miegoti skafandre. Bet to ir nereikėjo: pirmosios iglu jau buvo pakeliui iš Portrorio. Vos tik jas atgabens, jis turės visus patogumus, kurie yra ir užtarnauti, ir būtini.

Tegul ką nori sako skafandro kūrėjai, jame būdamas, ilgiau kaip parą nedirbsi visa jėga. Priežasčių tam yra nemaža, ir jos visos daugiau ar mažiau aiškios. Štai kad ir tie biaurybės "kosminiai niežai", kurie ima graužti juosmenį - ir kitas vietas - išbuvus parą hermetiškame kostiume. Gydytojai tvirtina, jog čia grynai psichologinis reiškinys, ir daugelis kosminių eskulapų heroišškai nešiodavo skafandrą savaitėmis ir daugiau, norėdami tai įrodyti. Deja, jų pavyzdys nepadėjo pašalinti šią ligą. . . Apie kosminius skafandrus susikūrė savitas folkloras, gausus ir įvairiapusis, ne visada padorus su savo terminologija. Niekas tiksliai nežino, kodėl vienas garsus septyniasdešimtųjų metų modelis buvo pavadintas "Geležine Merga", tačiau kiekvienas kosmonautas mielai paaiškins, dėl ko 2010 metais pagamintas "Modelis XIV" gavo "Kankinimo Kameros" vardą. Kas kita, jeigu ne kiekvienas patikės, jog skafandrą yra sukūrusi inžinierė-moteris, turinti palinkimą į sadizmą, sumaniusi žiauriai keršyti priešingajai lyčiai.

Kol kas Lourensas jautėsi visai neblogai. Per radiją jis girdėjo kalbant kovingai nusiteikusius diletantus, karštai dėstančius savo idėjas. Ką gi, gali būti ir taip (nors ir mažai įtikėtina), kad kuris iš šių nesuvaldomų mąstytojų ims ir sugalvos kokį padorų gelbėjimo būdą. Vyriausiasis inžinierius prisiminė, jog tokių atsitikimų yra buvę, ir jis buvo pasiryžęs klausytis šių pasiūlymų kur kas kantriau, negu daktaras Lousonas, kuris, matyt, niekuomet ir neišmoks būti nuolaidesnis paikišiams.

Tomas Lousonas ką tik buvo sutriuškinęs inžinierių mėgėją iš Sicilijos, pasiūliusį išsklaidyti dulkes atitinkamai išdėstytais reaktyviniais lėktuvų varikliais. Tipiškas atvejis: teoretiniu požiūriu šis projektas tartum be klaidų, tačiau pradėk jį praktiškai įgyvendinti - ir viskas griūva. Dulkes galima išsklaidyti, tačiau tam reikia nesibaigiančio oro

srauto. Kol iškalbaus italo argumentai buvo verčiami į anglų kalbą, Lousonas greitai paskaičiavo.

- Mano apskaičiavimu, sinjore Guzalji,- tarė jis,- reikalingo diametro šachtai oro srove išrausti reikia per minutę patiekti ne mažiau, kaip penkis tūkstančius tonų oro. Tokio oro kiekio į darbų vieta neatgabensi. ? E, galima surinkti panaudotą orą ir vėl tuo pačiu pūsti!

- Dėkoju jums, sinjore Guzalji,- įsiterpė ryžtingas pokalbio vadovo balsas.- Toliau kalbės misteris Robetsonas iš Londono, Ontario provincijos. Koks jūsų planas, misteri Robertsonai?

- Aš siūlau dulkes sušaldyti.

- Palaukite,- prieštaravo Lousonas, - kaip galima jas sušaldyti?

- Pirmiausia dulkes reikia permerkti vandeniui. Tada suleisti refrižeratorinius vamzdžius ir viską paversti į ledą. Dulкės sušals į kietą masę, kurią bus galima gręžti.

- Mintis įdomi,- kažkaip nenoromis pripažino Lousonas.- Šiaip ar taip, ne tokia absurdiška, kaip kai kurios ankstesnės. Tačiau šiam sumanymui įgyvendinti reikia labai daug vandens. Nepamirškite, dulkialaivis yra penkiolikos metrų gilumoje. . .

- Kiek tai bus pėdų? - paklausė kanadietis tokiu tonu, iš kurio buvo matyti, jog čia esama nepalenkiamo antimetrinės mokyklos atstovo.

- Penkiasdešimt, bet aš įsitikinęs, kad jums tai žinoma taip pat gerai, kaip ir man. Šulinio skersmuo turi būti ne mažesnis, kaip metras - jūsiškai jardas. Taigi apibendrinsime: penkiolika padauginti iš dešimties kvadrato, iš dešimties ir. . . žodžiu, penkiolikos tonų vandens. . . Čia apskaičiuota be nutekėjimo, iš tikrųjų reikės nepalyginamai daugiau, galimas daiktas, apie šimtą tonų. Kaip jūs galvojate, kiek svers toks šaldymo įrenginys su visais prietaisais?

O jis visai neblogai gaudosi! Ne taip kaip dauguma Lourenso pažįstamų mokslininkų, Lousonas iškart užčiuopdavo praktinę dalyko esmę ir, be to, greitai skaičiavo. Paprastai astronomas arba fizikas, norėdami ką greitai apskaičiuoti, pirmuoju bandymu apsirinka dešimtimis, jeigu ne šimtais. Kiek Lourensas galėjo spręsti, Tomo Lousono atsakymas iš karto buvo teisingas.

Kanadietis, šaldymo entuziastas vis dar gynė savo idėją, bet jį stotis išjungė, kad būtų galima paklausti

Afrikos atstovo nuomonės, kuris siūlė visiškai priešingą priemonę - šilumą. Įrengti didžiulį įgaubtą veidrodį, sukcentruoti saulės spindulius į vieną tašką Mėnulio dulkių paviršiuje ir suldyti jas į kompaktišką masę. . .

Galėjai pajusti, kad Lousonas vos vos valdosi. Lydymo saulės spinduliais šalininkas pasirodo buvo vienas iš tų užsispyrusių žinovų - savamokslų, kurie esti per daug įsitikinę savo skaičiavimų neklaidingumu. Ginčas įsiliepsnojo ne juokais, bet čia vyriausiojo inžinieriaus ausinėse suskambėjo skardus balsas:

- Dulkiavažiai atvyksta, misteri Lourensai.

Vyriausiasis inžinierius pasivertė ir atsisėdo, paskui jis užsiropštė ant plausto. Jeigu dulkiavažiai matyti, vadinasi, jie visai arti. Taip ir yra, štai Dulkiavažis-1, o su juo Dulkiavažis-3, atlikęs sunkią kelionę iš Troškulio Ežero Farsaide. Pati jo kelionė buvo tikras žygdarbis, tačiau apie šį žygdarbį žino tik grupelė žmonių.

Kiekvienas dulkiavažis tempė po dvejas roges. Štai jie priartėjo prie plausto, ir tuoj pat gelbėtojais puolė iškrauti didelę dėžę, kurioje buvo iglu. Lourensas visuomet susidomėjęs žiūrėdavo, kaip būdavo pripučiamas iglu, tačiau dabar jis ypač nekantriai laukė, kada baigsis ši procedūra. (Na, žinoma, tiktai "kosminių niežų" jam ir betrūko!..) Viskas buvo daroma automatiškai: beliko nuplėšti antspaudą, paspausti du atskirus svertus - apsidraudimui, kad atsitiktinai automatai neišsijungtų - ir laukti.

Ilgai laukti neteko. Dėžė subyrėjo, ir pasirodė kruopščiai supakuotas sidabro spalvos audinys, kuris judėjo, tarsi gyva būtybė. Kartą Lourensas matė, kai, palaipsniui skleisdama sparnus, iš lėlytės darėsi peteliškė. Na, ir lygiai taip! .. Tiesa, peteliškei prireikė beveik valandos, kad pasirodytų visu savo puikumu. Iglu buvo statoma tris minutes. Siurblys impulsais pūtė orą, ir apvalkalas tempėsi vis daugiau ir daugiau. Aukščiui pasiekus kone metrą, ji labiau ėmė pūstis į plotį... Pasiekė siūlę ir vėl pradėjo stiebtis aukštyn. Staigus užtelėjimas - tai išsilygino tarpinė kamera. Ir tas viskas vyko be jokio garso, nors atrodė, jog turėtų girdėtis, kaip švokščia besitempdamas audinys. Beliko visiškai nedaug. . . Štai dabar matyti, koks taiklus pavadinimas ,,iglu". Žinoma, sniego nameliai eskimus saugojo visai nuo kitokios (nors ir ne mažiau priešiškos žmogui) aplinkos, bet forma buvo ta pati. Panašus tikslas padiktavo ir panašią konstrukciją. "Apdaila" užtruko žymiai ilgiau, negu iglu pastatymas. Viską - lovas, kėdes, stalus, spintas, elektroninius aparatus - reikėjo įnešti pro tarpinę kamerą. Kai kurie stambesni daiktai vos-ne-vos įtilpo, bet įtilpo!

Pagaliau radijas prabilo:

- Sveiki atvykę!

Lourensas nelaukė. Jis pradėjo segiotis skafandra, būdamas dar išorinėje dviejų pakopų perpuolio kameros kabinoje. Ir vos tik išgirdo, tirštėjant atmosferai, iš vidaus sklindančius balsus, jis tuoj pat nusiėmė hermetinį šalną.

Ot gerai! . . Galima pasilenkti, pasisukti, pasikasyti, eiti nekliudomai, žmoniškai kalbėtis su draugais. Ankštoje dušinėje vanduo nuplovė visus skafandro kvapus; dabar laikas imtis darbo. Apsivilkęs šortais (iglu viduje buvo rengiamasi lengvai), jis atsisėdo prie stalo, norėdamas pasitarti su savo padėjėjais.

Didžiama jo užsakytų daiktų buvo atgabenta šiuo reisu, likusius po kelių valandų turi atvežti Dulkiava-žis-2. Peržvelgdamas sąrašus, Lourensas pasijuto padėties šeimininkas. Deguonimi "Selenės" keleivius jis aprūpino, jeigu tik vėl kas neatsitiks. Tiesa, vandenį jie jau baigia, bet šį klausimą nesunku išspręsti. Truputį painiau bus aprūpinti maistu, bet čia gal bus galima išsisukti, sugalvojus tinkamą įpakavimą. Beje, valgyklų valdyba jau atsiuntė šokolado, džiovintos mėsos, sūrio ir net plonų prancūziškų bulkučių - viską sudėję į trijų centimetrų skersmens cilindrus. Tuo pat jie bus pasiūsti vamzdžiais žemyn, ir keleiviams iškart pagerės nuotaika.

Bet viskas buvo ne taip svarbu; svarbiausia jo "smegenų tresto" rekomendacijos, ikūnytos tuzine brėžinių ir lakoniškame šešių puslapių memorandume. Lourensas jį skaitė labai atidžiai, retkarčiais palinguodamas galva. Tiesą sakant, ir jis buvo tokios nuomonės. Kitos išėities nėra.

Keleivius galima išgelbėti, bet "Selenė" bus atlikusi paskutinę kelionę.

24 SKYRIUS

Atrodė, kad viesulas, kuris išsiveržė pro vamzdį iš "Selenės" nusinešė ne tik padvisusį orą. Prisimindamas pirmąsias valandas po katastrofos, Hanstenas sau vienas galvojo, kad, praėjus pradiniam šokui, laive retkarčiais vyravo kažkokia nervinga ar net isteriška nuotaika. Norėdami praskaidrinti tą atmosferą, jie kartais persistengdavo, ieškodami dirbtinio linksmumo, arba griebdamiesi kone vaikiškų juokų.

Dabar visa tai - praeitis, ir nesunku atspėti - kodėl. Tai atsitiko ne vien dėl to, kad gelbėtojai arti: susitikimas akis į akį su mirtimi keičia žmogų. Bailumas ir savimyla nubiro nuo jų kaip nuodegos; atėjo ramaus dvasios tvirtumo laikotarpis.

Su visu tuo Hanstenas buvo susipažinęs. Jam daug kartų teko stebėti tą patį, kada kosminių laivų įgulos papildavo į sunkias situacijas beribiuose saulės sistemos toliuose. Komodoras nebuvo apsigimęs filosofas, tačiau kosmose likdavo užtektinai laiko apmąstymams. Kartais Hanstenas klausdavo savęs, ar ne dėl to žmogus ieško pavojų, kad jie padėtų jam pažinti, kas yra draugystė ir susiklausymas, kurių jis - nors ir nesąmoningai - taip trokšta?

Gaila skirtis su visais šitais žmonėmis. Net su mis Morli, kuri dabar netikėtai pasidarė maloni ir taktiška, kiek tik leido jai išgalės. . . Komodoras buvo tiek įsitikinęs gelbėjimo operacijos sėkme, kad net ėmė galvoti apie būsimąjį atsiskyrimą. Aišku, dar visko gali atsitikti, bet vis dėlto, atrodo, kad jie yra apsaugoti nuo netikėtumų. Kokiu būdu vyriausiasis inžinierius Lourensas juos iškels į paviršių, kol kas niekas nežinojo, bet visi tikėjo, kad jis tikrai tą padarys. Pavojus praėjo, beliko tik nepatogumai, kuriuos visiškai galima pakęsti. Apie bet kokius nepriteklius netenka nė kalbėti nuo tada, kai vamzdžiais žemyn pasipylė cilindrai su produktais. Žinoma, jiems ir be šito dar negrėsė bado mirtis, tačiau patiekalai buvo gana vienodi, o vandens tikrai stokojo. Dabar gi visos cisternos pilnos, šimtai litrų sukaupta atsargai. Keista, kad, apdairus ir išvalgus būdamas, komodoras Hanstenas nė karto nepagalvojo, kur dingo visas vanduo iš "Selenės" cisternų? Suprantama, jo galva buvo kupina skubėsių reikalų. Ir vis dėlto jis turėjo susirūpinti, kodėl tiek daug vandens jiems pumpuojama iš viršaus. Komodoras tuo susirūpino, kai jau buvo per vėlu.

Ne mažiau kalti, kad neapsižiūrėjo, taip pat Patas Haris ir vyriausiasis inžinierius Lourensas: Puikus planas, labai geras pasiruošimas, o spraga tik vienintelė. Bet daugiau nė nereikia. . .

Ertsaido inžinerinio skyriaus darbuotojai toliau pluša iš visų jėgų, tačiau pašėlusios lenktynės su laikrodžio rodykle jau pasibaigė. Dabar buvo laiko pagaminti dulkialaivio maketus, nugramzdinti juos į jūrą netoli Portrorio ir išbandyti įvairius baigiamosios operacijos variantus. Patarimai protingi ir šiaipsau plaukte plaukė iš visų pusių, bet į juos niekas nekreipė dėmesio. Gelbėjimo būdas nustatytas, ir jokių pataisų nebus, jeigu neatsiras kokio netikėta kliūtis.

Per dvidešimt keturias valandas, po to, kai buvo pastatyta iglu, įrengimai buvo pagaminti ir atgabenti į vietą. Taip, rekordinis laikas, bet Lourensas visa širdimi tikėjosi, kad jam niekada nereikės jo viršyti, nors jis ir labai didžiavosi žmonėmis, kurie šį žygdarbį atliko. Inžinerijos skyrius retai susilaukdavo užtarnautų laurų, jo pastangos buvo traktuojamos kaip būtinybė - kaip oras, kurį tiekė tie patys inžinieriai.

Dabar, kada viskas pakrypo geraja linkme, Lourensas nė kiek neprieštaravo, paprašytas duoti interviu, ir Morisas Spenseris su džiaugsmu puolėsi jam padėti. Jis seniai laukė šios progos. Tarp kitko, jeigu jis neklysta, bene pirmą kartą televizijos kamera ir kalbėtoja skyrė penkių kilometrų atstumą. Šitaip daug didinamas vaizdas, savaime suprantama, esti truputį išskydęs, tada nors ir menkiausio trinktelėjimo pakanka, kad jis imtų virpėti ekrane. Todėl visi, esantieji raketoje, stengėsi nejudėti, o prietaisai ir aparatai - išskyrus pačius būtiniausius - buvo išjungti.

Vyriausiasis inžinierius Lourensas buvo su skafandru. Jis stovėjo ant plausto krašto, atsirėmęs į nedidelį kėlimo kraną. Po krano strėle kabėjo platus, iš abiejų pusių kiauras betono cilindras - pirmoji sekcija šulinio, kuris turėjo perskirsti Mėnulio dulkes.

- Mes viską apgalvojome ir nusprendėme, kad šitas būdas bus pats geriausias,- pasakė Lourensas tolimai televizijos kamerai (nors jo žodžiai visų pirma buvo skirti žmonėms, palaidotiems penkiolikos metrų gilumoje po plaustu).- Šis cilindras vadinamas kesonu. Savo paties svorio

slegiamas, jis lengvai nugrims į dulkes, nes pasmailintas apatinis pakraštys persmeigs jas tarsi peilis sviestą. Nuleisime kelias tokias sekcijas ir taip pasieksime dulkišlaivį. Apatinei sekcijai atsirėmus į jo stogą, bus galima pašalinti iš vidaus dulkes, nes sudūrimai bus pakankamai sandarūs. Tuo pačiu pasidarys tartum šulinys, šachta, kuri sujungs mus su "Selene". Bet čia dar tik pusė darbo. Tada reikės pastatyti ant šulinio vieną mūsų hermetišką iglu, kad būtų galima pralaužti dulkišlaivio stogą, nebijant, jog iš vidaus išeis oras. Manau. . . tikiuosi, jog tą viską padaryti nebus per daug sunku.

Jis šiek tiek padelsė, lyg klausdamas savęs, ar verta minėti kitas detales, kurios operaciją daro kur kas sudėtingesnę, negu ji atrodo iš pirmo žvilgsnio. Ne, tikrai neverta: kas čia nusimano, pats supras, o kitiems nė nereikia, dar pagalvos, kad jis nori išsiaukštinti. Kol viskas vyksta gerai, nematomi stebėtojai (Mėnulio turizmo valdybos viršininko žiniomis, jų darbą šiuo metu seka apie pusė milijardo televizijos žiūrovų) jo neįaudina. Jeigu kas neįstrigs. . .

Vyriausiasis inžinierius pakėlė ranką, duodamas ženklą kranininkui:
- Leist!

Keturių metrų cilindras pradėjo pamažu grimzti į dulkes; va ir visas paskendo, tik pats kraštelis besimatė. Taip, pirmoji sekcija įleista. . . Kad ir kitos būtų tokios paklusnios.

Vienas gelbėtojas, paėmęs gulsčiuką, kruopščiai patikrino cilindrą, ar nepakrypęs. Tada jis pakėlė aukštyn didįjį pirštą. Lourensas atsakė tuo pačiu. Kažkada jis ne blogiau už bet kokį montuotoją mokėjo gestų kalbą; o tas jų profesijos žmonėms labai svarbu, nes radijas gali sugesti o, be to, ryšių kanalus dažniausiai tekdavo naudoti svarbesniems uždaviniams.
- Paruošti antrąjį! - įsakė vyriausiasis inžinierius.

Čia jau bus painiau: išlaikyti pirmąją sekciją nejudamą ir prie jos prijungti antrąją taip, kad anoji nebūtų pajudinta. Atvirai kalbant, tokiam darbui reikėtų poros kranų. . . Bet nieko, rėmas iš dviejų "T" formos sijų, paguldytas lygiai Jūros paviršiuje, prilaikys dalį svorio. "Kad tik dabar nesuklystume!" - mintyse tarsi maldaute maldavo vyriausiasis inžinierius. Antroji sekcija pakilo nuo rogių, atvežusių ją iš Portrorio; trys technikai rankomis išlygino siūbuojantį betoninį žiedą, ir jis

dabar kabuoja lygiai vertikaliai. Štai kada reikėjo prisiminti skirtumą tarp masės ir svorio. Nors ir mažai svėrė besisupantis cilindras, jo inercija buvo tokia pati, kaip ir Žemėje, ir jis galėjo suploti užsižiopsojusį žmogų. Tačiau ši kabanti sekcija suposi gana iš lėto. Mėnulyje švytuoklės judėjimo greitis perpus mažesnis, negu Žemėje. Prie to priprasti žmogui, negimusiam Mėnulyje, buvo beveik neįmanoma.

Bet štai antroji sekcija nusileidžia ant pirmosios, jos sujungiamos, ir Lourensas vėl komanduoja:

- Leist!

Pasipriešinimas padidėjo, tačiau kesonas, slegiamas savo paties svorio, lengvai nugrimzdo į dulkes.

- Aštuonis metrus turime,- tarė Lourensas.- Jau daugiau kaip pusę.

Duokite šen trečiąją sekciją.

Po jos nuleisime ketvirtąją - ir viskas. Tiesa, jis dėl visa ko užsakė atsarginę sekciją. Troškulio Jūros ypatybė pasiglemžti armatūrą jam kėlė nerimą. Kol kas buvo dingę tik keletas varžtų ir veržlių, bet, jeigu nuo krano atitruks betoninis žiedas, jis akies mirksniu nuskęs. Tegul ir negiliai (pavyzdžiui, nukris šonu) - tačiau ir dviejų metrų pakanka, kad tą sekciją galėtum laikyti dingusia. Gelbėti gelbėjimo prietaisus nėra kada.

Trečioji sekcija į dulkes nugrimzdo žymiai lėčiau. Tas nieko, kad tik nusileido. Dar kelios minutės, ir jos atsirems į dulkišlaivio stogą.

- Dvylika metrų,- aiškiai pasakė Lourensas.-"Selene", mes jau tik už trijų metrų nuo jūsų, tučtuojau mus išgirsite.

Jie išgirdo. Ir iškart daug lengviau pasidarė visų širdyse! Dar prieš dešimtį minučių Hanstenas buvo pastebėjęs, kad virpčioja deguonies vamzdis, kai jį paliečia besileidžiantis kesonas. Tuoju buvo matyti, kada kesonas sustoja ir kada vėl smunka žemyn.

Dar trinktelėjimas, ir tuo pačiu metu nuo lubų pabiro dulkės. Vamzdžiai, kuriais buvo tiekiamas oras, buvo išsikišę pro lubas žemyn kokius dvidešimtį centimetrų. Plyšius aplink vamzdžius Patas buvo užglaistęs greitai rišančiu cementu, kuris esti avarinių reikmenų tarpe kiekviename kosminiame laive. Matyt, tas užtepimas bus susilpnėjęs. Tačiau smulkučių dulkių lietus, besisunkias pro plyšius, buvo per menkas, kad sukeltų pavojų. Vis dėlto Hanstenas nutarė atkreipti į tai kapitono dėmesį.

- Keista,- nusistebėjo Patas, žiūrėdamas į vamzdžio galą.- Šitas cementas nieko neturi praleisti. . .

Jis pasilypėjo ant sėdynės ir atidžiai apžiūrėjo siūles. Šiek tiek patylėjęs, nušoko ant grindų. Patas buvo aiškiai susirūpinęs.

- Kas yra? - tyliai paklausė Hanstenas. Komodoras jau buvo gerokai išstudijavęs Patą, jis tuoju suprato, kad bus atsitikę kažkas negera.

- Vamzdis kyla į viršų,- atsakė kapitonas.- Ant plausto kažkas dirba labai nerūpestingai. Pasitraukė visą centimetrą nuo tada, kai aš užtepiu siūles.

Staiga jis išblyško.

- Dieve mano,- sušnibždėjo Patas,- o gal čia visai ne jie kalti, gal mes giliau grimztame?

- Kas tuomet? - ramiai paklausė komodoras.- Visai nenuostabu, jeigu dulkės spaustųsi, slegiamos mūsų svorio. Tas dar nereiškia, jog mums gresia pavojus. Sprendžiant iš šito vamzdžio, mes per dvidešimt keturias valandas nugrimzdome vieną centimetrą. Prireiks, pailgins iš viršaus. Patas susidrovėjęs nusijuokė.

- Taigi, taip ir yra. Ir kaip aš pats to nesupratau! Tikriausiai, mes visą laiką palengva smunkame, tik iki šiol neturėjome progos tai pastebėti. Nieko, bet aš vis tiek pranešiu misteriuui Lourensui, nes tas gali atsiliepti į jo apskaičiavimus.

Patas Haris apsisuko, norėdamas eiti į kabinos priekį. Jis nežengė nė poros žingsnių.

25 SKYRIUS

Gamtai prireikė milijono metų, kol užtaisė pinkles, į kurias pateko "Selenė". O antrą kartą laivas pats sau duobę išsikasė.

Konstruktoriams nė nereikėjo daryti dulkialaivį kiek galima lengvesnį, juo labiau, kad jo kelionė turėjo trukti vos kelias valandas. Todėl jie neįtaisė "Selenėje" gudriai sumanyto, nors ir nelabai reklamuojamo, įrenginio, kuris leidžia kosminiams laivams pakartotinai vartoti jau panaudotą vandenį. Čia nereikėjo saugoti kiekvieną lašą, ir viskas, kas pakliūdavo į kanalizaciją, buvo paprasčiausiai šalinama laukan.

Per pastarąsias penkias paras iš "Selenės" į ją supančias dulkes pateko ne vienas šimtas kilogramų skysčių ir garų. Godžiai sugeramos vandenį, Mėnulio dulkės palei šalinimo angas permirko, virsdamos skystu purvu. Drėgmė persisunkė ir į visą aplinkinį Jūros plotą. Iš lėto ir nepastebimai dulkialaivis paplovė savo guolį. Menkas iš viršaus nuleisto kesono stuktelėjimas užbaigė procesą.

Pirmasis požymis, iš kurio žmonės ant plausto suprato, jog įvyko katastrofa, buvo raudonos oro valytuvo lempelės mirkčiojimas. Tuo pačiu metu gelbėtojų šalmafonuose visais kanalais užkavė radiosirena. Kauksmas nutilo, budinčiajam technikui paspaudus jungiklio mygtuką, bet raudonoji lemputė ir toliau mirksėjo.

Vos pažvelgęs į prietaisus, Lourensas tučtuojau suprato, dėl ko kilo aliarmas. Oratiekio - abiejų vamzdžių - sujungimas su "Selene" pažeistas, oro valytuvus vienu vamzdžiu varo deguonį tiesiog į Jūrą, o antruoju (oi nesėkmė!) siurbia dulkes. "Kas atsitiks filtrams!" - klausė savęs vyriausiasis inžinierius, bet tuoj pat nuginė šią mintį ir ėmė šaukti dulkialaivį.

"Selenė" tylėjo. Jis pertikrino visas jos bangas, bet negalėjo sugauti net krebždesio pagrindinio dažnumo banga. Troškulio Jūra buvo nelaidi tiek garsams, tiek ir radijo bangoms.

"Žuvo, - sau vienas nusprendė vyriausiasis inžinierius, - galas. Kiek čia reikėjo, ir būtų buvę išgelbėti. Nepavyko. Vos valandos betrukė!" Kas čia galėjo atsitikti? Gal korpusas neišlaikė dulkių svorio? Vargu. Oro slėgimas viduje buvo pakankamai didelis, kad galėtų atlaikyti išorės spaudimą. Vadinasi, dar giliau nugrimzdo. Atrodo, jog jis net pajuto po dulkėmis nedidelį smūgį. Vyriausiasis inžinierius iš pat pradžių bijojo naujos griūties, bet nežinojo, kaip išvengti pavojaus. Jie pabandė rizikuoti - ir "Selenė" pralaimėjo. . .

Vos tik "Selenė" pajudėjo iš vietos, Patas Haris pajuto, jog šitas smukimas visai nepanašus į pirmąjį. Šį kartą dulkialaivis sėdo kur kas lėčiau, o iš lauko pusės kažkas girgždėjo ir švokštė. Net tokią baisią minutę Patas negalėjo nenustepti: kaip gali dulkės sukelti tokius garsus?

. . .
Vamzdžiai, kyšantieji pro lubas, ėmė kilti į viršų, traukėsi gūsiomis, nes laivagalis grimzdo greičiau, ir laivas gerokai pakrypo. Sutraškėjo fiberglasas, ir užpakalinis vamzdis išsitraukė iš skylės lubose, šalia tarpinės kameros. Tuo pačiu akimirksniu dulkių srovė pliūptelėjo žemyn, atsimušė į grindis ir išsisklaidė ore, kaip lengvas debesėlis. Komodoras Hanstenas stovėjo arčiausiai prie angos ir pirmasis prie jos prišoko. Nusitraukęs nuo kūno marškinius, jis beregint susuko juos į gumulą ir įgrūdo į skylę. Dulkės nesiliovė birusios, sunkėsi pro plyšius, bet komodoras nepasidavė. Jis jau buvo bebaigiąs ją užkimšti, tada išsprūdo vamzdis laivo priekyje. Tuo momentu užgeso pagrindinė šviesa - vėl nutrūko kabelis. . .

- Aš čia susitvarkysiu! - šūktelėjo Patas, Jis taip pat nusivilko marškinius ir stojo į kovą su Mėnulio dulkėmis. Patas Haris dešimtis kartų yra keliavęs į Troškulio Jūrą, bet jam nebuvo tekę jos paliesti. Pilkos pudros prilindo į nosį, pribiro į akis; ji pusiau uždusino ir apakino kapitoną. Ir nors Mėnulio dulkės buvo tokios sausos, tarsi jos būtų paimtos iš faraono kaprūsio (net sausesnės, nes Jūra milijonus kartų senesnė už bet kokią piramidę!), tačiau pačiupinėjus jos atrodė gličios kaip muilas. Patas nejučiomis pagalvojo, kad būti gyvam palaidotam, tikriausiai, blogiau negu nuskęsti. . . Bet štai fontanas pavirto plonute srovele, ir kapitonas suprato, jog šį kartą žiauri lemtis jį aplenkė. Dėl silpnos Mėnulio traukos penkiolikos metrų dulkių stulpas ne taip jau baisiai slėgė. Tačiau, jeigu anga lubose būtų buvusi daug didesnė, dar nebūtų aišku, kaip tas viskas būtų pasibaigę. Nusipurtes dulkes nuo galvos ir pečių, Patas atsargiai atsimerkė. Nieko, regėjimas normalus. Gerai, kad nors avarinė šviesa liko. Nelabai šviesus žiburėlis, bet vis tik geriau negu niekas. Komodoras jau buvo užkamšęs plyšius ir dabar sau ramiausiai purkštė vandenį iš popierinio puoduko, norėdamas nusėsdinti dulkes. Priemonė pasirodė labai efektyvi, ir pilki debesys greitai pavirto purvo balutėmis ant grindų. Pakėlęs galvą, Hanstenas susidūrė su Pato žvilgsniu.

- Na, kapitone, - prašneko jis. - Jūsų nuomonė?

"Olimpinis ramumas! Šita savitvarda gali išvesti žmogų iš kantrybės, - pagalvojo Patas. - Kaip čia, kad nors kartą pamačius komodorą sumišusį!"

Ne, niekai, čia jame pavydas kalba, net pavyduliavimas, visiškai galimas, bet per žemas Patui. Jis sugėdino save.

- Neįsivaizduoju, kas įvyko,- atsakė jis.- Gal jie iš viršaus mums pasakys?

Laivas pasviro trisdešimties laipsnių kampu, ir, einant į vairuotojo vietą, reikėjo lipti prieš kalną. Sėsdamasis prie radijo siųstuvo, Patas staiga pajuto, kad jį prislėgė baisi neviltis, kokios jis nebuvo patyręs nuo pat lemtingojo įgriuvimo. Jį apniko toks jausmas, tarsi visi dievai būtų atsigręžę prieš juos ir kad toliau priešintis nėra prasmės.

Jis galutinai tuo įsitikino, kai, pamėginęs įjungti radijo siųtuvą, pamatė, kad jis neveikia. Nėra elektros. Nelemtasis vamzdis gerokai pasidarbavo. ..

Patas lėtai pasisuko kėdėje. Dvidešimt vienas žmogus nekantriai žiūrėjo į kapitoną: ką jis pasakys? Iš jų dvidešimt jam šiuo metu neegzistavo.

Patas matė tikrai Sju veidą, jos akis. Jos susirūpinusį, įtemptą žvilgsnį, net dabar - jame nebuvo baimės. Nusiminimas buvo kažkur dingęs, jį buvo išstūmęs naujas jėgų ir vilties antplūdis.

- Atvirai sakau, nežinau, kas įvyko,- tarė jis.- Tačiau esu tvirtai įsitikinęs: mes dar nepražuvome, iki to dar toli, šimtas šviesmečių. Jeigu nugrimztume dar giliau, ir tada dar nebūtų baisu, mūsų draugai ant plausto greitai vėl mus apčiuops. Tik vėliau būsim išgelbėti, ir daugiau nieko. Nerimastauti čia nėra ko.

- Aš nenoriu pasirodyti, kapitone, jog greitai puolu į paniką,- prabilo Baretas,- bet jeigu ir plaustas nuskendo? Kas tada?

- Tą mes patikrinsime, kai tik aš sutvarkysiu radijo kontakta,- atsakė Patas, niūriai žiūrėdamas į tabaluojančius palubėje laidus: - O pakol išnarpliosiu šį vermišėlį, teks mums tenkintis avarine šviesa.

- Aš neprieštarauju,- įsiterpė misis Šaster.- Man atrodo, šitaip visai malonu.

„Ačiū tau, geroji širdie",- mintyse pasakė Patas. Jis greitai apžvelgė likusiuosius. Esant tokiai šviesai, sunku įžiūrėti veido išraiškas, bet atrodo, lyg visi būtų ramūs. ..

Ramumas truko lygiai minutę, nes daugiau nereikėjo, kad būtų galima įsitikinti, jog nei radijo, nei šviesos sutaisyti nepavyks. Laidai išrauti iš apsauginio vamzdelio, o reikalingų įrankių - nėra.

- Čia jau blogiau,- nusprendė Patas.- Mes nieko negalėsime jiems pasakyti, kol iš viršaus mums nenuleis mikrofono.

- Ir dėl to,- pasakė Baretas, linkęs pastebėti tik blogybes,- jie negali susisiekti su mumis. Jie nesupras, kodėl mes neatsakome. Dar nuspręs, kad mes žuvome, ir nutrauks gelbėjimo operaciją! . .

Ši mintis buvo kilusi ir Patui, bet jis tučtuojau ją nuginė.

- Jūs esate girdėjęs kalbant vyriausiąjį inžinierių Lourensa,- pasakė jis.- Vyriausiasis ne toks žmogus, kad nuleistų rankas, kol dar yra nors mažiausia viltis. Dėl šito galima nesijaudinti.

- Kaip bus su oru? - susirūpinęs paklausė profesorius Džajavardenas.- Juk mes vėl turime pasikliauti vien savo ištekliais.

- Valytuvai vėl ėmė veikti, tad oro dabar užteks daugeliui valandų,- atsakė Patas.- Be to, greitai mums iš naujo nuleis vamzdžius.- Kapitonas tikėjosi, kad jo balsas skamba gana įtikinamai.- Apsišarvuosime kantrybe ir susigalvosime naują užsiėmimą. Tris dienas ištvėrėme, šiaip taip ištvėrėme dar valandą - kitą.

Jis pasižiūrėjo išilgai eilių, tikrindamas, ar yra nesutinkančių, ir pamatė, kad vienas keleivis iš lėto stoja. Tai buvo tylus, pažiūrėti menkutis misteris Redlis, kuris nuo kelionės pradžios nė dešimties žodžių nebuvo pasakęs.

Patas, kaip ir anksčiau, apie jį žinojo tik tiek, kad jis buhalteris ir kad yra kilęs iš Naujosios Zelandijos, vienintelio Žemės krašto, kuris dėl geografinės savo padėties dar buvo likęs šiek tiek nuošaliau nuo

didžiųjų įvykių. Suprantama, nukeliauti į ją yra taip pat paprasta, kaip ir į bet kurią kitą Žemės rutulio vietą, tačiau Naujoji Zelandija - paskutinė stotis, ne tarpinis sustojimas didžiojoje magistralėje. Ir naujazelandiečiai toliau išdidžiai saugojo savo individualybę. Ne be pagrindo jie teigė, jog sugebėjo išgelbėti anglų kultūros likučius, Atlanto bendrijai prarijus Britanijos salas.

- Jūs kažką norėjote pasakyti, misteris Redli? - paklausė Patas. Redlis apsižvalgė aplink, tarsį mokytojas, besiruošiantis kreiptis į savo klasę.

- Taip, kapitone,- pradėjo jis,- aš turiu jums prisipažinti. Man atrodo, kad už viską, kas mums yra nutikę, kaltas aš.

Vos vyriausiajam inžinieriui Lourensui pertraukus savo reportažą, per dvi sekundes Žemė sužinojo apie naują nelaimę; Marsą ir Venerą ši žinia pasiekė per kelias minutes. Bet kas ten atsitiko? Iš vaizdo televizoriaus ekrane nieko nesuprasi. . . Pirmiausia žmonės ant plausto ėmė blaškytis, bėgioti, po to samyšis tarsį liovėsi, ir skafandruotos figūros susimetė į krūvą. Matyt, tarėsi. Bet veikė tik vidaus ryšiai, ir žiūrovai negirdėjo nė žodžio. Baisu buvo stebėti tą nebylų pokalbį, nežinant, apie ką jie kalbasi.

Kol tęsėsi ilgos slegiančios nežinojimo minutės, ir studija aiškinosi, kas nutiko, Žiulis Brakas stengėsi parinkti gerą kadra. O tai padaryti nėra lengva, kada scena statiška, o tu pririštas prie vieno, tegul ir prie gana vykusiai parinkto erdvės taško. Kaip ir visi operatoriai, Žiulis negalėjo ilgai tūnoti vienoje vietoje. Tokia statiška būseną veikė jo nervus. Jis net paklausė, ar negalima nuskristi į kitą vietą. O kapitonas Ansonas atsakė:

- Po velnių, imsiu aš šokinėti pirmyn, atgal po šituos kalnus. Čia kosminis laivas... ne kalnų ožka.

Panoraminiis vaizdo pateikimas arba jo priartinimas bei nutolinimas - štai ir visi būdai, kuriuos galėjo panaudoti Žiulis, bet ir tai gana ribotai; niekas labiau neerzina žiūrovo, kaip staigūs šuoliai į priekį ir atgal kosmose arba greitas užplaukimas, kada vaizdas tarsį susprogsta tiesiai tau į veidą. Transfokatorius leido Žiuliui "dumti" per Mėnulį penkių dešimčių tūkstančių kilometrų per valandą greičiu.

Pagaliau nebylus pasitarimas pasibaigė; gelbėtojai atjungė savo telefonus. Gal dabar Lourensas atsakys į radijo klausimus, kurie jį griūte užgriuvo per pastarąsias penkias minutes?

- Viešpatie! - sušuko Spenseris.- Jūs matote? Kas čia dabar!

- Matau,- atsiliepė kapitonas Ansonas.- Tiesiog neįtikėtina! Atrodo, kad jie palieka gelbėjimo vietą. . .

Dulkiavažiai su žmonėmis ėmė tolintis nuo plausto, tarsį valtys nuo skęstančio laivo.

26 SKYRIUS

Gal net ir gerai, kad ryšys su "Selene" nutrūko: vargu ar keleivius būtų padaršiusi žinia, jog dulkiavažiai pasitraukė. Tarp kitko, šiuo momentu laive apie gelbėtojus niekas nė negalvojo - visus sudomino Redlio pasirodymas blausiai apšviestoje scenoje.

- Kaip tai suprasti: jūs už viską kaltas? - Patas sudrumstė nejaukia tylą, kol kas tikėtai nejaukia, be priešiško, nes niekas nežiūrėjo rimtai į naujazelandiečio žodžius.

- Tai ilga istorija, kapitone.- Redlis kalbėjo visai šaltai, tačiau jo balse buvo kažkokia keista intonacija, kurios Patas negalėjo perprasti. Atrodo, kad jie girdi kalbant robotą; Patui net šiurpuliai nuėjo per nugarą.

- Aš nenoriu pasakyti, kad tyčia užtraukiau nelaime-- tęsė Redlis.- Bet nujaučiu, kad ji tikrai nėra atsitiktinė, ir dėl to labai gailiuosi, jog įvėliau jus į šią istoriją. Suprantate, jie mane persekioja.

"Tik šito mums ir betrūko,- pagalvojo Patas.- Viskas, viskas atsigręžia prieš mus! Mūsų nedidelėje kompanijoje yra isteriška senmergė, yra narkomanas, dabar va ir beprotis atsirado. Kas dar ant mūsų užgrius, kol pagaliau ateis galas?"

Tačiau čia pat save įtikino, jog jis čia neteisus. Teisybę kalbant, jam dar labai pavyko. Iš vienos pusės - Redlis, mis Morli ir Hansas Balduras (beje, Balduras po ano paslaptingo atsitikimo, kurio niekas nepriminė, elgėsi be priekaištų), bet iš kitos pusės - komodoras, daktaras Mekenzis, Šasteriai, mažasis profesorius Džajavardenas, Devidas Baretas. Taip pat ir visi kiti kol kas klusniai vykdė kapitono paliepimus. Patas staiga pajuto simpatiją, net meilę šiems žmonėms už jų aktyvią arba pasyvią paramą.

Ypač Sju, kuri šį kartą susiprato anksčiau, negu jis. Savo kabinoje laivagalyje ji kuo ramiausiai, tarsi ką tvarkydamosi, niekieno nepastebėta - arba gal tik vieno Redlio - paėmė iš vaistinėlės ampulę - migdomųjų vaistų. Jam sumanius ką negera, ji buvo pasiruošusi veikti. Bet kol kas Redlio elgesys niekam negrėsė. Jis visai gerai valdėsi, kalbėjo aiškiai ir protaudamas. Nebuvo matyti nei bepročiui būdingo blizgesio jo akyse, nei kokių kitų nenormalumo požymių. Jis atrodė paprastas senyvo amžiaus buhalteris iš Naujosios Zelandijos, leidžiantis savo atostogas Mėnulyje.

- Tai labai įdomu, misterii Redli,- pasakė komodoras Hanstenas ramiu balsu,- bet atleiskite mums už tokį nemokšišką ir pasakykite, kas tie - "jie" ir kodėl jie jus persekioja?

- Jūs, tikriausiai, esate girdėjęs, komodorai, apie skrajojančias lėkštes.

"Skrajojančias... ką?"-nusistebėjo Patas.

Hanstenas, matyt, buvo geriau informuotas.

- Taip, girdėjau,- atsakė jis ir iš karto paniuro.- Esu skaitęs senose kosmonautikos knygose. Atrodo, prieš aštuoniasdešimt metų dėl jų buvo kilusi tikra psichozė?

(Ak, ne vietoje jis pavartojo žodį "psichozė". . . Ačiū dievui, Redlis neišsižeidė.)

- O,- nesutiko buhalteris,- jos pasirodė kur kas anksčiau. Bet tik praeitame šimtetyje žmonės jomis susidomėjo. Yra išlikęs senas rankraštis, kuriame dar tūkstantis du šimtai devyniasdešimtais metais vieno anglų abato yra smulkiai aprašyta tokia skrajojanti lėkštė. Taip, jas žmonės ir anksčiau pastebėdavo. Iki dvidešimtojo amžiaus užregistruota daugiau kaip dešimt tūkstančių tokių atsitikimų.

- Palaukit,- įsiterpė Patas.- Kas ta "skrajojanti lėkštė"? Aš nieko nesuprantu.

- Matau, kapitone, jūsų išsilavinimas turi spragų,- užjaučiamai prasitarė Redlis.- Terminas "skrajojanti lėkštė" plačiai žinomas nuo tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimt septintųjų metų. Taip buvo vadinami senoviniai, daugiausia ovalo formos aparatai, kurie jau daug šimtmečių tyrinėja mūsų planetą. Kai kas linkęs juos vadinti "neatpažintais skrajojančiais objektais".

Tik dabar Patas tarytum kažką prisiminė. Iš tikrųjų jis yra girdėjęs šį terminą, besiklausydamas hipotezių apie kitaplanečius. Tačiau nėra jokių įrodymų, kad mūsų saulės sistemoje lankytusi kosminiai laivai iš kitų pasaulių.

- Ar jūs tikrai tikite,- skeptiškai paklausė kažkuris keleivis,- kad aplinkui Žemę bastosi svečiai iš kosmoso?

- Dar daugiau,- atsakė Redlis.- Jie daug kartų yra nusileidę ir susitikę su žmonėmis. Iki pasirodant žmonėms Mėnulyje, jie Farsaide turėjo savo

bazę, bet tučtuojau ją sunaikino, vos pirmosios topografinės raketos pradėjo daryti stambaus plano Mėnulio paviršiaus nuotrauką.

- Iš kur jūs tą viską žinote? - nusistebėjo vienas keleivis.

Tačiau auditorijos nepasitikėjimas nė kiek nejaudino Redlio; jis, matyt, buvo seniai prie to pripratęs. Naujazelandietis buvo taip tvirtai įsitikinęs, jog tas tikėjimas- nors kaip menkai jis buvo pagrįstas - nejučiomis veikė kitus. Jis puikiausiai jautėsi tame keistame įsivaizduojamajame pasaulyje, kur jį buvo nubloškęs pakvaišimas.

- Mes... suėjome su jais į kontakta,- pareiškė jis iškilmingai.- Keletas žmonių sugebėjo užmegzti telepatinius ryšius su skrajojančių lėkščių įgulomis. Ir todėl mums gana daug žinoma apie juos.

- O kiti žmonės? - prabilo dar vienas skeptikas.-Jeigu tikrai aplink Žemę skraido lėkštės, kodėl jų nėra matę nei mūsų astronomai, nei kosmonautai?

- Tas ir yra, kad matė,- atsakė Redlis, atleidžiai šypsodamasis.- Matė, bet niekam nepasakoja. Mokslininkai yra sudarę tylėjimo suokalbį, jie nenori pripažinti, kad kosmose esama tvarinių, kur kas protingesnių už juos. Ir vos tik lakūnas praneša, kad matė tokią lėkštę, jis tuoj išjuokiamas. Suprantama, jog ir kosmonautai geriau linkę nutylėti, kad jas yra matę.

- O jums, komodorai, jas teko matyti? - paklausė misis Šaster, aiškiai linkusi tikėti naujazelandiečiu.- O gal ir jūs dalyvaujate šitame - kaip jį pavadino misteris Redlis? - tylėjimo suokalbyje.

- Deja, esu priverstas jus nuliūdinti,- pasakė Hanstenas.- Jūs galite manimi nepatikėti, bet visi kosminiai laivai, kuriuos bet kada esu matęs, yra Loido Registre.

Jis sutiko Pato žvilgsnį ir vos pastebimai mostelėjo galva, lyg sakydamas: "Eime į perpuolio kamara, pasitarsiva." Dabar, paaiškėjus, kad Redlis nėra pavojingas, Hanstenas net buvo patenkintas šiuo atsitikimu, taip greitai atitraukusiu keleivių dėmesį nuo naujų komplikacijų. Jeigu mažojo buhalterio kliedesys juos domina, tegul sau paikinasi.

- Na, Patai,- tarė komodoras, vos tik durys juos atskyrė nuo karštai besiginčijančių keleivių,- ką jūs apie jį galvojate?

- Nejaugi jis tiki šitais niekais?

? Matyt, kad tiki. Aš jau esu matęs tokių žmonių.

Hanstenas gerai pažinojo baisią psichozę, kuri buvo apėmusi Redlį; ne veltui jis pradėjo domėtis kosmologija dar dvidešimtajame amžiuje. Jaunas būdamas, komodoras perskaitė net kelias originalias knygpalaikes šia tema; jų puslapiuose slėpėtoji tokia begėdiška apgavystė arba toks vaikiškas naivumas, kad Hanstenas net suabejojo savo pažiūra į žmogų, kaip į protingą būtybę. Darėsi nejauku vien pagalvojus, jog šitokia literatūra kažkada turėjo didžiulį pasisekimą. Tiesa, dauguma šių knygų buvo išleistos "Beprotingais Penkiasdešimtaisiais" metais, pasižymėjusiais psichozėmis.

- Kvailiau nė nesugalvosi,- tęsė Patas.- Tokią valandą "Selenės" keleiviai ginčijasi dėl skrajojančių lėkščių!

- O man atrodo, kad puiku,- atsakė komodoras.- Ką dar jūs pasiūlysite jiems veikti? Sakykim tiesiai, juk mums belieka tik tūnoti ir laukti, kol Lourensas vėl pastuksens į stogą.

- Jeigu jis dar tenai. Baretas teisus, plaustas galėjo nuskęsti.

- Abejoju... Smūgis buvo visai nedidelis. Kaip jūs manote, kiek mes pasmukome?

Hansteno klausimas privertė Patą pagalvoti. Šiuo metu jam atrodė, kad jie krito ilgai. Prietema, grumtynės su dulkėmis - tas viskas apsunkino pajusti laiką, ir jis galėjo tik spėlioti.

- Na, kokią dešimtį metrų...

- Nesamone! Tai truko iš viso kelias sekundes. Du - tris metrus, ne daugiau.

"Kad nors komodoras būtų teisingas",- pagalvojo Patas. Jis žinojo, kaip sunku pajusti nedidelį pagreitį, ypač kada dėmesys atbukęs. Iš visų esančiųjų "Selenėje" tik vienas Hanstenas čia turi patirtį. Reikia manyti, kad jo nuomonė teisinga, arba nors teikianti vilties.

- Viršuje, tikriausiai, niekas net nepajuto,- tęsė Hanstenas.- Ir dabar stebisi, kodėl negali mūsų apčiuopti. Jūs įsitikinęs, kad mes tikrai negalėsime sutaisyti siųstuvo?

- Tikrai. Visa skirstomoji dėžutė išplėsta kartu su dalimi kabelio. Iš kabinos prie jos neprieisi.

? Hm, taip, nieko nepadarysi. Gerai, eime, tegul Redlis pabando atversti mus į savo tikėjimą, jeigu sugebės.

Žiulis koki šimtą metrų lydėjo objektyvu dulkiavažius, kol išžiūrėjo, kad jie vežasi mažiau žmonių, negu atvežė. Septynis žmones, o buvo aštuoni. Jis tučtuojau puolė atgal, ir nežinia, ar čia laimingas atsitiktinumas, ar išvalgumas, skiriantis puikų operatorių nuo paprasto, jam padėjo sugauti plaustą kaip tik tą sekundę, kai Lourensas vėl prabilo per radiją.

- Čia kalba vyriausiasis Ertsaido inžinierius.- Jo balsas buvo pavargęs, prislėgtas, kaip žmogaus, kurio kruopščiai paruošti planai staiga sužlugo.- Prašom atleisti už pokalbio pertraukimą, tačiau, kaip jūs, tikriausiai, patys supratote, "Selenę" vėl ištiko avarija. Manome, kad bus giliau pagrimzdusi. Kiek metrų, dar nežinome. Mes ją pametėme, o į mūsų šaukimą neatsako. Aš paliečiau savo žmonėms pasitraukti keletą šimtų metrų į šalį. Abejoju, ar mums gresia koks pavojus, bet geriau nerizikuoti. Kol kas čia ir vienas apsieinu. Klausykite manęs po kelių minučių.

Milijonai žiūrovų pamatė, kai Lourensas, atsisėdęs ant plausto krašto, vėl narsto zondą, kuriuo jis pirmą kartą aptiko dulkialaivį. Jo ilgis dvidešimt metrų. Jeigu laivas bus nugrimzdęs giliau, teks dar šį tą sugalvoti.

Štai zondas sminga į dulkes. Juo jis artėja prie tos vietos, kur iki tol buvo "Selenė", juo grimzta lėčiau. Pasinerė ženklas 15 - penkiolika metrų. Zondas buvo tarsi ietis, sminganti į Mėnulio kūną. "Kiek dar?"- sušnabždėjo sau vienas Lourensas skafandro tyloje.

Rezultatas jį apstulbino. Nors imk ir juokis, jeigu padėtis nebūtų tokia rimta: išnykus ženklui, zondas sulindo vos pusantro metro. Bet va kas daug blogiau, "Selenė" pasmuko nelygiai. Patikrinus pasirodė, kad laivagalio nusėdo daugiau, negu priekis, pakrypimas trisdešimties laipsnių. Vien šito pakako, kad sužlugtų Lourenso planai: juk jis tikėjosi, jog kesonas glaudžiai, be tarpų priguls prie horizontalaus stogo.

Tarp kitko, šiuo metu Lourensui nedavė ramybės kas kita. Dulkialaivio radijas tyli (gerai, jeigu tik sugedus maitinimo sistemai) - kaip patikrinti, ar gyvi žmonės? Jie vis tiek išgirs zondo bakstelėjimus, bet negalės nieko pranešti į viršų. . .

Kaip negalės?! Yra būdas visų lengviausias ir primityviausias, koki tik galima įsivaizduoti! Tiek primityvus, jog, pusantro šimto metrų viešpataujant elektronikai, jį lengvai buvo galima ir užmiršti.

Lourensas atsistojo ir pasišaukė dulkiavažius.

- Galite grįžti,- pasakė jis.- Jokio pavojaus nėra. Dulkialaivis nusėdo vos metra kita.

Vyriausiasis inžinierius visai buvo pamiršęs, kad jį stebi milijonai akių. Jis turėjo paruošti naują veikimo planą, bet pirmas žingsnis jam buvo aiškus.

Patui ir komodorui sugrižus į kabina, ten ginčas virte virė. Iki tol buvęs mažakalbis, Redlis dabar baigė atsiimti, ką buvo praradęs. Tarsi kas būtų paspaudęs slaptą spyruoklę - arba buhalterį būtų kas netikėtai atleidęs nuo tylėjimo įžado. O taip, tikriausiai, ir buvo: pamatęs, kad jo misija vis tiek išaiškėjo, Redlis buvo tik patenkintas, gaudamas apie ją papasakoti.

Komodoras Hanstenas buvo matęs ir daugiau tokių prietaringų žmonių. Iš tikrųjų tik norėdamas apsiginti, jis ir susipažino su tokia gausia literatūra apie skrajojančias lėkštes. Pokalbis visada prasidėdavo vienodu klausimu: "Komodorai, jūs, tikriausiai, esate regėjęs daug nepaprastų dalykų per tuos metus, kuriuos praleidote kosmose?" Atsakymas, savaime suprantama, nepatenkindavo pašnekovo, ir čia pasigirsdavo užmaskuota, o kartais ir pusiau atvira užuomina - girdi, Hanstenas bijo arba vengia kalbėti tiesą. Mėginti nuginčyti šį kaltinimą nebuvo jokios prasmės - tikratikis vis tiek būtų galvojęs, kad komodoras palaiko suokalbininkus.

Kiti keleiviai neturėjo tokio kartaus patyrimo, ir Redlis lengvai paneigdavo jų argumentus. Net Šasteris, būdamas gana prityręs teisininkas, niekaip nepajėgė paguldyti mažąją buhalterį ant menčių; su tokiau pat pasisekimu jis būtų galėjęs įtikinėti šizofreniką, kad niekas jo nepersekioja.

- Bet argi šitaip gali būti, - įrodinėjo Šasteris, - kad nė vienas iš tūkstančio tų žinančių mokslininkų niekam nieko neprasitartų? Tokią paslaptį nuslėpti neįmanoma! Tai būtų tas pats, jeigu panorėtum nuslėpti Vašingtono paminklą!

- Bet juk buvo bandyta sužinoti tiesą, - atsakė Redlis. - Tačiau įrodymai kažkoku paslaptingu būdu žūdavo, kaip ir žmonės, kurie panorėdavo išgauti paslaptį. Jų, kai reikia, niekas nesulaikys.

- Jūs pats esate sakęs, kad jie užmezga kontaktą su žmonėmis! Tuo prieštaraujate pats sau!

- Visai ne! Supraskite, jog kosmose, kaip ir Žemėje, kovoja tarpusavy gerio ir blogio jėgos. Vienos nori mums padėti, kitos yra sumaniusios mus pavergti. Dvikova tarp šių dviejų grupių tęsiasi jau daugelį tūkstančių metų. Kartais ši kova paliečia ir Žemę, taip žuvo Atlantida.

Hanstenas nenoromis nusišypsojo. Viskas teisingai, va ir Atlantida mesta ant stalo. Kiti dar įpina Lemuriją, arba Mu. Pavadinimai, kurių magiškam poveikiui negali atsispirti silpnos, linkusios į mistiką būtybės.

Jeigu jis gerai prisimena, grupė psichologų dar septyniadešimtais metais nuodugnai studijavo "skrajojančių lėkščių" klausimą. Jie priėjo išvada, kad dvidešimtojo amžiaus viduryje daugelis žmonių buvo patikėję, jog pasaulis greitai žūsiąs. Beliko tik viltis, kad įsikiš jėgos iš kosmoso; netekęs pasitikėjimo savimi, žmogus laukė pagalbos iš aukštybių. Beveik dešimtį metų "lėkščių" religija buvo užvaldžiusi dalį į šunkelius nuklydusios visuomenės protų, paskui ji staiga išnyko, tarsi pasibaigusi epidemija. Psichologų nuomone, čia viską nulėmė dvi aplinkybės: pirma, visiems įgriso šis prasimanymas, antra, Tarptautiniai geofiziniai metai atvėrė žmogui kelius į kosmosą.

Aštuoniolika mėnesių truko Tarptautiniai geofiziniai metai, ir per šį laikotarpį dangaus sferą stebėjo ir tyrė daugiau prietaisų ir patyrusių tyrinėtojų, negu per visą tūkstantmetį prieš tai. Jeigu viršum atmosferos aukštybėse skrajotų dangaus svečiai, mokslininkai sutelktomis pastangomis neišvengiamai būtų tą užfiksavę. Tačiau to neįvyko. Pagaliau iš Žemės į kosmosą pakilo pirmieji laivai su žmonėmis, bet ir jie nesutiko jokių skrajojančių lėkščių.

Daugumai žmonių šito pakako. Visus tuos neatpažintus skrajojančius daiktus, pastebėtus daugelio šimtmečių bėgyje, buvo sukūrusi pati gamta, ir, besivystant meteorologijai bei astronomijai, tam pagrįsti buvo surasta užtektinai argumentų. Prasidėjus kosminei erai, žmogus pradėjo

suprasti savo pašaukimą, ir pasaulis visai nustojo domėjėsis skrajojančiomis lėkštėmis.

Tačiau religija retai iš karto numiršta. Tikinčiųjų saujelė palaikė kulta nuostabiais "atradimais", pasakomis apie susitikimus su dangaus gyventojais, paistė apie telepatinius kontaktus. Nors daugelis tų eilinių pranašų buvo demaskuoti kaip apgavikai, tačiau fanatikai laikėsi savo.

Jiems buvo reikalingi jų dievai, ir jie nenorėjo su jais skirtis.

- Jūs dar nepaaiškinote,- nesiliovė Šasteris,- dėl ko lėkštininkai persekioja būtent jus. Ką jūs padarėte, kad juos supykinote?

- Aš per daug arti priėjau prie kai kurių jų paslapčių, štai jie ir pasinaudojo proga manimi atsikratyti.

? Galėjo rasti ir paprastesnį būdą.

- Kvaila manyti, kad mūsų menkas protas gali suvokti jų mąstymo vingius. Bet sutiksime: visi pagalvos, kad įvyko nelaimingas atsitikimas, niekas nė neįtars, jog čia iš anksto apgalvotas darbas.

- Subtilus įrodymas. Bet, kadangi tai dabar jau nesvarbu, gal jūs pasakysite mums, kokias paslaptis norėjote sužvejoti? Tas, tur būt, visiems būtų įdomu.

Hanstenas pažvelgė į Irvingą Šasterį. Iki šiol teisininkas jam atrodė niūrokas, neturintis jumoro pajautimo; iš kur ši ironija?

- Mielai pasakysiu,- atsakė Redlis.- Aplamai tas prasidėjo dar devyni šimtai penkiasdešimt trečiaisiais, kada amerikiečių astronomas, pavarde Onilas, aptiko čia, Mėnulyje, kažkokį labai įdomų reiškinių. Rytiniame Krizių Jūros pakraštyje jis atrado nedidelį tiltą. Kiti astronomai Onila, žinoma, išjuokė, tačiau kai kurie, ne taip kategoriškai neigusieji šį atradimą, vėliau patvirtino, jog tiltas tikrai yra. Tačiau po kelerių metų šis tiltas dingo. Matyt, mūsų susidomėjimas nepatiko lėkštininkams, ir jie nugriovė tiltą.

Tas "matyt", tarė sau Hanstenas, puikus "lėkščių garbintojų" logikos pavyzdys, vikrus šuolis per nesąmonės barjerą, visiškai sugluminantis normalų protą. Jis niekad nebuvo girdėjęs apie Onilo tiltą, bet astronomijos istorijoje esama nemažai klaidingų hipotezių. Klasiškas pavyzdys - Marso kanalai. Doriausi stebėtojai teigėdavo, kad jie yra, o tuo tarpu kanalų nebuvo, šiaip ar taip, nebuvo nieko, kas būtų panašu į tą dailų raizginį, išbraižytą Lovelo ir kitų. O gal Redlis galvoja, kad nuo tada, kai Marsą stebėjo Lovelas, iki tada, kai buvo padarytos pirmosios ryškios jo nuotraukos, tuos kanalus kažkas užkasė? Jis visai gali šitą pareikšti.

„Onilo tiltas“, tikriausiai, ne kas kitas, kaip apšvietimo išdaigos, nuolat besikeičiančių Mėnulio šešėlių žaismas. Bet šitoks paprastas paaiškinimas, suprantama, Redlio nepatenkina. Beje, ką jis čia veikia, būdamas už dviejų tūkstančių kilometrų nuo Krizių Jūros?

Tas pats klausimas toptelėjo į galvą dar vienam keleiviui, ir jis, nieko nelaukęs, paklausė Redlį. Kaip visada Redlis turėjo paruoštą įtikinama atsakymą.

- Aš tikėjausi, apsimesdamas paprastu turistu, nukreipti nuo savęs jų įtarimą. Įrodymas, kurio ieškau, yra Vakarų pusrutulyje ir aš tyčia vykau į Rytų. Sumaniau per Farsaidą pasiekti Krizių Jūrą, o tuo pačiu apžiūrėti dar kai kurias vietas. Tačiau jie išpėjo mano kėsnius. Nesusivokiau, kad mane gali pasekti kas nors iš jų agentų. Juk jie gali pasiversti žmonėmis. Matyt, mane pradėjo sekti, kai tik išlipau Mėnulyje.

- O ar galima sužinoti,- tarė misis Šaster, kuri vis rimčiau žiūrėjo į Redlio žodžius,- ką jie dabar darys su mumis?

- Geriau apie tai negalvoti, mem! - atsakė Redlis.- Mes žinome, kad jie Mėnulio gelmėse turi urvų. Aš neabejoju, jog mes kaip tik į tokį urvą ir papuolėme. Vos pastebėję, kad gelbėtojai mus pasiekė, jie ir vėl įsimaišė. Bijausi, kad dabar mes atsidadūrėme per daug giliai, ir jau niekas mūsų neišgelbės.

"Gana mums klausytis šitų niekų,- tarė sau Patas.- Išsiblaškęme, išsikalbėjome, ir gerai. Bet dabar, šito pamišėlio prisiklausę, ko gero visi keleiviai puls į neviltį. Kaip užčiaupti jam burną?"

Mėnulyje, kaip ir visose tolimose kosminėse gyvenvietėse, labai retai kas išprotėdavo, ir Patas Haris nežinojo, kaip šiuo atveju pasielgti. Juo labiau, kad šis pacientas buvo nepaprastai savimi pasitikintis, mokantis užkrėsti kitus savo pamišimu. Ir pats Patas jau buvo pradėjęs abejoti: gal Redlis kažkuo ir teisuus? Kitomis aplinkybėmis sveikas įgimtas skepticizmas būtų padėjęs jam atsisipirti, bet šitos nerimo dienos jam ypač buvo sunkios, ir jis tarsi buvo pamiršęs kritiškai galvoti. Nejaugi nėra tinkamo būdo išsklaidyti tuos kerus, sukeltus šito iškalbingo maniako?

Patui pasidarė nejauku, prisiminus smūgį, kaip tik laiku užmigdžiusį Hansą Baldurą. Ir jis nejučiomis reikšmingai pasižiūrėjo į Hardingą. O šis nedelsdamas reagavo: vos pastebimai linktelėjęs galva jis atsistojo. "Ne, ne! - tarė Patas (vienas sau) aš ne apie tai pagalvojau, nelieskite šito vargšo keistuolio, ir aplamai - kas jūs per žmogus?"

Bet tuoj jis lengviau atsiduso, nes Hardingas, kurį nuo Redlio skyrė dar keturios sėdynių eilės, net nemėgino prasibrauti prie naujazelandiečio. Jis stovėjo nejudėdamas, išsitempęs visu ūgiu ir kažkaip keistai žiūrėjo į buhalterį. Ar tik ne gailėtis buvo jo akyse? Šitoje blaivioje šviesoje iš karto nė nesuprasi.

- Atrodo, laikas man įsitraukti į diskusiją,- pasakė Hardingas.- Iš to, ką jums papasakojo mūsų draugas, šiaip ar taip, tik vienas teiginys visai teisingas. Jį iš tikrųjų persekioja, bet ne "lėkštininkai", o aš. Kaip naujokas, Vilfredai Džordžai Redli, jūs tai padarėte visai ne kvailai, turiu jus pasveikinti. Sekimas buvo įdomus: nuo Kraistčerčo iki Astrogrado, po to Klavis, iš ten iki Ticho, Ptolemėjo, Platono, Portrorio - ir šičia, kur pėdsakai, kiek suprantu, baigiasi.

Redlio veide nebuvo matyti jokių sutrikimo žymių. Jis tik išdidžiai palenkė galva, tartum pritardamas, jog tikrai egzistuoja toks Hardingas, ne daugiau.

- Kaip jūs, galimas daiktas, supratote,- tęsė Hardingas,- aš esu kriminalinio skyriaus darbuotojas. Specializuojusi sukčių išaiškinimo bylose. Darbas labai patrauklus, tik retai pasitaiko apie jį pasakoti. Aš labai patenkintas, jog dabar galiu tą padaryti. Senasis Redlio tikėjimas manęs, kaip operatyvininko profesionalo, nė kiek nedomina. Kur kas svarbiau, jog jis yra aukštos kvalifikacijos finansų darbuotojas, turi gerai apmokamą tarnybą Naujojoje Zelandijoje. Tiesa, ne taip gerai, kad iš atlyginimo galėtų išvykti mėnesiui į Mėnulį. Bet šitas jo nejaudino. Svarbiausia tai, kad misteris Redlis yra "Kelionių į visatą" kompanijos Kraistčerčo skyriaus vyresnysis buhalteris. Visur manoma, jog ši organizacija patikimai apsidraudusi nuo bet kokių piktnaudžiavimų, tačiau jis kažkokiu būdu sugebėjo pasiglemžti akredityvą literį "Šč", leidžiantį keliauti kiek širdis geidžia po Saulės sistema, naudotis viešbučiais ir restoranais, gauti iki penkių šimtų stolerių "čekio pateikėjo vardu". Kelialapių literių "Šč" apyvartoje nėra daug, ir jie taip saugomi, tarsi būtų pagaminti iš plutonio. Žinoma, ir anksčiau kai kas yra mėginęs padaryti panašų triuką. Įprasta, kad klientai pameta savo kelialapius, o apsukrūs subjektai tuo pasinaudoja, kad galėtų nors kelias dienas plačiai pagyventi. Daugiau kaip kelias dienas apgauti nepavyksta. Kompanijoje "KĪV" gerai tvarkoma apskaita, kitaip nė būti negali. Imamasi visų galimų priemonių, ir iki šiol daugiau kaip savaitę niekam nėra tekę naudotis kito kelialapiu.

- Devynias dienas,- netikėtai jį pertraukė Redlis.

- Labai atsiprašau, jūs, be abejo, tą geriau už mane žinote... Taigi, devynias dienas, o Redlis jau keliavo beveik tris savaites, iki mes jį susekėme. Jis pasiėmė eilines atostogas ir pasakė tarnybos draugams, kad

ilsėsis Šiaurinėje saloje. Vietoj jos jisai nuvyko į Astrogradą, o iš ten į Mėnulį, pakeliui kurdamas, taip sakant, istorija: Redlis pirmasis - ir mes tikimės - paskutinis, kuriam pavyko išskristi iš Žemės, neužmokėjus už bilietą. Mes iki šiol tiksliai nežinome, kaip jam tas pavyko. Kaip jo nesulaikė kontroliniai automatai? Gal jam padėjo bendrininkas programavimo sektoriuje? Yra ir daugiau klausimų, kurie nepaprastai domina "KIV". Tikiuosi, Redli, jūs atversite man širdį, kad aš galėčiau patenkinti savo smalsumą. Ar ne tiesa, aš nereikalauju iš jūsų negalimo dalyko? Mes neklausime, kodėl jūs taip padarėte - dėl ko paaukojote gera tarnybą ir leidotės į pramoginę kelionę, kuri jums turėjo baigtis kalėjimu. Mes atspėjome priežastį, vos tik paaiškėjo, kad jūs Mėnulyje. Kompanija žinojo jūsų silpnybę. Bet tikėjosi, kad jūsų darbui tai nekenks, ir vadovybė nutarė surizikuoti. Ir tas jai gana brangiai atsiėjo.

- Aš labai apgailestauju,- oriai atsakė Redlis.-. Firma visuomet labai gerai mane vertino, ir gaila, kad taip išėjo. Bet aš tą dariau, turėdamas gerus norus, ir, jeigu man būtų pavykę rasti įrodymų. . . Tačiau šiuo momentu visiems, išskyrus sekimo inspektorių Hardingą, dingo bet koks noras toliau domėtis Redliu ir jo skrajojančiomis lėkštelėmis. Tuo tarpu pasigirdo garsas, kurio jie taip laukė. Į dulkialaivio stogą dunksčiojo zondas.

28 S K Y R I U S

"Tūnau čia jau pusė amžinybės,- kalbėjo sau Morisas Spenseris,- o saulė vos-ne-vos atsiplėšė nuo horizonto vakaruose (keistas pasaulis!), ir iki pusiaudienio dar ištisos trys paros! Kiek laiko dar turėsiu stypsoti ant šito kalno ir, klausydamasis kapitono Ansono kosminių anekdotų, žiūrėti į plaustą su šitomis iglu?"

To jam niekas nebūtų galėjęs pasakyti. Gelbėtojams pradėjus leisti kesoną, atrodė, kad viskas bus baigta per dvidešimt keturias valandas. O dabar? Turėjo viską pradėti iš pradžios. Ir televizijos žiūrovai nepamatys įdomiausių kadru. Viskas vyks arba Jūros gelmėse, arba iglu viduje. Lourensas ir toliau spyriavosi, neleisdamas įrengti kameros ant plausto, o Spenseriuui sunku buvo jam ką prikišti. Kartą vyriausiajam inžinieriui nepasisėkė, pateko į keblią padėtį su savo reportažu. Suprantama, jis nenori vėl susikompromituoti.

Ir vis dėlto negali būti nė kalbos, kad "Auriga" pasitrauktų iš vietos, pirktos tokia brangia kaina. Jeigu įvykiai pakryps į gerąją pusę, jis galės parodyti džiaugsmingą vaizdą. Jeigu į blogąją - vaizdas bus tragiškas. Anksčiau ar vėliau, su keleiviais ar be jų, dulkiavažiai patrauks atgal į Portrorį, Spenseris nesiruošė pražiopsoti šios vilkstinės, nesvarbu, kada ji išsileis į kelionę, ar saulei tekant, ar leidžiantis, arba net šviečiant blausiai nejudamos Žemės šviesai. Aptikęs "Selenę", Lourensas tuoj pat paleido į darbą gręžimo stakles. Monitoriaus ekrane Spenseris matė, kaip grimzta į dulkes oratiekio vamzdis. Kam to reikia, jeigu dar toli gražu nežinia, ar nors vienas keleivis išliko gyvas? Ir kaip vyriausiasis inžinierius be radijo patikrins, ar jie gyvi?

Šis klausimas iškilo milijonams žmonių. Gal būt, daugelis jų surado teisingą atsakymą. Bet kaip būtų keista, šito nesugalvojo niekas iš "Selenės" keleivių, net komodoras.

Išgirdę, kad į stogą dunksstelėjo kažkoks sunkus daiktas, jie tuoj suprato, jog čia ne plonas zondas, atsargiai tyrinėjantis Jūros gelmę. Ir kai po valandėlės gražtas burgzdamas ėmė gręžti fiberglasą, jiems buvo tas pats, kaip baismės dovanojimas pasmerktajam.

Gražtas nekliudė kabelio; dabar tas nevaicino jokio vaidmens. Keleiviai žiūrėjo į lubas, kaip užburti. Garsiau, garsiau ir štai ore ėmė skraidyti

drožlės. .. Gražtas pervėrė plokštę ir išlindo kokius dvidešimtį centimetrų. Jį pamatę, visi sušuko "valio"!

"Kas toliau? - pagalvojo Patas.- Mes negalime su jais pasikalbėti, kaip aš žinosiu, kada atsukti gražta? Dar betruksta, kad vėl atsukčiau per anksti."

Netikėtai slogia tylą perskrodė garsūs metalo dūžiai. Ti-ti-ti-ta! - ženklas, kurio "Selenės" keleiviai nepamirš iki mirties... Patas tuoj pat replėmis išskambino atsakomąją "V". Dabar jie žino, kad mes gyvi! Žinoma, jis nedrįso net pagalvoti, kad Lourensas juos paliks, bet mažai kas gali būti...

Naujas ženklas iš viršaus, dabar daug lėtesnis. Patas Haris prisiminė, kaip nenoromis jie mokėsi Morzės abėcėlės. Kosminiame amžiuje tai atrodė tikras anachronizmas, ir kosmonautai bei kosmoinžinieriai visaip spyriavosi, įtikinėdami, jog čia vien tuščias laiko gaišinimas, kad jos per visą gyvenimą gal tik koki vieną kartą teprisireiks.

Ką gi, atrodo, ne veltui mokėmės.

- Ti-ta,- suskambėjo vamzdis,- ta, .ti-ti-ti, ti-ti-ta, ta-ti-ta, ti-ti, ta, ti.

Ir kad būtų tikriau, ėmė kartoti; bet Patas ir komodoras, nors ir seniai buvo treniravęsi, jau viską suprato.

- Sako, kad atsuktume gražta, - paskelbė Patas.-Gerai, atsuksime. Vamzdis garsiai atsikvėpė, ir visi netikėtai krūptelėjo. Tuoju pat slėgimas susilygino, ir dvidešimt du žmonės tarsė apmirę, laukdami šviežio deguonies antplūdžio.

Tačiau netikėtai vamzdis prakalbėjo. Iš skylės pasigirdo duslus, lyg iš po žemių, bet gana aiškus balsas. Tur būt, mažiau kaip ketvirtoji dalis keleivių buvo kada nors matę kalbamąjį vamzdį, nes iš pat vaikystės visi buvo pripratę, jog tiktai elektronika gali persiūsti garsą į tolį. Šita senų laikų atgyvena jiems atrodė tokia pat naujiena, kaip senovės graikams atrodytų telefonas.

- Kalba vyriausiasis inžinierius Lourensas. Jūs mane girdite?

Patas pridėjo prie vamzdžio galo išgaubtus delnus ir atsakė, pabrėždamas kiekvieną skiemenį:

- Girdime gerai, aišku. Kaip mane girdite?

- Labai gerai. Kaip jūs laikotės?

- Gerai. Kas mums atsitiko?

- Jūs pasmukote kokius du metrus, ir viskas. Mes viršuje net nepastebėjome, tik iš vamzdžių supratome. Kaip oro, ar pakanka?

- Oras geras. Bet juo greičiau įjungsime siurblius, juo geriau.

- Nesirūpinkite, pradėsime pumpuoti, kai tik išvalysime iš filtrų dulkes ir gausime iš Portrorio antrąją gražta. Turėjome tik vieną atsarginį - ta, kurią ką tik atsukote. Gerai, kad nors šitas buvo.

Vadinasi, praeis ne mažiau kaip valanda. Bet Patui nerimą kėlė kas kita.

Jis žinojo, kokiu būdu Lourensas

ruošėsi išvesti žmones iš "Selenės"; dabar, kada dulkialais persikreipė, šitas planas buvo neįvykdomas.

? Kaip jūs mus iškelsite? - jis tiesiai paklausė.

Lourensas šiek tiek patylėjo.

- Aš dar ne viską apgalvojau, bet aplanai ketiname pridėti prie kesono dar vieną sekciją ir gramzdinti ją dar giliau, iki atsirems į "Selenę". Paskui pašalinsime visas dulkes iki šulinio dugno. Likusius centimetrus kaip nors įveiksime. Bet pirmiau aš noriu jus paprašyti.

- Ko?

- Aš devyniasdešimčia procentų esu įsitikinęs, kad daugiau neslūgsite, bet, jeigu aš klystu, geriau tegul tai įvyksta dabar. Prašome, pašokinėkite kokią minutę visi kartu.

- O ar tas nepavojinga? - suabejojo Patas.- Kas bus jeigu vamzdis vėl išsitrauks?

- Užkimškite skylę, ir viskas. Dar viena skylė nieko nereiškia. Kitas reikalas, kai mes išplausime visą angą,- tada būtų tikrai negerai, jeigu laivas dar pasmuktų.

"Selenė" jau buvo spėjusi visko pamatyti, bet šitas reginys buvo tikrai nepaprastas. Dvidešimt du žmonės susikaupe šokinėjo sutartinai, pakildami iki lubų ir į jas atsispirdami, kad tik smarkiau sutrenktų į grindis. Kapitonas atidžiai stebėjo vamzdį, jungiantį juos su išoriniu pasauliu. Taip praėjo minutė; bendromis pastangomis keleiviai dulkių laivą nusodino dar apie du centimetrus.

Lourensas ramesne širdimi išklausė Pato Hario pranešimą. Įsitikinęs, kad "Selenė" daugiau niekur neprasmegs, jis jau neabejojo, kad sugebės iškelti žmones į paviršių. Dar ne visos detalės jam buvo aiškios, bet svarbiausi plano bruožai jau formavosi jo galvoje.

Visas planas galutinai jam išaiškėjo per dvylika valandų, pasibaigus pasitarimui su "smegenų trestu" ir atlikus bandymus Troškulio Jūroje. Per vieną savaitę Inžinerijos skyrius sužinojo apie Mėnulio dulkes daugiau, negu per visus iki tol praėjusius metus. Jis dabar nesigrūmė akiai su nežinomu priešu. Pavyko atskleisti ir stipriąsias, ir silpnąsias priešo puses.

Nauji brėžiniai ir įrengimai buvo pagaminti greitai, bet ne paskubomis ir gerai, žinant, jog viskas turi tikti iš pirmo karto. Jeigu operacija nepavyks, geriausiu atveju teks mesti tą kesoną ir nuleisti naują. O blogiausiu. .. o blogiausiu atveju ,,Selenės" keleivius uždusins Mėnulio dulkės.

- Mes turime išspręsti rimtą uždavinį,- tarė Tomas Lousonas; rimtus uždavinius jis mėgo labiau, negu kad mylėjo patį gyvenimą.- Kesoną apačia atvira dulkėms. Stogo pasvirimas neleidžia žiedui sandariai prisispauti; į stogą remiasi tik vienas jo kraštas. Prieš išpumpuojant dulkes, reikia užtaisyti tarpą. Aš pasakiau "išpumpuojant"? Suklydau: šios medžiagos neišpumpuosi, ją reikia iškasti. Taigi, jeigu kasime, neužkimšę plyšio, Mėnulio dulkės skverbsis iš apačios į kesoną tokiu greičiu, kokiu mes jas kabinsime iš viršaus.

Tomas kandžiai šyptelėjo savo daugiamilijoninei auditorijai: pamėginkite perkasti šitą riešutą. Jis luktelėjo, duodamas žiūrovams pagalvoti, paskui paėmė į rankas modelį, esanti studijoje ant stalo. Jis buvo visai paprastas, bet Tomas Lousonas juo didžiavosi, nes pats jį buvo padaręs. Niekas iš žiūrovų net nebūtų pagalvojęs, kad čia tik paprastas kartonas, nudažytas aliuminio dažais.

- Šitas vamzdis,- pradėjo jis,- vaizduoja šulinį, kuris jungia mus su "Selene". Kaip jau esu minėjęs, jis iki pat viršaus pripildytas Mėnulio dulkių. O va šitas daiktelis... - Tomas pakėlė nuo stalo trumpą cilindą, uždaru vienu galu,- standžiai įsistato į šulinį, tarsi stūmoklis. Jis labai sunkus ir grims gilyn, nors Mėnulio dulkės, žinoma, jo neleis. Tomas pasuko indėklą taip, kad cilindro dugnas būtų atgręžtas į kamerą. Tada smiliumi paspaudė jį per vidurį, ir atsidarė mažutės durelės.

- Čia vadinamasis vožtuvas. Kol jis uždarytas, dulkės skverbiasi pro jį į vidų, ir stūmoklis leidžiasi kesonu žemyn. Stūmokliui pasiekus dugną, vožtuvas užsidaro, sukomandavus iš viršaus. Dabar šulinio apačia izoliuota, galima šalinti dulkes. Atrodo, labai paprasta, ar ne taip? Iš tikrųjų tai toli gražu ne paprasta. Iškyla koks šimtas problemų, kurių čia nepaminėjau. Pavyzdžiui, kesonui ištuštėjus, stumiančioji jėga, kuri siekia keletą tonų, jį iškels į viršų. Vyriausiasis inžinierius Lourensas sugalvojo sudėtingą, bet patikimą, inkarų sistemą; jie ir laikys kesoną vietoje. Jūs, aišku, jau supratote, kad ir iškasus dulkes, pleišto formos plyšys vis dar tebeskirs kesoną nuo "Selenės" stogo. Kaip misteris Lourensas įveiks šią kliūtį, aš nežinau. Ir prašom nesiųsti man daugiau

jokių pasiūlymų, nes ir be to esame apversti paskubomis sugalvotomis idėjomis, kurioms išnagrinėti neužtektų viso gyvenimo. Stūmoklį, apie kurį jums kalbėjau, inžinieriai jau yra pagaminę ir išbandę, dar daugiau - jis jau leidžiamas į šulinį. Jeigu aš teisingai suprantu ženklus, kuriuos man rodo tasai žmogus, mums tuoj pat bus įjungta Troškulio Jūra, ir visi pamatysime, kas darosi ant plausto.

Laikinoji studija "Rorio" viešbutyje dingo iš milijonų ekranų, o vietoj jos pasirodė vaizdas, pažįstamas dabar kone visai žmonijai.

Ant plausto ir greta jo jau stovėjo trys iglu, nevienodo didumo. Skaisčių saulės spindulių nutviekstos, jos buvo panašios į milžiniškus žvilgančius gyvsidabrio lašus. Šalia visų didžiausiojo kupolo stovėjo vienas dulkiavažis, kiti du vežiojo iš Portrorio įrengimus.

Kyšantis iš Jūros kesonas iš tikro priminė šulinį. Viršutinė sekcija buvo išsikišusi iš dulkių vos dvidešimtį centimetrų, ir anga atrodė per siaura, kad pro ją galėtų pralįsti žmogus, ir dar su skafandru. Tačiau paskutinėje gelbėjimo darbų stadijoje skafandrai nė nebus reikalingi. . . Protarpiais iš šulinio pasirodydavo cilindro formos kaušas. Nedidelis, bet pakankamai pajėgus kranas panešdavo jį į šalį ir apversdavo. Vos akimirksniui viršum pilkos Jūros lygės likdavo pūpsoti dulkių kupstas, paskui jis imdavo iš lėto irti, byrėti į šalis ir išnykdavo, net nespėjus iš šulinio pasirodyti kitam kaušui.

Nepaprastai įdomus atrakcionas po atviru dangumi, kuris vaizdingiau, negu bet kokie žodžiai pasako žiūrovams viską, ką reikėtų sužinoti apie Troškulio Jūrą.

Didėjant gyliui, kaušas pasirodydavo vis rečiau. Ir štai jis išniro - dulkių tik iki pusės.

Kelias atviras, jeigu nebūtų "šlagbaumo" dugne.

29 SKYRIUS

- Per daug nenusimename,- pasakė Patas į nuleistą pro oratiekį mikrofoną.- Žinoma, nuliūdome, kai dulkialaivis pasmuko giliau ir ryšiai su jumis nutrūko. Bet dabar jau matome, kad greitai išvaduosite. Girdime, kaip dunksi kaušas, kaip semiate dulkes, ir žinome - jūs čia. Mes niekuomet neužmiršime to, ką jūs darote dėl mūsų,- pridūrė susijaudinęs.- Šiaip ar taip, mes norime dabar jums padėkoti. Nė vienas mūsų neabejoja, kad padarėte viską, kas buvo galima. O dabar perduodu mikrofoną, nes čia tiek daug laiškų paruošta! Tikiuosi, jog ši paskutinė laida iš "Selenės". Perduodamas mikrofoną misis Viljams, Patas staiga susiprato, kad baigiamoji frazė buvo nelabai vykusi, ją galima dvejai supracuoti. Bet ne, dabar, kai išsigelbėjimo valanda taip arti, negalima net galvoti, kad ištiks nauja nelaimė. Tiek daug iškentus, daugiau nesėkmių negali būti! Ir vis dėlto jis žinojo: paskutinis etapas bus pats sunkiausias ir rizikingiausias. Jau kelios valandos praėjo nuo tada, kai vyriausiasis inžinierius Lourensas jiems papasakojo apie savo planą,- keleiviai vis dar svarsto gelbėjimo būdus bei galimybes. O apie ką jiems daugiau beliko kalbėti šiuo metu, kada skrajojančių lėkščių temą visi vieningai nutarė paskelbti uždrausta?

Buvo galima toliau skaityti knygas, bet kažkodėl "Šeinas" ir "Apelsinas ir obuolys" nustojo juos dominuoti. Kiekvienas įstengė galvoti tik apie gelbėjimo operaciją ir apie naują gyvenimą, kuris jų laukė, jiems vėl išiliejus į žmonijos okeaną.

Iš viršaus pasigirdo duslus, sunkus dunksėjimas, kuris tegalėjo reikšti viena: kaušas pasiekė dugną, šulinyje dulkių nėra. Galima sujungti kesoną su iglu ir pripumpuoti oro.

"XIX" markės iglu grindyse buvo padaryta anga, kuri tiksliai atitiko kesono viršaus apskritimą. Daugiau kaip valandos prireikė, kol buvo

kruopščiai pastatyta iglu ir atsargiai pripildyta oro. Nuo sujungimo tvirtumo priklausė ne tik "Selenės" keleivių, bet ir jų gelbėtojų gyvybė. Tik labai atidžiai viską patikrinus, vyriausiasis inžinierius Lourensas nusivilko skafandrą ir, laikydamas rankoje galingą šviestuvą, priėjo prie žiojėjančios angos. Atrodė, kad šulinys tęsiasi iki begalybės, o tuo tarpu iki dugno buvo vos septyniolika metrų. Net esant Mėnulio traukai, įmestas į jį daiktas kris vos penkias sekundes...

Vyriausiasis inžinierius atsigręžė į savo draugus. Jie vilkėjo skafandrais, bet hermetinių šalčių langeliai buvo atidaryti. Ištikus avarijai, galima skubiai juos uždaryti, ir gelbėtojai liktų gyvi. Bet Lourensas žūtų. Taip pat žūtų dvidešimt du "Selenės" keleiviai.

- Visi susipažinę su uždaviniu? - paklausė jis.- Jeigu aš turėčiau greitai kilti į viršų, visi kartu traukite kopėčias! Gal dar kas nori ko paklausti?

Niekas klausti nenorėjo, nes kiekvienas gerai žinojo, ką reikia daryti. Mostelėjęs gelbėtojams ir išgirdęs sutartinį "sėkmės!", Lourensas pradėjo leistis.

Didžiąją kelio dalį jis tiesiog kriste krito, retkarčiais įsitverdamas į virvines kopėčias, kad šiek tiek susilaikytų. Mėnulyje toks būdas visai nepavojingas. Visai? . . Vyriausiasis inžinierius savo akimis buvo matęs, kaip žūdavo žmonės, užmiršę, kad net šiame gravitacijos lauke krintantis kūnas mažiau kaip per dešimtį sekundžių įgauna pagreitį, pavojinga gyvybei.

Tai priminė Alisos leidimąsi į Stebuklų šalį, bet tuo ir baigėsi panašumas į Kerolio knygą. Leisdamasis žemyn, Lourensas visą laiką nieko nematė, išskyrus lygias betono sienas, be to, jos buvo taip arti, jog teko prisimerkti, kad galėtų jas išžiūrėti. Nestiprus atsitrengimas - jis pasiekė šulinio dugną.

Lourensas pritūpė ant metalinės platformos, didumo kaip laivo liuko dangtis, ir atidžiai ją apžiūrėjo. Vožtuvo durelės, kurios būdavo atdaros visą laiką, kol indėklas leisdavosi kesonu žemyn, nebuvo sandariai užsidariusios, ir pro plyšius veržėsi srovelės pilkos pudros. Tai dar nebuvo baisu. Bet jeigu durelės, slegiamos iš lauko pusės, visai atsidarytų į vidų. . . Kas tada? Kaip greitai Mėnulio dulkės kiltų į viršų kesonu? Lourensas buvo įsitikinęs, kad jas pralengtų.

Ten apačioje, vos už kelių centimetrų - dulkialaivio stogas, pasviręs trisdešimties laipsnių kampu. (Ak, šitas pasvirimas!) Reikia sujungti horizontaliai pakibusią sekcijos briauną su stogu, sujungti sandariai, kad neprasisverkbtų Mėnulio dulkės.

Kiek Lourensas galėjo spręsti, atrodo, viskas numatyta; ne veltui ši planą ruošė geriausieji Žemės ir Mėnulio inžinieriai. Atsižvelgta ir į tai, kad "Selenė" gali smuktelėti kelis centimetrus net dabar, kai jis čia dirba. Tačiau vienas dalykas teorija, o visai kitas - tą vyriausiasis inžinierius iš patyrimo žinojo - praktika.

Metalinio disko, ant kurio tupėjo Lourensas, krašte buvo šeši varžtai. Jis ėmė juos sukti vieną po kito, tarsi būgnininkas, derindamas savo instrumentą. Disko apačioje buvo pritvirtintas trumpas, tarsi armonikos dumplės suglaustas vamzdis, kurio plotis beveik prilygo šulinio skersmeniui, - kad tik vienas žmogus galėtų prasisprausti. Vyriausiasis inžinierius ėmė sukti varžtus, ir armonika palengva išsitempė, tuo sudarydama lanksčią užtvarą.

Tarp vieno vamzdžio krašto ir nuolaidaus stogo buvo keturiasdešimt centimetrų, tarp kito - gal keli milimetrai. Lourensas labiausiai bijojo, kad dulkės neduos armonikai išsitempti, bet varžtai lengvai įveikė išorės pasipriešinimą.

Viskas, daugiau nesisuka. Dabar apatinė užtvaros briauna jau sujungta su dulkialaivio stogu, o gumos tarpiklis užtikrina, kad sujungimas būtų sandarus. (Ar tikrai užtikrina? Tuo j jis šituo įsitikins. . .)

Lourensas nejučiomis pažvelgė į viršų, lyg norėdamas įsitikinti, ar tebėra kur pasitraukti. Viršum galvos už dviejų metrų kabojo šviesi lempa, o aukščiau juodavo neperregima tamsa, bet, pamatęs virvines kopėčias, jis tuoj nusiramino.

- Užtvara baigta! - riktelėjo jis nematomiems padėjėjams.- Atrodo, prisispaudė gerai. Atidarau vožtuvą.

Mažiausias neatsargumas, ir šulinys prisipildys Mėnulio dulkių. Tada jau neiškasi. . . Iš lėto, atsargiai Lourensas atskyrė dureles, pro kurias patekdavo dulkės, kai nusileisdavo indėklas. Dulkės neįsiveržė, armonika patikimai atlaikė Jūros slėgimą.

Lourensas panardino ranką į ploną dulkių sluoksnį ir užčiuopė pirštais "Selenės" stogą. Tokį džiaugsmą jam ne dažnai tekdavo patirti. Jis pasiekė dulkių laivį! Tur būt, panašiai senovėje jausdavosi aukso ieškotojai, tupėdami duobės dugne ir žiūrėdami į pirmąsias blizgančias kruopelytes. . .

Lourensas tris kartus pabeldė į stogą; tuoj pat pasigirdo atsakymas. Žinoma, Morzės abėcėlė nereikalinga, kada greta kabo mikrofonas, bet vyriausiasis inžinierius gerai suprato, kaip nudžiugins jo beldimas "Selenės" keleivius. Dabar jie aiškiai žino, kad vos tik keli centimetrai belikę iki išgelbėjimo!

Tačiau pirma reikia pašalinti iš kelio keletą kliūčių. Pirmoji - metalinė platforma, stūmoklio pagrindas, dabar esanti po Lourenso kojomis. Ji atliko savo uždavinį, neleido Mėnulio dulkėms prasiskverbti į šulinį, kol jis buvo tuštinamas. Dabar, norint išleisti iš dulkių laivio žmones, ją reikia pašalinti, žinoma, nepažeidžiant užtvaros, kurią taip pat ji padėjo įrengti.

Stūmoklio pagrindas buvo nuimamas - pakako tik atsukti aplinkui aštuonis varžtus. Lourensas per kelias minutes juos atsuko ir pririšo prie disko virvę.

- Kelkit!

Storesniam būtų tekę kopti į viršų kopėčiomis pirma disko; Lourensas pavertė jį vertikaliai ir, prisispaudęs prie šulinio sienos, praleido pro save. Sudie, paskutinė ginamoji užkarda. . . Jis žvilgsniu palydėjo diską. Dabar nebūtų kuo pertverti šulinį, jeigu užtvara neišlaikytų ir Mėnulio dulkės imtų veržtis į vidų.

- Kibirą! - paprašė vyriausiasis inžinierius.

Bet jis jau leidosi pas jį.

"Prieš keturiasdešimt metų,- kalbėjo sau Lourensas,- Kalifornijos paplūdimyje žaidžiau su kastuviuku ir kibirėliu, stačiau smėlio pilis. Dabar aš - vyriausiasis Ertsaido inžinierius - kasu Mėnulio dulkes. Šis darbas šiek tiek rimtesnis, ir visa žmonija laukia, ką aš padarysiu." Pakilo į viršų pirmasis kibiras, ir pasirodė stogo dalis palei apskritą užtvaros kraštą. Dulkių buvo likę visai mažai, dar pora kibirų - ir prieš Lourenso akis sužibėjo aliuminiuotas išviršinio apvalkalo audinys. Jis buvo susiraukšlėjęs nuo didelio slėgimo, ir vyriausiasis inžinierius lengvai, tuščiomis rankomis jį nuplėšė. Apsinuogino fiberglasas. Kas toliau? Visai nesunku išpiauti elektriniu piūklų skylę stoge. Ir visus pražudyti: dvigubame dulkių laivio apmušime jau buvo išgręžtos kelios skylės, ir tarpas tarp sienelių buvo pritekėjęs Mėnulio dulkių. Spaudimas didelis, tik padaryk angą apmušime - tuoj ištrykš dulkių fontanas! Norint patekti į "Selenę" reikia kažkaip izoliuoti šita klastingą sluoksnį.

Lourensas dar kartą pabeldė į stogą. Taip ir yra, garsas duslus, jį švelnina dulkių tarpsluoksnis. O čia jau kažkas ne taip: iš apačios vietoj atsakymo pasigirdo dažni neramūs dūžiai!

Nespėjus draugams iš viršaus pranešti vyriausiajam inžinieriui, kas įvyko "Selenėje", jis ir pats suprato: Troškulio Jūra paskutinį kartą mėgina neišleisti savo aukos.

Trys aplinkybės padėjo Karlui Juhansonui pirmajam pastebėti nelaimę: jis buvo inžinierius-atomininkas, turėjo gerą nuojautą ir sėdėjo dulkiarlaivio užpakalyje. Kelias sekundes Juhansonas uodė, paskui, pasakęs palei išėjimą sėdėjusiam kaimynui "atsiprašau", pakilo ir neskubėdamas nuėjo į tualetą kamerą. Jis nenorėjo be reikalo nervinti žmones, ypač dabar, kai išsigelbėjimas čia pat. Tačiau, daugelį metų dirbdamas inžinieriumi, Karlas Juhansonas per daug dažnai turėjo progos įsitikinti, kas tai yra degančios izoliacijos kvapas.

Jis išbuvo tualete lygiai dvylika sekundžių, išėjo iš jo ir greitai (ne per daug greitai, kad nieko neišgąsdintų) nuėjo prie Pato Hario, kuris kalbėjo su komodoru.

- Kapitone,- negarsiai, bet ryžtingai pertraukė jų pokalbį.- Laive gaisras. Patikrinkite tualetą kamerą. Aš daugiau niekam nesakiau. Patas tučtuojau nuėjo pažiūrėti. Hanstenas nuskubėjo paskui. Kosmose, kaip ir jūroje, daug nešnekama, išgirdus žodį "gaisras". Juo labiau, kad Juhansonas nebuvo iš tų žmonių, kurie mėgsta be reikalo sukelti aliarmą. Jis, kaip ir Patas Haris, dirbo Mėnulio administracijos Technikos skyriuje; ne be reikalo komodoras jį buvo įtraukęs į "baudžiamąjį būrį".

"Selenės" tualetą kamera niekuo nesiskyrė nuo tų pačių kabinų, skirtų nedidelei sausumos, jūrų, oro, kosminio transporto įgulai; buvo galima stovint vietoje pasiekti bet kurią sieną, išskyrus užpakalinę, kur kaboję praustuvė; kabinos fiberglaso sienos buvo tiek įkaitusios, kad pūtėsi burbulai, kurie pulsavo ir trūkinėjo. . .

- Po minutės ugnis bus čia! - šūktelėjo komodoras.- Bet iš kur kilo gaisras?

Pato jau nebuvo. Jis tuoj pat sugrižo, nešdamasis po pažastimis abudu gesintuvus.

- Komodorai,- tarė Patas Haris,- prašom praneš kitę apie tai žmonėms plauste. Pasakykite, jog mums beliko vos kelios minutės. Aš pasilieku čia gesinti ugnį,

Hanstenas pakluso. Patas išgirdo, kai jis pasakojo Lourensui, o tuo pačiu metu kabinoje kilo sąmyšis. Durys į tualetą atsidarė, įėjo daktaras Mekenzis.

- Gal galėsiu kuo padėti? - paklausė mokslininkas.

- Atrodo, ne,- atsakė Patas, laikydamas paruoštą gesintuvą.

Keistas jausmas - neatrodo, jog čia realybė, tarsi kapitonas būtų kažkur tarp sapno ir tikrovės. Baimės nejautė, nes po visko, kas buvo iškentėta, jis nebegalėjo jaudintis, viską darė kažkaip abejingai.

- Iš kur ugnis? - Mekenzis pakartojo komodoro klausimą. Ir pridūrė:-Kas už šitos pertvaros?

- Mūsų pagrindinis energijos šaltinis. Dvidešimt galingų elementų.

- Kiek dar yra energijos?

- Mums išvykstant, buvo penki tūkstančiai kilovatvalandžių. Liko tikriausiai pusė.

- Viskas aišku. Kažkur trumpas susijungimas. Gal būt, jau elementai dega nuo tada, kai buvo sužalotas kabelis.

- Beveik įtikėtina, nes "Selenėje" nebuvo jokių kitų energijos šaltinių. Tiesa, beveik nedegamos medžiagos, iš kurios buvo pagamintas dulkiarlaivis, paprasta ugnis negalėjo įdegti, tačiau visai energijai, galinčiai daugelį valandų varyti laivą maksimaliu greičiu, pavirtus šiluma, nelaimė, žinoma, buvo neišvengiama. . .

Bet juk tai neįmanoma! Tam įrengti automatiniai išjungikliai, kurie, per daug padidėjus įtampai, turėjo viską atjungti. O gal jie sugedo? Mekenzis ėpuolė į tarpinę kamerą ir pamatė, kad išjungikliai, kai reikėjo, veikė.

- Visos grandinės atjungtos,- pranešė jis Patui.- Srovės nėra. Nieko nesuprantu.

Nors padėtis buvo kritiška, Patas neiškentė nenusišypsojęs. Šitas Mekenzis – mokslininkas iki kaulų smegenų, net žūdamas, jis tyrinėja, kas čia ir iš kur. Net spirgėdamas ant iešmo (o jiems grėsė panaši situacija), jis klaustų budelių, kokios čia malkos. . .

Atsivėrė sustumiamos durys, įėjo Hanstenas.

- Lourensas žada per dešimtį minučių prapliauti angą,- pasakė jis.-

Pertvara išlaikys?

- Kas ją žino,- atsakė Patas.- Gali išlaikyti valanda, o gali subyrėti per kelias sekundes. Viskas priklausys nuo to, kaip greitai plės ugnis.

- Negi nėra automatinių gesintuvų?

- Jie tenai nėra nereikalingi, už pertvaros paprastai vakuumas, geresnio gesintuvo net nesugalvosi.

- Na, žinoma! - sušuko Mekenzis.- Nejaugi nesuprantate? Kamera kupina dulkių. Pragrėžus stogą, dulkės prasisiurbė į vidų ir sujungė visas grandines.

Mekenzis teisingas. Visos sekcijos, kurios susisiečia su išore, dabar buvo pilnos mėnulio dulkių. Jos įsiveržė pro skylės stogą, užpildė tarpus tarp sienelių ir palaipsniui susikaupė aplink jėgainę. Mėnulio dulkėse nemažai meteoritinės geležies, ji gera laidininkė – ir tada prasidėjo pirotechnikos reiškiniai: kibirkštys, Voltos lankai, tūkstančiai elektros laužų.

- O jeigu aplietume sienelę vandeniu,- pasakė komodoras,- ar tas padėtų? O gal fiberglasas trūktų.

- Pamėginkime,- pritarė Mekenzis.- Tik atsargiai, vos vos.

Jis prisipylė iš čiaupo plastmasinį puoduką – vanduo jau buvo įkaitęs – ir klausiamu žvilgsniu pasižiūrėjo į draugus. Niekas neprieštaravo, ir fizikas užtėškė kelis lašus ant išsipūtusios plokštės.

Ji taip sutraškėjo, jog Mekenzis bematant nutraukė savo bandymą. Per daug pavojinga... Jeigu pertvara būtų metalinė, toks būdas tiktų, bet šita plastmasė yra beveik nelaidi šilumai, ji neišlaikys terminio įtempimo.

- Mes čia nieko negalime daryti,- nutarė komodoras.- Ir gesintuvai neišgelbės. Geriau išeiti ir uždaryti kamerą. Durys bus pertvara, ir mes galėsime dar šiek tiek laukti.

Patas dvejojo. Kabinoje buvo baisiai karšta, bet jis nenorėjo trauktis ir pasirodyti bailys. Nors aplamai Hansteno argumentai rimti: jį čia likusį, ko gero, gali uždusinti dūmai, vos ugnis prasimuš pro fiberglasą.

- Gerai, išeikime,- jis sutiko.- Ir įtaisysime kokią nors barikadą anoje durų pusėje.

- Ar suspės? . . Patas Haris aiškiai girdėjo, kaip siaubingai treška sienelė, iki šiol atlaikiusi siaubingą liepsną.

30 SKYRIUS

Žinia, kad "Selenėje" gaisras, nėra kiek nepaveikė Lourenso veiksmų.

Skubėti negalima: šiomis visą operaciją lemiančiomis minutėmis ir mažiausia klaida gali viską pražudyti. Jis turėjo tiksliai dirbti, dirbti ir tikėtis, kad pralenks ugnį.

Iš viršaus į šulinį buvo nuleistas įtaisas, panašus į švirkštą, kuriuo tepamos mašinos arba puošiami tortai. Tiesa, jame buvo ne kremas ir ne tepalas, o greitai kietėjantis organinis-silikatinis mišinys, sugrūstas į švirkštą, labai slegiant.

Pirmasis uždavinys – sušvirkšti mišinį į ertmę tarp korpuso sienelių, kad jis neleistų į šulinį prasismelkti dulkėms. Kniedijimo pistoletu

Lourensas suvarė į "Selenės" apmušimą septynis tuščiaavidurius varžtus: vieną į išvalyto apskritimo vidurį, kitus pakraščiu vienodais tarpais.

Tada jis prikišo švirkštą prie viduriniojo varžto ir paspaudė nuleistuką. Šiek tiek šnypšdamas, mišinys ėmė veržtis kiauru varžtu žemyn ir atidarė jo apačioje vožtuvą. Lourensas greitai kilojo švirkštą nuo vieno varžto

prie kito, sugrūsdamas į kiekvieną jų po gerą porciją mišinio. Va šitaip, dabar tas skystis permerkė tarp sienelių susikaupusias dulkes, ir tenai iš jų susiformavo grublėta masė, tarsi koks blynas, beveik metro skersmens. Ne, tai ne blynas, o suflė, nes išspaustas iš švirkšto skystis virsta putomis.

Praėjus kelioms sekundėms, mišinys pradės kietėti; tam į jį buvo įmaišytas katalizatorius. Lourensas žiūrėjo į laikrodį: penkios minutės - ir putos bus kietos, kaip akmuo, ir akytos, kaip pemza. Visos dulkės šioje korpuso dalyje bus "užšaldytos", ir nereikės bijoti, kad jos vėl ims skverbtis.

Penkios minutės... Šio laiko nepatrumpinsi, putos turi sukietėti, kaip numatyta, nes nuo to priklauso operacijos sėkmė. Jeigu jis pasirinko ne tas vietas arba suklydo, nustatydamas laiką, jeigu chemikai Bazėje padarė klaidą, "Selenės" keleivius galima laikyti žuvusiais.

Belaukdamas, kol sueis laikas, vyriausiasis inžinierius išvalė šulinio dugną. Jis viską nusiuntė į viršų, pasilikdamas be jokių įrankių, tuščiomis rankomis. Jeigu Morisui Spenserui būtų pavykę nuleisti į siaurą šachtą televizijos kamerą (o jis būtų velniui sielą pardavęs už tokią galimybę!), žiūrovai niekaip nebūtų atspėję, ką dabar darys Lourensas.

Ir kaip jie būtų nustebę, matydami, kad iš viršaus vyriausiajam inžinieriui buvo leidžiamas lankas, panašus į tą, kuriuo žaidžia vaikai. Bet šitas nebuvo žaislas, o raktas atidaryti "Selenei".

Sju jau buvo surinkusi keleivius priekinėje, pakilusioje kabinos dalyje. Susispietę į krūvą, jie neramiai žiūrėjo į lubas ir suklušę gaudė kiekvieną vilties teikiantį garšą.

Štai kada reikėtų juos padrašinti,- tarė sau Patas. Patį kapitoną ne mažiau, o gal net labiau reikėjo drašinti, nes tik jis (gal dar Hanstenas ir Mekenzis nujautė) tikrai žinojo, koks pavojus jiems gresia.

Ugnis - tai ugnis. Ji, žinoma, sudegins juos, jeigu įsiverš į kabiną; bet ugnis slenka lėtai, su ja dar šiaip taip, nors trumpai, galima grumtis. O prieš sprogimą jie bejėgiai.

„Selenė“ dabar buvo tarsi mina su padegta Bikfordo virvele. Elementuose sukauptą energiją, maitinusi jos variklius ir elektros prietaisus, galėjo tapti laisva šilumine energija, tačiau ji niekuomet nesprogs. Deja, šito negalima pasakyti apie skystojo deguonies cisternas.

Jose dar buvo likę nemažai litrų baisiai šaltos ir nepaprastai aktyvios medžiagos. Kai didėjantis karštis perkaitins cisternų sieneles, fiziniai ir cheminiai reiškiniai sukels sprogimą. Žinoma, nedidelį, griaunamąją jėgą prilygstantį šimtui kilogramų tolo. Bet jo pakaks, kad "Selenė" sutrupėtų į šipulius.

Patas nutarė šito nesakyti Hanstenui. Komodoras tuo metu statė barikadą. Jis ardė sėdynes kabinos priekyje ir jas tempė į tarpą tarp paskutinės eilės ir tualetu durų. Tartum jie būtų ruošęsi atremti kažkieno įsiveržimą, o ne kovoti su ugnimi. Bet juk taip ir buvo. Ugnis gali ir nepersimesti iš energetikos kameros, bet vos tik luš spaudimo išgaubta pertvara, iš ten šūstels Mėnulio dulkės.

- Komodorai,- tarė Patas,- kol jūs čia užsiėmęs, aš pradėsiu ruošti keleivius. Kas bus, jeigu dvidešimt žmonių vienu metu puls prie išėjimo! Iš tikrųjų baisu pagalvoti. Negalima leisti, kad kiltų grumtynės, o tai padaryti nelengva, nors keleiviai ir gana drausmingi. Iš vienos pusės vienintelis siauras tunelis, iš kitos - skubiai artėjanti mirtis; ar daug čia trūksta iki panikos.

Patas perėjo į priekį. Žemėje tai būtų status pakilimas, o čia trisdešimties laipsnių įkalnė nieko nereiškė.

Žiūrėdamas į atgręžtus į jį neramius veidus, kapitonas tarė:

- Laikas ruoštis. Vos tik bus pramušta lubose landa, iš viršaus nusileis virvinės kopėčios. Pirmiausia lips moterys, o paskui vyrai, abėcėlės tvarka. Nesistenkite bėgti. Atsiminkite, kiek mažai jūs čia sveriate, tad kelkitės rankomis, kuo greičiau, žinoma. Bet nelipkite ant kulnų priekiniam, laiko visai pakaks; per kelias sekundes jau būsite viršuje. Sju, sustatykite, prašom, visus iš eilės. Hardingai, Brajenai, Juhansonai, Baretai - jūs pasiliksite rezerve. Mums gali prireikti jūsų.

. . .
Jis nespėjo užbaigti frazės - užpakalyje kabinos dunkstelėjo duslus sprogimas. Dar kol kas nebaisu, popierių paketas būtų garsiau pokštelėjęs. Bet šitas garsas rodė, jog pertvara neišlaikė. O lubos, deja, dar nebuvo pramuštos.

Už keliolikos centimetrų viršum jų Lourensas padėjo savo lanką ant fiberglaso ir pradėjo jį tepti greitai besirišančiu cementu. Lanko skersmuo buvo beveik toks pat, kaip ir šulinio, kurio dugne tupėjo vyriausiasis inžinierius. Pavojaus jokio nebuvo, ir vis dėlto Lourensas dirbo labai atsargiai. Beatodairiškas sprogdintojų elgimasis su sprogmenimis jam visada nepatiko.

Žiedinis užtaisas, kurį jis paruošė, nebuvo kažkuo ypatingas ir veikė paprastai. Sprogimas turėjo išmušti tikslų numatyto pločio ir gylio griovelį ir per tūkstantąją dalį sekundės padaryti darbą, kuri elektrinis piūklas būtų atlikęs per ketvirtį valandos. Beje, iš pradžių Lourensas norėjo pauti piūklą; gerai, kad apsigalvojo. Neatrodė, kad jis dar būtų turėjęs penkiolika minučių laiko!

Jis greitai tuo įsitikino.

- Ugnis kabinoje! - pasigirdo iš viršaus.

Vyriausiasis inžinierius žvilgtelėjo į laikrodį. Tą akimirką jam pasirodė, kad sekundinė rodyklė stovi vietoje. Tai, žinoma, iliuzija. Ne, laikrodis nebuvo sustojęs, tik laikas ėjo ne taip greitai, kaip jam dabar reikia. Iki šiol jis lėkė šuoliais, o dabar, suprantama, vos vos velkasi.

. . .
Dar trisdešimt sekundžių, ir putos bus sukietėjusios. Geriau luktelti, negu sprogdinti per anksti, kol jos dar pusskystės.

Lourensas neskubėdamas ėmė lipti kopėčiomis aukštyn, išvyniodamas elektrinio sprogdiklio laidus. Jis buvo tiksliai apskaičiavęs laiką. Vyriausiajam inžinieriui išlipus iš šulinio, nuėmus nuo plikų laido galų apsauginę izoliaciją ir juos prijungus prie elektrinio sprogdiklio, iki sprogdimo buvo likę lygiai dešimt sekundžių.

? Praneškite, kad mes pradėdame skaičiuoti,- pasakė jis.

Bėgdamas žemyn į laivagalį padėti komodorui (nors jis menkai įsivaizdavo, ką dabar galima padaryti), Patas girdėjo, kai Sju neskubėdama mini pavardes:

- Mis Morli, misis Šaster, misis Viljams. . .

Likimo ironija: mis Morli vėl bus pirmoji, dabar jau abėcėlės dėka. Ši kartą ji nebeturi kuo nusiskusti.

Bet čia jam toptelėjo į galvą kita, baisi mintis: "O jeigu misis Šaster įstrigs tunelyje ir užkimš išėjimą?" Bet juk neleisi jos paskutinės! Ne, ne, viskas bus gerai. Neįtikėtina, kad gelbėtojais nebūtų šito numatę. O, be to, misis Šaster per šias dienas gerokai sulysa.

Iš pažiūros Patui Hariui atrodė, kad tualetu durys patikimai laiko spaudimą iš vidaus. Jeigu ne mažutės dūmų srovelės išilgai vyrių, galėtų pagalvoti, kad visai nieko nėra atsitikę. Patas lengviau atsiduso. Juk čia dvigubas fiberglasas! Kol jis išdegs, praeis kokios keturios valandos, o gal ir daugiau. Gerokai prieš tai. . .

Kažkas pradėjo kutenti jo basas pėdas. Patas, pirmiausia, nieko negalvodamas, žengė žingsnį į šalį ir tik tada jam dingtelėjo mintis "Kas čia?"

Jis pasižiūrėjo žemyn. Nors Pato akys buvo seniai pripratusios prie blausios avarinės šviesos, jis ne iš karto pamatė, kad pro užremtų durų plyšius prasiveržė baisyji pilka srovė – o abi plokštės buvo išlinkusios, jau nepajėgdamos atlaikyti daugelio tonų dulkių slėgimo! Kiekvieną minutę durys galėjo lūžti. Bet ar jos luš, ar ne, dabar jau buvo vis tiek. Grėsmingas, nebylus potvynis artėjo, Mėnulio dulkės jau siekė kulkšnis.

Patas tarsi suakmenėjo, jis net nebandė prakalbinti komodorą, kuris stovėjo greta jo, taip pat lyg įbestas. Pirmą (ir, tur būt, paskutinį) kartą gyvenime kapitoną Hari apėmė baisaus įniršio priepuolis. Troškulio Jūra, kuri šią akimirką daugybe smulkių čiuptuvėlių glostinėjo jam kojas, Patui atrodė esanti klastinga būtybė, išigeidusi pažaisti su juo, lyg katė su pele. "Vos tik mes pagalvodavome, – mąstė jis, – kad jau viskas baigsis gerai, Jūra kiekvieną kartą pakišdavo mums naują siurprizą. Mes visą laiką atsilikdavome vienu ėjimu, o dabar tas žaidimas galutinai įgriso. Iš tikro Redlis ne tiek jau labai ir klydo..."

Oratiekio vamzdžiu nuleistas garsiakalbis pažadino Patą Hari iš niūrių minčių.

– Mes jau pasiruošę! – šūktelėjo balsas iš viršaus. – Pasitraukite į galą kabinos ir užsidenkite veidus. Prade-dame skaičiuoti iki dešimties.

– DEŠIMT.

"Mes ir taip esame galą priėję, – pagalvojo Patas. – Dešimt! .. Ar ne per daug bus... Nesulauksim."

– DEVYNI.

"Bijočiau lažintis, vis tiek nieko nebus. Jūra neleis. Vos pajus, kad mes galim ištrūkti. . ."

– AŠTUONI.

"O gaila, kiek jėgų padėjome. Kiek žmonių dirbo, kaip juodi jaučiai, stengėsi mus iš čia ištraukti. Reikia šitaip nesisekti.. ."

– SEPTYNI.

"Atrodytų septyni laimingas skaičius? Gal vis dėlto išsikapstysime? Nors keli žmonės.. ."

– ŠEŠI.

"Kodėl savęs neparaminus? Dabar jau vis vien. Taigi, jeigu paskaičiavus. . štai, penkiolika sekundžių pramušti angai. . ."

– PENKI.

"Ir numesti kopėčioms, jie, tikriausiai, bus pakėlę jas, kad išliktų sveikos.. ."

– KETURI.

"Na, sakykime, kas trys sekundės išlipa vienas keleivis. . . tegul kas penkios. . ."

– TRYS.

"Dvidešimt du padauginę iš penkių, gausime tūkstantį. . . ne, ne tiek, užmiršau aritmetiką. . ."

– DU.

"Vienu žodžiu, šimtas su viršum sekundžių, arba beveik dvi minutės, per šį laiką prakeiktosios cisternos dar gali nuvaryti mus į aną pasaulį..."

– VIENAS.

"Vienas! O aš dar neužsidengiau veido. Gal gultis, tegul prisirysiu šitos dvokiančios šlykštynės..."

Skardus trūkčiojantis trenksmas, ir vėjo gūsis. Ir viskas. Visai neįspūdinga. Tačiau sprogdintojai puikiai mokėjo savo darbą (kad visada taip būtų!). Sprogimo jėga buvo tiksliai apskaičiuota ir sukoncentruota, kur reikia; jos pertekliaus užteko tik rievėms dulkių paviršiuje supustyti, nes tuo metu Mėnulio dulkės jau buvo apsėmusios pusę aslos. Laikas sustojo, pertraukė truko visą amžinybę. O po jos visų akyse iš lėto darėsi stebuklas, netikėtas, todėl ypač stulbinantis; jeigu būtų buvę laiko pagalvoti, gal nė nebūtų atrodę taip paslaptinga. Rausvoje

prietemoje sušvito ryškios šviesos žiedas. Plėtėsi, plėtėsi. . . ir staiga pavirto ištisiniu lygiu apskritimu: dalis lubų atitrūko ir nukrito. Ten viršuje degė vos viena blausi lempa, pakabinta dvidešimties metrų aukštyje, bet akims, per daugelį valandų pripratusioms prie raudonos prietemos, ji atrodė šviesesnė už ryto aušrinę.

Beveik akies mirksniu nusidriekė virvinės kopėčios. Mis Morli šoko ir, lyg tikra sprinterė, dingo kiaurymėje. Kai atėjo misis Šaster eilė (ji bėgo ne taip greitai, bet ir nesnaudė), kabina visiškai užtemo. Vos keli menkučiai spindulėliai retkarčiais švystelėdavo iš išganingojo šulinio, o šiaip visą laiką kabinoje vėl viešpatavo naktis.

Laikas lipti vyrams: Pirmasis - misteris Balduras; jis, tur būt, džiaugėsi, kad tokia jo pavardė. Likus kabinoje ne daugiau kaip dešimčiai žmonių, užbarikaduotos tualetų durys griuvo, išplėštos iš vyrių. Lavina nušlavė kliūtį!

Banga užklupo Pata Hari beveik viduasly. Nors labai lengvos ir sraujos buvo Mėnulio dulkės, jos neleido jam pajudėti; kapitonas pasijuto tarsi klijuose įklimpęs. Dar gerai, kad oras buvo drėgnas ir dulkės šiek tiek sulipo, o jeigu ne, visą kabiną būtų užtvindęs troškus debesys. Patas ėmė kosėti, čiaudėti ir beveik nieko nematė, bet vis dar galėjo šiaip taip kvėpuoti.

Rausvame rūke skardėjo Sju balsas:

- Penkioliktas, šešioliktas, septynioliktas, aštuonioliktas, devynioliktas. . .

Stiuardėsė griežtai laikėsi eilės. Jis tikėjosi, kad Sju išlips tuoj po kitų moterų, tačiau ji ir toliau vadovavo savo globotiniams. Patas iš paskutiniųjų jėgų grūmėsi su lipniomis lakiomis dulkėmis, kurios jau siekė juosta, ir galvojo apie Sju; šiuo metu jis pajuto jai tokią meilę, jog net širdį pradėjo mausti. Jo netikrumas pasibaigė. Tikroji meilė tai kartu ir susižavėjimas, ir švelnus jausmas. Pata seniai žavėjo Sju, bet tikrą švelnų jausmą jai jis štai pajuto tik dabar.

- Dvidešimtas. . . komodorai, jūsų eilė, skubiau!

- Po velnių, Sju,- atsakė komodoras.- Lipkite! . .

Patas nematė, kas įvyko, dulkės ir tamsa trukdė, bet nujautė, kad Hanstenas tiesiog išviedė Sju į angą lubose. Nei amžius, nei kosmose praleisti metai nesumenkino Žemėje ištreniruotų komodoro muskulų.

- Jūs čia, Patai? - pasigirdo Hansteno balsas.- Aš stoviu ant kopėčių. ? Nelaukite. . . Einu.

Tą buvo lengviau pasakyti, kaip padaryti. Milijonai minkštučių, bet stiprių pirštų tvėrėsi į jį, traukė atgal į pražūtingąjį srautą. Patas įsikibo į sėdynės atlošą, kuris vos kyšojo iš dulkių, ir, kaip įmanydamas, ėmė veržtis į šviesą.

Kažkas sudavė per veidą, ir jis instinktyviai pakėlė ranką, norėdamas nustumti į šalį pasipainiojusį daiktą, bet tuoj suprato: tai kopėčios! Sukaupęs visas jėgas, Patas pasisvėrė ant rankų. Pamažu, nenoromis Troškulio Jūra atleido glėbį...

Prieš lišdamas į liuką, Patas paskutinį kartą apžvelgė dulkiualaivio kabiną. Visas laivagalys buvo apsemtas, ir Mėnulio dulkės vis kilo. Jų pilka masė buvo lygut lygutėlė, be menkiausios rievėlės. Reginys buvo klaikus. Per metrą nuo Pato (jis žinojo, kad įsimins šią smulkmeną visam gyvenimui), tarsi vaikų laivelis ramiam tvenkinyje, tingiai suposi popierinis puodukas. Per dvi- tris minutes dulkės jį prispaus prie lubų ir praris, bet kol kas jis narsiai priešinasi.

Nepasidavė ir avarinė šviesa. Lemputės, net panardintos ? juod? tams?, dar degs daug daug dienų...

Atsidūręs šulinyje, Patas Haris kopė į viršų taip greitai, kaip tik beištengė, bet komodoro nepavijo. Staiga jam akyse sutvisko ryški šviesa - Hanstenas išlipo iš šachtos. Patas nejučiomis atsigrėžė ir pamatė jį

besivejančias dulkes. Jų paviršius buvo vis toks pat lygus ir nebylus - ir jos kilo vis taip pat nesulaikomai.

Peržengęs per kesono briauną, jis atsidūrė vidury grūste prisigrūdusios iglu, tarp savo išvargusių, nusikamavusių bendrakeleivių. Jiems atsigauti padėjo keturi vyrai, vilki skafandrais, ir vienas be skafandro. Matyt, jis ir yra vyriausiasis inžinierius Lourensas. Kažkaip net keista, po šitiek dienų pamatyti naują veidą. . .

- Ar visi išlipo? - skubiai paklausė Lourensas.

- Taip,- atsakė Patas.- Aš paskutinis.- Ir pridūrė: - Tikiuosi... Tokioje maišatyje, tamsoje, galėjome ką ir pamiršti. Ko gero, Redlis galėjo būti nutaręs negrižti į Naująją Zelandiją, kur jam dar reikės atsakyti? . .

Ne... Štai jis drauge su visais. Vos Patui pradėjus skaičiuoti savo žmones, plastiko grindys susiūbavo, o iš šulinio pakilo aukštyn lygus plokščias dulkių skridinėlis. Jis atsimušė į lubas ir subiro. Visi apstulbo.

- Kas čia dar?- nusistebėjo vyriausiasis inžinierius.

- Deguonies cisterna,- atsakė Patas.- Sudie, senasis mėnulbuse, tu išsilaikei, kiek reikėjo.

Ir "Selenės" kapitonas pravirko. Jam buvo labai nepatogu, bet jis nebegalėjo susilaikyti.

31 SKYRIUS

- Vis tiek man nepatinka šitos vėliavos,- tarė Patas, dulkialaiviui tolstant nuo Portrorio stoties.- Labai kvaila, pagalvojus, kad jos iškeltos vakuume.

Tačiau, atvirai kalbant, iliuzija buvo sudaryta tikra. Margi vimpelai, puošiantys Kosmoso uosto pastatą, plazdeno nesančiame vėjyje. Įtaisyta čia buvo visai paprastai, spyruoklės ir elektros motorėliai padėjo dumti Žemės televizijos žiūrovų akis.

Didžiulė šventė šiandien Portrorijoje, ir ne tik čia, bet ir visame Mėnulyje. Gailla, kad nėra su jais Sju, tačiau ji šiuo metu nė negali dalyvauti kelionėje. Rytą, lydėdama Patą, ji net nusistebėjo:

- Neįsivaizduoju, kaip Žemės moterys gimdo vaikus! Nešioti tokią sunkenybę ten, kur trauka šešis kartus didesnė už mūsų!

Patas liovėsi galvojęs apie šeimą ir paleido laivą visu greičiu. Tarsi vienspalvės vaivorykštės, nusidriekė priešais saulę Mėnulio dulkių parabolės, ir kabinoje, už „Selenės-2“ kapitono nugaros, ėmė džiaugsmingai

ploti trisdešimt du keleiviai.

Į pirmąjį reisą naujasis mėnulbusas išvyksta dieną. Keliautojai nepamatys nuostabaus Troškulio Jūros švytėjimo, žalsvos nejudamos Žemės šviesos, nepergyvens naktinio šuolio kanjonu į Kraterio Ežerą. Bet tą viską išpirko nauji nepaprasti išpūdžiai. „Selenė-2“ savo nelaimingosios pirmtakės dėka tapo kone pats įžymiausias laivas visoje Saulės sistemoje. Sena patarlė: blogai pagarsėti - labai išgarsėti. Todėl, skaičiuodamas išankstines paraiškas bilietams, "Mėnulio turistu" viršininkas džiaugėsi, jog nenusileido ir privertė padidinti saloną, kad galėtų sutalpinti daugiau keleivių. O kiek teko pakovoti, kad iš viso būtų pastatyta nauja "Selenė"! Ugnimi apsvilęs, ir ledą pučia,- spyrėsi vyriausiasis administratorius ir nusileido tik tada, kai tėvas Feraras ir Geofizikos valdyba jį įtikino, jog per artimiausią milijoną metų Jūra tikrai nepasps naujų pinklių.

- Laikykis,- tarė Patas antrajam pilotui, stodamasis.- Eisiu pasikalbėti su keleiviais.

Jis buvo dar gana jaunas ir troško garbės, jam patiko, kad keleiviai į jį žiūri žavėdamiesi. Nebuvo kabinoje žmogaus, neskaičiusio apie Patą Hari,

arba nemačiusio jo per televiziją. Vien tas, kad jie čia,- jau yra didžiausias pasitikėjimas juo. Žinoma, tai ne vien jo nuopelnas, ir Patas tą gerai suprato, tačiau jis negalėjo nevertinti ir savo elgesio paskutinėmis "Selenės-1" valandomis. Mažas auksinis žuvusiojo dulkialaivio modelis - vestuvinė dovana misteriiui ir misis Hariams "Nuo visų, neapsakomai sužavėtų paskutiniojo reiso dalyvių" - jam buvo pats geriausias atpildas.

Patas Haris ėjo į laivagalį, atsakinėdamas į keleivių sveikinimus. Staiga jis sustojo, kaip įbestas:

- Ė, kapitone,- kreipėsi į jį girdėtas balsas.- Jūs, atrodo, nustebote? Patas tuojau susitvardė ir pasiuntė besikreipiančiajai kuo maloniausia oficialų šypsnį.

- Oi, mis Morli, koks malonus netikėtumas! Aš net nepagalvojau, kad jūs Mėnulyje.

- Man tai irgi netikėta. O čia viską nulėmė apybraiža, kurią aš parašiau apie "Selenę-Pirmąją". "Tarppla-netinio gyvenimo" redakcija pavedė man papasakoti apie pirmąjį naujojo dulkialaivio reisa.

- Tikiuosi,- tarė Patas,- jis baigsis be tokių nuotykių, kaip aną kartą! Sakykite, jūs esate sutikusi ką nors iš buvusių keleivių? Neseniai aš gavau laišką iš daktaro Mekenzio, Šasteriai taip pat rašo, bet apie Redlį nieko nežinau. Kas jam vargšeliui nutiko po to, kai Hardingas jį suėmė?

- Nieko. Bene didžiausias įvykis, kai jis buvo atleistas iš darbo.

Paduoti į teismą jį buvo nepatogu. Juk vis tiek visi užjauš Redlį, o dar kas ims ir sumanys padaryti, kaip jis! Kalba, kad jis dabar užsidirba duoną, skaitydamas savo vienminčiams paskaitas tema "Ką aš aptikau Mėnulyje". Ir žinote, kapitone Hari, aš galiu išpranašauti. . .

- Ką?

- Jis dar grįš į Mėnulį.

- Kad tik greičiau! Aš taip ir nesupratau, ką jis norėjo surasti toje Krizių Jūroje.

Abu nusijuokė, tada mis Morli tarė:

? Girdėjau, kad jau paliekate šį darbą.

Patas sumišo.

- Tiesa,- patvirtino .jis.- Pereisiu į kosmines linijas. Jeigu atitiksiu visus reikalavimus.

Patas tuo dar labai abejojo, tačiau negalėjo nepabandyti. Vairuoti mėnulbusą - darbas įdomus, malonus, nėra ką sakyti. O kas toliau? Sju ir komodoras teisingai sako - aklavietė.

Turėjo jis ir kitų priešasčių. Patas Haris dažnai pagalvoja, kiek žmonių likimų pakeitė Troškulio Jūra, nusižiovavusi po žvaigždėtu skliautu.

Pergyventos dienos "Selenėje-1" paliko pėdsakus kiekvienam, ir beveik visi jie pasidarė geresni. Akivaizdus pavyzdys gali būti, kad ir jo draugiškas pokalbis su mis Morli. . .

Tų dienų įvykiai paveikė ir kitus gelbėjimo ekspedicijos dalyvius, ypač daktarą Lousoną ir vyriausiąjį inžinierių Lourensa.

Patas ne kartą matė ūmaus būdo astronomą televizoriaus ekrane, kai buvo transliuojamos laidos mokslinėmis temomis; tačiau net dėkingumo jausmas negelbėjo - Lousonas jam, kaip ir anksčiau, nepatiko. Užtat, matyt, jisai patiko milijonams televizijos žiūrovų.

O Lourensas tuo metu neatsitraukdamas rašė knygą (salyginiu pavadinimu "Žmogus apie Mėnulį") - ir prakeikė dieną, kada pasirašė sutartį su leidykla. Patas jam padėjo parašyti skyrius, skirtus „Selenei“, Sju apsiėmė, kol dar neturėjo kūdikio, perskaityti rankraščio korektūrą.

- Atsiprašau,- tarė Patas Haris, prisiminęs savo, kaip kapitono, pareigas,- aš turiu pasidomėti ir kitais keleiviais. Kai apsilankysite Klavyje, užsukite pas mus.

- Tikrai užsuksiu,- pažadėjo mis Morli, šiek tiek nustebusi, bet aiškiai patenkinta, kad buvo pakviesta.

Patas žingsniavo toliau, sveikindamasis su keleiviais ir atsakinėdamas į jų klausimus. Štai ir perpuolio kamera. Jis įėjo, užsidarė duris ir pasijuto visiškai vienas. Nieko nepasakysi, čia kur kas erdviau, negu mažutėje „Selenės-1“ tarpinėje kameroje! Bet aplamai ji buvo tokia pat, ir nenuostabu, kad ją užplūdo prisiminimai. .. Va skafandras – ar tik ne tas pats, kurio deguonį juodu su Mekenziu kvėpavo, kol kiti miegojo?.. O argi ne prie šitos pertvaros jie, priglaudę ausį, klausėsi, kaip šiuršena kylančioji dulkių srovė? Tai juk čia, perpuolio kameroje, juodu su Sju pirmąsyk iš tikrųjų susipažino.. .

Bet čia naujiena: langelis lauko duryse. Patas prikišo veidą prie stiklo ir įsižiūrėjo į toli viršum lekiančios pro šalį Troškulio Jūros lygės. Dabar ši dulkių laivio pusė buvo šešėlyje, langelis buvo atgręžtas į juodą kosminę naktį, ir, vos tik akims pripratus prie tamsos, jis pamatė žvaigždes. Aišku, tik pačias didžiausias, nes kitas išžiūrėti trukdė sklaidytinė šviesa. Jupiteris – po Veneros pati ryškiausia planeta. Greitai jis bus tenai, toli nuo gimtojo pasaulio.. . Ši mintis jį ir viliojo, ir baugino, tačiau Patas vis tiek žinojo, jog nebeištvers vienoje vietoje.

Jis buvo pamilęs Mėnulį, tačiau šis bandė jį pražudyti, todėl jam visuomet bus nejauku tarp plikų jo lygumų. Žinoma, beribis kosmosas dar žiauresnis ir nuožmesnis, tačiau Patui dar neteko su juo galynėtis. O jo santykiai su gimtuoju Mėnuliu geriausiu atveju – bus ginkluotas neutralumas.

Kabinos durys atsidarė, įėjo stiuardėsė, laikydama padėklą su tuščiomis taurelėmis. Patas atsigręžė į ją, nususukdamas nuo lango ir žvaigždžių. Kai jis žiūrės į jas kitą kartą, jos bus nepalyginamai ryškesnės.

Kapitonas nusišypsojo merginai dailia uniforma.

– Čia viskas jūsų, mis Džonson.– Jis parodė ranka ankštą kambuzą.– Būkite gera šeimininkė.

Tada jis sugrįžo į laivo priekį, prie valdymo pulto ir pradėjo "Selenės-2" pirmąjį reisą, o savo paskutinę kelionę Troškulio Jūra.